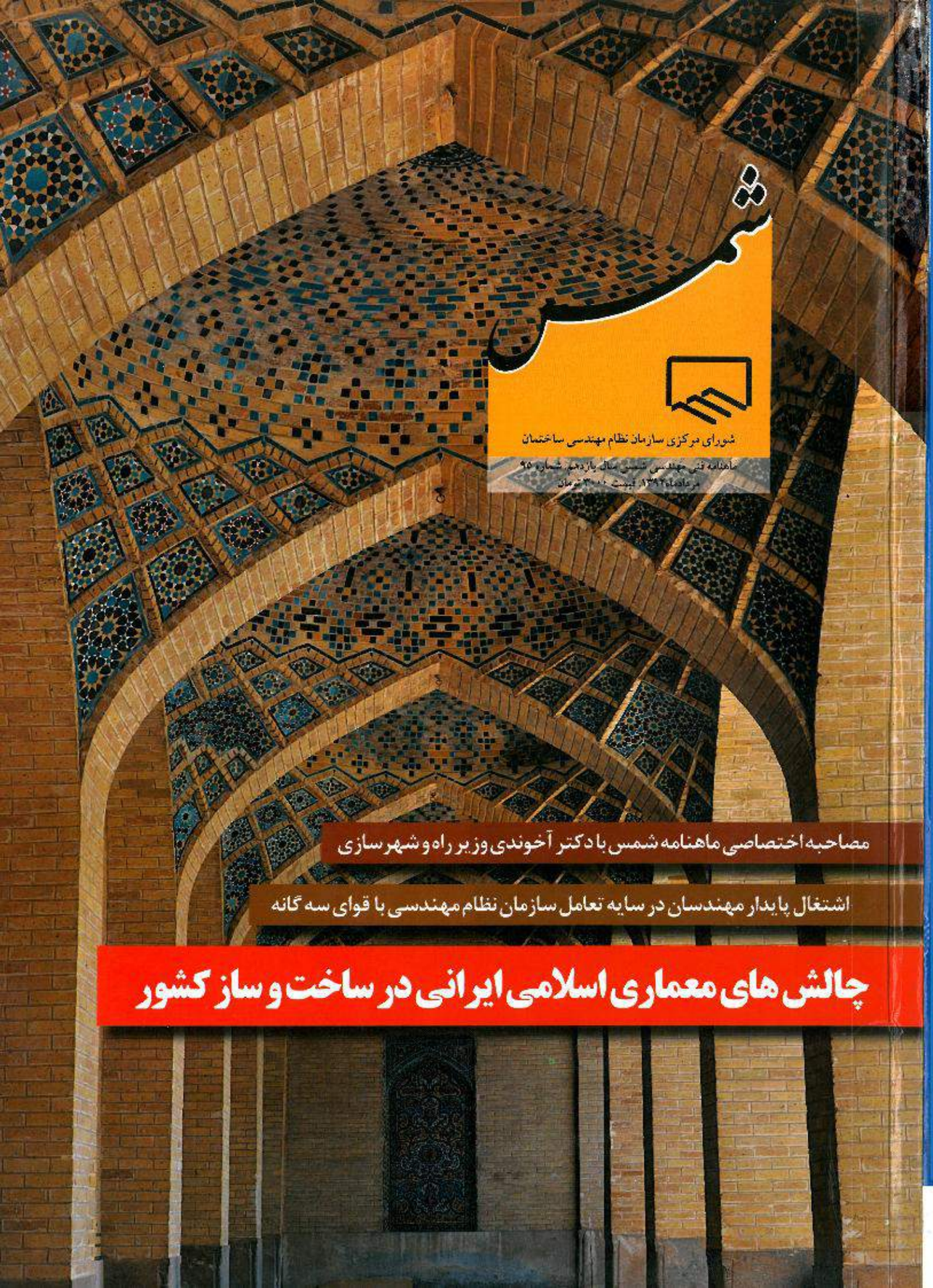

خنک بمانیـــد !

°C °F

اکو انرژی
چیلرهای جذبی

مقدم شما را در دوازدهمیـــن نمایشگاه بین المللی تأسیسات تهران گرامی می داریم.
۲۵ تا ۲۸ مهـــر مـــاه
فضـــای بـــاز، روبـــروی سالـــن ۳۸

کارواندیشه
۰۲۱-۸۸۸۸۰۲۹۲

آیا می دانید با مصرف میلگرد۳۶ میلیمتر
۴۲۰ mpa علاوه بر کاهش ۵%مصرف
میلگرد از تراکم بیش از حد در
پروژه های شما جلوگیری خواهد شد؟...

با "فولاد کویر" مطمئن بسازید

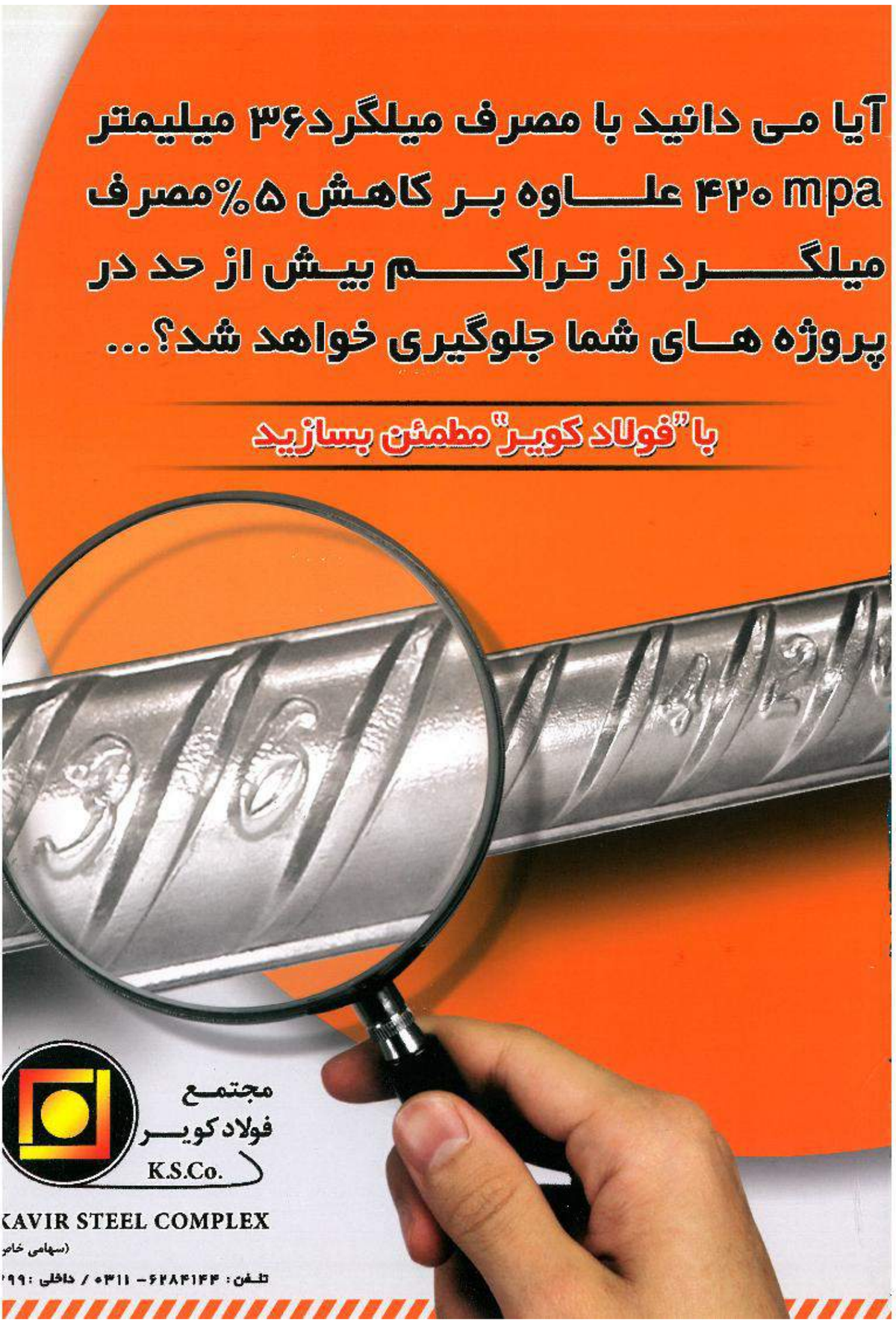

مجتمع
فولاد کویر
K.S.Co.

KAVIR STEEL COMPLEX
(سهامی خاص)
تلفن: ۶۲۸۴۱۴۴- ۰۳۱۱ / داخلی: ۲۹۹

STS
www.sts-weld.com
info@sts-weld.com

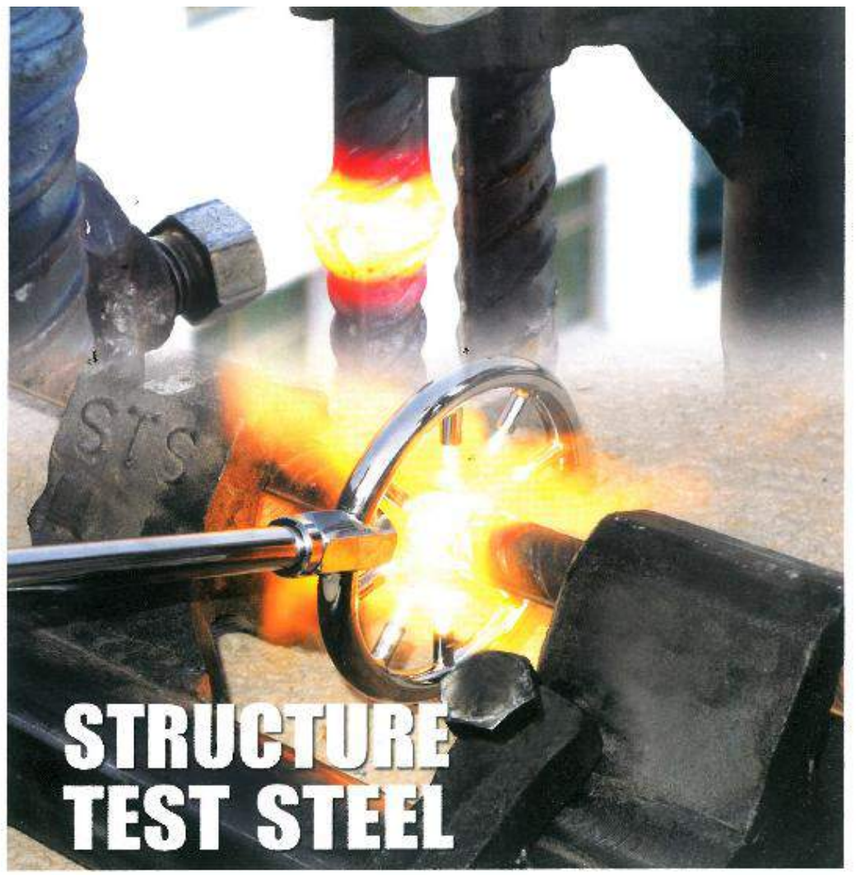

فورجینگ سربه سر میلگرد

- محصول مشترک ایران و ژاپن
- ۴۰ درصد ارزانتر از مشابه خارجی
- ۲۰ درصد کاهش مصرف گاز نسبت به مشابه خارجی
- ۶ ماه گارانتی بدون شرط
- ۱۰ سال خدمات پس از فروش
- لوازم جانبی رایگان
- آموزش و خدمات رایگان در سراسر کشور

- مقاوم سازی در برابر زلزله
- کاهش مصرف میلگرد
- کاهش تراکم میلگرد
- رفع خطاهای انسانی

مهندسی مشاور سازه آزمون فولاد

دفتر مرکزی: تهران، جمالزاده شمالی، پلاک ۲۷۵،
واحد ۵ تلفن: ۶۶۵۶۷۳۳۰ - ۶۶۵۶۷۳۳۱

دارای تاییدیه فنی از مرکز تحقیقات ساختمان و مسکن

بسم الله الرحمن الرحیم

ماهنامه فنی مهندسی شمس- شماره ۹۵

صاحب امتیاز: شورای مرکزی سازمان نظام مهندسی ساختمان
مدیر مسئول: سید مهدی هاشمی
شورای سیاست گذاری: سید مهدی هاشمی، علی فرج زاده ها، مهدی حق بین، هوشیار ایمانی کله سر، داریوش دیودیده، محسن قربانی
سردبیر: عزت الله فیلی
دبیر تحریریه: بهزاد تیموربور
مدیر هنری: مریم شاهسمندی
امور اجرایی: مرتضی نیک کار - هدی سالاریه
مدیریت اجرایی: روابط عمومی سازمان نظام مهندسی ساختمان

افق چشم انداز
سازمان نظام مهندسی ساختمان

سازمان نظام مهندسی ساختمان در افق چشم انداز به عنوان تخصصی ترین مرجع و مورد اعتمادترین نهاد مستقل در نزد افکار عمومی در امور مرتبط با ساخت و ساز؛ سازمانی است که در ساختمان سازی، سلامت و امنیت جسمی و روحی شهروندان را تامین نموده و با مدیریت تمامی منابع و ظرفیت‌های موجود در این بخش و با تاکید بر بافت و فرهنگ اسلامی - ایرانی جامعه؛ در مقوله ساخت و ساز، تحولی شگرف در کشور ایجاد می نماید و از طریق صدور خدمات فنی و مهندسی و استفاده از ظرفیت های موجود داخلی و خارجی، تاثیرگذار در سطح منطقه و جهان اسلام خواهد بود.

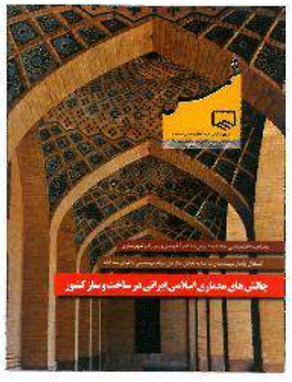

همکاران این شماره: دکتر سید کاظم معمارضیاء ، مهندس اصغر شیرازیپور، دکتر غلامعلی طهماسبی ، مهندس شراره معدنیان ، مهندس منصور بهادری ، مهندس مهنوش طالب زادگان، مهندس علیرضا صالحیان ، مهندس امیرحسین سالار ، مهندس فرزاد عبدی ، مهندس امین مهراد ، مهندس زهرا سپهری راد ، مهندس نسیم وارسته دهکردی ، دکتر محسن وفامهر، مهندس محمد مصطفوی ، مهندس علیرضا معتمدنیا ، مهندس سعیده فیضی ، مهندس مجتبی صادقی تنکوری ، مهندس علی رستگار موحد ، احمدرضایی شرفدارکلایی ، مهشید معراجی، عبدالحمید گلپیچی
بازخوانی فنی: دکتر هوشیار ایمانی کله سر
یادآور می شود:
علاقمندان می توانند مقالات خود را از طریق پست الکترونیکی shamsmagazin@irceo.net به تحریریه ماهنامه ارسال نمایند.
شمارگان: ۷۵۰۰ نسخه
نشانی: تهران، خیابان حضرت ولیعصر(عج)، بالاتر از میدان ونک، خیابان شهید خدامی، خیابان نک شمالی، پلاک ۱، سازمان نظام مهندسی ساختمان کشور
صندوق پستی: ۵۸۸-۱۹۹۳۵
تلفن و نمابر: ۸۸۸۷۰۷۰۲
تلفن اشتراک: ۸۸۸۷۷۷۱۲
وب سایت: www.irceo.net
پست الکترونیک: shamsmagazin@irceo.net
سامانه پیامک: ۲۰۰۰۹۷۱۰۵

چاپ مقالات در «شمس» به معنای تأیید مطالب نبوده و مسئولیت مندرجات هر مقاله با نویسنده آن است.

علاقمندان می توانند جهت اشتراک در نشریه شمس به آدرس www.irceo.net مراجعه نمایند.

فهرست

سرمقاله ۴
تودیع و معارفه وزرای قدیم و جدید راه و شهرسازی ۵
توسعه نیروی انسانی در کمّ و توزیع عادلانه فرصت ها تحقق می یابد ۷
گام های استوار امروز، تداوم موفقیت های آینده ۸
مصاحبه اختصاصی ماهنامه شمس با دکتر اخوندی وزیر راه و شهرسازی ۱۰
سخنرانی رییس سازمان نظام مهندسی ساختمان در صحن علنی مجلس ۱۲
آموزه های فقهی در ساخت مسکن رعایت شود ۱۳
بهترین مقطع برای ستون های فلزی مربوط به ساختمان واقع در نبش دو خیابان ۱۴
ضرورت یا اجبار دو روی بیمه ساخت و ساز داخلی ۱۷
اشتغال پایدار مهندسان در سایه تعامل سازمان نظام مهندسی با قوای سه گانه ۱۸
روپای صعود یا کابوس سقوط ۱۹
تبیین راهکارهایی جهت تردد معلولین جسمی- حرکتی در فضاهای شهری ۲۰
دبی؛شهرسازی بی هویت با حال و هوای سرمایه داری غرب ۲۶
حرکت جهادی لازمه حماسه اقتصادی ۲۰
گردهمایی اعضاء کمیسیون باتوان غرب کشور ۳۴
مدیریت شهری در کشور های در حال توسعه ۳۶
یکپارچگی معنوی در شهرهای اسلامی ۴۳
دلیل میدان داری صنعت ساختمان در بورس ۴۴
شوشترنو تداوم ماندگاری اندیشه های کهن در کالبد امروز ۴۶
نشست تخصصی ماهنامه شمس با موضوع؛چالش های معماری اسلامی ایرانی در ساخت و ساز کشور ۵۴
بررسی جایگاه نظام کاردانی ساختمان ۶۵
بررسی حق بیمه قراردادهای پیمانکاری و مهندسان ۶۶
جایگاه مهندسی ترافیک در ساخت و ساز شهری ۶۹
وحدت و کثرت در هندسه مساجد ایرانی ۷۰
توسعه فرهنگ انتشارات تخصصی لازمه روابط عمومی تخصصی است ۸۱
اثرات اجرای مقررات ملی ساختمان در گفتگو با رؤسای سازمان ها ۸۲
احیای حقوق مردم در چرخه ساخت و ساز ۸۴
حفظ شأن و جایگاه مهندسان مد نظر قرار گیرد ۸۵
نقش آموزش در ارتقاء کیفیت ساختمان ۸۶
گزارش تصویری جلسه ۱۶۶ شورای مرکزی در تبریز ۸۹
تأملی بر موضوع محرمیت و اشرافیت فضایی ۹۰
بررسی شیوه های معماری اقلیمی ۹۳
اجرای ماده ۳۴ قانون نظام مهندسی جان زلزله را می گیرد ۹۶
روشی نوین در کاهش هزینه ساختمان سازی ۹۸
روانشناسی رنگ ها و نقش آن در فضاها و مبلمان شهری ۱۰۰
ارزش های معماری سنتی شهر سمنان در بهینه سازی مصرف انرژی ۱۰۶
تحلیلی از گودبرداری ها در کشور ۱۰۸
اخبار ۱۱۰
سند چشم انداز روابط عمومی راهبردی سازمان نظام مهندسی ساختمان ۱۱۲

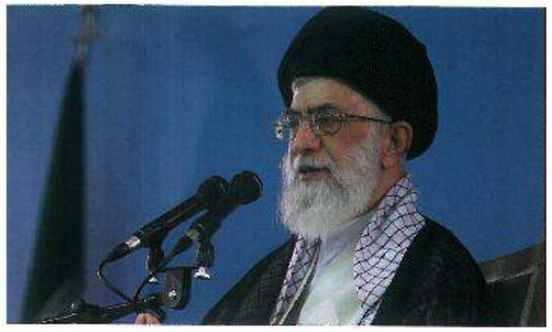

ما در این زمینه(مهندســـی و معماری) گذشتهٔ با شکوه و افتخار برانگیزی داریم . در دورهای قدیم، از بنای تخت جمشید و ایوان مدائن بگیرید تا بناهای عظیم دوران اسلامی و دوره های مختلف دیگر، که با معماری های مختلف ســـاخته شده اند؛ اما همه با شاخص استحکام، زیبایی، مصالح خوب، تناسب با محیط و مطمئناً صرفه جویی؛ همین اصولی که شماها در مهندسی ساختمان در نظر می‌گیرید .

دیدار جمعی از مهندسان و محققان فنی و مهندسی کشور
۳۱/ فروردین/ ۸٤

نظام نامه اولویت بندی ارجاع کار همگامی با شعار دهه پیشرفت و عدالت

در نگرش اسلامی، عدالت توزیعی به عنوان هدفی والا برای فعالیت‌های انسان معرفی شـده و آنرا عاملی در جهت رشد و توسعه جوامع بشری معرفی نموده اسـت. بـه همین دلیل این دیدگاه هدف قراردادن رشـد اقتصـادی را به هر قیمت محکوم کرده وآن را به بیراهه رفتن می‌داند. با توجه به این نوع نگرش، اسـلام راهکارهایی را معرفی می‌کند که در آن ضمن هدف قرار دادن توزیع عادلانه درآمد، رشد اقتصادی نیز به عنوان معلول آن حاصل خواهد شد.

این نحوه نگرش به مالکیت منابع اولیه ضمن تعدیل هرچه بیشتر توزیع درآمد در جامعه، توسط فرآیندهایی چون: اشتغال‌زایی، بهره‌برداری بهینه از منابع انسانی متخصص؛ تشویق سرمایه‌گذاری در بخش تولید چون مسکن، اثر تکاملی پروسه تولید مسکن و تسریع رشد اقتصادی در جامعه را نیز در پی خواهد شد.

در سال های اخیر، جمهوری اسلامی ایران نشان داد که ظرفیت بی نظیری برای حل بحران هـا در زمینه های اقتصادی و اجتماعی دارد و با وجود مدیریت چنین مشکلاتی، توانسته است توسعه علمی و پیشرفت زیربنایی و اقتصادی را نیز محقق سازد. شکل گیری روحیه خودباوری، گسترش مراکز تولید و توسعه علمی سـبب شده است که امروز ایران در عرصه پیشـرفته ترین حوزه های علمی و جزو معدود کشورهایی باشد که حل چالش های خود را در گرو عدالت گستری و عدالت محوری می داند.

امـروز اقتصاد ایران در کنار ظرفیت های عظیم؛ طبیعی، مالی و انسـانی از ظرفیت های با ارزش دیگری نیز برخوردار اسـت. از یک سـو، سند چشـم انداز بیسـت سـاله، افق و دور نمای بلند مدت روشنی را برای مدیریت کشـور ترسـیم کرده است و از سـوی دیگر، رابطه دولت و بخش های غیردولتی و نقش و جایگاه آنها در قالب سیاسـت های کلی اصل ٤٤ تبیین شده است.

سیاسـت های کلی اصل ٤٤ قانون اساسـی، نظام اقتصـادی ایران را با بهره گیری از حدود سـه دهه تجربه مدیریت اقتصادی و در نظر گرفتن تحولات بین المللی تعریف کرده و سـنگ بنای نظام اقتصادی کشـور پایه گذاری شده است.

از سویی نیز سازمان نظام مهندسی ساختمان کشور نیز با در نظر گرفتن سهم عمده خود از کنش های اقتصادی کشور چشم انداز و سند راهبردی خود را با دورنمای موثری در صنعت سـاختمان کشور ترسیم نموده و دارای منطقی روشن است. تجربه قریب هفتادسال برنامه ریزی توسعه اقتصادی، حکایت از آن دارد که در شرایط محدودیت منابع اطلاعاتی، مالی و مدیریتی؛ اصلاح همه موضوعات، در همه جا و باهم، با کاسـتی و ناکارامدی رویه روسـت، از این رو انتخـاب حوزه ها یا بخش های کلیدی که اصلاح آنها می تواند محرک و مشوق جدی برای اقتصاد باشد و یا مانع مهمی را از پیش روی آن بردارد، از نظر روش شناسی، کارا و مؤثرتر است . از این رو، در بین حوزه های متنوع اقتصاد، محور اقتصاد مسـکن و ساماندهی این صنعت از اهمیت بسـیاری برخوردار است. در این بین، اهمیت و نقش مهندسـان و سـازمان نظام مهندسـی ساختمان کشـور در ادبیات اقتصاد مسکن و صنعت زیر بنایی ساختمان، بر کسی پوشیده نیست . از جنبه اقتصاد خرد، بخش عمومی و رفاه، منابع انسانی متخصص (مهندسـان و دیگر نیروهای دخیل در صنعت ساختمان) و مدیریت فرایندهای مرتبط که دو روی یک سکه هستند، هم بر تخصیص و هدایت منابع و به تبع آن رشد تولید و ثروت در بخش ساختمان اثری بسـی بدیل دارند وهم اینکه مهمترین ابـزار برای تعدیل وتوزیع عادلانه ثروت و درآمد در خصوص معیشـت مهندسان هستند. از منظر اقتصاد کلان نیز تردیدی بر جایگاه این دو، در سیاسـت مالی و بودجه دولت نیسـت. بیش از پیش (پیشـرفت و عدالت) در کنـار این دلایل، ورود به دهه‌ای که دهه ضرورت اجـرای طرح توزیع عادلانه کار در جامعه مهندسـان در چارچـوب نظام نامه اولویت بندی ارجاع کار را نشـان می دهد. کارایی و عدالت، طلب می کنـد کلیه گروه های برخوردار از صنعت و فرآیند تولید مسکن را بیشتر بهره مند شده هدفمند جایگزین و این امر، پیام اصلی طرح نظام نامه اولویت بندی ارجاع کار در حوزه اصلاح نظام توزیع سهمیه و پروژه در صنعت ساختمان کشور است.

سید مهدی هاشمی
رییس سازمان نظام مهندسی ساختمان

توسعه پایدار مسکن راهبردی ترین سیاست وزارت راه وشهرسازی است

وزیر راه وشهرسازی درمراسم معارفه خود به بیان محوری ترین برنامه هایش درحوزه مسکن وراه پرداخت وراهبردی ترین سیاستش درحوزه مسکن را توسعه پایدارعنوان کرد. دکتر عباس آخوندی در مراسم معارفه خود که در ساختمان شهید دادمان وزارت راه و شهرسازی برگزار شد به تشریح برنامه های دولت یازدهم در بخش راه و شهرسازی پرداخت وگفت: بنا داریم با بهره گیری از توان فنی انبوه سازان به سمت کیفی سازی و صنعتی سازی حرکت کنیم.

توسعه پایدار درمسکن مشروط به پس انداز است

وزیرراه وشهرسازی با بیان اینکه محوربرنامه هایش درحوزه مسکن توسعه پایدار است تاکید کرد: توسعه پایدار درحوزه مسکن بدون پس انداز ناممکن است . اما متاسفانه مسوولان این موضوع را به صورت شفاف برای مردم تبیین نکرده اند این درحالی است که باید مردم را درجریان شیوه های درست خانه دارشدن گذاشت. وی ازبرگزاری جلسه ای با مسوولان بانک مرکزی برای کسب اطلاعات درباره میزان پس اندازهای صندوق دربانکها خبرداد وگفت: بررسی ها بیانگرآن است که متاسفانه حجم پس انداز صندوق های بانک ها کم وحتی سیرنزولی داردواین درحالی است راه اصلی خانه دارد شدن مردم رشد پس انداز خانوار و ثبات شرایط اقتصادی است.

باید به سمت انبوه سازی وکیفی سازی حرکت کنیم

آخوندی ادامه داد: تحمیل منابع پس انداز سبب رشد نقدینگی می شود.این درحالی است که اساسا دولت یازدهم هیچ آمادگی وبرنامه ای برای رشد نقدینگی ندارد.دراین بین با توجه به اینکه بدون رشد نقدینگی چاره ای جز تامین منابع از بازار نداریم باید به سمت انبوه سازی با مفهوم توسعه واقعی و ارتقای کیفیت ساخت و ساز و کوچک سازی به معنای تغییر الگوی مصرف ساختمان حرکت کنیم.

جزء منتقدین مسکن مهر بوده ام

وزیر راه و شهرسازی درادامه اظهارات خود با اشاره به اینکه جزء کسانی بوده‌ام که به مسکن مهر انتقاد داشته ام خاطرنشان ساخت: اولین نقد من موضوع تامین منابع بود، زیرا تاکنون ۵۰ هزار میلیارد تومان از طریق بانک تامین شده این درحالی است که تزریق چنین پولی عملا امکان پذیر نیست. وی نقد دیگرخود را به پروژه مسکن مهر را متوجه مشکلات فنی وکیفی این پروژه دانست و خاطرنشان ساخت: البته با وجود تمامی این مشکلات تداوم مسکن مهر دردستورکاردولت یازدهم است چرا که سرنوشت ۱۰ میلیون نفر به این طرح وابسته شده است اما محورکار تکمیل زیرساخت ها، خدمات روبنایی و افزایش کیفیت زندگی است.

رهاکردن بافت های فرسوده وساخت مسکن دربیابان نادرست است

آخوندی دربخش دیگری از اظهارات خود همچنین به ضرورت نوسازی بافتهای فرسوده اشاره کرد وتاکیدکرد: بافت های فرسوده از لحاظ فرهنگی بیانگرفرهنگ کشور است و در جهت سرمایه اجتماعی و اقتصادی و داران بودن زیرساخت موقعیت مناسبی به شمار می رود.درغیراین صورت ساده ترین راه این است که

همه اینها را رها کنیم و در بیابان خانه بسازیم که راهکار درستی نیست. وزیر راه و شهرسازی ادامه داد: شفافیت در مفررات شهری با تاکید بر قانون شهروندان خواهد بود را قطعا دروزارتخانه راه وشهرسازی دنبال خواهیم کرد وبراین باورم که باید تمام اطلاعات تولیدی را در دسترس مردم بگذاریم یا این رویکرد تمامی گزارش ها و تصمیمات این وزارتخانه را در پرتال وزارت راه و شهرسازی قرار می دهیم تا تمامی شهروندان از آن استفاده کنند و نباید این اطلاعات که موجب رانت می شود در اختیار عده کمی قرار بگیرد.

پروژه ای را خارج ازرقابت واگذار نمی کنم

آخوندی همچنین از تغییر درشرایط واگذاری پروژه های وزارتخانه متبوعش خبرداد وگفت: تمام فسادها خارج از رقابت صورت می گیرد و ما هم به دنبال مبارزه با فساد هستیم. بنابراین هیچ انتظاری از من نداشته باشید که پروژه ای را خارج از رقابت به هر نهاد یا شخصی واگذار کنم. وزیر راه و شهرسازی ادامه داد: نکته بعدی بحث توسعه زیربناها، مدیریت و سازماندهی کسب و کار، مهندسی حمل و نقل و حرفه ساختمان و مسکن است ویا توجه به مجموعه تعهدات وزارتخانه حجم سرمایه گذاری زیادی مورد نیاز است این امرچانه زنی بین مجلس و دولت را می طلبد.

بازنگری درکسب وکارزیربناها

وزیر راه و شهرسازی ادامه داد: کسب و کار در زیربناها باید مورد توجه زیادی قرار گیرد.دراین بین امکانات بسیار خوبی در بندر شهید رجایی و بندر عباس وجود دارد و راه آهن از بندر شهید رجایی تا آتماتی متصل است که زیربنای بسیار خوب و گسترده ای به شمار می رود. وزیر راه و شهرسازی خاطرنشان ساخت: تلاش ما بهبود محیط فضای کسب و کار، افزایش سطح فعالیت های حرفه ای و اعتماد به بخش خصوصی است .با این رویکرد براین باورم که نباید بخش خصوصی برای کوچکترین اقدامات خود ازدولت اجازه بگیرند.

با تصمیمات لحظه ای مخالفم

وزیر راه و شهرسازی همچنین تامین منابع بر اساس نظام مالیاتی را از راهکارهای تامین اعتبار پروژه‌ها ارزیابی کرد وتاکید کرد: تصمیمات نباید لحظه ای از سوی مدیران اتخاذ شود وبنده به به عنوان وزیر به دنبال آن نیستم که تصمیمات زیادی بگیرم این درحالی است که به شدت با تصمیمات لحظه ای مخالفت دارم.

دولت یازدهم شیوه متفاوتی برای تکمیل مسکن مهر دنبال می کند

معاون اول رئیس جمهوردر مراسم تودیع و معارفه وزرای سابق و جدید راه و شهرسازی گفت: مهمترین طرح عمرانی دولت دهم مسکن مهر بود که مهمترین مشکل این طرح، تامین منابع مالی بود بنابراین تداوم این طرح دردولت یازدهم به روش قبلی نخواهد بود زیرا سیاست نادرستی بود. اسحاق جهانگیری درادامه همچنین به آزادراه تهران شمال اشاره کرد وگفت: آزاد راه تهران شمال تبدیل به سوژه شده است وتوسعه آن دردستورکارچندین دولت قرار گرفته است ،این درحالی است که روزی مردم احداث این آزادراه را مطالبه خواهند کرد.

بنابراین باید برای تکمیل این پروژه اقدامات لازم صورت گیرد. معاون اول رئیس جمهوردربخش دیگری ازاظهارات خود به طلب پیمانکاران از دولت اشاره کرد وگفت: با توجه به بالا بودن میزان بدهی دولت به پیمانکاران وکسری بودجه ،وزیرراه وشهرسازی باید راه چاره ای را برای پرداخت مطالبات پیمانکاران پیدا کند،چرا که همانطور که دولت مجبور به پرداخت حقوق کارمندان و کارگران خود است، پیمانکاران هم باید حقوق کارگران خود را تامین کنند. جهانگیری تاکید کرد: می‌خواهم به یکی از مشکلات مهم اشاره کنم و آن این است که بودجه سال ۹۲ بجای اینکه در اسفندماه تصویب شود، در تیرماه به تصویب رسیده است.

این درحالی است که بودجه سال ۹۲ در بخش بودجه عمومی ۳۱۰ هزار میلیارد تومان است که ۷۰ هزار میلیارد تومان آن غیرقابل وصول و غیرواقعی است.

وی همچنین با تاکید براین نکته که مشکلات در اقتصاد بسیار جدی است، تاکید کرد: هم در توسعه و هم در معیشت، مردم مشکلات بسیارجدی دارند، براین اساس باید هم برای کاهش تورم و هم کاهش نرخ بیکاری برنامه جامعی داشته باشیم چرا که توجه تنهایی به هریک از این دو موارد سبب غفلت ازسایربخش ها می شود.

حضور اعضاء شورای مرکزی و روسای سازمان نظام مهندسی ساختمان استان ها در مراسم تودیع و معارفه وزرای سابق و جدید وزارت راه و شهرسازی

علی فرج زاده ها، نایب رییس اول سازمان نظام مهندسی در گفتگو با شمس عنوان می کند:

توسعه نیروی انسانی
در گرو توزیع عادلانه فرصت ها تحقق می یابد

اشاره:

یکی از مهمترین مواردی که می توان از آن به عنوان مولفه توسعه و گسترش سازمان نظام مهندسی نام برد، مهندسان عضو سازمان و سرمایه های اجتماعی آن به شمار می روند. از این رو هر آنچه در جهت بهبود عملکرد آنها مورد توجه قرار گیرد و به واسطه آن سازمان مسیر رشد و تعالی خود را راحت تر و بهتر بپیماید و به تبع آن اقتصاد کشور را از خود متاثر سازد، حائز اهمیت است. از جمله آن می توان به ترسیم و تسهیل فضای کسب و کار اشاره کرد که در جدیدترین اقدام از سوی این سازمان تحت عنوان آیین نامه اولویت بندی ارجاع کار ابلاغ و به مرحله اجرا در آمده است. اما لزوم تدوین چنین آیین نامه هایی را در کلام مهندس علی فرج زاده ها جستجو کرده ایم که در ذیل به آن خواهیم پرداخت:

سرمایه اجتماعی در سازمان نظام مهندسی ساختمان را چگونه می توان تعریف کرد ؟

به طور مبنی تعریفی که از سرمایه اجتماعی ارائه می شد عبارت است از مجموعه معینی از هنجارها و ارزش های غیررسمی که منجر به اعتماد بین اعضای سازمان و شکل گیری یک شبکه روابط تخصصی و مبتنی بر عدالت می شود و برای همکاری کردن مهندسان و جامعه مخاطب خدمات فنی و مهندسی است. بر این اساس گفته می شود که سرمایه اجتماعی دارای سه رکن است: اعتماد، هنجارها و شبکه روابط، همان طور که اشاره کردیم مهم ترین کار کرد این مولفه ها این است که برای اعضای یک سازمان یا جامعه، سرمایه اجتماعی به نقش یک چسب را بر عهده دارد. چسبی که پیوند و رابطه مبتنی بر اعتماد و همکاری را بین مهندسان برقرار می کند. اگر دقت کرده باشید مفهوم سرمایه اجتماعی کارکرد وسیعی در سه دهه اخیر پیدا کرده است، ما می توانیم از خودمان سوال کنیم که چرا این مفهوم در طول تاریخ همیشه کاربست وسیعی نداشته اما در سه دهه اخیر است که در این ابعاد مورد توجه جامعه علمی و مدنی قرار گرفته است.

سازمان نظام مهندسی ساختمان نسبت به سرمایه ای که در اختیار دارد چگونه برنامه ریزی می کند؟

یکی از مهمترین و برترین امتیازاتی که سازمان نظام مهندسی ساختمان به عنوان ظرفیت ناتمام و بالوزش خود به آن تکیه داشته و تاکید می کند، مهندسان عضو سازمان است. در سال های اخیر و با توجه به دوره گردشی سنی کشور و خروج تحصیل کرده های دانشگاه ها و مراکز آموزش عالی، طیف وسیعی از مهندسان تازه نفس و جوان وارد بازار کار کشور شدند و به تبع آن نیز نیاز بازار به چنین افزایش نیروی انسانی واکنش مبتنی داشت و برنامه ریزی دولت نیز بر استفاده حداکثری از این نیروها بوده است. سازمان نیز در طی این سال ها پذیرای جمع کثیری از متخصصان این حوزه بوده است و آمارهای غیر رسمی از تعداد ۲۷۰ هزار نفر عضو تا سه ماه اول سال ۱۳۹۲ می دهد. پس نمی توان از این حجم توانایی و ظرفیت در مسیر صحیح بهره جست و این مسئله تحقق نمی یابد مگر اینکه سهم هر یک از این اعضا عادلانه و بر اساس توازن تقسیم شود.

این توزیع عادلانه را چگونه تعریف می کنید ؟

یکی از مسایلی که در سال های قبل بخش عمده ای از ظرفیت مهندسان را به حاشیه رانده بود و دیده می شد که بخش زیادی از اعضا تا پایان سال نمی توانستند سهمیه خود را اجرایی کنند. لذا سازمان نظام مهندسی ساختمان کشور با مهم دانستن این مسئله و توجه به معیشت مهندسان عضو خود اقدام به تدوین نظام نامه اولویت بندی ارجاع کار نمود که همین مسئله توانست بخش عمده ای از مشکلات این بخش و حاشیه هایی که در خصوص توزیع کار، سازمان را با خود درگیر می نمود حل کند.

کمی در خصوص حاشیه هایی که اشاره شد، صحبت کنید ؟

یکی از مسایلی که درگیری های حقوقی بی شماری را نیز برای مهندسان به دنبال داشت، انصاف فروشی برخی در مقطع زمانی خاصی بود که مهندسان به دلیل پر نشدن سهمیه خود، پروانه خود را در اختیار مجموعه های خاصی قرار می دادند و با بروز حادثه ای ناگوار دچار دردسر می شدند. ما با توجه به سیستماتیک شدن ارجاع کار در سازمان نظام مهندسی ساختمان این مسئله حل شده و دیگر شاهد چنین مسئله ای نخواهیم بود. این مسئله را در شاخص توسعه انسانی در سازمان مدنظر داشته ایم و آن را یکی از مولفه های این توسعه می دانیم.

در شاخص توسعه انسانی در سازمان نظام مهندسی ساختمان، اقتصاد مسکن و بازار نقش عمده و اساسی ندارد؟

در چارچوب طراحی ایده توسعه انسانی و شاخص توسعه انسانی گفته می شود که ساختار انگیزشی انسان فقط از مناسبات بازاری نیرو نمی گیرد و شرایط حاکم بر صنعت ساختمان، فقط قسمتی از ساختار انگیزه یی آنها را تشکیل می دهند نه همه آن را. ما باید توجه داشته باشیم که یک سلسله امور غیرقیمتی هم هستند که شدیدا می توانند روی ساختار انگیزشی انسان تاثیر بگذارند از جمله مواردی که باعث محرومیت مهندسان در مشارکت فعال در صنعت ساختمان می شود، مثل قوانین و مقرراتی که دولت می گذارد، که این گروه از عناصر غیرقیمتی است که اگر ارزش شان بیشتر نباشد کمتر هم نیست. گاهی اوقات ساختار نهادی کشور باعث می شود که دستیابی بخشی از مهندسان به بعضی از بازارهای مهم دچار اختلال و محدودیت شود، برای ایران در ابعاد بی سابقه یی در سال های اخیر این معضل بسیار حاد و مساله پیچیده ای تبدیل شده است. نکته دیگر این بود که از نظر ساختار اجتماعی هم یک سلسله تبعیض هایی وجود دارد که تحرک شغلی مهندسان را تحت تاثیر قرار می دهد و آنها را از فرصت کسب درآمد بیشتر محروم می کند بنابراین در کنار این مولفه ها اگر به سیستم قیمت ها توجه کنیم خیلی خوب است اما اگر همه این واقعیت ها را نادیده بگیریم و بخواهیم همه ماجرای عدم کرد اقتصادی را در کشور در حال توسعه ایران از طریق سیستم قیمت رهگیری کنیم فاجعه های انسانی جبران ناپذیری را می تواند همراه داشته باشد. بنابراین با توجه به این ملاحظات بود که شاخص توسعه انسانی در سازمان نظام مهندسی ساختمان با یک استقبال وسیعی مواجه شده و این اهتمام دارد امروز هم برقرار ماند، و هدف توسعه انسانی بسط دامنه انتخاب های انسان هاست و برای اینکه چنین چیزی محقق شود ابزارهایی می بایست در نظر گرفته شود که توزیع عادلانه فضای کسب و کار از جمله آنهاست. تلاش برای امکان پذیری کسب درآمد بالاتر، آموزش کافی و سلامت کافی برای همه انسان هاست، به این ترتیب شاخص توسعه انسانی را می توانیم به مثابه یک میانگین ساده از سطح دسترسی مهندسان کشور به سه رکن اساسی توسعه انسانی که زندگی طولانی و سالم، دانش و استاندارد مناسب زندگی است در نظر بگیریم. در واقع یک شرح اجمالی است که نشان داد که چرا در بین شاخص های توسعه انسانی امید به زندگی از اهمیت بالایی برخوردار است.

یادداشت

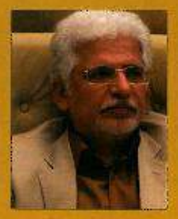

گام های استوار امروز، تداوم موفقیت های آینده

مهندس مهدی حق بین نایب رییس دوم سازمان نظام مهندسی ساختمان

تحولات و تغییرات سریع و شتابان جامعه بین المللی، گذر از جامعه سنتی به جامعه اطلاعاتی و همچنین تغییر اقتصاد ملی به اقتصاد جهانی، نیازمند راهکارهای مختلفی جهت فراهم کردن امکان رشد و توسعه اقتصادی در جامعه می باشد. بی تردید کارآفرینی و ایجاد راهکارهایی که بتواند فضای کسب و کار سالمی را برای نیروهای متخصص جوامع فراهم آورد، نقش بسیار کلیدی در توسعه ی اقتصادی و پایدار همه جوامع دارد. به قول شومپتر، کارآفرینی موتور توسعه اقتصادی است که بدون آن هیچ کشوری نمی تواند به توسعه ی اقتصادی دست یابد.

در نظام اقتصادی توسعه یافته نوآوران، صاحبان فکر و ایده سرمایه های اصلی یک بنگاه اقتصادی و از عوامل اصلی توسعه پایدار محسوب می شوند از این رو امروز سازمان نظام مهندسی ساختمان نمی تواند با دل بستن به توان اجرای چند طرح ابتکاری ساده بر رقبای منعطف، نوآور، فرصت گرا و کم هزینه فایق آید. بنابراین سازمان نظام مهندسی ساختمان باید شرایطی را فراهم کند که مهندسان بتوانند استعداد و خلاقیت خودشان را پرورر کنند و به راحتی فعالیت های نوآورانه خود را در جهت موفقیت سازمان به اجرا درآورند. ایجاد فرصت های برابر برای فعالیت کلیه مهندسان دارای صلاحیت و پروانه اشتغال از وزارت راه و شهر سازی با مهارتی که در تشخیص فرصت ها و موقعیت ها و ایجاد حرکت در جهت توسعهٔ موقعیت ها دارند، پیشگامان حقیقی در تحقق این اهداف محسوب می شوند.

امروزه ساختار اقتصادی دنیا با گذشته به طور اساسی تفاوت دارد. توسعه پایدار امروز برپایه نوآوری و خلاقیت و استفاده از دانش استوار است. توسعه مهندسی در کشور ضمن فراهم آوردن زمینه رشد و توسعه پایدار صنعت ساختمان، مسائل ومشکلات جاری از جمله به ثبات رساندن معیشت مهندسان و نابسامانی اجتماعی و فرهنگی ناشی از عدم توجه به آن، بیکاری دانش آموختگان دانشگاهی و معضل انبوه سایر بیکاران را مرتفع خواهد کرد و در واقع حرکتی است که به مفهوم کشف و بهره برداری از فرصت ها به منظور ارزش آفرینی در حوزه های مختلف اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی در بین جامعه مهندسان رخ داده است و پایه و اساس توسعه همه جانبه سازمان و به تبع آن رتقای کیفی ساخت و ساز محسوب می شود. مطالعات و تحقیقات نشان می دهد رویکرد هایی چون ایجاد برابر فرصت های شغلی خصوصا در چنین تحصیل کردگان، نقش شایسته و بایسته ای در رشد و توسعه اقتصادی، حضور فعال دربازارهای جهانی، رقابت، اشتغالزایی پایدار، توسعه عدالت، درآمد ملی و حل مشکلات جامعه دولت و بخش عمومی دارد.

ویژگی هایی که محققان بسیاری آنها را به عنوان ویژگی های مثبتی چنین رویکردی برشمرده اند عبارتند از:

• **آینده نگر بودن و داشتن چشم انداز:** چشم انداز سازمان نظام مهندسی با داشتن آیین نامه ای چون نظام نامه اولویت بندی ارجاع کار، کاملا شفاف و خالی از هر گونه ابهام بوده و لذا قابل انتقال به دیگران می باشد. داشتن چنین چشم اندازی به سازمان کمک می کند تا حرکتی مستمر و بدون سردرگمی و مستقیم به سمت هدف داشته باشد. علاوه بر این چشم انداز قابل انتقال، دیگران را نیز در طی مسیر همراه و مددیار او می نماید.

• **مصمم بودن:** عزم راسخ سازمان یکی دیگر از ویژگی های بارز و نتیجه شاخصی برنامه ریزی و ایجاد فرصت های برابر فعالیت برای مهندسان است که تلاش و تعهد لازم برای کسب موفقیت را ایجاد می کند.

• **انگیزش:** نیاز خود شکوفایی یکی از مهمترین انگیزه های سازمان در محقق کردن چشم انداز می باشد. نتیجه این نیاز قوی این است که در مسیر حرکت به سوی هدف، هر چیز دیگری در اولویت پایین تری قرار می گیرد.

دستیابی به آرمان های چشم انداز بیست ساله که جایگاه شایسته‌ای را برای کشور فراهم می کند و همچنین رسیدن به تعالی و اهداف تعیین شده در سند چشم انداز سازمان نظام مهندسی ساختمان و حل مشکلات فعلی جامعه در حوزه ساخت و ساز سالم و با کیفیت نیز تنها از طریق اجرای استراتژی توسعه فعالیت های مهندسی با رویکرد همسان سازی ارائه خدمات و ایجاد فرصت های شغلی برای کلیه مهندسان با رجوع به نظام نامه اولویت بندی ارجاع کار و به تعبیری جایگزینی اقتصاد کارآفرینی بجای اقتصادی نفتی امکانپذیر است. بدون توجه به نقش چنین برنامه ریزی هایی در توسعه عمرانی کشور، تحقق هدف ها امکان پذیر نیست و تلاش های در حال انجام را ناکام می گذارد و با ادامه وضع موجود، همچنان منابع را به هدر می دهد و حجم و پیچیدگی مشکلات را اضافه می کند.

بنابراین توجه جدی به موضوع اشتغال مهندسان و تدوین و اجرای نظام نامه اولویت بندی ارجاع کار برای جامعه مهندسان بسیار حیاتی است. لذا می تواند به عنوان یکی از مهمترین محورهای اصلی رشد و توسعه اقتصادی و توسعه مهندسی پایدار عمل کند به دلایل زیر دارای اهمیت است:

• عامل افزایش سرمایه گذاری و به تبع آن افزایش سود و سرمایه، سرمایه گذاران می شود.

• سبب ایجاد فرصت‌های تازه در بازار کار و راهکار موثری در ایجاد اشتغال مولد و پایدار درین مهندسان کشور است.
• موجب دگرگونی ارزش‌ها و تحول ماهیت آنها می‌شود و ارزش‌های تازه‌ای بوجود می‌آورد.
• موجب آسان شدن روند رشد و توسعه کشور می‌شود
• محیط و شرایط لازم را برای تولید مسکن مطلوب و با کیفیت فراهم می‌سازد.
• عامل تقویت و تکامل صنعت ساختمان داخلی است و زمینه رقابت با بازارهای خارجی را فراهم می‌آورد و منجر به افزایش صادرات خدمات فنی و مهندسی و دریافت ارز برای کشور می‌شود.
• عامل توسعه اقتصادی، رفاه و تأمین اجتماعی جامعه است

از آنجا که ویژگی بارز اقتصاد امروز، تغییرات سریع است، لذا کشورهایی می‌توانند در چنین اقتصادی موفق باشند که قابلیت تطبیق با این تغییرات را داشته باشند. اگر نگاهی بر سیر تاریخی نظریات توسعه اقتصادی داشته باشیم، درمی یابیم که جدیدترین این نظریات تاکید دارند که توسعه صنعت و پیشرفت در اقتصاد جامعه مبتنی بر تغییر ایده‌ها و خلق نوآوری‌ها است و بدون قرار گرفتن در صف پیشروان علم و نوآوری، هیچ کشوری در پیمودن سریع مسیر توسعه موفق نخواهد بود. طبیعی است که بارزترین ابزاری که می‌تواند ما را به این مقصود برساند، توسعه اشتغال متخصصان است.

این امر منجر به پرورش مهندسانی می‌شود که می‌توانند در بخش‌های مختلف جامعه کسب و کارهای نوین ایجاد کنند، ظرفیت‌های موجود را توسعه دهند و با نوآوری، مشکلات جامعه را در بخش خدمات مهندسی و تخصصی، دولت و بخش عمومی را کاهش دهند.

در صورت تحقق این هدف مهم، از ظرفیت‌های بالقوه در جامعه حداکثر استفاده به عمل خواهد آمد و اشتغالزایی، عدالت و رفاه اجتماعی، توسعه پایدار، کیفیت زندگی نشاط و امید به زندگی و اقتدار ملی در ایران اسلامی را به دنبال دارد. رفع معضل بیکاری دانش آموختگان رشته‌های فنی و مهندسی در بخش ساختمان تنها با توزیع فرصت‌های برابر کار و با آموزش مهارت‌های کار آفرینانه ممکن خواهد بود. از این طریق تعداد بیشتری از دانش آموختگان به سوی تاسیس کسب و کار و ایجاد اشتغال برای سایر بیکاران گام بر خواهند داشت.

مهمترین آثار آن را می‌توان در افزایش نوآوری، ارتقای سطح فناوری، افزایش اشتغال، تولید دانش فنی و تولید و توزیع درآمد در سطح جامعه مهندسان برشمرد که در نتیجه می‌تواند افزایش ثروت ملی و رشد اقتصادی جامعه را در برداشته باشد.

دگرگونی و تحولات در سراسر جهان امروز، باعث شده است که نگرش‌های نوین ایجاد کسب و کار بیش از پیش اهمیت یافته و سازمان نظام مهندسی نیز در این بین بیشتر از گذشته نیازمند نوآوری و کارآفرینی برای تطبیق با شرایط جدید باشد.

در حقیقت سازمان نظام مهندسی ساختمان در ارتباط با نیروی انسانی به عنوان مهمترین عامل توسعه اقتصادی، می‌توانند سهم بیشتری از بازارها را به خود اختصاص دهد. لذا با توجه به وجود نیروهای انسانی و مهندسان شایسته در سطح کشورمان و در دسترس بودن تجربه‌های ارزنده موجود در زمینه اشتغال و ایجاد کسب و کار درسطح دنیا، لازم است برنامه ریزی‌های لازم در زمینه توسعه مهندسی در سطح کشور صورت گیرد. و نظام نامه هایی چون اولویت بندی ارجاع کار به عنوان گام نخستی برای برنامه ریزی‌های موثرتر و پررنگ تر مد نظر قرار گیرد.

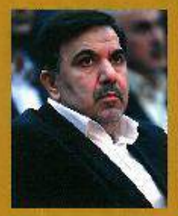

بایدها و نبایدهای اشتغال مهندسان در گفتگوی اختصاصی ماهنامه شمس با دکتر اخوندی وزیر راه و شهر سازی دولت یازدهم

آموزش ما در حال حاضر برای تربیت مهندسان محلی است

نیم نگاه

یکی از بزرگترین چالش هایی که امروزه پیش روی فارغ التحصیلان دانشگاهی است، اطمینان از آینده ای روشن در خصوص دستیابی به جایگاهی مطمئن و شایسته بوده و بسیاری از بانیان حوزه اشتغال را بر آن داشته است تا در تسهیل فضای کسب و کار بیندیشند. اقدامی که با توجه به آمار رو به افزایش بیکاران دانش آموخته، لزوم نگاه جدی تر و اقدام سریع تر را بیش از پیش آشکار می سازد.

اما به راستی در نگاه به گذشته تا چه اندازه در ارتقا و استفاده صحیح از نیروی انسانی؛ از سوی مدیریت های کلان و نهاد های برنامه ریز در این خصوص چاره اندیشی شده است؟

آیا اشـــراف بر این امر که در استفاده صحیح از نیروی انسانی و اشـــتغال آنها و نیز مشکلات مراکز آموزش عالی و دانشگاه ها در نیاز سنجی برای تخصیص ســـهمیه پذیرش در رشته های فنی و مهندسی کم توجهی صورت گرفته، وجود دارد؟

به چه میزان می توان دیدگاه بهره وری را در آموزش های ارائه شده از سوی دانشگاه ها مشاهده نمود؟

در حالی که یکی از اصلی ترین دغدغه های زندگی امروز دستیابی به پیشرفت اقتصادی و رسیدن به یک توسعه پایدار است مولفه های بیشماری رشد اقتصادی را تحت الشعاع قرار می دهد. بخش خصوصی و دولتی در کشور ما همواره در جهت دستیابی به چنین آرمانی در تلاش بوده اند و در حالی که توسعه صادرات غیر نفتی به عنوان اصلی ترین راهبرد رشد و توسعه اقتصاد کشور مطرح می شود تا حدودی همچون گذشته از جانب اقتصاد تک محصولی رنج می بریم در حالی که با توجه به بالا رفتن سطوح آموزش عالی در کشور می توان از آن به عنوان یک راهکار موثر در رسیدن به اهداف تعالی کشور بهره برد. اما امروزه تعداد بیکاران فارغ التحصیل از دانشگاه ها نگران کننده است. قشری که پس از خروج از حوزه آموزش به دنبال زمینه ارائه دانش ضمنی هستند که در دانشگاه آن را کسب نموده اند اما به واقع چه می توان کرد؟ عباس آخوندی وزیر راه و شهر سازی در اینباره معتقد است: جامعه امروز با افزایش تحصیل کرده ها و اشباعت نیروهای متخصص بیکار روبرو است. که البته کار بی این تحصیل کرده ها نیز جای بحث دارد.

اما در یک اقتصاد ملی محدود برای این حجم تحصیل کرده نمی توان زمینه فعالیت و اشتغال فراهم نمود. لزوم گذار از چنین شرایطی بازنگری در مسائل بنیادین مربوط به این حوزه است. به نظر می رسد تنها راهکار در حال حاضر را می توان روان سازی تعاملات بین المللی برای دستیابی به بازارهای جهانی بر شمرد چرا که به نظر نمی رسد بتوان برای این همه فارغ التحصیل بیکار در کشور بازار کار ایجاد کرد. اما برای ورود به بازار های جهانی نیز این میزان آموزش تقریبت نکرده و برنامه ریزی برای نوع آموزش های تربیت حرفه ای پس از فارغ التحصیلی باید در دستور کار قرار گیرد تا مهندسان ایرانی بتوانند برای فعالیت در سطح بازار های جهانی آماده شوند.»

رویکرد ناقص دانشگاه ها به آموزش مهندسی

با نگاهی به آموزش عالی در کشور و چالش های موجود در این عرصه و تاثیر آن بر کیفیت نیروی انسانی به عنوان منبع راهبردی توسعه، در می یابیم که اصلاح نواقص موجود تا چه حد می تواند در پیشرفت و توسعه اقتصادی

موثر باشد، در زمانی که در حوزه مهندسی ایران همواره نگرانی از تامین معیشت مهندسان مطرح بوده است. آخوندی در خصوص این نواقص اظهار می دارد: آموزش های غیر حرفه ای دانشگاه ها با آموزش های دبیرستانی فرقی ندارند. وی در ادامه می افزاید: تربیت مهندس بایستی به گونه ای باشد که نوعی مزیت رقابتی و نکته برتری برای وی ایجاد نماید و او را از دیگر رقبا متمایز سازد و این زمانی محقق خواهد شد که علاوه بر نگاه ویژه به آموزش های حرفه ای پس از فارغ التحصیلی نظام آموزش مهندسی نیز مورد بازبینی کلی و اساسی قرار گیرد. متاسفانه محدودیت زمانی را نیز می توان یکی دیگر از مشکلات جامعه مهندسی ما برشمرد و مورد دیگر نا آشنا بودن جامعه مهندسی ما با کدهای بین المللی مهندسی است. این کدها زبان مشترکی است که مهندسان باید با آن آشنا بوده و آنها را بیاموزند که متاسفانه تا کنون به این مورد توجه نشده است. آموزش ما در حال حاضر برای تربیت مهندسان محلی است و از این آموزش نمی توان برای کار در سطوح جهانی بهره برد و به این دلیل بسیاری از نخبگان و برگزیدگان المپیادی در ایران تحصیل در دیگر کشور ها را انتخاب می کنند و سرمایه های با ارزش انسانی اینگونه از دست می روند. هر چند مفهوم سرمایه انسانی تنها آموزش عالی را در برنمی گیرد و شامل مهارت آموزی و آموزش های رسمی و غیر رسمی دیگر نیز می شود، اما آموزش عالی به عنوان متولی و نظام هماهنگ کننده مهارت آموزی مورد توجه ویژه است. در اکثر کشورها و طی ادوار مختلف تلاش های متعددی برای دستیابی به شیوه هایی شده است که در آن آموزش عالی با استفاده از مهارت آموزی و پژوهش بتواند توسعه اقتصادی و رفاه را بهبود بخشد و به افزایش بهره وری کمک کند.

جایگاه نظام مهندسی

نباید فراموش کرد که تنها نمی توان آموزش عالی را در ایجاد شدن چنین موقعیت های حساسی به تنهایی مقصر جلوه داد و گاهی تغییر نگرش به حوزه برنامه ریزی و نظارت با تغییر در شرایط حاکم بر جامعه جهانی لازم و ضروری است. در این میان سازمان هایی چون نظام مهندسی ساختمان برای تسهیل نمودن این شرایط با توجه به ظرفیت هایی که در اختیار دارد می تواند نقش موثری ایفا نماید. دکتر آخوندی که خود از اعضاء سابق هیئت مدیره سازمان نظام مهندسی استان تهران نیز می باشد با تاکید بر این مسئله در ادامه می افزاید: سازمان نظام مهندسی قدرت ارائه آموزش های حرفه ای را به اعضا خود دارد و در این خصوص از ظرفیت های بالای علمی و فنی بسیاری برخوردار است. ولی متاسفانه از ماموریت اصلی خود فاصله گرفته و به یک مجموعه توزیع شغل و سهمیه با کارآمدی بسیار پایین بدل شده است، در حالی که نظم و نسق دادن به امور مهندسان از وظایف اصلی این سازمان است که از جمله آن می توان به توسعه برنامه های آموزش مهندسی اشاره کرد که در این قضیه مطلقا غایب است. می بایست ارزیابی درستی از بازار مهندسی ایران و در سطح بین المللی صورت گیرد و برنامه ریزی آموزشی بر اساس نیاز سنجی صورت گرفته در این بازارها ارائه شده و تعاملات با دانشگاه ها در این خصوص افزایش یابد که باز می توان مشاهده کرد در این مسئله نیز اندیشه ای صورت نگرفته است. چنین رویکردهایی علاوه بر تاثیری که بر کیفیت ساخت و ساز داشته در ترویج رفتارهای غلط نیز اثر گذارده و تصویر بدی از مهندسان در جامعه ایجاد خواهد کرد.

سخن آخر

اگر برنامه ریزی در زمینه های مختلف، در حوزه مهندسی نیروهای انسانی با دیدگاه بهره وری بر اساس نیازمندی های اقتصادی، اجتماعی، تخصصی و عرضه نیروی انسانی کارامد در بازار کار صورت گیرد، می توان از افزایش نرخ بیکاری در بین نیروهای متخصص و آثار نامطلوب آن جلوگیری نمود. و در این راه، با بازنگری در مورد نحوه تربیت نیروهای آموزش دیده برای بالا بردن فرهنگ کار، استفاده از دانش کارآفرینان به همراه سرمایه، سرمایه داران برای رونق اشتغال و اقتصاد کشور، تغییر در ضوابط و مقررات آموزش عالی برای ارتباط بیشتر صنعت،جامعه و دانشگاه در جهت رونق اشتغال و کار آفرینی و دستیابی به توسعه پایدار، گام برداشت.

تاریخ مصاحبه: ۳۱/ تیر/۱۳۹۱
همزمان با برگزاری اجلاس پانزدهم هیات عمومی

ارتقاء و اشاعه معماری و شهرسازی ایرانی و اسلامی و رونق پروژه های عمرانی

رئیس کمیسیون عمران مجلس شورای اسلامی در سخنان پیش از دستور خود در صحن علنی مجلس گفت: از دولت جدید انتظار دارم در جهت اجرای پروژه های زیربنایی، تقویت ساخت و ساز مسکن، تقویت صنعت حمل نقل، تقویت مدیریت شهری، ارتقاء و اشاعه معماری و شهرسازی ایرانی و اسلامی و رونق پروژه های عمرانی با تاکید بر جلب مشارکت بخش خصوصی گام بردارد.

مهندس سید مهدی هاشمی سخنان خود را در صحن علنی مجلس شورای اسلامی این گونه آغاز کرد : خدای منان را سپاس می گوییم که الطاف رحمانی خود را نصیب بندگان خویش کرده است تا از نعمات روحانی ایام متبرک به ضیافت الله و شهر الله و نیالی سراسر رحمت قدر متنعم شود. حضرت رحمان و رحیم را درود می فرستیم که طاعت و بندگی حضرت اش را کرامت فرمود تا در عصر غیبت در محضر ولایت امر مسلمین و در میهن اهل البیت(ع)، رزق و رضای عبادت را خوشه چینی کنیم.

حضور با سعادت ملت عظیم الشان و نمایندگان شریف و محترم ایران اسلامی ،توفیق در قبولی طاعات و عبادات در ماه رمضان ماه عنایت حق تعالی را خواستارم و عید سعیدفطر عید اطاعت و بندگی را محضرتان تبریک می گویم .

عید فطر به راستی عید پایان یافتن نیست عید برآمدن انسانی نو از خاکستر های خویشتن خویش است. عید، میعادی در زمان و فطر میثاقی با فطرت است.انشاء الله در این روزهای پایانی با عنایات حق تعالی پاداش توفیق بر طاعت و اطاعت، توبه و تهذیب نفس،ذکر های فرخنده شبانه و مهر قبولی انفاق هایی که در امتداد قصد قربت انجام شده، نصیب همه ملت عزیز ایران گردد. رئیس سازمان نظام مهندسی ساختمان با اشاره به مسائل داخلی کشور گفت : انتخابات پرشور و حماسی ۹۲، حرکت نورانی دیگری در ظلمات عصر پرفتنه ی جهانی بود. حماسه ای که سیاست را در بطن کیاست رهبری و ذکاوت امت، ارتقاء جایگاه افزود. انتخاباتی که به حق پیروز میدان آن، رهبر معظم انقلاب اسلامی حضرت امام خامنه ای(مدظله) و مردم دوستدار ولایت بودند انتخاباتی که مهر بطلان بر ادعای چهار ساله فتنه گران و فریب خوردگان منقلب زد و حاصل اش برگزیده شدن حجت الاسلام دکتر حسن روحانی بود، چهره ای شایسته که با شعار تعامل و تعادل و اعتدال گروی و احتراز از تندخویی های متعارف و افراط و تفریط های گروه های سیاسی در چشم ملت، نیکو خصال شناخته شد و پسندیده آمد.

مهندس سید مهدی هاشمی تاکید کرد : همان طور که در سخنان رئیس محترم جمهور در مراسم تنفیذ و تحلیف تأکید شد این دولت ضرورت دارد براساس خط محور سیاست ورزی خود، میراث گرانقدر تجربه ی دولت های پیشین و آرا، خردمندان را در دست گیرد، خدمات آنان را ستایش کند و راهبردهای آزموده شده را سرمشق قرار دهد.

رئیس سازمان نظام مهندسی ساختمان افزود : دولت اعتدال و تعامل محور دکتر روحانی لازم است از تجارب تلخ و شکست های دولت های قبل، الگوهای آسیب شناسانه ی بدیعی را برگیرد و آنها را به حُسن و نکویی مبدل سازد.

مهندس سید مهدی هاشمی گفت : نمایندگان ملت از دولت تعادل طلب، تدبیر و امید می طلبد، احتراز از منازعات سیاسی و اجتماعی را می خواهد و سیاست در عین بصیرت – عدالت در عین خردمندی و معرفت در عین صداقت را خواهان است. خصومت ها، لجاج و عناد در روابط بین قوا، طبعاً خارج از مدار ولایت محوری دولت و حقاً متضاد با مطالبات ملی است. دولت آینده با عملی کردن شعار خود: عرصه ی اجتماعی، سیاسی و اداری را چنان هدایت کند تا عدل و انصاف، شایسته سالاری و توانمند سازی، تولید و توسعه ثروت ملی و قبل از همه ی این ها اخلاق و دیانت حاصل چهار سال حضور او باشد.

رئیس کمیسیون عمران مجلس شورای اسلامی افزود: مجلس همچون عصاره ی فضائل ملی بر فضیلت های همه ی دولت های حرمت می گذارد و در راستای اشاعه این فضائل، با تمام توان با دولت، ملت و قوای دیگر همراهی خواهدکرد. مجلس در رای اعتماد به کابینه پیشنهادی خواهد کوشید به معنای واقعی کلمهٔ حق خیر خواهی، در این برههٔ حساس و ایجاد فضای همدلی و امید بخش با رعایت کامل اصول و ارزشهای نظام مُرّ قانون و اوامر حکیمانه مقام عظمی ولایت یاری گر ریاست محترم جمهور و کشور باشد.

مهندس سید مهدی هاشمی ضمن تشکر از اعضای کمیسیون عمران مجلس گفت : اینجانب در مسند خدمتگزاری اعضای محترم کمیسیون عمران به سبب قبول نمایندگی اعضاء این کمیسیون ضمن قدردانی از تلاش های دولت های گذشته از دولت جدید انتظار دارم تا در جهت توسعه عمران پروژه های زیربنایی، تقویت ساخت و ساز مسکن، تقویت صنعت، حمل و نقل خاصه ریلی، تقویت مدیریت شهری، ارتقاء معماری و اشاعه معماری و شهرسازی اسلامی و ایرانی و رونق هر چه بیشتر اجرام پروژه های عمرانی با جلب مشارکت بخش خصوصی گام بردارد .

مهندس سید مهدی هاشمی گفت : این قدرشناسی، در حقیقت همان شکر نعمت است تا بر نِعَم الهی افزوده شود و خادمان ملت دریابند که اگر گامی در طریق حل معضلات آنان به پیش نهاده می شود، از چشم مردم دور نمی ماند و نیک نامی حاصل نیک رفتاری است.

رئیس کمیسیون عمران مجلس شورای اسلامی در خاتمه سخنان خود افزود: اعضای کمیسیون به اینجانب نمایندگی داده اند تا به عرض برسانم تمام توانایی فنی، قانون دانی، فکر سازی و تصمیم آفرینی حقوقی و قانونی کمیسیون در راستای گشودن گره از معضلات ملت در اختیار دولت جدید خواهد بود تا در تبعیت از دستور مصرّانهٔ مقام عظمای ولایت کمک به دولت تدبیر و امید، به فرجامی نیکو منجر گردد. طرح هایی که این کمیسیون می تواند در سهم گیری بیشتر مردم در انجام وظایف دولت یاری رساند، فرصتی است در راستای مشارکت ملت در دولت تدبیر و امید.

آموزه‌های فقهی در ساخت مسکن رعایت شود

مدیر حوزه‌های علمیه سراسر کشور با بیان این که در فقه شیعی و اسلامی، خصوصیات یک مسکن و خانه دینی مطرح شده است، گفت: انبوه سازان مسکن و ساختمان و فعالان بخش مسکن، باید یک دوره در مباحث فقهی مربوط به بخش ساخت مسکن شرکت کرده و آموزه‌های دینی موجود در این خصوص را فرا گیرند.

آیت الله سیدهاشم حسینی بوشهری در دیدار جمعی از کارآفرینان و انبوه سازان مسکن و ساختمان کشور، اظهار داشت: تلاش در جهت خانه سازی مردم تلاشی با ارزش است، اما باید توجه ویژه انبوه سازان مسکن و ساختمان معطوف به رعایت ضوابط معماری اسلامی – ایرانی باشد. وی افزود: دولت و مسئولان کشوری باید از انبوه سازان مسکن و ساختمان، کار آفرینان و هر شخص یا گروهی که سهم مهمی در اشتغال کشور دارد حمایت لازم و جدی داشته باشند، چرا که از دغدغه‌های مهم اسلام و پیشوایان دینی ما زندگی مردم است.

مدیر حوزه‌های علمیه با اشاره به کارهای مهم صورت گرفته در بخش مسکن و ساختمان در شهر قم، گفت: اخیرا مشاهده می‌کنیم که ساخت و سازهای بسیار زیادی در منطقه پردیسان و در فاصله قم و کهک صورت گرفته به گونه ای است که انسان را به تنگنفس وا می دارد، اما نکته ای که باعث نگرانی است، عدم توجه به معماری اسلامی – ایرانی است.

آیت الله حسینی بوشهری تصریح کرد: ساخت و سازهای فعلی که در کشور صورت می گیرد، مبتنی بر معماری اسلامی – ایرانی نیست، چرا که همانگونه که در کتب فقهی ما آمده، ساخت و ساز مسکن بر اساس موازین اسلامی، همراه با یک حجب و حیاء و یک حریم نگهداری از خانه و خانواده است و امروز متأسفانه این حالت در فضای ساخت و ساز مسکن ما وجود ندارد.

وی گفت: متأسفانه همانگونه که جامعه ما از نظر رفتاری، مقلد دنیای غرب می شود، در ساخت و سازها، معماری و سبک زندگی هم از فرهنگ غربی تقلید شده است و برای مثال می توان به آشپزخانه‌های به اصطلاح اُپن در خانه ها اشاره کرد که حریم زن خانه و خانه دار را دچار خدشه می کند.

معاون جامعه مدرسین حوزه علمیه قم تأکید کرد: بالاخره باید یک اپست محکم به این گونه ساخت و سازها داده شود؛ مخصوصا در شهر قم که عُش آل محمد(ص) است؛ روزانه شاید نمایندگانی از بیش ۱۰۰ کشور دنیا که طلاب علوم دینی هستند در شهر قم تردد می کنند و با دیدن ساخت و سازهای شهر قم می خواهند اُلگویی را از این شهر به دنیا معرفی کنند، اما وقتی ساخت و سازهای ما بر اساس موازین اسلامی نباشد آن ها نمی توانند ما را به عنوان اُلگو بشناسند.

آیت الله حسینی بوشهری اضافه کرد: این امر دغدغه جدی متولیان دینی و دلسوزان اسلام است و به این جهت باید همایش هایی برگزار کرد و در آن همایش ها، علاوه بر نظرات متخصصان مسکن و ساختمان، نظرات کارشناسان دینی و فقهی در خصوص ساخت مسکن و ساختمان مطرح گردد. مدیر حوزه‌های علمیه سراسر کشور، با بیان این که در فقه شیعی و اسلامی خصوصیات یک مسکن و خانه دینی مطرح شده است، گفت: انبوه سازان مسکن و ساختمان و فعالان بخش مسکن، باید یک دوره در مباحث فقهی مربوط به بخش ساخت مسکن شرکت کرده و آموزه‌های دینی موجود در این خصوص را فرا گیرند.

آیت الله حسینی بوشهری در پایان تأکید کرد: دولت باید حمایت جدی از کارآفرینان داشته باشد، چرا که کارآفرینان و به ویژه انبوه سازان مسکن و ساختمان می توانند باری را از دوش دولت بردارند.

مقاله

بهترین مقطع برای ستون های فلزی مربوط به ساختمان واقع در نبش دو خیابان

مجتبی صادقی اشکوری – طراح وناظرسازه ساختمانهای بلندوپل

چکیده:

اگربه سازه ساختمانهای درحال ساخت درگوشه وکنارشهردقیق شویم، ملاحظه می کنیم که دربسیاری مواردد رگزینش مقطع ستون ها ازمنطق درستی پیروی نمی شود . انگاراین پرسش درذهن طراح شکل نمی گیرد که برای ساختمانی بااین موقعیت چه مقطعی برای ستون مناسب است

بررسی ها نشان می دهد که اگر طرح سازه بخواهداصولی وسنجیده انجام پذیرد . مقطع ستون ها نمی تواند درانواع مختلف ساختمان های فلزی یک شکل باشـد، بطورمثال صحیح نیست همان مقطعی رابرای ستون یک ساختمان که درابتدایا انتهای یک کوچه یاخیابان (نبش دوخیابان)قراردارد. (گروه ۱ مطابق شکل ۱) استفاده کنیم که برای ساختمان واقع درهمان محل که درطرفین آن ساختمان های همسایه(وسطهای کوچه) قراردارد .(گروه ۲) استفاده می شود. محاسبه نشان می دهد که مقطع ستون بایستی برای ساختمان های این دوگروه باهم فرق کند.

حال ازشمامی پرسیم.

به نظر شما بهترین مقطع برای ستون های فلزی مربوط به ساختمان واقع در نبش دو خیابان چه مقطعی است؟

واژه های کلیدی : قاب خمشی، ورق پیوستگی، مقطع صلیبی، دیواربرشی، بادبندواگرا (پایاز)

در پاسخ بایدگفت بنظرمیرسدبهترین مقطع برای ستون دراین موارد مطابق شـکل (٤- الف) مقطع فوطی باشد . البته مقطع صلیبی نیزمی تواند برای چنین شرایطی مناسب باشد . شکل (٤-ب)؛ اما چرااین مقطع برای این نوع ساختمان ها بهترین است ؟

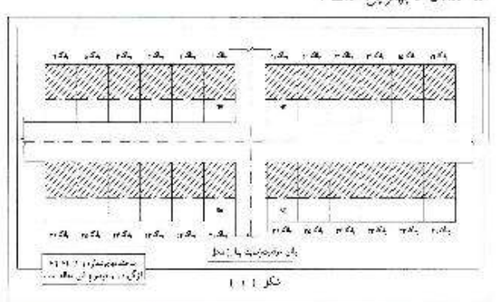

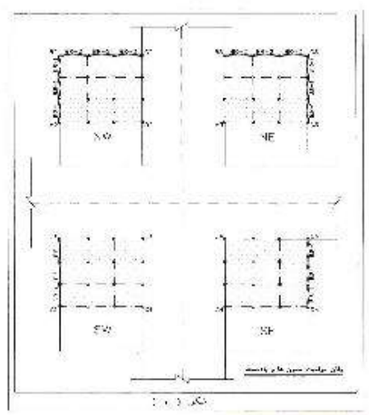

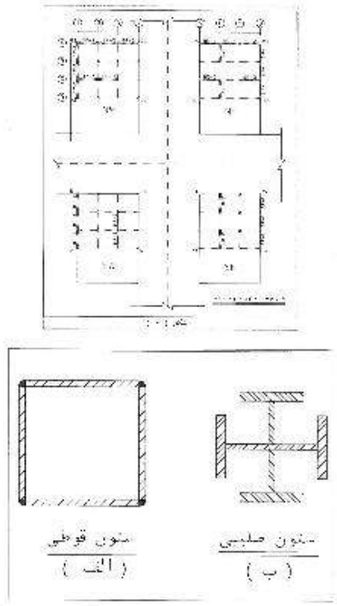

علت آنست که به جزبرای حالات خاص که درآخراین نوشتار آمده است سازه ساختمان های واقع در نبش دو خیابان، در دو جهت متعامد، قاب خمشی است. ازسوی دیگر گرسازه ساختمانی دردوامتدادمتعامدشمال جنوب وشرق غرب، قاب خمشی (گیردار) باشد . دیگرنمی شود ازستون بامقطع H استفاده نمود زیرا ستون با مقطع H در جهت ضعیف دارای ممان اینرسی کم می باشد . ازآن گذشته ایجاد اتصال گیردار بین بال تیر و جان ستون مطابق شکل(۵) باعث تضعیف ورق نازک جان در محل جوش اتصال گیردار می شود. ستون بامقطع ساخته شده باتیرآهن وورق تقویتی نیزبه این دلیل که درجهت بال ستون، درانرکشش ورق گیردار،ورق تقویتی ستون مطابق شکل (٦) طبله می کند و درجهت جان ستون به علت نازکی ورق جان مطابق شکل(۷)، ایجادگیرداری میسرنمی باشدبه هیچ وجه نمی تواند ستون مناسبی برای قاب خمشی دوجهته باشد.

اما چرا برای سازه ساختمانهای واقع در نبش در خیابان ؛ مجبوربه استفاده ازقاب خمشی (گیردار) دردوامتدادمتعامد هستیم ؟

علت آن است که اگر مطابق شکل (۲) ساختمان واقع در نبش شمال غربی چهارراه یعنی ساختمان NW رادرنظربگیریم. ملاحظه خواهیم نمود که درمحورهای D ، ٤ به دلیل وجود بازشو نمی توان از بادبند یا دیوار برشی استفاده کرد و چون نصبه بادبند یا دیوار برشی در سایر محورها یعنی A ، ۱

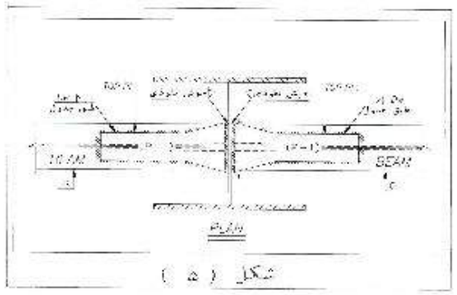

شکل (۵)

از تقارن لازم برخوردار نبوده و فاصله مرکز سختی و مرکز جرم زیاد است و سازه ساختمان در اثر بارهای جانبی دستخوش پیچش زیاد خواهد شد. لذا استفاده از بادبند یا دیوار برشی از موضوعیت خارج می شود.

درسایر ساختمانهای واقع درهمان چهارراه ازشکل (۲) نظیر ساختمان SW,NE و SE نیز مشابه محدودیت فوق وجود دارد.

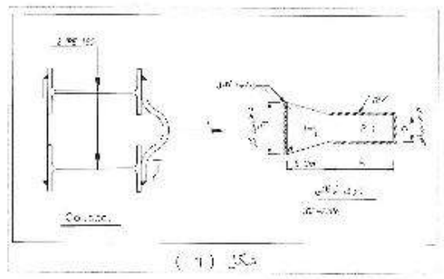
شکل (٦)

تذکر : در اضلاعی که باضربدر مشخص شده است، به دلیل آنکه نمی توان در پاپنجره نصبه نمود، امکان نصبه بادبند یا دیوار برشی وجود دارد ،درحالیکه در سایر اضلاع چنین امکانی وجود ندارد .

سایرنکات:

۱ – غیر از مقطع قوطی و صلیبی (دو مقطع H شکل متعامد مطابق شکل ٤–ب)، مقاطع لوله ای نیز می توانند برای شرایط مطرح شده مقاطع مناسبی باشند. معهذا هر یک از سه نوع مقطع می توانند متناسب با امکانات اجرایی، اقتصادی و همچنین محدودیت های معماری در پروژه معینی بهترین گزینه باشند.

۲ – اگر مقطع ستون ها لوله ای باشد، لازم است لبه ورق های گیردار به ستون دارای لبه باشد، تا بتواند به وجه داخلی مقطع ستون جفت وجوروبه لبه آن جوش نفوذ کامل شود، که کاردشواری است.

۳ – مقایسه مقاطع صلیبی یا قوطی ولوله :

۳ الف) مقاومت پیچشی مقاطع قوطی ولوله ازمقاطع صلیبی بیشتراست .

۳–ب) جوش ورق های پیوستگی درمقاطع قوطی ولوله به مراتب مشکل تازمقاطع صلیبی است .

۳ – پ) درمقطع صلیبی امکان گیرافتادن (محبوس شدن) آب باران نمی باشد. درحالیکه درستون های با مقطع قوطی چنین امکانی وجود دارد. ولذا این موضوع می تواند برای این ستونها دردوره نصب وقبل ازاجرای سقف ها که اسکلت ساختمان عریان است وممکن است آب ناشی ازبارش باران بابرف داخل مقطع ستون شود، مشکل ساز گردد.

۳ ت) در مقاطع صلیبی، اگر ارتفاع جان ستون از Cm ۳۰ کمتر باشد. جوش اتصال جانها به یکدیگر به سختی امکان پذیر است، زیرا الکترود به

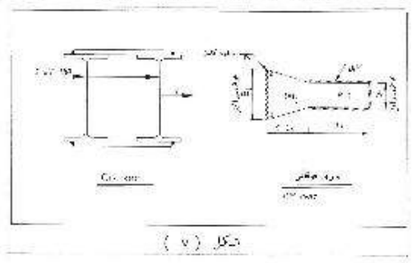
شکل (۷)

راحتی داخل مقطع نمی رود.

٤ لزوم تعبیه ورق پیوستگی درداخل پروفیل درداخل پروفیل قوطی یا لوله ای

نوردشـــده باعث آن می شود که پروفیل درهرطبقه دردوسطح بریده شده آنگاه پس ازجوش ورق های پیوستگی به ستون، جوش نفوذی شود . که این موضوع اصلا امرمطلوبی نیست . به همین دلیل استفاده ازاین پروفیل ها درقابهای خمشی توصیه نمی شود .

۵ – پروفیل های قوطی ولوله های نوردشـــده دارای ضخامت یاعرض کافی ومناسب دراتصالات گیردار نمی باشد .

۶ در بســیاری از موارد در اضلاع دارای بازشو امکان تعبیه بادبند پایاز یا واگرا (دروازه ای e.b.f) وجود دارد. اما مناســب تر آن اســت که این نوع بادبندها داخل قابهای خمشــی قرار گیرند. (و نه قابهای با اتصال ســاده و مفصلی) زیرا اگر این بادبند مطابق شــکل (۸–ب) پایاز دوطرفه باشد و قاب ساختمان بخواهد قاب ساده باشد. در اینصورت احتمال دارد تغییر مکان جانبی زیاد شــود و جهت کاستن از تغییر مکان فوق بایــستی تیر و ستونها قویتر اختیار شود بعضی ازهمکاران فکرمی کنند، به هربادبندی مطابق شکل (۸– ب) می تــوان بادبندپایاز نام نهاد، درحالیکه مطابق بند ۱۰–۳–۱۰–۱– الف مبحث ۱۰ص ۳۹۸ طول mn نمی تواند بیش از L=0/21 M باشد . چنانچه بادبند مطابق شکل (۸– الف) پایازیک طرفه باشد ،مطابق بند ۱۰– ۳–۱۰–۲–۱–۲ مبحث ۱۰ ص ۴۰۰ قاب مربوطه باید گیردارباشد . معهذا با توجه به مقررات سخت (مبحث ۱۰ ص ۳۹۸ تا۴۱۲) در طراحی و اجرای

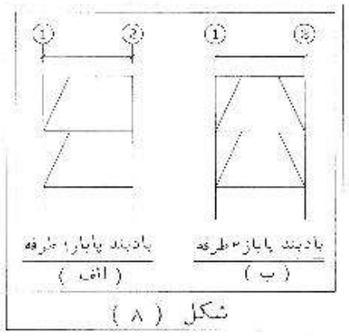

شکل (۸)

بادبندهای دروازه ای، به نظر می رسد تاکید کردن روی سازه ای با اتصالات مفصلی یاگیردار و بادبندهای دروازه ای امری پذیرفته و منطقی نباشــد. در این مورد پیشنهاد می شود تا به طرح و اجرای دقیق این نوع بادبندها در یک ساختمان معین اطمینان وجود ندارد سراغ این سازه نرویم.

۷– اســتفاده از مقطع قوطی در ســتونها، منحصر برای مواردی نیست که امکان اســتفاده ازبادبند یادیوارپرشی نباشد، به این دلیل که در ساختمانهای بلندتر از۱۵طبقه (۵۰متر)، طبق بند ۲–۳–۸–۴ص۲۲ آیین نامه ۲۸۰۰ قابها باید در دو جهت متعامد گیردار باشــند لذا ستون با مقطع H به دلایلی که ذکر آن رفت، پاسخگونیست.

۸– ممکن اســت حالت دیگری هم اتفاق بیفتد ؛ به این ترتیب که دریک ساختمان واقع درزمین دوخیابان ؛ امکان تعبیه بادبند یادیوارپرشی دریک یاچند دهانه در امتداد برخی ازقاب های مبانی مطابق شکل (۳) باشد . ولذا بتوان سازه رادرآن امتداد مفصلی همراه با بادبند درنظر گرفت . دراینصورت چون استفاده ازقاب خمشی دریک یادوجهت متعامد شکل اجبار نخواهدداشت ؛ استفاده ازمقطع قوطی یاصلبیی ممکن است ضرورت پیدانکند . وستون با مقطع H شکل پاسخگوباشد .

۹– ممکن است این پرسش مطرح شود که آیانمی توان درامتدادمحورهایی مثل ٤ ازشکل ۳ ناحیه NW که درو پنجره وجوددارد، ازبادبند دروازه ای یا واگرا(پنــاز) (e.b.f=Eccentric bracing frame) ودرامتداد محور ۱ که دریاپنجره وبازشووجود ندارد، ازبادبندهای هم مرکز یا (c.b.f=Centricbracing frame) نظیربادبندضربدری یا بادبندهای ۷ یا۸ استفاده نمود، وبه این ترتیب دیگرضرورتی به استفاده ازقاب خمشی نبا شد؟

پاســخ آنست که این کارازدید سازه ای صحیح نیست، زیرا تفاوت سختی این دونوع بادبند زیاد است. و بادبندهای مرکزی ممکن است ۱۰–۱۵برابربادبندهای واگرا سخت باشند. در تحلیل سازه ساختمان هایی مثل شکل۹ گاه دیده شده که بادبند ضربدری مثلا ۲۰ تن نیروی جانبی جذب کرده، درحالیکه همزمان بادبند واگرا، درهمان امتداد ۵تا تن نیرو جذب کرده است .

اگردراین شــرایط پلان های تغییرشکل یافته ســازه رابخواهیم ببینیم ملاحظه می شــود که پیچش زیــادی درتراعمان نیروی زلزله اتفاق افتاده اســت . که ناشی ازتفاوت ســختی دونوع بادبنداست. درچنین مواردی چون عموما طرح معماری اجازه نمیدهد هردوبادبند همگرباشــد، لذا توصیه می شود هردوبادبند واگردرنظرگرفته شود .

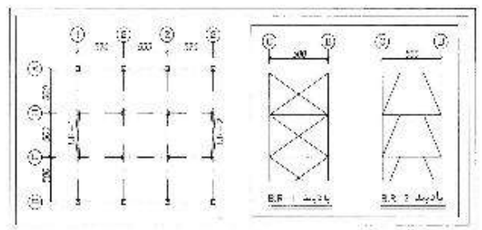

شکل (۹)

۱۰ – مقطع قوطی (همینطور لوله) ازنظرجوش ورق های پیوســتگی بویژه لبه چهارم آن مشــکل اجرائی دارد . بــرای انجام جوش لبه چهارم به یکی ازروش های زیرعمل می شود .

الف) روش درپوش

ب) روش کام وزبانه

پ) روش الکترواسلگ

۱۱ – تیرریزی سقف ها دراین نوع ساختمانها (گروه ۱)خوب است شطرنجی باشد زیراایمنی ســاختمان با پخش باردردوجهت متعامد، بیشترخواهدبود. همچنین ســتون های بامقطع قوطی دردوجهت متعامــد عموما دارای ممان اینرسی یکسان بوده وبه راحتی می توانند لنگر منفی تیرهای باربر تحمل کنند .

۱۲ – ساختمان هایی که درآنها ازستون بامقطع عرضی قوطی استفاده می شود ،دراکثرموقع درپای ستون ها جای کافی جهت جوش ورق گوشه بادبند به صفحه ســتون وجودنداره، این درحالیست که درهربادبندی اهمیت جوش ورق گوشه به صفحه ستون ازجوش سایرورق های گوشه درتراز طبقات به مراتب بیشتراست زیرا بادبنددراین تراز حامل بیشترین برش است و لذا این مســأله ایجاب میکند، که جهت تامین طول جوش، ابعادورق صفحه ستون زیادشود، درحالیکه درستون های با مقطع H شکل چنین مشکلی وجودندارد زیرا دراین ستون ها دربای ستون، طولی به اندازه ab از فضای داخل مقطع ستون به طول جوش ورق گوشه، به پای ستون اضافه شود شکل (۱۰).

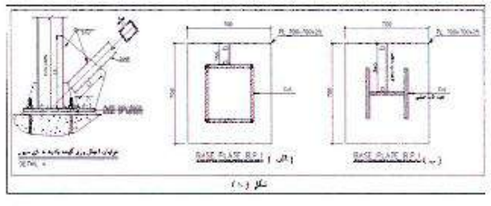

یادداشت

ضرورت یا اجبار دوروی بیمه ساخت و ساز داخلی

دکتر مهندس محسن قربانی مدرس دانشگاه و خزانه دار شورای مرکزی سازمان نظام مهندسی ساختمان

یک احساس ناخوشایند همواره با یک بهره بردار ساختمان خواهند ماند. اندیشه ای با چاشنی ترس که ناشی از اتفاقات گاه و بی گاهی است که در جای جای کشور می بینیم و می شنویم. ساختمان هایی که زود متوند می شوند و زود می میرند.

چالش جدیدی که حوزه ساخت و ساز با آن دست و پنجه نرم می کند و به تازگی به یکی از نگرانی های بزرگ مهندسان حوزه ایمنی تبدیل شده است. رخدادی بس ناخوشایند در ساخت و ساز، که بر اساس آن علاوه بر کاهش سطح ایمنی سازه ها، عمر آنها نیز کوتاهتر شده است و این مسئله علاوه بر اینکه سطح علوم و فنون مهندسان و مجریان را زیر سوال برده، مصالح و ابزار به کار رفته در این سازه ها را نیز با معضل عدم کیفیت روبرو ساخته است.

اما به راستی افرادی که تحت عنوان بهره بردار، مشتری این بازار پر زرق و برق هستند چگونه میدانند و یا می توانند بر کالایی که می خرند مهر تایید و گواهی صحت و سلامت بزنند و به این شیوه از ایمنی سقف بالای سرشان اطمینان داشته و آسوده خاطر باشند. گاهی نگاه به آمار و ارقام کمی نگران کننده به نظر می رسد. ساختمان هایی که در ایران ساخته می شوند با متوسط طول عمر سی سال روبرو بوده در حالی که این عدد در کشورهای توسعه یافته به ۱۰۰ سال نزدیک است.

اما گرفتاری کیفیت تولید در بخش مسکن ناشی از عدم تمکین مقررات ساختمان سازی و شانه خالی کردن برخی سازندگان مصالح از استاندارد سازی مصالح است که این موضوع بر صنعت ساختمان ها اثر سوء داشته است. با این وصف چگونه بیمه می تواند این ساختمان ها را تضمین کیفیت کند؟

در قوانین حمورابی شیوه بسیار جالب و قابل توجهی را می توان دید که اگر در نتیجه ریزش خانه مالک فوت کند سازنده آن بنا را می توان به مرگ محکوم کرد و چنانچه مالک زنده بماند، سازنده باید دوباره هر آنچه تخریب شده را با خرج خودش بازسازی کند. از این رونگرانی از بروز حوادث طبیعی باعث شد که در سال های اخیر بیمه کیفیت ساختمان در ایران از اهمیت ویژه ای برخوردار گردد . بر همین اساس بیمه کیفیت ساختمان مطرح گردید که این طرح با هدف اصلی ارتقاء کیفیت ساخت وساز در ساختمان ها بین مسئولان و کارشناسان به میان آمد. اما مشخص نیست طول عمر این بیمه و استفاده از آن چقدر عیان شده است و آیا فرهنگ بیمه تضمین کیفیت ساختمان با اقبال عمومی روبرو شده است ؟

آیا می توان بیمه تضمین کیفیت را برای رسیدن به چنین شرایط ایده ال صنعت ساختمان همسو با دیگر کشورهای موفق در امر ساخت و ساز رسید و آن را در اولین گام مد نظر قرار داد؟

به نظر می رسد برای مواجه نمودن سازندگان با چنین مسئله مهمی در ابتدای کار باید سازمان های بیمه گر ساختارهای سازمانی خاصی را برای صدور بیمه نامه های تضمین کیفیت ساختمان طراحی نموده و صدور بر اساس یک روند نظارتی دقیق از سوی کارشناسان بیمه صورت پذیرد.

نگاهی دقیق تر به یک بیمه نامه تضمین کیفیت ساختمان مشخص می کند که سازنده برای اینکه بتواند سازه خود را بر اساس روند صحیح و مورد قبولی پیش ببرد می بایست از مرحله طراحی تا بهره برداری زیر نظر سازمان بیمه مربوطه فعالیت نماید و همواره مهر تایید از سوی بیمه گر در پیشرفت هر مرحله از ساخت مرقوم شود و در پایان بیمه نامه کلی بر اساس تاییدیه کارشناسان معتمد در کلیه بخش ها اعم از مصالح، تاسیسات، برق، معماری و نظارت عمرانی یا جزء شدن در تمامی بخش های مربوط به هر تخصص، صادر شود.

به نظر می رسد قبل از هر گونه اقدام در این حوزه و نحوه عملیاتی شدن صدور بیمه نامه ها ضروری است روند شکل گیری هر نوع بیمه نامه به دقت مورد توجه و بررسی قرار گیرد. چون ساختمان سازی یک پروسه بسیار دقیق با مراحل عملیاتی مشخص است و نیز بازه های زمانی مشخصی را در بر می گیرد لذا اشراف کامل سازمان های بیمه گر بر چنین شرایطی در این خصوص بسیار مهم است. و می بایست بر این اساس قبل از هر گونه اقدامی نقشه راه بر مبنای رشته های مربوط با این حوزه ترسیم شده و ساختار سازمانی خاصی بر اساس نیاز سنجی صورت گرفته تعریف شود تا بتواند به گونه ای قدرتمند عمل نماید تا دیگر سازمان مرتبط با بخش ساخت و ساز، از شهرداری تا نظام مهندسی و دیگر بخشها به این زنجیره حیاتی بپیوندند. می توان شرایط را به گونه ای مهیا نمود تا علاوه بر به کار گیری نیروهای متخصص فارغ التحصیل و ایجاد فضای کسب و کار مناسب برای نظارت بر ساخت و ساز و تایید هر مرحله از پیشرفت کار، تخصصی سازی و سالم سازی را کشور نهادینه کرده و با ایجاد یک بازار امن برای سرمایه گذاری، در بالا بردن کیفیت ساخت موثر باشد و با افزایش دادن عمر ساختمان ها در کاهش خسارات ناشی از ساخت غیر اصولی نقش مهمی ایفا نماید.

در این زمان است که در صورت وقوع هر گونه اشکال در ساختمان و با بروز هر نوع خرابی این بیمه گر خواهد بود که در خصوص جبران خسارت مسئول بوده و بهره بردار نیز از بابت خانه ای که خریداری می کند اطمینان خاطر خواهد داشت.

اشتغال پایدار مهندسان
در سایه تعامل سازمان نظام مهندسی با قوای سه گانه

نایب رئیس اول سازمان نظام مهندسی ساختمان کشور گفت : در دوره پنجم شورای مرکزی تعامل چشمگیری میان سازمان نظام مهندسی ساختمان و قوه مجریه ، قوه مقننه و قوه قضاییه اتفاق افتاد که بی سابقه بود .

مهندس علی فرج زاده ها گفت : همکاری با قوه قضاییه در حوزه مهندسان نقشه بردار ، همکاری با مجلس شورای اسلامی در اصلاح قانون نظام مهندسی و کنترل ساختمان و کاداستر و همکاری با قوه مجریه در بکارگیری کارشناسان ماده ۲۷ در پروژه های استانی ، واگذاری نظارت بر طرح های عمرانی دولتی به مهندسان سازمان نظام مهندسی ساختمان و حضور روئسای استان ها با حق رای در کارگروه های تخصصی استانداری ها .... از مواردی است که موجب رشد و ارتقا گذاری نقش سازمان نظام مهندسی ساختمان و مهندسان آن در پیشرفت و آبادانی هر چه بیشتر کشور شده است .

مهندس علی فرج زاده ها تاکید کرد : رشد تعامل سازنده و اثر گذار با قوای سه گانه موجب رشد اشتغال پایدار در بین اعضای سازمان نظام مهندسی ساختمان در سراسر کشور گردید .

نایب رئیس اول سازمان نظام مهندسی ساختمان کشور همچنین با اشاره به حضور مهندسان در دوره چهارم شورای اسلامی شهرها گفت: این برای اولین بار است که شاهد خودباوری مهندسان و افزایش اعتماد مردم به سازمان نظام مهندسی ساختمان بودیم که حاصل آن ۵۰ درصد اعضای منتخب در شورای اسلامی شهرها را مهندسان عضو سازمان نظام مهندسی ساختمان تشکیل دادند .

یادداشت

رویای صعود یا کابوس سقوط

مهندس محمد مصطفوی- عضو شورای مرکزی سازمان نظام مهندسی ساختمان و رییس گروه تخصصی مکانیک

لذت اوج گیری همواره با انسان همراه بوده است . کوتاه شدن مسافت هایی که طی آن در شرایط عادی تروّی فراوانی می طلبد و با استفاده از تکنولوژی به لذتی فراموش نشدنی تبدیل می گردد. تفاقی که همه روزه برای دستیابی به طبقات فوقانی ساختمانهای بلند و برج های مرتفع تجربه می شود و این مسئله با امنیت و آرامش و پا وجست از سقوط یا مرگ را به اذهان متبادر می سازد اما نمی توان فراموش کرد که زمعان تکنولوژی و فناوری رحتی و آسایشی است که می تواند در صورت عدم استفاده صحیح به تجربه ی نا خوشایندی از گونه های ترس و نگرانی تبدیل شود .

با توسعه تکنولوژی، ساخت و مرتفع شدن هر چه بیشتر ساختمان ها، آسانسور به جزئی اساسی و جدانشدنی ساختمان ها تبدیل شده و هرچه آسمان خراش ها بیشتر اوج می گیرند، فناوری و قدرت آسانسورها هم به همان میزان افزایش می یابد . تا قامت بلند هیچ سازه ای نفس ساکنان آن را به شماره نیندازد و انسان مغرب دستاوردهای خودش نشود . ایران هم به جمع کشور هایی پیوسته که نصب چنین امکاناتی را برای ساختمان های پنج طبقه به بالا لازم اجرا می داند .

ساختمان هایی که فاقد این امکانات حمل و نقل عمودی باشد، ارزش افزوده خود را به شدت تعلیل خواهد داد و جدا از مشکلاتی که برای مصرف کننده به همراز دارد، از قیمت آن در مبادلات ملکی می کاهد .

با این وصف، میزان آشنایی با چنین بخش مهمی از ساختمان بسیار مهم است و پارامترهای تعریف شده برای تجهیزات تخصصی وابسته به آن، می بایست به دقت مدنظر قرار گیرد . اما آیا امکانات حمل و نقل عمودی نیازمند آشنایی با فرهنگ مصرف ویژه ای است و در فرایند ساخت یک آپارتمان آیا باید نکات خاصی را برای احداث آسانسور مورد توجه قرار داد ؟!؟

آسانسور وسیله ای است که با استفاده از یک سیستم کششی توسط کابل های قوی و وزنه های تعادل و به کمک الکتروموتور های قدرتمند، کابین مسافران را در خط عمودی یا ساختمان جا به جا می کند . با این وصف، این تجهیزات حمل و نقلی نیز مانند هر محصول صنعتی دیگری نیازمند فرهنگ سازی در نحوه ساخت و استفاده از آن است که عدم توجه به آن هم هزینه های مصرف را افزایش می دهد و هم ایمنی ساکنان آپارتمان را تهدید می کند .

در این محصول قیمت نباید عامل تعیین کننده باشد بلکه به دلیل حساسیت آن کیفیت آسانسور مهمترین و کلیدی ترین پارامتر تلقی می شود و به هر میزان کیفیت تکنولوژی به کار رفته در آسانسور پایین تر باشد از تکان بیشتر، مصرف انرژی بالاتر و سر و صدای آزاردهنده تری برخوردار است. با ابراز نگرانی از برخی تفکرات بساز و بفروش ها که وجود آسانسور را برای ساختمان های مرتفع ضروری نمی دانند و آن را فقط به لحاظ اجبار قانونی در ساختمان می کنند و لذا برای کاهش هزینه، از انواع غیر استاندارد و کم کیفیت آن استفاده می کنند، این اجحافی است که این سازندگان در حق ساکنان یک آپارتمان اعمال می کنند و به سادگی جان آنان را در معرض خطر سقوط و نا امنی هر روزه قرار می دهند.

آسانسور به دلیل فنی بودن و تخصصی بودن، محصولی شناخته شده برای همگان نیست و مادام که ارزان بودن ملاک خرید مالکان باشد، افراد سودجو و غیر متخصص به آسانی می توانند تجهیزات غیر استاندارد و خطر ساز را با قیمتی کمتر به مشتری عرضه کنند و نتیجه آن می شود که بعد از حدوث یک رخداد ناگوار، عملا هیچ نشانی و یا مشخصه ای از فروشنده وجود ندارد که بتوان او را تحت پیگرد قانونی قرار داد . بنابراین اولین شرط اساسی در خرید یک آسانسور، عقد قرارداد رسمی با یک تولید کننده و یا عرضه کننده معتبر است که دارای گواهینامه رسمی و مشروعیت حقوقی معتبر باشد .

در هر آسانسوری فقط ۲۵ درصد قطعاتش وارداتی است و مابقی در داخل کشور تولید و مونتاژ می شود و بنابراین جلوه دادن کامل محصول به مارکی خارجی، سوء استفاده از اعتماد مردم به محصولات خارجی و بی اعتبار کردن صنعتگران داخلی است .

اساسی ترین مشکلی که در نصب آسانسورها ملاحظه می شود، استاندارد نبودن چاهک های آسانسور است . طبق قواعد ساخت و ساز مهندسی، عمق چاهک آسانسور باید حدود یک متر و چهل سانتی متر از کف تمام شده ساختمان باشد تا بتوان کابین را روی تجهیزات اصلی آسانسور سوار کرد . اما برخی پیمانکاران و مهندسان به این مشخص توجه نکرده و می بینیم که بی ساختمان ،فضای مورد نیاز نصب تجهیزات را اشغال کرده و بنابراین چاره ای نمی ماند جز آنکه آسانسور را به طبقه اول منتقل کرده و طبقه هم کف را از این خدمات حمل و نقلی محروم سازیم .

در چاه های آسانسور، سکو های ضربه گیری تعبیه می شوند که با پوشش لاستیک های ارتجاعی از برخورد کابین با کف زمین جلوگیری می کند به ویژه در زمانی که نصاب و یا تعمیر کار در حال کار بر روی تجهیزات کف آسانسور است و چنانچه به هر دلیل کابین رها شده و سقوط کند، تعمیر کار می تواند با پنهان شدن در پشت این سکو ها، از صدمات ضربه در امان بماند. آسانسورها امکاناتی برای رفاه بیشتر ساکنان یک آپارتمان می باشد بنابر این چنانچه نگاهی سودجویانه به این وسیله حساس داشته باشیم، زندگی بسیاری از ساکنان یک خانه را در معرض خطر قرار خواهیم داد و بی گمان سودی از این قمر بر روی زندگی دیگران حاصل نشود، خیر و برکتی که شایسته یک انسان واقعی است را به همراه نخواهد داشت .

با توجه به توسعه روز افزون صنعت در حوزه های مختلف، این انگاره که می توان تنها برای دستیابی به جایگاه هم تراز با دیگر نام های برجسته دنیا سرعت را چاشنی کار کرد و از پایه، کیفیت مبنی بر علوم و فنون را از زنجیره طراحی تا بهره برداری حذف نمود تنها دستاوردی که در پی خواهد داشت، رواج نگاه سودجویانه به این بخش مهم و حیاتی در ساختمان است . بخش حساسی که در بردارنده مسئولیت خطیر حفظ جان انسان هایی است که برای استفاده از آن هزینه می پردازند و به تکنولوژی اعتماد می کنند .

تبیین راهکارهایی جهت تردد معلولین جسمی-حرکتی در فضاهای شهری

علیرضا معتمدنیا، کارشناس ارشد عمران - عضو هیات رئیسه سازمان نظام مهندسی ساختمان آذربایجان شرقی

سعیده قبضی، کارشناس ارشد معماری - عضو هیئت علمی دانشگاه آزاداسلامی آذرشهر

چکیده:

نابسامان بودن فضاهای شهری وعدم انطباق آن با نیازها و خواسته های معلولین جسمی-حرکتی علاوه بر منزوی کردن آنان باعث می شود تا در بلند مدت خسارتهای اجتماعی - اقتصادی عظیمی بر کشور وارد آید. سازگار ساختن محیط شهر با نیازهای معلولین جسمی-حرکتی در واقع باز گردانیدن معلولین به اجتماع زندگی و فعالیت است. با توجه به اینکه امکانات حرکتی و جهت یابی هر فرد، درون محیط ساخته شده، مستقیما با کیفیت و کمیت علائم بصری موجود در عناصر تعریف کننده ی فضا و پتانسیل ادراکی بیننده رابطه دارد و لزوم توسعه و تقویت در زمینه مناسب سازی فضاهای شهری و انطباق آن با نیازهای افراد دارای معلولیت - خصوصا» معلولیت های جسمی و حرکتی - از مهمترین دغدغه های برنامه ریزان امور شهری است. فراهم آوردن وسایل رفت و آمد مناسب، استقرار امکانات تفریحی مناسب در سطح شهر، تجهیز پل های عابر پیاده و مترو به آسانسور، احداث سطوح شیب دار در فضاهای عمومی و مبلمان شهری، تجهیز منازل مسکونی به امکاناتی برای افراد کم توان و به طور کلی توجه هر چه بیشتر به مشکلات معلولان، از جمله مواردی است که مسئولان و طراحان عمران باید آن را در اصول شهرسازی در نظر گیرند. لذا در این راستا ما در این مقاله به بررسی موانع و مشکلات موجود این قشر پرداخته ایم و راهکارهایی را برای مرتفع شدن این مشکلات ارائه نموده ایم.

کلمات کلیدی: علائم بصری، معلولین، فضاهای شهری، مشکلات فیزیکی

۱- مقدمه

بر اساس آمار سازمان بهداشت (جهانی) در حدود ۱۰درصد از جمعیت جهان دچار نوعی معلولیت می باشند که رقمی قابل توجه است. در سال های اخیر، در اکثر کشورهای دنیا طراحان فضای شهری و ساختمان های عمومی و آموزشی حسب مورد و به لحاظ نیاز مبرم جامعه اقدام به طراحی فضاهایی نموده اند که عملا استفاده از آنها توسط معلولان بیش از پیش تسهیل شده و موجب گردیده تا فعالیت روزمره این قشر از جامعه در محیط های آموزشی و به طور کلی شهری امکان پذیر گردد. در سال های اخیر طراحی فضاهای قابل دسترس برای همگان دغدغه‌ی متخصصان بوده است. با وجود علاقه ای که برخی نهادها به «دسترسی» و «قابل زندگی بودن» فضاها نشان می‌دهند؛ تاکنون در کشور ما طرحی که نیازهای اکثریت افراد را برآورده نماید جا نیفتاده است. متاسفانه به مسأله‌ی دسترسی در حین طراحی و انتخاب روش طراحی اندیشیده نمی شود. به همین دلیل جا دارد که روش برخورد مناسب با مسأله‌ی دسترسی‌ها تبیین گردد، لذا در برخورد کلی به ساختمان های عمومی و منازل دیده می شود که این بناها عمدتا برای افراد جوان و چالاک طراحی شده و با بی توجهی به مسأله ناتوانی های جسمی — حرکتی برنامه ریزی و طراحی و اجرا گردیده اند. تا آنجا که ناتوانی در استفاده از ساختمان ها این بخش از جامعه را از مراجعه به آنها باز می دارد و به عنوان یک مسأله اجتماعی بروز عینی می یابد؛ با توجه به اینکه امروزه درصد زیادی از افراد جامعه را معلولین و از کار افتاده ها تشکیل می دهند. در کشور ما بعد از ۸ سال دفاع مقدس و صدمات جبران ناپذیری که در پی داشت تعداد معلولین افزایش یافت. از سوی دیگر، افرادی هستند که با به سن گذاشته و جزء افراد ناتوان به حساب می آیند. اینان نیز قادر به استفاده از فضاهای عمومی و غیره نمی باشند. بنابراین، همه ی افراد و دیگر معلولین به نوعی خدمات خاصی را می طلبند. در اختیار نگذاشتن این خدمات خود دلیل عدم درک و احساس آنها بوده و ندادن حقوق حقه آنان موجب حذف آنها از جامعه می شود.

۲- طرح مسئله

با گذشت زمان و پیشرفت تکنولوژی و اصلاح قوانین اجتماعی، این افراد

(معلولان) با حضور فعال در سطح جامعه، حقوق خود را شناخت و آگاهانه آنها را از دولت‌ها مطالبه می‌کنند. البته در برخی از کشورها، به لحاظ طی کردن پله‌های توسعه اجتماعی وضعیت متفاوتی برای افراد کم‌توان وجود دارد. خدماتی که برای معلولان در این‌گونه کشورها ارائه می‌شود، شرایط را برای استفاده آنان از امکانات و فرصت‌های اجتماعی هموار می‌سازد. در چنین شرایطی، جامعه از توانایی و خلاقیت این افراد (معلولان) بهره‌مند شده و اجتماع ادامه زندگی را برای معلولان بدون کمک دیگران میسر می‌سازد. بیشتر افرادی که دارای ناتوانی جسمی (معلولیت) هستند، اغلب از بهره هوشی نسبتاً بالایی برخوردارند. اما نگاه ترحم‌آمیز اجتماع و عدم ارائه فرصت‌های برابر نسبت به سایر افراد جامعه، بی‌توجهی به جنبه‌های ذهنی، احساسی و توانمندی‌های این گروه، آنان را از اجتماع مطرود ساخته و منجر به کناره‌گیری آنان از مردم و بالعکس می‌شود. این امر علی‌رغم عدم بهره‌گیری از این نیرو، موجب بروز تبعیض و بی‌تفاوتی اجتماعی می‌شود. بعد از دفاع مقدس به تعداد معلولین افزوده شد. معلولینی که خود را کاملا در انزوا احساس می‌کنند، چون امکانات ورزشی و تفریحی و دیگر وسایل روزمره که برای مردم عادی مطرح است کمتر برای معلولین فراهم شده است. طبق تعریف سازمان بهداشت جهانی مناسب ترین کلمه برای افراد معلول واژه آسیب مند است و در مناسب سازی، نگرش صحیح مهم است و خصوصا معماران، طراحان شهری، مدیران شهری و ... باید به این مهم توجه کنند و بدانند که مثلا با احداث یک رمپ، مناسب سازی در یک شهر انجام نمی شود، بلکه طرح جامع مناسب سازی شهری باید برای یک شهر تعریف شود. راهکار درست برای مناسب سازی محیط فیزیکی این است که افراد آسیب مند با چه مشکلاتی مواجه هستند تا مناسب‌سازی‌ها متناسب با آن انجام شود و شامل مواردی همچون احداث رمپ مناسب درمکان‌های عمومی، زیری کف سطح عبور، احداث پیاده روهای مسطح، ارتفای مناسب باجه های تلفن وعابر بانک ها، سرویس های بهداشتی مناسب برای افراد معلول، شبکه حمل و نقل عمومی مناسب، شیب مناسب برای کلیه معابر، مبلمان شهری قابل دسترس و مناسب سازی شده، ساختمان های مسکونی مناسب سازی شده و ... می شود. یکی از این نقایص در این راستا طراحی مبلمان شهری برای معلولین جسمی-حرکتی در کشور می باشد. در این راست اولین سوال این است که کدام فضاها را برای معلولین باید طراحی کرد و چطور؟... افراد معلول نیز احتیاجات مشترکی با ما می توانند داشته باشند. برای مثال آنان به دکتر می روند، پارک می روند و در خیابان می خواهند جهت خرید به مغازه ها سری بزنند یا به ادارات جهت انجام کارهایشان مراجعه کنند و این دقیقا همان کارهایی است که فرد عادی در طول روز انجام می شود. برای این منظور باید دید که اینگونه فضاها چه هویتی باید داشته باشند که مورد استفاده معلولین قرار بگیرند.

۲-۱- تعریف

معلولین جسمی – حرکتی به افرادی اطلاق می‌شود که به هر علت دچار ضعف، اختلاف یا عدم توانایی در اندام‌های حرکتی شده و برای حرکت نیاز به استفاده از پاره ای وسایل کمکی یا در حرکت دارای عدم تعادل می باشند. یکی از عواملی که موجب دور افتادن نوانجویان از عرصه فعالیت‌های اجتماعی می‌شود، تصورات کلیشه‌ای مردم نسبت به آنان است. تلقی اشتباهی که اغلب افراد جامعه نسبت به معلولان دارند به این‌گونه است که آنان را افرادی وابسته و نیازمند می‌دانند. افرادی که در انجام امور شخصی نیازمند کمک دیگران و فاقد توانایی لازم برای انجام فعالیت‌های ثمربخش برای خود و اجتماع هستند. به عبارت دقیق‌تر این موضوع حاصل کنش متقابل مابین محدودیت‌های جسمانی یا عوامل محدودکننده اجتماعی، محیطی و فرهنگی است. در واقع این محدودیت‌های محیطی، تبعیضات و تعصبات اجتماعی است که معلولیت را ایجاد می‌کند. نگاه ترحم‌آمیز مردم نسبت به افراد معلول، منجر دور شدن معلولان از اجتماع است. افراد دارای ناتوانی های گوناگون جسمی نباید به وسیله موانع ساخت انسان در محیط زیست از شرکت در زندگانی روزمره جامعه محروم گردند. باید توجه داشت افراد ذیل، که درصد قابل توجهی از جامعه را تشکیل می دهند، جزء معلولین جسمی – حرکتی می باشند:

۱- معلولین مادرزادی
۲- نوزادان
۳- زنان باردار
۴- افراد مسن و کهنسال
۵- افراد پیر و کم بینا
۶- بیماران خاص
۷- معلولین حوادث مختلف
۸- معلولین جنگ ها و بمباران شهرها

بعد از دفاع مقدس به تعداد معلولین افزوده شد. معلولینی که خود را کاملا در انزوا احساس می کنند، چون امکانات ورزشی و تفریحی و دیگر وسایل روزمره که برای مردم عادی مطرح است کمتر برای معلولین فراهم شده است.

۲-۲- نکاتی کلی در مورد فضاهای مورد استفاده معلولین

- پیاده رو منتهی به ورودی معلولین باید بدون مانع و عارضه باشد.
- سطح پیاده روهای معلولین باید از مصالح غیر لغزان انتخاب شود.
- حداقل عمق فضای مقابل ورودی باید ۱۴۰ سانتی متر
- سایه بان بر روی فضای ورودی به عرض حداقل ۱۴۰ سانتی متر.
- حداقل بازشوهای درب ورودی ۱۶۰ سانتی متر.
- دزهای بین مصالح کف نباید بیش از ۲ سانتی متر باشد.
- حداقل عرض راهرو برای عبور دو صندلی چرخدار از کنار هم ۱۴۰ سانتی متر.
- حداقل عرض مفید در برابر عبور صندلی چرخدار ۸۰ سانتی متر.
- حداقل عرض هر لنگه از درهای دو لنگه ۸۰ سانتی متر.
- حداقل فاصله دو در پی در پی چنانچه هر دو به یک سمت باز شوند ۲متر و چنانچه هر دو به سمت خارج باز شوند ۱۲۰ سانتی متر.
- حداکثر ارتفاع دستگیره در برای معلولین ۱۰۴ سانتی متر.
- حداکثر ارتفاع آستانه درها ۲/۵ سانتی متر.
- حداکثر شیب دو طرف در آستانه درها ۸درصد.
- محل توالت معلولین با علامت بین المللی ویژه نشانه گذاری شود.
- ورود اصلی توالت برای نابینایان نیز قابل تشخیص باشد.
- حداقل عمق بدون مانع در زیر دستشویی ۴۵ سانتی متر.

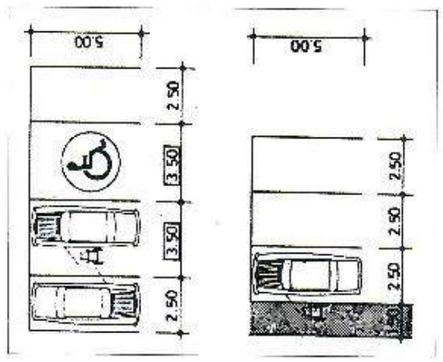

شکل ۱- پارکینگ معلولین

• ارتفاع لبه پایینی آینه دستشویی معلولان از کف حداکثر ۹۰ سانتی متر.
• در پارکینگ های عمومی خارجی باید یک پارکینگ به نسبت هر ۵۰ ماشین یا کمتر از آن برای معلولان در نظر گرفت و دارای ابعاد ۳۲۰×۵۰۰ سانتی متر بوده و دارای مشخصات زیر باشد.
• تابلوی ویژه پارکینگ معلولان در مقابل محل اتومبیل
• نشانه گذاری افقی صندلی چرخدار بر روی کفپوش حفاظتی
• میله هل و تابلوهای پایه ای متحرک و زنجیره های ممتد حفاظتی
• نوار رنگی برای خط کشی و جدول گذاری محل پارکینگ

۲ ۳ بررسی تعدادی از مبلمان و تجهیزات شهری

پیاده روها- تلفن عمومی صندوق های پستی- توقفگاه

۲-۳-۱- پیاده رو

پیاده رو مهمترین شبکه ی دسترسی شهری است. این شبکه از دیدگاه سهولت در حرکت ،نقاط مکث و نقاط دید و گریز، کاملا بی مانع باشد .

۲-۳-۲- رمپ

شیب استاندارد رمپ اتصال پیاده روها با خیابان و سایر مکان‌ها پنج تا هفت درصد است اما این استاندارد در رمپ و رومپ‌ها رعایت نشده و اکثر آنها شیب ۲۰ تا ۱۵ درصدی دارند و عبور و مرور معلولان و جانبازان را دچار مشکل می‌کند. حداکثر شیب رامپ جدول‌هایی با طول کمتر از ۱ متر، ۱۵ در صد است و رامپ جدول‌های با بیش از یک متر طول تابع مقررات سطوح شیبدار خواهند بود.در رامپ جدول‌هایی که دارای بریدگی در دو طرف هستند حداکثر شیب بریدگیها باید ده درصد باشد.

شکل ۲-رمپ معلولین

• رامپ جدول نباید در مسیر حرکت و توقف اتومبیل پیشروی داشته باشد.
• حداقل عرض رامپ جدول به استثنای بریدگیهای کناری آن ۹۰ سانتی‌متر باشد.
• در صورتی که رامپ جدول به صورت قطری و یا گوشه‌ای در محل تقاطع‌ها قرار گیرد، باید دارای فضای آزاد ۱۲۰ سانتی‌متر در داخل خط‌کشی عابر پیاده باشد
• در صورتی که رامپ جدولها در امتداد خط‌کشی عابر پیاده قرار داشته باشند، باید حداقل ۱۲۰ سانتی‌متر فضای آزاد در داخل خط‌کشی عابر پیاده قرار بگیرد
• در صورتی که رامپ جدول‌های قطری دارای بریدگی کناری باشد. این بریدگی‌ها باید ۶۰ سانتی‌متر و به صورت خطر مستقیم، در هر دو طرف جدول در داخل خط‌کشی عابر پیاده قرار داشته باشند.
• در طرفین عرضی یل ارتباطی بین پیاده‌رو و سواره‌رو، تعبیهٔ میله و دستگرد ضروری است.

جدول ۱- نکاتی در مورد رمپ معلولین

حداکثر طول کلی مسیر در مجموع	حداکثر طول یک مسیر مستقیم بدون پاگرد	حداکثر ارتفاع یک مسیر مستقیم بدون پاگرد	شیب رمپ
۶۱	۶۱	۷/۵	۱/۸
۲۴۴	۲۴۴	۲۳	۱/۱۰
۱۸۳	۹۱	۷/۶	۱/۱۲
۱۴۹	۱۲/۲	۷۶	۱/۱۶
-	۱۵/۲	۷۶	۱/۲۰

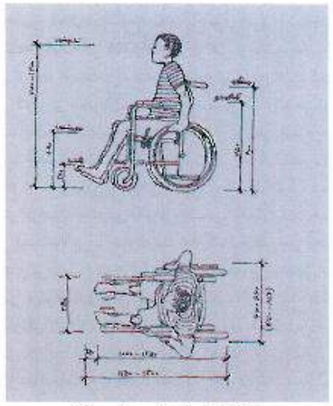

شکل ۳ ابعاد مناسب برای معلولین

۲ ٤ مسائل موجود

۱- کف های خاکی

کف پوش خاکی پیاده روها باعث کندی سرعت حرکت صندلی چرخدار است .اغلب موارد اینگونه سطوح باعث به هم خوردن تعادل چرخ های صندلی چرخدار وسر نگونی فرد معلول می گردد .

۲- تنوع مصالح مصرفی در پوشش کف یک مسیر کوتاه

کف پوش های گوناگون در مسیر پیاده رو به دلیل جنس مختلف از لحاظ لغزندگی ،پستی وبلندی و شیارهای روی کف پوش متفاوتند . به همین دلیل ،سرعت حرکت صندلی چرخدار برروی این کف پوش ها نیز متفاوت است وامکان واژگونی صندلی چرخ دار وجود دارد .

۳- لغزندگی

یخ زدگی در زمستان باعث لغزندگی کف پیاده رو می گردد . به دلیل کم بودن اصطکاک چرخ های صندلی چرخدار، یخ زدگی کف باعث سرنگون شدن آن خواهد گردید .

٤ وجود شیارهای پهن ناشی از بلوک های بتنی

شیارهای بتنی که از کنار هم قرار دادن بلوک های بتونی به وجود میاید. بایث قرار گرفتن چاخ صندلی دار درون انها می‌شود که در نتیجه منجب به هم خوردن تعادل افراد خواهد گرفت.

٥ پستی بلندی

حرکت در پیاده روهای که دارای پستی و بلندی است،از جانب فرد معلول نیاز به نیروی فراوانی دارد در چنین مسیرهایی احتمال عدم تعادل و سرنگونی فرد معلول نیز بسیار است.

٦- وجود پله در پیاده رو

۷- وجود مصالح ساختمانی و بنایی در پیاده رو

۸- سد معبر باجه های تلفن عمومی، تیرهای چراغ برق، علایم رانندگی، چراغ راهنمایی و صندوق پست در پیاده رو

۹ دستفروشی در پیاده رو و بستن راه عبور

۱۰- پارک اتومبیل در پیاده رو و بستن راه عبور

۱۱- حرکت موتور سیکلت و دوچرخه از پیاده رو و از بین بردن امنیت عابرین به ویژه معلولین

۱۲- کندن پیاده رو برای توسعه تاسیسات شهری و قطع مسیر حرکت

۱۳- وجود گیاهانی با شاخه های پهن و خاردار در اطراف پیاده رو و ایجاد سد معبر

۱٤- وجود درختانی با میوه های لغزنده در پیاده رو

۱۵- عرض کم پیاده رو

۱٦- شیب طولی و عرضی نامناسب

۱۷- پلهای ارتباطی بین پیاده رو و خیابان

پل های نصب شده بر روی جوی ها و آبروها، ارتباط دهنده دو مسیر پیاده و سواره هستند. تداخل سرعت های مختلف حرکت عابرین پیاده و وسایل نقلیه به وسیله این پلها انجام می گیرد. بنابراین، پل های مورد بحث باید دارای خصوصیاتی باشند که در عین فراهم آوردن گذاری راحت، خطر برای عابرین را نیز به حداقل برسانند، همچنین نباید هیچ مانعی که راه عبور را سد نماید بر روی پل ارتباطی قرار بگیرد.

۲-۵- معضلات موجود در مسیرهای حرکتی

۱- مشخص نبودن محل خط کشی در کف خیابان
۲- پیوستگی به پیاده رو یا جدول
۳- نبودن چراغ راهنما در محل خط کشی عابرین پیاده
٤- نرده یا زنجیر بین پیاده رو و خیابان در محل خط کشی عابر پیاده
۵- عرض کم محل عبور عابر پیاده

۲-٦- تلفن عمومی

تلفن عمومی یکی از وسایل ارتباطی شهری است که از رفت و آمدهای اضافی جلوگیری می کند، و برای معلولین به دلیل عدم امکانات حرکتی همانند افراد عادی، بیشتر مورد استفاده قرار می گیرد، پس باید پاسخگوی شرایط خاص آنان باشد.

۱- بالا بودن کف باجه تلفن عمومی نسبت به پیاده رو
۲- عرض کم در باجه تلفن عمومی
۳- نبودن فضای کافی در داخل باجه تلفن عمومی برای ورود و مانور صندلی چرخ دار
٤- نصب دستگاه تلفن در ارتفاع زیاد نسبت به کف باجه

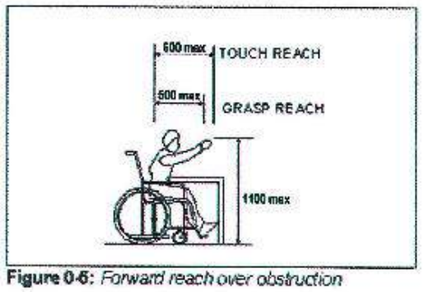

Figure 0-6: *Forward reach over obstruction*

شکل ٤ فضای موردنیاز برای حرکت معلولین

۲-۷- صندوق پست

صندوق پست برای معلولینی که به تنهایی زندگی می کنند، یک مرکز ارتباطی مهم با خارج از محیط خانه است. صندوق پست باید به راحتی و با ارتفاع مناسب در دسترس باشد.

موارد کلی در مورد تلفن های عمومی و صندوق های پستی:

۱. در محلی که تعدادی تلفن عمومی تعبیه گردیده است، باید حداقل یک تلفن عمومی قابل دسترس برای اشخاص استفاده کننده از صندلی چرخدار اختصاص داده شود.
۲. قابل دسترس بودن صندوق پست و فضای آزاد جلو تلفن عمومی باید به صورت هم سطح یا با شیب مناسب برای افراد معلول صورت گیرد.
۳. پیش بینی فضای آزاد و مسطح به ابعاد حداقل ۱۲۰×۷۵ سانتیمتر در جلو تلفن عمومی الزامی است.
٤. حداقل ابعاد باجه تلفن ۱۱۰×٤۰ سانتیمتر باشد.
۵. حداقل عرض در باجه تلفن عمومی ۸۰ سانتیمتر و بدون آستانه باشد.
٦. حداکثر ارتفاع محل شکاف برای وارد کردن سکه و یا کارت، صفحه شماره گیر تلفن و گوشی تلفن باید ۱۰۰ سانتیمتر از کف باشد.
۷. پیش بینی پیشخوان در ارتفاع ۸۰ سانتیمتر و به عمق حداقل ۲۰ سانتیمتر جهت استفاده ی افراد معلول در فضای تلفن عمومی ضروری است.
۸. حداکثر ارتفاع شکاف صندوق پست ۱۰۰ سانتیمتر از کف باشد.

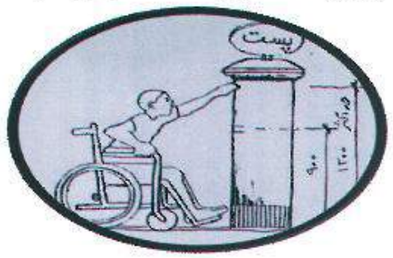

شکل ۵- ارتفاع مناسب برای استفاده صندوق پستی معلولین

۲-۸- توقفگاه

نقطه پایان حرکت سواره رو و ورود او به مسیر پیاده است، از این جهت، پیش بینی تسهیلات برای معلولین، به خصوص آنهایی که با صندلی چرخ دار حرکت می کنند، به دلیل اینکه افراد معلول در هنگام سوار شدن به اتومبیل یا پیاده شدن از آن همانند افراد سالم سرعت حرکت ندارند باید با دقت بیشتری تعبیه شوند.

۱-کمبود توقفگاههای عمومی در سطح شهر
۲- وجود جدول و پله بین محل توقف اتومبیل و پیاده رو
۳ وجود جوی آب بین محل توقف اتومبیل و پیاده رو و نبود پل ارتباطی

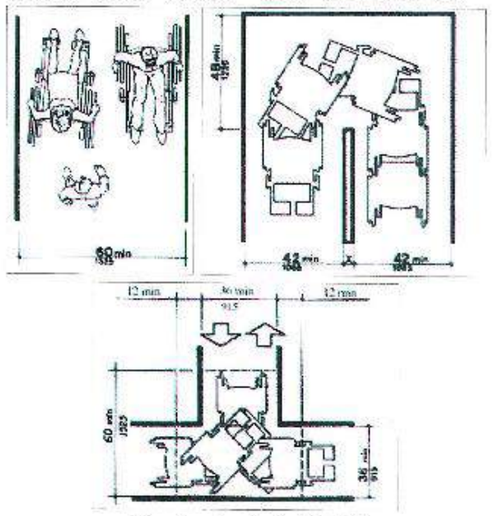

شکل ٦- فضای گردشی مناسب برای معلولین

۳- ارائه ی راهکار برای استفاده ی معلولین

- تسطیح وکوبیدن پیاده روهای خاکی و قابل استفاده کردن آنها از لحاظ مقاومت به صورت موقت
- جلوگیری از اختلاف پوشش های کف در یک مسیر کوتاه و هماهنگ کردن کف پوش ها برای ممانعت از خطر لغزندگی و سرنگونی افراد .
- پیاده رو باید دارای سطحی غیر لغزنده و سخت باشد
- بند کشی دقیق کف های بتنی
- پر کردن حفره ها و پستی و بلندی هایی که باعث سرنگونی افراد روی صندلی چرخ دار می شود
- تبدیل پله های موجود در پیاده روها به رامپ با پله هایی با ارتفاع کم
- برداشتن مصالح ساختمانی اماکن در حال ساخت از کف پیاده روها
- جابه جایی باجه های تلفن عمومی، تیرهای چراغ برق، علایم رانندگی، چراغ راهنمایی و صندق های پست در پیاده روهایی که ایجاد سد معبر می کنند.
- جلوگیری از دست فروشی در پیاده رو و اجرای دقیق قانون در این مورد
- جلوگیری از پارک اتومبیل ها در پیاده رو و اجرای قانون در این مورد
- جلوگیری از حرکت موتور سیکلت و دوچرخه در پیاده رو و اجرای قانون درباره آنها
- قرار دادن پل های فلزی برای عبور از کانال های حفر شده برای توسعه تاسیسات شهری
- هرس و کم کردن شاخ و برگ گیاهانی که در اطراف پیاده رو سد معبر کرده اند
- جابجایی یا قطع درختانی که باعث لغزندگی پیاده رو می شوند
- تعریض پیاده روهای خیلی باریک با حذف باغچه های کنار آن و یا با افزودن مقداری از عرض سواره رو به پیاده رو امکان پذیر است
- رعایت استانداردهای لازم در مورد شیب طولی و عرضی
- نصب و یا ساخت پل های ارتباطی در محل های مورد لزوم
- پر کردن درز بین بلوک های بتنی که به عنوان پل مورد استفاده قرار می گیرند
- تبدیل نمامی پل های فلزی به پل های بتنی یا آسفالت
- ایجاد شیارهای متقاطع بر روی پل های بتنی برای جلوگیری از یخ زدگی آب در روی پل
- شبکه معابر می بایست دارای زه کشی مناسب جهت جلوگیری از تجمع آب باشند
- جلوگیری از توقف اتومبیل ها در مقابل پل ارتباطی و اجرای قانون در این مورد
- نصب و یا ساخت پل های ارتباطی در محل عبور عابر پیاده
- قرار دادن تعدادی میله فلزی در بین آنها برای از بین بردن فواصل زیاد بین نرده ها
- تعمیر پل های (فلزی و غیر فلزی) شکسته و یا فرسوده
- از بین بردن اختلاف سطح بین پل و خیابون به وسیله رامپ ارتباطی
- جلوگیری از قرار گرفتن رامپ ارتباطی در خیابان
- تعریض پل های باریک
- رعایت شیب استاندارد پل
- مشخص نمودن محل خط کشی عابر پیاده در کف خیابان
- برداشتن جدول های بین پیاده رو و خیابان در محل خط کشی عابر پیاده
- قرار دادن چراغ راهنما در محل خط کشی عابرین پیاده
- برداشتن نرده یا زنجیری که راه عبور از پیاده رو به خیابان را در محل خط کشی عابر پیاده سد می کند
- تعریض خط کشی عابر پیاده در محل های مورد لزوم
- افزایش تعداد توقفگاه های عمومی تا حد لازم در سطح شهر
- از بین بردن جدول و پله بین پیاده رو و توقفگاه یا ایجاد رامپ که دارای شیب و عرض مناسب است
- نصب پل های فلزی برای ایجاد ارتباط موقت بین پیاده رو و پارکینگ در زمانی که جوی آب، مانع دسترسی به پیاده رو است
- رعایت ابعاد استاندارد طولی، عرضی، ارتفاعی تلفن عمومی

٤- نتیجه گیری:

سالیانه تعداد زیادی از مردم جهان بنا به علل گوناگون مانند تصادفات، بلایای طبیعی، حوادث کار و جنگ دچار اختلالات و ناتوانی‌های جسمانی می‌شوند. این افراد که دارای حقوق مساوی با سایر افراد جامعه‌اند، خواهان برخورداری از مزایای اجتماعی خود هستند. ولی متأسفانه اغلب آنان در مواجهه با موانع بسیاری که جوامع برای آنان ایجاد کرده، از فعالیت در زندگی روزمره باز مانده و دچار انزوا و در نتیجه بروز مشکلات روانی بسیاری می‌شوند. لذا باید در دستور کار شهرداری‌ها و مهندسان این نکته لحاظ شود که ساختمان‌ها (اماکن عمومی و فضاهای مسکونی) به نوعی طراحی شوند که همه افراد جامعه، چه سالم و چه پیر و چه آنان که ناتوانی جسمی — حرکتی دارند، بتوانند به راحتی از امکانات رفاهی برخوردار باشند همچون افراد سالم جامعه بتوانند بدون کمک دیگران کارهای روزانه خود را انجام دهند. چرا که گروهی از این معلولان کسانی هستند که جامعه مدیون فداکاری آنهاست و بی تردید هرگاه جامعه در پی آن نباشد که آنان را در همه سطوح فعالیت شرکت دهد برای آنان بار خاطری خواهد بود. با این دیدگاه فضاهای شهری باید به گونه‌ای طراحی شوند که معنا و مفهوم یک شهر خود را هم برای شهروندان عادی و به خصوص برای شهروندان آسیب پذیر تداعی نماید.

معلولیت به عنوان یک واقعیت اجتناب ناپذیر پدیده‌ای است که علاوه بر جنبه‌های پزشکی آن باید به رویکرد اجتماعی آن نیز توجه داشت؛ چرا که ۱۰ درصد از جمعیت هرکشور را توانجویان تشکیل می‌دهند. در بسیاری از کشورها که از لحاظ علمی و بهداشتی و اعتلای سطح زندگی پیشرفته محسوب می‌شوند، اقدامات موثری برای مشارکت اجتماعی معلولان در سطح جامعه، انجام شده است. برای ایجاد امکان مشارکت توانجویان در جامعه، علاوه بر فرهنگ‌سازی در سطح کلان، می‌بایست مناسب سازی اماکن عمومی نیز در دستور کار قرار گیرد. در حال حاضر معابر و فضاهای شهری به‌عنوان ابتدایی‌ترین و در عین حال حیاتی‌ترین نیاز این قشر از جامعه برای عبور و مرور آنان نه تنها مناسب نیست بلکه در مواردی ممکن است سلامتشان را به خطر اندازد. یکی از این شهرها تبریز است و همین مسئله موجب شده تا طی سال‌های اخیر اقدامات جدی‌تری در این خصوص صورت گیرد.

منابع و ماخذ

[۱] تومه، آریل. (سال پنجم، بهار و تابستان ۱۳۷٤) مناسب‌سازی محیط شهری معلولین . مجله صفه . شماره ۱۷ و ۱۸. ص ۷۵ -۶۰ .

[۲] حبیبی، سیدمحسن. (سال یازدهم پاییز و زمستان ۱۳۸۰) . فضای شهری: برخوردی نظریه‌ای . مجله صفه . شماره ۳۳ . ص ۲۷-۵ .

[۳] سورنسن، رابرت جیمز. (۱۳۷۰). معماری برای معلولان. چاپ اول. ترجمه حبیب فرح، فیاض راما. تهران. مرکز نشر دانشگاهی.

[٤] قائد، گیسو . حبیبی، سیدمحسن. (۱۳۶۷) . فضای شهری و معلولین. چاپ اول. تهران: وزارت مسکن و شهرسازی (مرکزی تحقیقات ساختمان و مسکن)، انتشارات مرکز.

[۵] گرامی، منوک. (۱۳۷٤). معماری، فضا و معلولین. شماره ۱. نامه بهزیستی، دوره جدید (نقل از ویژه نامه هفته بهزیستی «معلولین جسمی و حرکتی»).

[۶] مرکز تحقیقات ساختمان و مسکن. (۱۳۶۸) . ضوابط و مقررات شهرسازی و معماری برای معلولین جسمی- حرکتی.

[۷] مرکز تحقیقات ساختمان و مسکن. (۱۳۷۸) . ضوابط و مقررات شهرسازی و معماری برای افراد معلول جسمی حرکتی. ویرایش۲.

[۸] موسسه استاندارد و تحقیقات صنعتی ایران. (آذر ۱۳۶۷). استاندارد ایران ۲۹٤۸،آیین کاربرد اصول طراحی فضا برای معلولین جسمی حرکتی .

[۹] میرهادی، رسول. (۱۳۶۹). نمونه‌هایی مستند از مناسب سازی محیط شهری برای معلولین. چاپ اول. تهران: وزارت مسکن و شهرسازی.

[۱۰] نواب، منوچهر. (۱۳٤۹) . اهمیت شهرسازی و مسکن مناسب در توانبخشی . مجموعه مقالات نوزدهمین کنگره پزشکی ایران.

[۱۱] نوده‌ی مقدم، افسون. (۱۳۷۲) . مبانی توانبخشی. چاپ اول . تهران. انتشارات دانشگاه علوم بهزیستی و توانبخشی.

[۱۲] lars , Augutsson. (۱۹۹۱). access to the USA-Recent Disability legislation . the Swedish Handicap Institute Sweden.

[۱۳] Treasury board Manual to Ensure Barrier-free Access. Treasury board Canada .Chapter ۶-۱.

[۱٤] Uniform Federal Accessibility Standards U.S.A.(۱۹۸۸). General services administration Departement of defence department of housing and urban development.

گزارش

دبی؛ شهرسازی بی‌هویت
با حال و هوای سرمایه‌داری غرب

اشاره:

دبی تا قبل از سال ۱۸۳۳ میلادی دهکده‌ای از توابع مشایخ ابوظبی بود. در سال ۱۸۳۳ شیخ مکتوم بن بطی آل مکتوم به همراه ۸۰۰ نفر از خویشاوندان و وابستگان و همراهان خود، از امارت ابوظبی به این دهکده کوچ کردند و از آن تاریخ دوران حکمرانی قبیله آل مکتوم و تأسیس شیخ‌نشین دبی آغاز شد. پیش از این تاریخ، دبی یک روستای کوچک بیش نبود و هیچ امتیازی نسبت به سایر روستاهای اطراف خود نداشت. احمد محمد عبید شاعر و محقق عرب می‌گوید که ریشه کلمه دبی، «دبا» است و منظور از دبا نوعی «ملخ» بوده‌است. در حال حاضر، دبی پایتخت تجارتی امارات به شمار می‌آید. این شهر در کنار شهر دیره، بنادر مهمی برای تولید کنندگان غربی محسوب می‌شود. این شهر، اهمیتش را به عنوان یک مسیر تجاری در دهه ۱۹۷۰ و ۱۹۸۰ به دست آورد. شهر دبی تجارت آزاد طلا دارد و بندر «جبل علی» در دهه ۱۹۷۰ ساخته شده و بزرگ‌ترین بندر دست‌ساز بشر در جهان است. اما دبی به صورت فزاینده‌ای در حال پیشرفت به عنوان مرکزی برای صنایع خدماتی از قبیل فناوری اطلاعات و سرمایه گذاری می‌باشد.

بازدید شیخ محمد بن راشد آل مکتوم از ماکت پروژهٔ فالکن سیتی دوبی لند

نمایی از شهر دوبی؛ نکته قابل توجه درخصوص این شهر توریستی، وجه قالب سرمایه داری و استثمار مدرن توسط کشورهای غربی می باشد. در حال حاضر این شهر عربی به آزمایشگاهی برای پیمانکاران اروپایی و آمریکایی و معماران غربی بدل شده است.

ساخت و ساز در دبی خیلی سریع‌تر از کشورهای غربی پیش می‌رود و علت این است که نیروی کار ارزانی از آسیا در اختیار گرفته‌است. یکی از مهم‌ترین عامل پیشرفت در ساخت و ساز این است که دبی در حال متنوع ساختن اقتصادش است. در واقع دبی نمی‌خواهد به درآمد نفت که تصور می‌شود تا سال ۲۰۱۵ تمام شود، تکیه کند. از جمله اقداماتی که دبی را برجسته کرده، ساخت بلندترین برج جهان با ارتفاع ۸۲۸ متر و ساخت جزایر مصنوعی می‌باشد.

برج العرب برای مدتی نماد دوبی بود و هنوز می‌تواند اثر آن را در پلاک‌های قدیم امارت دوبی دید. اما پس از مدتی دوبی نماد خود را از برج العرب تغییر داد. تعداد بسیاری معتقد هستند این تغییر به دلیل شکل برج العرب است، زیرا در صورتی که برج العرب را از پشت نگاه کنید. آن را شبیه یک صلیب می‌بینید.

در حال حاضر، گردشگری یکی از استراتژی‌های مهم امیرنشین دبی برای سرازیری دلار به امارات متحده می‌باشد. گردشگری دبی بیشتر بر خرید است، اگر چه جذابیت‌های مدرن و تاریخی نیز دارد. در سال ۲۰۰۷ میلادی شهر دبی هشتمین شهر پربازدید جهان بود. انتظار می‌رود که در سال ۲۰۱۵ میلادی، ۱۵ میلیون گردشگر به دبی سفر کند. دبی همچنین به «پایتخت خرید خاورمیانه» مشهور است و به تنهایی بیش از ۷۰ مرکز خرید بزرگ را در خود جای داده‌است.

در سال ۱۳۸۸، ریزش اصلی‌ترین طبقه برج خلیفه که بلندترین برج جهان لقب گرفته بود فعالان اقتصادی و سرمایه‌گذاری را حیرت‌زده کرد. طبقه چشم‌انداز برج خلیفه دوبی اصلی‌ترین طبقه رصد شهر برای جلب گردشگران و سرمایه‌گذاران از سراسر دنیا محسوب می‌شد که تنها پس از ۳۵ روز از مراسم افتتاح برج فروریخت.

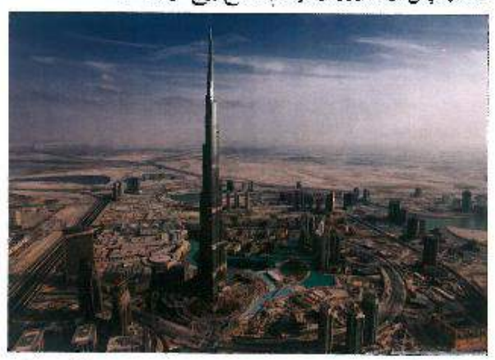

نکته قابل توجه درخصوص این شهر توریستی، وجه قالب سرمایه داری و استثمار مدرن توسط کشورهای غربی می باشد. در حال حاضر این شهر عربی به آزمایشگاهی برای پیمانکاران اروپایی و آمریکایی و معماران غربی بدل شده است. این گروه با طرح های بلندپروازانه خود که هیچ تناسبی با نیازهای اساسی شهر در حوزه ساخت و ساز و محیط زیست ندارد؛ تنها به افزون طلبی و رویاهای کودکانه شیوخ عرب پاسخ می‌دهد. در حقیقت نظام سرمایه داری غرب، با کنار هم قرار دادن دلارهای نفتی و آمال و آرزوهای این شیوخ به چنین پاسخی برای اهداف خود رسیده است و سرمایه موجود به سمت سودجویی نامحدود و نامشروط در حرکت است و چیزی آن را محدود نمی کند و این همان ویژگی بارز نظام سرمایه داری است، یک رابطه استثماری و ابزاری، نسبت به طبیعت و انسان ها.

جزایر مصنوعی امارات؛ نواقص فنی و خطاهای فاحش اجرایی که شاید تنها پس ازصرف هزینه های میلیاردی خودنمایی کرد.

دوبی که در سالهای ابتدایی قرن بیست ویکم با افزایش گسترده پروژه های ساختمانی خود توانسته بود توجه جهان را به خود جلب کند، با آغاز بحران اقتصادی جهانگیر در سالهای ۲۰۰۷و ۲۰۰۸ میلادی، دچار سقوط شدیدی در بازار ساخت و ساز شد. در سال های رونق و رشد ساخت،به ویژه در سال های ۲۰۰۴ تا ۲۰۰۶ ،دوبی شاهد پدیداری سبک های گوناگون معماری در ساختمان های خود بود که بیشترشان، تعبیر مدرن از معماری اسلامی را پدک می کشیدند. مهمترین دلیل این روند که در کشورهای عربی و به ویژه دوبی پیگیری می شد، حضور دفاتر برتر معماری و مهندسی دنیا در این بازار رو به رشد و پر رونق بود. در همین دوران، دوبی همچنین توانست رکوردهایی از بزرگ ترین ها و بلندترین های دنیا را هم از آن خود کند. از جمله اینها می شود به بلندترین ساختمان دنیا، «برج خلیفه» با ارتفاع ۸۲۸ متر و بزرگ ترین مرکز خرید از لحاظ مساحت کلی، «دوبی مال» با مساحت یک میلیون و ۱۲۴ هزار متر مربع،بزرگ ترین آبنمای دنیا، «دوبی فانتین» به طول ۳۷۵ متر و پرتاب ۱۵۰ متر و بزرگ ترین هتل ساخته شده دنیا، «برج رز و ریحان» با ۳۳۲متر اشاره کرد.

تعبیر دیگری از دوبی که بسیار از آن سخن گفته می شود: تصنعی بودن شهر است که هرگز به یک شهر واقعی با هویت واحد نمی ماند.

هدف اصلی یعنی جلب توجه جهانی برای جذب بیشتر گردشگران و نیز سرمایه‌های بین المللی به میزان زیادی موفقیت آمیز بود. هرچند سرعت رشد دوبی و دستاوردهای آن، می تواند به لحاظ کمی تحسین برانگیز باشد؛ اما از نظر کیفی بسیار مورد انتقاد قرار گرفته است. شتاب بیش از حد در انجام پروژه‌های دوبی، همواره مطالعات اولیه بررسی های بنیادین را فدا کرده است. در سال ۱۳۸۸، ریزش اصلی‌ترین طبقه برج خلیفه که بلندترین برج جهان لقب گرفته بود فعالان اقتصادی و سرمایه‌گذاری را حیرت‌زده کرد.

طبقه چشم‌انداز برج خلیفه دوبی اصلی‌ترین طبقه رصد شهر برای جلب گردشگران و سرمایه‌گذاران از سراسر دنیا محسوب می‌شد که تنها پس از ۳۵روز از مراسم افتتاح برج فروریخت. این برج که ۸۲۸ متر ارتفاع و ۱۶۰ طبقه دارد، بلندترین آسمانخراش دنیا شناخته شد و ترسیم‌کننده برترین مکان برای جلب سرمایه‌گذاران و گردشگران از سراسر جهان و نیز مهم‌ترین مکان درآمدزایی برای دوبی محسوب می‌شد. اما این واقعه، تمامی برنامه‌ریزی‌های کوتاه و بلندمدت جلب سرمایه برای دوبی را پیرامون این برج درآمدساز ساقط کرده است. به همین دلیل دستاوردهای دوبی که از نظر اندازه ای کمی کارفرمایان را راضی و توجه رکورددران را جلب می کند، عمدتا دارای کیفیت شایسته ای نیست.

سرقت آشکار میراث ایرانی با نصب پرچم امارات؛رونمایی از تندیس بادگیر ایرانی در کشور امارات

در این تنوع ملال آور، شهر تبدیل به نمایشگاهی از ساختمان شده است که هیچ خط مشی مشخصی را دنبال نمی کند. دوبی به تعبیری تبدیل به زمین مشترک کارفرمایان و معماران شده است. قانون بازی را صد البته کارفرمایان پایه ریزی می کنند که لزوما دارای شایستگی و صداقت نیستند. اکثر کارفرمایان با تفکراتی ساده انگارانه، خریدار حجم‌ها و نمادهای عجیب و غریبی می شوند و با نام‌های اغوا کننده ای همچون برج های «رقصان»و «گردان» همچنان به جذب توجه جهانی می پردازند و عده ای نیز این گونه پروژه های پرطمطراق و عجیب را به نام «سبک دوبی» می شناسند.

تعبیر دیگری از دوبی که بسیار از آن سخن گفته می شود، تصنعی بودن شهر است که هرگز به یک شهر واقعی با هویت واحد نمی ماند. این تعبیر تا حدی به کمرنگ بودن نگاه فرهنگی به معماری و استفاده ابزاری از آن، برای افزایش سرمایه‌های متمرکز در بخش ساختمان مربوط می شود. استفاده افراطی از تیشه که محل اعراب اقلیمی هم ندارد. مزیت بر عنت است. شهر پر است از آیکون‌های منفرد و مغشوش.

واقعیت این است که کشورهای مستعمره(استعمار مدرن) هیچگاه پایگاه تمدنی مشخصی ندارند و همواره به یاری استعمارگران که همچنان مایل نیستند هویت مستقلی به این سرزمین ها بدهند و بسیار می کوشند که مهر بردگی را همچنان بر پیشانی آنها نگاه دارند به سازه های با تکنولوژی های پیشتاز و بناهایی با پسوند بلندترین می نازند؛ صفتی که بسیار زودتر از تصور، متدرس و ناکارآمد می شود چرا که آنچه در گذشته است و افتخار آن به قدمتش است در پس است و متغیر نمی شود ولی آنچه در پیش است و به پیشرو بودن مفتخر است به سادگی با پیشرفت تکنولوژی عقب خواهد ماند و از مرکز توجه دور خواهد شد.

تعبیر دیگری از دوبی که بسیار از آن سخن گفته می شود، تصنعی بودن شهر است که هرگز به یک شهر واقعی با هویت واحد نمی ماند. این تعبیر تا حدی به کمرنگ بودن نگاه فرهنگی به معماری و استفاده ابزاری از آن، برای افزایش سرمایه های متمرکز در بخش ساختمان مربوط می شود

به همین دلیل کشورهای نوظهوری مانند امارات متحده عربی که برای هویت سازی به چنین رویکردی چنگ انداخته اند همچنان سرگردان و بی هویت باقی خواهند ماند. یک روز به فکر جعل هویت می افتند و بادگیر ایرانی را به نام خود می کنند. روزی دیگر، خرسند می شوند که انگلیس برایشان برج دوبی را ساخته است و آن را نماد می کنند اما از آنجا که با پیشرفت سریع تکنولوژی آن به سرعت از نظرها می افتد برج خلیفه(انتقادهای بسیاری در رابطه با میزان اتلاف انرژی متوجه پروژه‌های دوبی از جمله مهم ترین آن «برج خلیفه» است)را نماد خود معرفی می کنند، وقتی کویت برجی بلندتر می سازد از آن هم سرخورده می شوند و جزایر مصنوعی جهان را پیش می کشند و خلاصه چنان دچار تغییر می شوند که به جای نماد سازی و هویت سازی همچون یک شهر بازی مضحک به عنوان تجربه ای بی بنیان و سرگردان در چشم جهانیان معرفی می شوند اما آنان که خود را سرفراز از پایه گذاری تمدن در جهان می دانند محکم و استوار بر عرش نشسته اند و همچنان که زمان می گذرد بر پایداری و اعتبار ایشان افزوده می شود.

طبق آمار بدست آمده اکثریت جمعیت شهر دوبی را ساکنان غیر محلی شکل می دهند که عدم توجه به فضاهای شهری، تاثیر سو و مستقیمی بر زندگی و روحیه اجتماعی آنان گذاشته است و می توان آن را یک افسردگی اجتماعی نامید. این موضوع، نشانگر خلاء احساس تعلق ساکنان چند ملیتی آن، به شهر است. در دبی و سایر شهرهای امارات متحده عربی علاقه مفرطی به ماشین‌های آخرین مدل وجود دارد. اما دبی روزهای سختی را می‌گذراند. هنگامی که دبی کانون اقتصاد نفت و

مرکز بازار شکوفای ملاک بود، خارجی‌ها به خصوص بریتانیایی‌ها در این بازار داغ سرمایه‌گذاری کردند. خارجی‌های تازه ثروتمندشده در این دوران آخرین ماشین‌های اسپرت ایتالیایی و آلمانی را برای تکمیل کردن سبک زندگی مبلیونری‌شان خریدند و بعد بحران اقتصاد جهانی رخ داد و حباب ثروت همه این افراد ترکید.

شمار زیادی از زیباترین ماشین‌های ساخته‌شده تا به حال از هنگام سقوط مالی دبی در هر سال بوسیله افراد خارجی و محلی به حال خود رها شده‌اند چرا که آنها در مواجهه با بدهی‌های کمرشکن گریخته‌اند. صاحبان هر اسان این ماشین‌ها که توان پرداخت بدهی‌های سنگین‌شان را ندارند و با حداکثر سرعت خود را به فرودگاه می‌رسانند، ماشین‌های‌شان را در پارکینگ فرودگاه رها می‌کنند و با پرواز بعدی از دبی خارج می‌شوند و هرگز باز نمی‌گردند. و این‌ها تنها بخشی از مصادیق بی هویتی در این شهر شیخ نشین می‌باشد.

سخن پایانی اینکه، در تمدن های کهن، اغلب انسان ها به سنت های حکیمانه ای که ریشه های قدسی داشت، ارزش بسیاری قائل بودند. ولیکن نظام سرمایه داری، دائما با گذشته دور و نزدیک افراد در ستیز است و نقید به گذشته را به عنوان یک ضد ارزش معرفی و شخصیت اور به یک عنصر بازاری بدل می کند. «اریک فروم»، فیلسوف یهودی (آمریکایی و آلمانی تبار و از روانشناسان مدافع تفکرات اومانیست) هر چند خودش مدافع سرمایه داری است، اما در کتاب «داشتن یا بودن» می نویسد: «انسان مدرن، شخصیتی بازاری است، به این معنا که من همانم که شما می خواهید و از خودم هیچ هویت ثابتی ندارم. اگر هویت انسان در دوره مدرن، سیال نباشد، نمی توان در او مرتب احساس نیاز به وجود آورد».

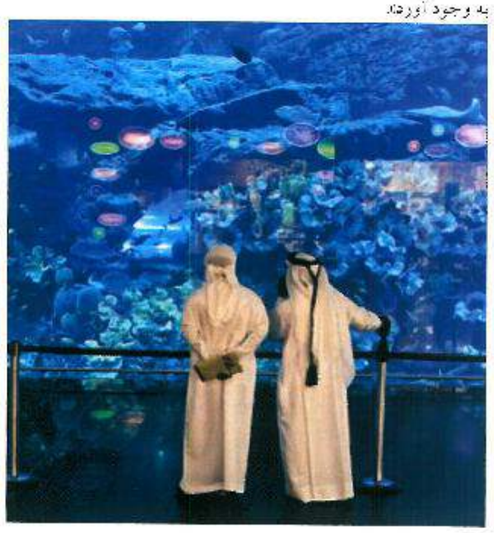

حرکت جهادی لازمه حماسه اقتصادی

□دکتر غلامعلی طهماسبی - سرپرست معاونت هماهنگی استان ها، امور حقوقی و مجلس سازمان نظام مهندسی ساختمان

حضرت آیت الله خامنه ای در نخستین دقایق آغاز سال نو، در پیامی به ملت شریف ایران، با تشریح اوضاع مهم سال قبل، افق پیش روی ملت و مسئولان جمهوری اسلامی را در سال پیش رو ترسیم می کنند. بسیاری از مردم و مسئولان در دقایق اولیه تحویل سال جدید منتظر اعلام نام گذاری برای سال جدید هستند تا به نوعی نقشه راه خود را در سال پیش رو بدانند. در سالیان اخیر نامگذاری هر سال تابلویی شده است برای مردم و مسئولان در رسیدن به یکی از مقاصد رشد و پیشرفت کشور که با درایت و دوراندیشی رهبر معظم انقلاب این امر مهم انجام می پذیرد؛ اگر به عناوین آنها بادقت تأمل کنیم درمییابیم که نامگذاری سال های مختلف ازسوی مقام معظم رهبری چراغ راهی برای ساماندهی امور بوده و چشم اندازی یک ساله را برای حرکت در مسیر تعالی و پیشرفت ایران اسلامی در برابر ملت و دولت ایران نمایان می کند.

با مرور اسامی سال های قبل مشاهده می گردد که مقام معظم رهبری سال هایی را به طور عام و سال هایی دیگر را به طور ویژه به مسائل اقتصادی اختصاص داده اند که عبارتند از: «عدالت اجتماعی»، «ضرورت پرهیز از اسراف»، «انضباط اقتصادی و مالی»، «کار سازنده»، «توآوری و شکوفایی»، «صرفه جویی»، «نهضت خدمتگذاری»، «مبارزه با فساد اقتصادی»، «اقتدار ملی و اشتغال آفرینی»، «اصلاح الگوی مصرف»، «همت مضاعف و کار مضاعف»، «جهاد اقتصادی»، «تولید ملی، حمایت از کار و سرمایه ایرانی»؛ اگر به این نامها دقیق نگاه کنیم به این مهم میرسیم که رهبر معظم انقلاب با هوشیاری و ذکاوت به درستی خیلی از مباحث کلان اقتصادی را که کشور درگیر آن بوده است را مطرح فرموده اند که در نهایت امسال «ایشان حماسه اقتصادی را مطرح فرمودند که دربرگیرنده تمام مسائل گذشته و حال و آینده کشور خواهدبود.

حماسه آنگاه لازم است که نیاز به یک انرژی و همت و عمل مضاعف باشیم، در شرایط کنونی این مهم ازسوی رهبری تشخیص داده شده است و با هدایتشان این امر سرلوحه ملت و مسئولان گردیده و از دیگر سو می توان گفت که «حماسه» از سمبل های اعتقادی و ملی ماست که در این تلفیق به درستی رهبری آنرا بیان داشته اند. به طور قطع موضوع حماسه در درونش یک امر استثنایی مستتر است و این موضوع یک امر معمولی نیست. بنابراین در حماسه یک نوع ایثار و از خودگذشتگی وجود دارد. به طور حتم اگر مسئولان با نگاهی حماسی به امور توجه کنند، قطعاً این دوره و تصمیماتش ماندگار خواهدشد.

حضرت آیت الله خامنه ای رهبر معظم انقلاب اسلامی در پیام نوروزی امسال، با اشاره به حرکت رو به جلوی ملت ایران در سال گذشته به ویژه در مواجهه ی اقتصادی و سیاسی با جهان استکبار، چشم انداز سال ۹۲ را «پیروزانه و همراه با پیشرفت و تحرک و ورزیدگی و حضور جهادی ملت ایران در عرصه های سیاسی و اقتصادی دانستند و تاکید کردند: «با این نگاه، سال ۹۲ را «سال حماسه ی سیاسی و حماسه ی اقتصادی» نامگذاری می کنیم».

رهبر معظم انقلاب در پیام نوروزی خود خطاب به ملت ایران، سال ۹۲ را سال «حماسه سیاسی و حماسه اقتصادی» نام گذاری کردند؛ این امر نشان دهنده اهمیت اقتصاد در کنار سیاست در تفکر رهبر انقلاب است و ایشان با اذعان به سختی های اقتصادی که در سال ۹۱ بر ملت ایران بار شد، با این نام گذاری درجه اهمیت اقتصاد را در برهه حساس کنونی یادآور شدند. هرچند سال های قبل نیز محور شعارهای رهبر معظم انقلاب اقتصاد بود، این سال با عنوان سال «حماسه اقتصادی» در شعار ایشان تجلی میابد. اما شعار امسال تا حد زیادی متفاوت با شعارهای اقتصادی سال گذشته است. این سال، سال «حماسه» است و دلیل آن تاحد زیادی واضح است. شوک ها و سختی های اقتصادی که در سال ۹۱ بر کشور بار شده است به راستی نیازمند یک حماسه سازی برای عبوردادن کشور از گردنه بحران اقتصادی است. رهبر انقلاب اسلامی در دیدار کارگران و فعالان بخش تولید کشور حماسه را اینگونه تبیین فرمودند: «حماسه به معنای حرکتی جهادگونه و پرشور است و این موضوع باید مدنظر مردم و مسئولان قرارگیرد و بر همین اساس، شناخت ضعف ها و خلاءها و برنامه ریزی صحیح برای تحقق حماسه ضروری است. (۱۳۹۲/۲/۷)»

بدون شک یکی از اسباب رسیدن به اقتدار ملی برای کشور - که حافظ هویت، مایه عزّت و وسیله رسیدن به آرمان هاست- دستیابی به موفقیت های اقتصادی می باشد. در راستای نیل به مقصد عالی حماسه اقتصادی بایستی در شاهرگ های درخت حماسه اقتصادی به صورت عملیاتی با برنامه ریزی صحیح حرکت کنیم تا شیرینی میوه آن در ذائقه ملت احساس شود و با احساس مسئولیت در این راه و قدم نهادن در مسیر فرمایشات رهبری عزیز ایران اسلامی میسر خواهدشد. مقام معظم رهبری در پیامشان در ابتدای سال ۱۳۷۲ نکته مهمی را مورد توجه قراردادند و آنرا هدف اصلی کشور می دانند

مقاومت اقتصادی نه ریاضت اقتصادی است چرا که کشور ما بسیار ثروتمند بوده و نیازی به ریاضت ندارد اما در مدل مقاومت ما باید به سمت درست مصرف کردن و درست خرج کردن و همچنین عدم ریخت و پاش حرکت کنیم و اندازه گیری دقیقی از مصرف خود داشته باشیم

که در امسال هم با گذشته دو دهه از آن تاریخ برای رسیدن به اهداف حماسه اقتصادی قطعاً یکی از الزامات، عمل به آن می باشد. ایشان می فرمایند: «آن چه که من به برنامه ریزان و مسئولان دولتی مؤکداً سفارش می کنم، این است که در این برنامه توجّه کنند که هدف اصلی، کمک به طبقات محروم جامعه باشد. این، چیزی است که ما را به عدالت اجتماعی نزدیک می کند. هدف اصلی در کشور ما و در نظام جمهوری اسلامی، عبارت از تأمین عدالت است و رونق اقتصادی و تلاش سازندگی، مقدمه آن است. ما نمی خواهیم سازندگی کنیم که نتیجه این سازندگی یا نتیجه رونق اقتصادی، این باشد که عده ای از تمکن بیشتری برخوردار شوند و عده ای فقیرتر شوند. این، به هیچ وجه مورد رضای الهی و رضای اسلامی و مورد قبول ما نیست.»

برنامه ریزی عملیاتی در جهت گذر از طوفان خانه برانداز رکود اقتصادی و بحران اقتصادی در عالم علی رغم تحریم های بین المللی؛ توجه به این موضوع که بودجه جاری کشور به نفت وابسته می باشد که یکی از نقاط حساس مورد تحریم می باشد علی رغم اینکه مقام معظم رهبری در سالیان اخیر تأکید فراوان بر رهایی این وابستگی داشته اند که البته کارهای خوبی صورت گرفته ولی همچنان شناسایی و اهمیت به ظرفیت های موجود اقتصادی کشور که قابلیت درآمدزایی بیشتری نسبت به نفت داشته باشد ضروری می باشد. با توجه به ادامه تحریم ها از سوی دشمنان انقلاب اسلامی، نیاز کشور جهش اقتصادی است و باید حمایت از کار و سرمایه ایرانی را که مقام معظم رهبری در سال ۹۱ به آن شعار داشتند در سال ۹۲ نیز ادامه پیدا کند. در چند سال گذشته محور فشارهای بیرونی مسائل اقتصادی بوده است؛ طبیعتاً راه مقابله با این فشارها هم اقتصاد است که این امر لزوم توجه به اقتصاد مقاومتی و ضرورت تحقق آن را ایجاب می کند. امروز ما در شرایط اقتصاد مقاومتی قرار داریم. اقتصاد مقاومتی به این معناست که باید هم روند روبه رشد اقتصادی در کشور حفظ شود، هم آسیب پذیری اش در مقابل ترفندها و حیله های دشمن کاهش پیدا کند.

یکی از شرایط اقتصادی مقاومتی؛ استفاده از همه ظرفیت های دولتی و مردمی است؛ به قسمی که هم از فکرها و اندیشه ها و راهکارهایی که صاحبنظران می دهند، استفاده کنیم؛ هم از سرمایه ها به طور بهینه بهره ببریم. اقتصاد مقاومتی بیانگر پدیدآمدن وضعیتی در یک اقتصاد است که در برابر موانع و مشکلات داخلی و خارجی پایداری نموده و به رشد و پیشرفت خود در جهت اهداف عالیه نظام ادامه دهد. از الزامات اقتصاد مقاومتی، کاهش وابستگی کشور به نفت است؛ این وابستگی، به قول مقام معظم رهبری میراث شوم صدساله ماست! و ما اگر بتوانیم از این فرصت بوجودآمده استفاده کنیم و تلاش نماییم که درآمد حاصل از نفت را با فعالیت های اقتصادی درآمدزای دیگری جایگزین کنیم، بزرگترین و مهمترین حرکت را در باب اقتصاد انجام داده ایم در این زمینه می توان واحدهای کوچک و متوسط را فعال کرد؛ زیرا امروزه عمده واحدهای بزرگ ما فعالند و سوددهی هم دارند، اما باید به فکر واحدهای متوسط و کوچک تولیدی بود؛ چرا که مستقیماً با معیشت مردم در ارتباط بوده و به مردمی کردن اقتصاد که از دیگر الزامات اقتصاد مقاومتی است، کمک می کند. عناصر اصلی یک اقتصاد مقاومتی را می توان با نگاهی به اهداف آن، نوع موانع و نیز الگوی حرکت شناسایی نمود. سبک زندگی اقتصادی از نظر فردی و اجتماعی می تواند بیانگر یکی از مهم ترین نقاط ضعف و آسیب برای پیشرفت اقتصادی یک جامعه ی رشد یابنده باشد. ضمن این که قابلیت تبدیل شدن به یکی از نقاط قوت و پیش برنده ی اقتصاد را نیز دارد.

متأسفانه نسبت مصرف به تولید بالا و از سویی بازدهی بهره وری پایین می باشد فلذا لزوم کنترل و نظارت در مصرف مدیرانه و عاقلانه منابع کشور با «اصلاح الگوی مصرف» و تدوین الگوی مدون و کاربردی در کشور از حرد تا کلان با پرهیز از حاشیه پردازی های وقت گیر و هزینه بردار (برپایی همایش ها و کنفرانس ها و... بی نتیجه و پرخرج و برج لیکن بهره برداری از علم و تجربه) و پرهیز از اسرافهای شخصی و عمومی و مصرف بی رویه منابع مختلف کشور، بلکه مدیریت عاقلانه و مدبرانه مصرف با راهبردی کردن آن در هر سازمان و نهاد کوچک تا دستگاه های عظیم و طویل اجرایی کشور و بازتاب فرهنگ آن در جامعه با بازنگری در سبک زندگی و ایجاد تحول از دیگر مسائلی می باشد که می توانند تعالی و پیشرفت اقتصادی را در کشور عزیزمان هموار کنند. هنر مقام معظم رهبری این است که فرمودند مقاومت اقتصادی نه ریاضت اقتصادی است چرا که کشور ما بسیار ثروتمند بوده و نیازی به ریاضت ندارد اما در مدل مقاومت ما باید به سمت درست مصرف کردن و درست خرج کردن و همچنین عدم ریخت و پاش حرکت می کنیم و اندازه گیری دقیقی از مصرف خود داشته باشیم رهبری معظم در پیامشان به مناسبت حلول سال ۱۳۹۶ در مورد اسراف می فرمایند: «من امسال می خواهم مثل سال های قبل، به همه مردم یک سفارش بکنم. بحمدالله سفارشهایی که شده، موردتوجه قرار گرفته است. هم مردم توجه کرده اند و هم مسئولان، و من توقعم از هر دو است؛ هم از مردم و هم از مسئولان. من می خواهم به مردم عزیزمان عرض کنم که امسال همه سعی کنند اسراف را کنار بگذارند. متأسفانه در زندگی های ما اسراف وجود دارد. اسراف یعنی تضییع نعمت الهی؛ یعنی نشناختن قدر نعمت الهی. البته بیشتر مخاطب ما در این سخن، افراد متمکنند. افرادی که تهیدست یا متوسطند، به نظر می رسد که کمتر اسراف می کنند... کنار گذاشتن اسراف در چیزهایی که به نظر کوچک می آید؛ مثل اسراف در مصرف بی رویه آب، ضروری است.» همچنین در سال بعد ایشان مفوله مهم صرفه جویی را مورد نظر قرار می دهند که به نظر می رسد همچنان توجه به آن لازمه دستیابی به حماسه اقتصادی می باشد و صد البته عمل: «امسال توصیه مهم من عبارت است از صرفه جویی. دولت هم باید صرفه جویی کند؛ ملت هم باید صرفه جویی کند. دولت، علاوه بر صرفه جویی بایستی راههای صرفه جویی را هم به مردم تعلیم دهد. تا وقت نگذشته است- تا ماههای اول سال، سیری نشده است- بایستی فهرستی از انواع صرفه جویی هایی را که مردم می توانند بکنند- در آب، نان، بنزین و در مصارف گوناگون و همه چیزهایی که برای صرف آنها مجبوریم از سرمایه های کشور و نفت مصرف کنیم- و راههای صرفه جویی در آنها را به مردم تعلیم و نشان دهند؛ مردم هم جداً سعی کنند که صرفه جویی نمایند. فلذا تغییر نیازها و الگوی مصرفی در کشور در شرایط کنونی حایز اهمیت است.

برای اینکه بتوانیم بر طبق اقتضائات کشور و ظرفیت های کشور حرکت کنیم، احتیاج داریم به اینکه همت خودمان را چندبرابر کنیم؛ کار را متراکم تر و پرتلاش تر کنیم؛ لزوم تغییر، نوسازی و سرمایه گذاری در بسیاری از صنایع داخلی با شناسایی و رصد اقتضائات و ظرفیت های کشور در بخش های مختلف اقتصادی، عمرانی، سرمایه گذاری، تجاری، بازرگانی، مهندسی،

مقام معظم رهبری:
«در عرصه ی اقتصادی با حرکت جهادگونه کار کنند، مجاهدت کنند. حرکت طبیعی کافی نیست؛ باید در این میدان، حرکت جهشی و مجاهدانه داشته باشیم»

کشاورزی، معادن، منابع طبیعی، صنعت، ... و در همه ی عرصه ها مسئولان و مردم می توانند در کنار هم با گامها و همت بلندتر راههای نرفته را بپیمایند که توجه جدی به تغییرات سریع در تکنولوژی های تولید و علوم جدید و در عمل با تولید و اشتغالزایی مولد (در مطالعات عمیق و بررسی های همه جانبه اقتصادی، به این نتیجه می رسیم که نقطه عزیمت و شروع، عبارت است از تلاش برای اشتغال)، کاهش تورم (تورم موجود درکشور که ریشه ی بسیاری از مشکلات اقتصادی کشور می باشد) و افزایش سرمایه ایرانی را شاهد باشیم. در ابتدای سال ۱۳۹۰ مقام معظم رهبری با تأکید بر حرکت جهادی در اقتصاد به این امر توصیه می فرمایند که: «در عرصه ی اقتصادی با حرکت جهادگونه کار کنند، مجاهدت کنند. حرکت طبیعی کافی نیست؛ باید در این میدان، حرکت جهشی و مجاهدانه داشته باشیم» پس شرط اول جهاد این است که در آن، تلاش و کوشش باشد و شرط دومش این است که در مقابل دشمن صورت گیرد؛ امروز دشمن پس از مأیوس شدن از حمله و تهدید نظامی، بر روی چند نکته اساسی دست گذاشته است. یکی از بارزترین آن ها مسئله اقتصادی و در واقع معیشت مردم است. دشمن به خیال خام خود می خواهد مردم را تحت فشارهای اقتصادی، از انقلاب و آرمان های والای آن جدا و با به زانو درآوردن کشور از لحاظ اقتصادی و با فلج کردن پایه های اقتصادی کشور، مردم را مأیوس کند؛ لذا رهبر معظم انقلاب این تجاوز دشمن را از پیش شناسایی کرده و چندین سال است که با عناوین مختلفی چون «پیشرفت و عدالت»، «همت مضاعف، کار مضاعف»، «جهاد اقتصادی»، «تولید ملی حمایت از کار و سرمایه ایرانی»، «اقتصاد مقاومتی» و از این قبیل، آحاد ملت را هوشیار کرده اند؛ مبرهن است که در عرصه حماسه، جهاد باید کرد و حال آنکه حماسه میدان اقتصاد شد جهادگران در اولویت اول، جهادگران عرصه اقتصادی می شوند که در رأس آن مدیران اقتصاد و اساتید اقتصاد می باشند که با حرکت حماسی جهادی خود میتوانند عرصه حماسه اقتصادی را به صحنه رشد و بالندگی ایران اسلامی تبدیل نمایند. ما می دانیم که هر جهادی نیازمند طراحی نقشه ی عملیاتی است. این دقیقاً خواسته ای است که ازسوی رهبر معظم انقلاب در نخستین نشست اندیشه های راهبردی مطرح شد که گفتمان سازی و ظرفیت سازی بسیار خوبی نیز در جامعه ی نخبگانی کشور در مورد آن ایجاد شد. ازسویی اهمیت تولید ملی آنچنان است که در عرصه حماسه اقتصادی اگر در این مهم توفیق یابیم به حماسه سیاسی هم کمک کرده ایم در این راستای فرمایش مهمی حضرت آیت الله خامنه ای دارند: «اگر ما نتوانستیم تولید داخلی را رونق ببخشیم، مسئله ی تورم حل خواهدشد؛ مسئله اشتغال حل خواهد شد؛ اقتصاد داخل به معنای حقیقی کلمه استحکام پیدا خواهدکرد. اینجاست که دشمن با مشاهده ی این وضعیت ، مأیوس و ناامید خواهدشد. وقتی دشمن مأیوش شد، تلاش دشمن، توطئه ی دشمن، کید دشمن هم تمام خواهدشد (پیام به ملت شریف ایران، به مناسبت حلول سال ۹۱) « یا در جایی دیگر مقام معظم له، کار ایرانی را حلقه اتصال استقلال سیاسی کشور می دانند: «ما تا به کار ایرانی و سرمایه ی ایرانی احترام نگذاریم، تولید ملی شکل نمی گیرد؛ و اگر تولید ملی شکل نگرفت، استقلال اقتصادی این کشور تحقق پیدا نمیکند؛ و اگر استقلال سیاسی یک جامعه ای تحقق پیدا نکرد، بقیه ی حرفها، جز حرف، چیز دیگری نیست. (سخنان رهبر انقلاب در اجتماع کارگران کارخانجات تولیدی دارویخش ۱۳۹۱/۰۲/۱۰)» در مسئله بیکاری یکی از نکات حائز اهمیت ورود نیروی کار فراوان و جوان (متولدین دهه ی ۶۰) به بازار کار می باشد که اشتغالشان و به تبع آن مسأله ازدواج و تهیه ی مسکن ضرورت دارد. و از سویی دیگر آنچه که امروز متأسفانه شاهدیم این است که هنوز ارتباط سازمان یافته و مشخصی میان صنعت و دانشگاه برقرار نشده است؛ دانشجویان در فضایی کاملاً آکادمیک و به دور از فضای عملی، چندین سال به تحصیل علم می پردازند، در حالی که با مشکلات واقعی صنعت دست و پنجه نرم نمی کنند؛ این در حالی است که ایجاد نظام صحیح میان صنعت و دانشگاه، علاوه بر حل معضل بیکاری و ایجاد اشتغال، باعث صرفه جویی ارزی و استقلال صنعتی کشورمان خواهدشد. به طور طبیعی از دیرباز اقتصاددانان، سیاستگذاران و تحلیلگران بازار کار توجه ویژه ای را به تحولات اشتغال به عنوان یکی از شاخصه های مهم اقتصاد کلان معطوف کرده اند.

سوءاستفاده و فساد در بطن هر حرکت اقتصادی وجود دارد. شناسایی و برخوردهای پیش گیرانه و بازدارنده اولاً و مجازات های تربیتی و قاطعانه ثانیاً از توازم به بارنشستن هر تلاش اقتصادی است. لزوم مبارزه با مفاسد اقتصادی- مالی و رانت (وجود رانتهای متعدد اقتصادی، سیاسی و حتی فرهنگی) تا ریشه کن کردن آن؛ و قطع دست های ناپاک در این عرصه ؛که مانع ایجاد حماسه سازی مردم و مسئولین در عرصه اقتصادی می باشد؛ ضروریت دارد. یکی از مظاهر فساد اقتصادی که لزوماً به معنای خیلی ناپسند آن نمی باشد بلکه می توان به بیماری اقتصادی از آن تعبیر کرد این است که بازدهی در بخش های واسطه گری و بازرگانی نسبت به بخش های صنعتی و کشورزی بیشتر می باشد که بایستی در جهت درمان آن تدبیری صحیح اتخاذ شود.

خدمت کردن بایستی برای مسئولان در درجه ای از اهمیت باشد که مسئولین خود را خادم مردم بدانند نه حاکمی که می توانند در این عرصه هرچه خواستند انجام دهند، و اولویت را به اقشار پایین تر جامعه بدهند در این راستا مقام معظم رهبری می فرمایند: «خدمت رسانی باید عمیق تر، ماندگارتر، زودبازده تر و بالخصوص بیشتر متوجه قشرهای مستضعف و محروم و محتاج کمک باشد» و نهضت خدمت رسانی به مردم را «یک مبارزه بزرگ و سنگین» می دانند چرا که از نظر ایشان خدمت رسانی به عموم مردم یا منافع بعضی گروههای خاص تضاد پیدا کرده و ضرورت مبارزه با همت و با عزمی راسخ را به اثبات می رساند.

در راستای دستیابی به توفیقات اقتصادی توجه به سند چشم انداز بیست ساله بسیار ضروری می باشد زیرا به تعبیر رهبر معظم انقلاب «سند چشم انداز بیست ساله کشور همچون حلقه های زنجیره ای است که در دوره های کوتاه مدت چهارساله تشکیل شده اما به لحاظ اهمیت فراوان تعیین کننده سرنوشت کشور در بیست سال آینده است» از این رو در سال های نخست اجرای این سند زیرساخت های این چشم‌انداز مهم و سازه‌ها و ساز و کارهای آن، در استحکام بنای پیشرفت کشور از اهمیت بسزایی برخوردار است.» اگر عمیقانه به پیام های هرساله مقام معظم رهبری نظر کنیم خواهیم دید که ایشان عالمانه چشم انداز سالانه را براساس شرایط و مقتضیات کشور در راستای نیل به افق چشم انداز توسعه تبیین می فرمایند که می طلبد اساتید عرصه جهاد اقتصادی که دارای تجربه و تخصص هستند با رویکردی متعهدانه به تدوین نقشه علمی منسجم و استراتژی مشخص برای هدایت اقتصاد کلان بپردازند و در جایی دیگر می فرمایند: «البته حماسه ی اقتصادی یک مسئله ی

زودگذر نیست؛ اینجور نیست که حالا ما چند ماه حماسه ی اقتصادی به راه بیندازیم و به نتایجی دست پیدا کنیم؛ نه، حماسه ی اقتصادی یک عنوان و یک تیتر برای یک حرکت بلندمدت است، که میتواند در سال ۹۲ شروع شود، و باید هم شروع شود.(بیانات در دیدار دانشجویان(۹۲/۵/۶) »

در عرصه بین الملل می توان برای دستیابی به توفیقات حماسه اقتصادی با حمایت از صادرکنندگان ایرانی و دادن مشوق های کاربردی و عملیاتی به آنها و ایضا حمایت از سرمایه گذاری سودآوری خارجی در داخل با حفظ منفعت داخلی از دیگر سو فعال کردن سفارتخانه ها در معرفی ظرفیت های اقتصادی ایران به جهان را در دستور کار قرار داد.

نکته ای مهم که غالبا از آن غافلیم ضعف فرهنگی کار جمعی است، که اگر این فرهنگ عمومی در جامعه اصلاح شود به مراتب والایی از پیشرفت در عرصه های مختلف بویژه در حوزه های مختلف اقتصادی چون محیط کسب و کار دست میابیم، رهبری معظم انقلاب در باب آسیب شناسی سبک زندگی در این موضوع می فرمایند: «چرا فرهنگ کار جمعی در جامعه ی ما ضعیف است؟ این یک آسیب است. با اینکه کار جمعی را غربی ها به اسم خودشان ثبت کرده اند، اما اسلام خیلی قبل از اینها گفته است: «تعاونوا علی البر و التقوی»، یا: «و اعتصموا بحبل الله جمیعا». یعنی حتی اعتصام به حبل الله هم باید دسته جمعی باشد؛ «ولا تفرقوا». [بیانات در دیدار جوانان استان خراسان شمالی۹۲/۷/۲۳] »حماسه» اساسا در بطن جهاد متولد می شود. اگر پذیرفته ایم که بسامان کردن امور اقتصادی از جنس «جهاد» است و جهاد نیز لاجرم «همگانی» است و هیچ قشری در آن بی سهم نیست و حماسه ی اقتصادی هم باید در بطن همین جهاد اقتصادی متولد شود، پس حماسه آفرینی یک کار جمعی است.

یکی از علل دارای اهمیت توجه به موضوعات اقتصادی در این چند سال اخیر، ابلاغ سیاست های کلی اصل ٤٤ قانون اساسی می باشد. در ابتدای سند سیاست های کلی اصل چهل و چهارم قانون اساسی، چند بند به عنوان اهداف این سیاست ها ذکر شده که حداقل دو مورد از آنها به نحو مستقیم به تشویق و ارتقای فعالیت بخش خصوصی در اقتصاد مربوط است: «افزایش رقابت پذیری در اقتصاد ملی» و «افزایش سهم بخش های خصوصی و تعاون در اقتصاد ملی». همچنین در بند الف این سیاست ها مقرر شده است: «دولت حق فعالیت اقتصادی جدید خارج از موارد صدر اصل چهل و چهارم قانون اساسی ندارد و موظف است هرگونه فعالیت (شامل تمام فعالیت های قبلی و بهره برداری از آن) را که مشمول عناوین صدر اصل چهل و چهارم قانون اساسی نباشد، حداکثر تا پایان برنامه پنج ساله چهارم (سالیانه حداقل ۲۰ درصد کاهش فعالیت) به بخش های تعاونی، خصوصی و عمومی غیردولتی واگذار کند.»

توجه مهمی رهبری معظم در پیام امسالشان دادند در باب یکی از موضوعات سال گذشته که نامگذاری سال یک امر بلندمدت است و نبایستی فقط به آن سال اکتفا شود که می توان آنرا تعمیم داد: «در عرصه ی اقتصاد، به تولید ملی باید توجه شود» همچنان که در شعار سال گذشته بود. البته کارهایی هم انجام گرفت؛ منتها ترویج تولید ملی و حمایت از کار و سرمایه ی ایرانی، یک مسئله ی بلندمدت است؛ در یک سال به سرانجام نمی رسد. خوشبختانه در نیمه ی دوم سال ۹۱ سیاستهای تولید ملی تصویب شد و ابلاغ شد. یعنی در واقع این کار ریل گذاری شد- که براساس آن، مجلس و دولت میتوانند برنامه ریزی کنند و حرکت خوبی را آغاز کنند و ان شاء الله با همت بلند و با پشتکار پیش بروند. » و یا در دیدار کارگران و فعالان بخش تولید کشور (۱۳۹۲/۲/۷) حضرت آیت الله خامنه ای با اشاره به نامگذاری سال گذشته به عنوان سال حمایت از تولید ملی: کار و سرمایه ایرانی خاطرنشان کردند «حمایت از تولید ملی مخصوص یک سال نیست بلکه این موضوع باید بصورت جدی و محوری دنبال شود.» همگان باید به این مسئله توجه کنند که نام گذاری سال ها فقط موضوعی ظاهری نیست و باید به رویکردها و راهبردهای آن حتی فراتر از یک سال نیز توجه و برای تحقق آن برنامه‌ریزی کرد. رهبری معظم در ادامه فرمایشاتشان در پیام نوروزی «سال نکته ی مهمی دیگر را بیان میدارند آنجا که می فرمایند: «البته لازم است هم در زمینه ی اقتصاد، هم در زمینه ی سیاست. حضور مردم حضور جهادی باشد. با حماسه و با شور باید وارد شد، با همت بلند و نگاه امیدوارانه باید وارد شد، با دل پرامید و پرنشاط باید وارد میدانها شد و با حماسه آفرینی باید به اهداف خود رسید.» لذا در هر میدان چه سیاست و چه اقتصاد اگر حضور جهادی، حماسی، باشور، همت بلند، امیدوارانه و پرنشاط باشد «هداف بدست می آیند همانگونه که در میدان سیاست و عرصه انتخابات حماسه سیاسی شکل گرفت؛ به امید خدا در میدان اقتصاد هم شاهد بروز و ظهور حماسه اقتصادی خواهیم بود.

گردهمایی اعضای کمیسیون های بانوان نظام مهندسی غرب کشور در لرستان شد

رئیس کمیسیون مشورتی بانوان مهندس استان لرستان از برگزاری گردهمایی اعضای کمیسیون های نظام مهندسی بانوان غرب کشور در این استان خبر داد.

مهندس شهرزاد برمه زیار اظهار داشت: گردهمایی اعضای کمیسیون های بانوان نظام مهندسی غرب کشور در استان لرستان برگزار شد. وی با اشاره به حضور پنج استان غرب کشور در این گردهمایی، تصریح کرد: در این گردهمایی استان های کرمانشاه، ایلام، کردستان، همدان و لرستان حضور داشتند. رئیس کمیسیون مشورتی بانوان مهندس استان لرستان با اشاره به زمان برگزاری این گردهمایی، عنوان کرد: گردهمایی اعضای کمیسیون های نظام مهندسی بانوان غرب کشور ۳۰ مرداد ماه سالجاری در مرکز لرستان برگزار شود. برمه زیار بررسی راهکارهای اجرایی شدن اهداف شیوه نامه کمیسیون مشورتی بانوان مهندس عضو نظام مهندسی را از جمله اهداف برگزاری این گردهمایی عنوان کرد. بنا براین گزارش، بازدید از اماکن تاریخی، جاذبه های دیدنی شهر خرم آباد و بازدید از مجتمع تحقیقاتی و گردشگری ۱۴ معصوم از دیگر برنامه های پیش بینی شده برای اعضای این کمیسیون ها در قالب این گردهمایی بوده است.

۱۱ درصد مهندسان عضو سازمان نظام مهندسی ساختمان بانوان هستند

رئیس کمیسیون مشورتی بانوان مهندسی شورای مرکزی سازمان نظام مهندسی کشور گفت: ۱۱ درصد مهندسان عضو سازمان نظام مهندسی ساختمان در کشور بانوان مهندس هستند. مهندس شرارد معدنیان عصر سه شنبه در مراسم افتتاحیه گردهمایی کمیسیون های بانوان نظام مهندسی غرب کشور و نشست کمیسیون مشورتی بانوان مهندس شورای مرکزی سازمان نظام مهندسی در ساختمانی با اشاره به اینکه این جلسه نخستین جلسه کارگروه منطقه بندی کمیسیون های بانوان مهندس محسوب می شود، اظهار داشت: امیدواریم این نشست دو روزه دستاوردهای خوبی داشته باشد. وی از بانوان مهندس به عنوان بخش مهمی از جامعه مهندسان کشور یاد کرد و افزود: کسانی که در بخشهای مختلف برنامه ریزی می کنند نمی توانند بدون توجه به قشر زنان به عنوان بخش مهمی از منابع انسانی کشور به نتایج مناسبی دست پیدا کنند. معدنیان با اشاره به اینکه ۱۱ درصد جمعیت مهندسان کشور بانوان مهندس هستند ادامه داد: ظرفیت این جمعیت مهندسان زن ضرورت برنامه ریزی در این بخش را روشن تر می کند. وی با تاکید بر ضرورت بهره مندی از نگاه متفاوت بانوان در بخشهای مختلف عنوان کرد: تفاوت نگاه بانوان با آقایان یک فرصت است که می توان از آن در بخشهای مختلف بهره جست و در جهت تعالی جامعه استفاده کرد. معدنیان با اشاره به عضویت سه بانوی مهندس در شورای مرکزی سازمان نظام مهندسی کشور یادآور شد: از وزیر جدید راه و شهرسازی انتظار می رود که در دوره جدید فعالیت شورای مرکزی نظام مهندسی نیز از ظرفیت خانم ها استفاده شود تا بتوان از حضور زنان در این جایگاه تصمیم گیری بهره برد.

نظام‌نامه کمیسیون مشورتی بانوان سازمان نظام مهندسی ساختمان استان‌ها

مقدمه :

این نظام نامه با استناد به قانون نظام مهندسی و کنترل ساختمان مصوب اسفند ماه ۱۳۷۴ و آئین نامه اجرائی قانون مذکور مصوب بهمن ماه ۱۳۷۵ و اصلاحیه سال ۱۳۸۸ آن از یک سو و منشور حقوق و مسئولیت های زنان در نظام جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۸۳/۴/۳۱ شورعالی انقلاب فرهنگی از سوی دیگر به منظور چگونگی جلب مشارکت هر چه گسترده تر بانوان مهندس در جهت تعالی و دستیابی به اهداف سازمان نظام مهندسی ساختمان کشور و استانها، تهیه و تدوین گردیده است.

ماده ۱ : تعاریف :

۱-۱- کمیسیون : کمیسیون مشورتی بانوان مهندس عبارت است از نهاد مشورتی سازمان به منظور تحقق بخشیدن به مواد این نظام نامه.

۱-۲- مشارکت : ایجاد فرصتهای مناسب برای بانوان مهندس سایر همکاران عضو سازمان نظام مهندسی استانها در جهت تحقق اهداف مورد نظر سازمان و شرکت در تصمیم سازی و تصمیم گیری.

ماده ۲ : چشم انداز کمیسیون :

۲-۱- فراهم نمودن جایگاهی برای بانوان مهندس با هدف حضور فعال و پر ثمرتر در حرفه به منظور تحقق عدالت و انصاف در جامعه مهندسی.

۲-۲- ایجاد زمینه رشد هماهنگ و متوزن در فعالیتهای حرفه ای بانوان مهندس با عنایت به حوزه‌های مسؤولیتی و تخصصی آنها.

ماده ۳ : ماموریت کمیسیون :

۳-۱- تقویت و توسعه ارزشهای بالقوه و ارتقاء فرهنگ اسلامی و ایرانی از طریق توسعه و گسترش آموزش و ارتقاء تخصص ها و مهارت آنان و فرهنگ سازی در خصوص مخاطبان و بهره‌داران خدمات و سایر نهادهای همکار.

۳-۲- فراهم آوردن فرصت های مناسب برای بانوان و تشویق آنها به همکاری بیشتر با سازمان.

ماده ٤ : راهبردهای توسعه کمیسیون :

٤-۱- ایجاد اطمینان از عضویت گسترده و پایدار بانوان دانش آموخته مهندسی (در ۷ رشته) در سازمان و حضور موثر آنان در حرفه از طریق شناسایی اعضای بالقوه

٤-۲- بهبود تصویر عمومی و تاثیرات سازمان (بویژه حضور چشمگیر بانوان) بر دولت و ذینفعان، با عضویت فراگیر و فعال بانوان مهندس در سطوح محلی، منطقه ای، ملی و فراملی.

ماده ۵ : اهداف کمیسیون:

۵-۱- جلب مشارکت هرچه گسترده تر بانوان مهندس تا بالاترین مسؤولیت ها در جهت تحقق اهداف سازمان به منظور حضور در عرصه های تصمیم گیری درون و برون سازمانی.

۵-۲- جستر سازی در جهت حضور فعال و مشارکت بانوان در گروه‌های تخصصی (۷ گانه) سازمان

۵-۳- آشنا ساختن بانوان مهندس نسبت به حقوق حرفه ای شان و دفاع از حقوق آنان.

۵-٤- فراهم آوردن زمینه های لازم به منظور استفاده از توان علمی، اجرایی و نظارتی بانوان مهندس در وظایف محوله وفق قانون.

۵-۵- هماهنگی و توسعه روابط بین المللی با مجامع متناظر در سایر کشورها

ماده ٦ : حدود وظایف کمیسیون:

٦-۱- نیاز سنجی به منظور شناخت مسایل، مشکلات و نیازهای بانوان مهندس عضو سازمان از یک سو و نظر سنجی از انتظارات و توقعات مخاطبان و کارفرمایان و عوامل حرفه ای از کمیت و کیفیت خدمات مهندسی آنان.

٦-۲- بررسی و اولویت بندی نحوه مشارکت بانوان در دستیابی به اهداف کمیسیون.

٦-۳- ارائه راهکارهای عملی جهت مشارکت مستمر و پایدار بانوان مهندس.

٦-٤- شناخت توانمندیها و استعدادهای کلیه بانوان مهندس از طریق ایجاد بانک اطلاعات.

٦-۵- انتخاب مهندسان زن برگزیده و شایسته و معرفی آنها در مقاطع زمانی خاص (روز مهندس، انتخابات دوره ای، چهره ماندگار و ...)

٦-۶- جلب همکاری با نهادهای حقوقی و مشاوره ای : فرهنگی، آموزشی، ورزشی، برای رفع نیازهای حرفه ای و خانوادگی بانوان.

ماده۷ : ارکان کمیسیون:

عضای کمیسیون از ۱۰ نفر عضو اصلی و ۲ نفر عضو علی البدل تشکیل می گردند که از بین اعضاء یک نفر به عنوان رئیس و یک نفر به عنوان دبیر انتخاب می شوند و دبیر جاری کمیسیون را بعهده دارد. انتخابات جهت تعیین اعضاء کمیسیونها از طریق مجمع عمومی بانوان مهندس و به شیوه مشابه انتخاب اعضاء گروه های تخصصی برای مدت سه سال انتخاب می شوند.

* **تبصره ۱:** در صورت حضور عضو یا اعضاء بانوان مهندس در هیئت مدیره این افراد به عنوان اعضای اصلی و بقیه افراد تا هفت نفر از طریق انتخابات منصوب خواهند شد.

* **تبصره ۲ :** کمیسیون بانوان در هریک از سازمانهای نظام مهندسی استانها قابل تشکیل می باشد و شورای مرکزی نیز می تواند کمیسیون متناظری را ایجاد نماید. ضمن اینکه مسئولیت انجام هماهنگی های بین کمیسیون بانوان استانها و ایجاد وحدت رویه در دستورالعمل ها و نظام نامه‌های مربوط را نیز بر عهده خواهد داشت.

* **تبصره ۳ :** روابط عمومی موظف است همکاری لازم را جهت تهیه اخبار و نشر و انعکاس فعالیتهای کمیسیون مشورتی بانوان بعمل آورد.

۷-۳- رئیس کمیسیون

۷-۳-۱- انتخاب رئیس کمیسیون توسط اعضای کمیسیون و در اولین جلسه پس از رسمیت یافتن و با اکثریت آراء (نصف + یک نفر) انجام می پذیرد.

۷-۳-۲- معیارهای انتخاب رئیس کمیسیون بانوان:

الف: دارا بودن سوابق علمی، تجربی و مدیریتی کافی و لازم.

ب: دارای حسن شهرت در جامعه حرفه ای

ج: داشتن تعهد نسبت به انجام وظایفی که از طریق کمیسیون، سازمان یا شورای مرکزی تصویب و ابلاغ می شود در چارچوب اهداف، قانون و آئین نامه اجرایی آن.

د: داشتن سوابق موثر فعالیت در تشکل های حرفه ای.

هـ: اختصاص وقت کافی و لازم برای فعالیت های مرتبط با کمیسیون و حضور مؤثر و کارآمد.

و: اعتقاد به ماموریت، اصول و مبانی و اهداف مصوب این کمیسیون و تلاش در محقق ساختن آنها

۷-٤- وظایف اعضای کمیسیون

۷-٤-۱- سیاست گذاری و تعیین خط مشی و پیگیری اجرای روش های جلب همکاری و مشارکت بانوان مهندس عضو نظام مهندسی ساختمان استان.

۷-٤-۲- سیاستگذاری برای بستر سازی، شکوفایی و رشد خلاقیت در بانوان مهندس.

۷-٤-۳- تهیه و تدوین برنامه اقدامات سالیانه کمیسیون و اولویت بندی و زمان بندی آن و پیشنهاد برنامه لازم جهت ارائه به هیات مدیره سازمان یا شورای مرکزی.

۷-٤-٤- پیگیری اجرای اهداف و ماموریتهای مندرج در نظام نامه کمیسیون.

۷-٤-۵- بررسی و تصویب موارد اداری و مالی مرتبط.

۷-٤-٦- تهیه گزارش عملکرد سالانه.

۷-۵- وظایف رئیس کمیسیون

۷-۵-۱- مدیریت جلسات موظف و یا فوق العاده کمیسیون.

۷-۵-۲- نظارت بر انجام کلیه وظایف محوله بر اساس ضوابط و مقررات مربوطه.

۷-۵-۳- شرکت در جلسات گروه‌های زیر مجموعه کمیسیون برای انجام هماهنگی امور، هدایت و حمایت آنها.

۷-۵-٤- شرکت در جلسات برون سازمانی در سایر مجامع، نهادها، شوراها و یا کمیسیونها و ...

۷-۵-۵- بررسی و تائید موارد مالی و ارائه گزارش به مدیریت سازمان یا شورای مرکزی.

۷-۶- وظایف دبیر کمیسیون

گزارش و ثبت صورتجلسات کمیسیون مشورتی بانوان و پیگیری از مسئولین ذیربط جهت اجرایی شدن مصوبات کمیسیون

ماده۸ : جلسات کمیسیون :

۸-۱- جلسات عادی کمیسیون حداقل هر ۱۵ روز یکبار تشکیل می شود. جلسات فوق العاده به درخواست رئیس کمیسیون و با تقاضای حداقل ۵ نفر از اعضای اصلی تشکیل خواهد شد. اعضای علی البدل می توانند در جلسات شرکت نمایند.

۸-۲- جلسات کمیسیون با حضور نصف + یکنفر اعضای حاضر رسمیت می یابد و تصمیمات با تصویب نصاب معتبر خواهد بود

۸-۳- دعوت به جلسات بر اساس ترتیبات مقرر مربوطه در هر سازمان می باشد و به منظور سهولت در کار و جلوگیری از بروکراسی از طریق ارسال پیامک نیز انجام پذیر است. این پیام یا دعوت باید شامل: زمان و مکان و دستور جلسه باشد و حداقل ۷۲ ساعت اداری قبل از تشکیل جلسه برای اعضاء ارسال شود

۸-٤- هریک از اعضای حاضر در جلسه می توانند موضوع های مورد نظر خود را برای دستور جلسه به دبیر جلسه اعلام کند. فرایش موضوع جدید به دستور هر جلسه، با تشخیص رئیس یا پیشنهاد کتبی حداقل ۵ نفر از اعضای اصلی، حداقل ۳ روز قبل از تشکیل جلسه انجام می شود.

۸-۵ – گزارش کار کمیسیون و کارگروه‌های زیر مجموعه آن هر اولویت قرار داشته و در ابتدای هر جلسه زمانی برای ارائه آن در نظر گرفته می شود.

۸-۶- علاوه بر اعضای ثابت، حسب ضرورت، کمیسیون می تواند از بانوان مهندس کارشناس، مدیر و یا صاحب نظر در ارتباط با موضوع در جلسات کمیسیون دعوت به عمل آورد. (بدون حق رای)

ماده۹ : بودجه و امور مالی کمیسیون :

پیشنهاد بودجه کمیسیون از طریق رئیس کمیسیون بانوان استان به ریاست سازمان نظام مهندسی ساختمان استان جهت ایجاد سرفصل در بودجه پیشنهادی سالیانه ارائه می گردد و جهت تصویب به مجمع عمومی سازمان ارسال خواهد شد.

مقاله

مدیریت شهری در کشورهای در حال توسعه

□ نویسنده: رونالد مک گیل

□ ترجمه و تلخیص: فرزاد عبدی، کارشناس ارشد طراحی شهری دانشگاه علم و صنعت ایران

چکیده:

مقاله حاضر اندیشه‌های رایج درباره مدیریت شهری در کشورهای در حال توسعه را مورد بازبینی قرار می‌دهد. همچنین بستری جهت معرفی تلاش‌های صورت گرفته اخیر در مورد ماهیت مدیریت شهری فراهم می‌نماید. سپس به تعاریف گوناگون از فرآیندها می‌پردازد و دو موضوع راهبردی و موثر مرتبط بر توسعه شهری را بررسی می‌نماید. این نوشتار شاخصه‌های کلی، مانند شهر و ساختار سازمانی را مورد توجه قرار می‌دهد. پس از آن، نقش برنامه‌ریزی شهری در ارتباط با مدیریت شهری، مورد ارزیابی قرار می‌گیرد. البته این موضوع، با وجود رابطه بالقوه بین آنها دارای نتیجه مایوس کننده است. در مراحل بعد فرآیند تهیه زیرساخت‌ها و نیاز به همکاری همه بازیگرها، صرف نظر از موقعیت سازمانیشان مورد ارزیابی و تاکید قرار می‌گیرند. از این رو بر اصلاح کردن آرایش سازمانی تاکید شده است. این موضوع به ناتوان کردن کوشش‌ها به منظور اعمال یک مدل سازمانی ایده آل برای مدیریت شهری کمک می‌نماید، در عوض آرایش درون سازمانی و متحد ساختن آنها با فرآیند برنامه‌ریزی مورد تاکید قرار گرفته است و هدف متعالی بر غیر متمرکز کردن مدیریت شهری است. بنابراین، مدیریت شهری باید توسط پایین‌ترین سطح دولت دارای صلاحیت هدایت شود. همچنین، به نظر می‌رسد مدیریت شهری دارای دو هدف توام است: نخست، برنامه‌ریزی برای فراهم کردن و مدیریت ساختار شهری و ارائه خدمات می‌باشد و دوم، اطمینان از این که دولت شهری در یک وضعیت مناسب سازمانی و مالی، برای اجرای قوانین و مدیریت است.

۱. مقدمه

مقاله حاضر، مروری بر اندیشه‌های اخیر درباره مدیریت شهری در کشورهای در حال توسعه است و بر پایه بررسی شماری از نمونه‌ها که در اسناد و تجارب عملی مشخص شده‌اند، انجام پذیرفته است. این نمونه‌ها در ایجاد یک فرضیه مفهومی و ساختاری به موضوع کمک می‌نمایند. ضرورت این مسئله بدان سبب است که هنوز تعریف پذیرفته شده‌ای از مدیریت شهری وجود ندارد. به عنوان مثال استرن (۱۹۹۳: ۱۳۷) در زمینه برنامه مدیریت شهری سکونتگاه‌های جهانی سازمان ملل عنوان می‌کند در حالیکه فعالیت مقایسه‌ای و مفهومی جایگاه پذیرفته شده‌ای دارد، ایده کلی مدیریت شهری جایگاهی در راس آن نداشته و اینکه آیا مدیریت شهری، یک موضوع، یک روند یا یک ساختار است؟» متینگلی (۱۹۹۴: ۲۰۱) استدلال می‌نماید که «یک دید واضح‌تر از معنا و مفهوم مدیریت شهری» نیاز است. ورنا (۱۹۹۵: ۳۵۶) ادعا می‌کند که «مفهوم مدیریت شهری هنوز گمراه کننده است». این مقاله پنج موضوع را در تلاش برای دست‌یابی به بحث پیش رو بررسی می‌نماید.

۲. تعریف مدیریت شهری

در حدود ۲۰ سال پیش، ایده مدیریت شهری توسط دو نویسنده به شکلی از واسطه‌گری پدید آمد و به شکل توزیع منابع به واسطه کاربرد قدرت مطرح گردید. در این معنی، مدیریت شهری وجه مشترک با دیوان سالاری داشت و منابع، شامل زیرساخت‌ها و خدمات را در جامعه‌ای که نیازمند آن بود توزیع می‌کرد. در آن زمان تاکید بر تصمیم سازی بود.

در این زمینه، ویلیامز (۱۹۷۸) جهت تعریف مدیریت شهری به عنوان یک موضوع مورد مطالعه تلاش کرد. او عنوان کرد که: «مدیریت شهری یک نظریه نیست، حتی یک چشم انداز پذیرفته شده محسوب نمی‌شود. بلکه یک چارچوب برای مطالعه می‌باشد» (۲۳۶). او تا آنجا پیش رفت که ماهیت مدیریت شهری را به عنوان «ارتباط آشکار با روابط قدرت، ماهیت شهرها و ساختار اقتصادی و اجتماعی آنها» (۲۳۷) تعریف کرد. سپس به نقش بازیگران در این روند توجه نمود. «مباحث قابل توجهی وجود دارد که آیا مدیریت شهری باید واقعاً علاقه‌مند به نقش مقامات رسمی دولتی (در سطوح مرکزی و سطوح محلی) به عنوان واسطه‌ها باشد و یا آیا باید همه بازیگران در هر دو بخش خدمات عمومی و موسسات خصوصی را شامل شود» (۲۳۹).

به نظر می‌آید که لوارد (۱۹۸۲) با این موضوع موافق باشد. او استدلال می‌کند که پایه تئوری مدیریت «رابطه با نهادها و ادارات دارای اختیار، به منظور تعیین منابع و تسهیلات» است. این مورد اشاره‌ای به دو موضوع است، که شامل: رابطه تهیه زیرساخت‌ها و خدمات و حدود بازیگران در فرآیند مدیریت شهری است که مسائل اصلی در بحث حاضر نیز می‌باشند. در نتیجه تحولات دهه ۱۹۸۰ و تجربه جهانی توسعه، حرکت در اهمیت نقش اجتماع صورت پذیرفت. به تدریج تهیه برنامه‌های زیرساختی تک‌بعدی (مانند سدهای بزرگ) مورد سوال قرار گرفتند. این موضوع نتیجه یک حقیقت فزاینده بود که چنین پروژه‌هایی به اجبار نتایج عمده در بخش‌های دیگر از سیستم‌های اقتصادی، اجتماعی و محیطی دارند. نتایج تدریجی شامل دو تغییر عمده بودند:

نخست، اجرای بیشتر پروژه‌های مهندسی عمده، به سوی روندی از ساختار سازمانی مناسب حرکت کردند تا به توسعه کشور برای فراهم کردن حمایت از زیرساخت‌هایشان فرصت دهند. این یک آغاز و رشد در توسعه سازمانی، در نتیجه یک روند مداخله متمایز در توسعه کلی به شمار می‌رفت. دوم، ایده به رسمیت شناختن ارتباطات درونی بین پروژه‌های زیرساختی گوناگون، مخصوصاً در بخش شهری بود.

دامنه نفوذ تک بعدی، از پروژه‌هایی حمایت می‌کرد که تحت حمایت دولت مرکزی قرار داشتند. نویسندگان زیادی درباره نفوذ بخش دولت مرکزی و نتایج حاصل از آن برای اجرا کردن خدمات و زیرساخت‌ها مطالبی نوشته‌اند. برای مثال، باکر (۱۹۸۹: ۳۳) اظهار می‌کند که تسلط سازمان‌های بخشی «در کارها واقعاً خوب است تا اینکه کل سیستم با یک مشکل خیلی گسترده و با ماهیت خیلی جامع مواجه شود. یک مثال بدیهی موضوع شهر است. پس، ساختار بخشی فقط از عهده مسائلی بر می‌آید که قابل تشابهی در آن بخش هستند؛ از این رو هر بخش عهده دار مسائلی است که در ارتباط با محدوده فعالیتی خودش است». این یک پاسخ ساده به ماهیت بسیار پیچیده رشد سریع شهرها است. مدیریت شهری باید یک دید گسترده به مسائل داشته باشد.

بر اساس نظر شارما (۱۹۸۹: ٤٨) «مدیریت شهری می‌تواند به عنوان مجموعه‌ای از فعالیت‌هایی شرح داده شود که در ارتباط با هم توسعه‌های اجتماعی، کالبدی و اقتصادی مناطق شهری را شکل می‌دهند. اهمیت عمده مدیریت شهری دخالت در مناطق، برای ارتقاء توسعه اقتصادی، ارتقاء رفاه و تعیین قوانین لازم برای خدمات اساسی است». ارتقاء توسعه اقتصادی و خدمات اساسی به نظر به اندازه کافی قابل قبول است، اما فقط به عنوان یک مرحله اولیه در تحلیل‌ها مورد استفاده قرار می‌گیرد.

راکودی (۱۹۹۱: ٥٤٢) یک دیدگاه مشابه را ارائه می‌نماید: «اهداف مدیریت شهری این است که اجزای سیستم تحت کنترل باشند، برای اینکه آنها یک عملکرد مسئمر را در یک شهر ایجاد می‌کنند که به موجب آن فعالیت اقتصادی و توانایی ساکنان برای دستیابی به نیازهای اساسی، آسان و تسهیل می‌گردد و از دسترسی به امکانات و خدمات و فرصت‌های ایجاد درآمد حمایت می‌گردد». هر دو نویسنده تصدیق می‌کنند که مدیریت شهری یک مسئولیت راهبردی با پیامدهای موثر است.

چرچیل (۱۹۸۵: **V**) با ابداء افزایش پیچیدگی موافق بود، «دوره مدیریت شهری برای کسب مفاهیم غنی‌تر و جدیدتر شروع شده است و مدیریت شهری فقط در سیستم‌هایی، نظارت بیشتر اعمال می‌کند که شامل مجموعه‌ای از روابط رفتاری و فعل و انفعالات ساکنان با یکدیگر و با دولت در شهر می‌گردد». به وضوح، دخالت تک بعدی با دقت بیشتر و الگوهای پیچیده‌تر در تفکر و اقدامات توسعه شهری جایگزین شده است.

ریچاردسون (۱۹۹۳) سه معیار موفقیت مدیریت شهری را به این شکل تعریف نمود: «توانایی مدیران مادر شهر در اجرا کردن سیاست‌های ویژه اعلام شده که وابسته به معیار مستدل کارایی مدیران است» (٦۳). «معیار دیگر اثر بخشی مدیریت مادر شهر در کشورهای در حال توسعه به توانایی در اجرای خدمات شهری پایه‌ای و زیرساختارهای اساسی با توجه به توسعه سریع جمعیت شهری است» (٦٤). «در نهایت، مسئله مدیریتی به واسطه انجام خدمات شهری است و به شکل ساده نحوه به‌کارگیری و نگهداری از آنها است» (٦٥) این موضوع. خواستار استدلال در این مورد است که اجرای سیاست‌های ویژه اعلام شده کاملاً تابع قوانین زیرساخت‌های اصلی به منظور حمایت از آنها است. در این مرحله، عملکرد زیرساخت‌ها و نگهداری از آنها یک جنبش عملیاتی برای شهر به عنوان ارتباطات راهبردی و عملیاتی در مدیریت شهری محسوب می‌شود.

به طور خلاصه، شاخص‌های اولیه مدیریت شهری سه موضوع را شامل می‌شوند: نخست، اهمیت دولت (توزیع منابع) با اهمیت همه بازیگران در فرآیند ساختار شهری است. سوالی که در اینجا مطرح می‌شود به این شکل است که: چه کسی یا چه چیزی نیروی محرک در مدیریت شهری است؟ دومین موضوع مربوط به بعد ساختاری در تشخیص سازمان است و به شکل تفکر بخشی در مقابل ماهیت میان بخشی شهر مطرح می‌شود. سوالی که در اینجا عنوان می‌شود این است که: آیا یک سازمان پیچیده، مطابقت با پیچیدگی شهری دارد؟ سرانجام، تناقض آشکار، بین یک الزام راهبردی و سرزندگی موثر است. پیشنهاد می‌شود که مدیریت شهری نیازمند شناخت خود به عنوان یک مفهوم جامع از بالا به پایین است؛ جدایی برنامه‌ریزی از اجرا، نقطه ضعف در برنامه‌ریزی شهرهای سنتی می‌باشد. سوال این است: چگونه ایده‌های اولیه مدیریت شهری می‌توانند با هم، همسو شوند؟ یک پاسخ، کوشش برای ایجاد یک تعریف جامع از چالش‌ها است.

۳. مشخصه‌های کل‌نگر

برنامه توسعه سازمان ملل (۱۹۸۹: ٦۰)، عنوان می‌کند که یکی از درس‌های بسیار مهم که از گذشته و نیز دوران حاضر آموخته می‌شود شکست مدل‌های قدیمی و شیوه‌های آنها در برنامه‌ریزی کالبدی است؛ انزوای پروژه‌ها به سبب تعدد نیازهای ضروری حاصل از شکل‌گیری سریع مراکز شهری در جهان پیشرفته از این نمونه‌ها است. مدیریت شهری می‌تواند پاسخ به چنین چالش‌هایی باشد، در صورتی که در ایده و عمل به عنوان یک رویکرد کل‌نگر توسعه یابد در این حالت، موضوع دلگرم کننده خواهد بود.

شیبر چما (۱۹۹۳: ۷) عنوان می‌کند: «چون سیاست‌ها و برنامه‌ها برای کنترل مهاجرت روستا به شهر و انتشار آلودگی شهری موفق نبوده‌اند، رشد شهرها غیر قابل اجتناب است و راه‌حل‌های مسائل شهری بسته به تلاش در مدیریت شهری موثر است. مدیریت شهری یک ایده کل‌نگر است و هدف آن تقویت ظرفیت دولت و سازمان‌های غیر دولتی (NGO)ها در شناخت سیاست برنامه‌ریزی و اجرای آنها با نتایج مطلوب است. تغییرات مدیریت شهری، در پاسخ موثر به مسائل و موضوعات منحصر به فرد شهری و توانایی آنها در انجام عملکردهایشان است».

بعد مهم در این بخش، نیاز به دولت نیرومند و سایر بازیگران مانند

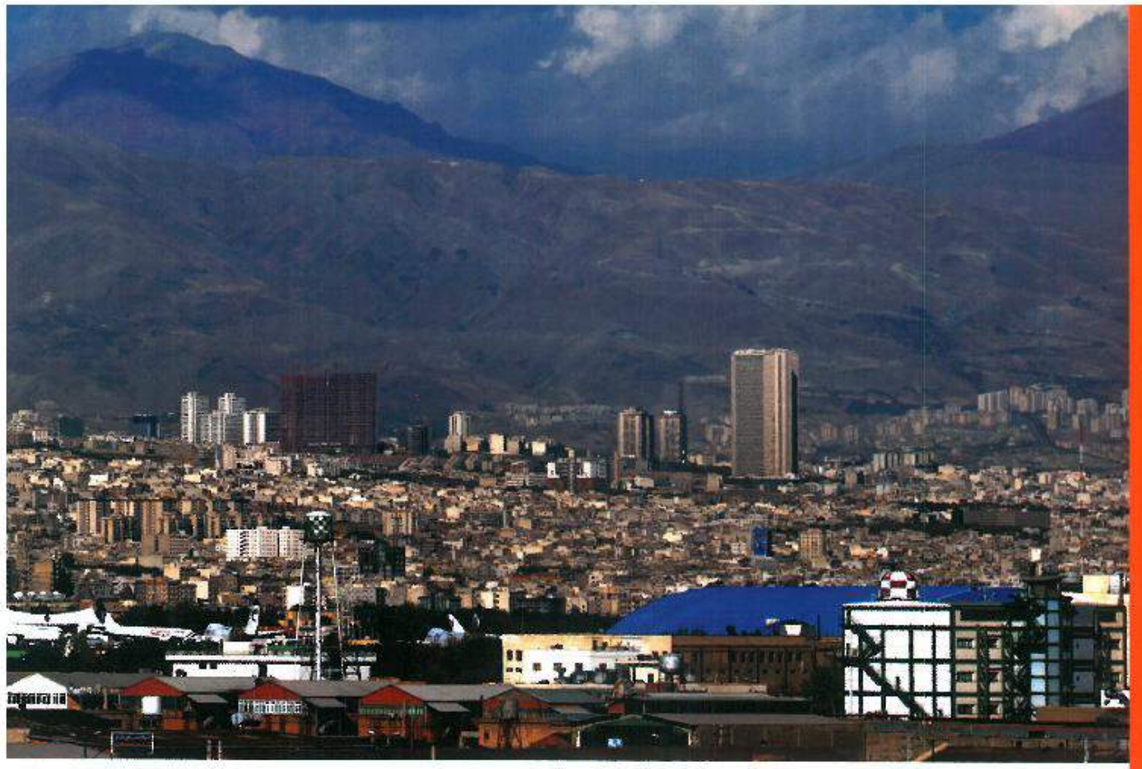

NGOها، در روند مدیریت شهری است. بنابراین یک تاکید اولیه وجود دارد که دولت تنها بازیگر در مدیریت توسعه شهری نیست. تمایز مهم بین یک مداخله راهبردی و عملیاتی است. NGOها دارای یک تاریخچه، مطلوب جهت کار با گروههای اجتماعی برای کمک به خودشان هستند. برای نمونه در بهبود اقامتگاه‌های انسانی. اگرچه، آنها باید مفاهیم چارچوب راهبردی پذیرفته شده را عملیاتی کنند مواردی که به وسیله پایین‌ترین سطح از دولت دارای صلاحیت تصمیم‌گیری شده است. این یک تعریف راهبردی از مدیریت شهری است که در این مرحله مهم است.

استرن و دیگران (۱۹۹۲) مرتبط با این ایده تاکید نمودند که دخالت در سیستم شهری لازم است کل‌نگر و جامع باشد:

۱- سیاست شهری باید جامع تلقی گردد (در بخش‌هایی از منطقه و در بخش‌هایی از روابط بین محیط شهر و روستا) (xiii).

۲- رویکرد توسعه شهری، تنوع تجربه شهری و روش‌های گوناگون که نتیجه سیاست‌های بخشی مختلف مناطق شهری است را به رسمیت می‌شناسد. این نوع رویکرد، هم کل‌نگر و هم چند رشته‌ای می‌باشد (xiv).

۳- یک رویکرد جامع نیازمند نگرش به چالش‌های محیطی در سطح بالایی از همکاری‌های میان بخشی است (xxi).

٤- از آنجا که زندگی شهری، پویا و چند بعدی است، بنابراین رویکرد مطالعه شهرها باید این تنوع را منعکس نماید. ماهیت رویکرد جامع شناخت ارتباط همه بخش‌ها و موقعیت آنها است (٤).

۵- هر استراتژی یا رویکرد که موجب ارتباط در زمینه‌های سیاست شهری می‌شود اغلب یک رویکرد توسعه شهری نامیده می‌شود ... تصور باید مانند یک دیدگاه کل‌نگر باشد (شناخت کنش‌های پیچیده اجزایی که یک شهر را می‌سازند) (۱۰).

٦- مروزه یک دیدگاه کل‌نگر ضروری است چون همه فعالیت‌های انسان به دقت پیوند یافته هستند و مفهوم سیستم شهری نیز خود این موضوع را ایجاب می‌نماید (٦٧).

۷- رویکرد کل‌نگر، برای مثال ... (نیازها) پیوند آشکار بین اجزای سیاست‌های بخش‌های رسمی و غیر رسمی در اقتصاد را نشان می‌دهد (٦٨-٦٩).

ماهیت و خصوصیات دخالت در روند توسعه شهری دارای اهمیت زیادی در مدیریت شهری می‌باشد. هریس (۱۹۹۲: xxi) به منظور ایجاد یک خط مشی درباره چالش شهرها در کشورهای در حال توسعه، مطالب زیر را عنوان می‌نماید: این یک حرکت از نگرش پروژه سنتی به سمت اهمیت فرآیند، با استفاده از فرصت‌هایی است که پدید می‌آیند. در کنار شناخت ماهیت چند بخشی فعالیت‌های شهری و نیز تاکید بر نگاه به شهرها به شکل جامع است. نگاه به شهرها به شکل جامع یک شاخص برای پرسش رسمی ارائه می‌نماید اما خود به آن پاسخ نمی‌دهد. این پرسش به این شکل است که نیروی محرک برای مدیریت شهری چیست؟

با این حال، معیارهای جامع در فرآیند توسعه شهری باید با دخالت مدیرانه مطابق شوند آنچه که کنترلش را در قابلیت درونی خود جستجو می‌کند. نگرش استفاده از فرصت‌ها باید به عنوان یک شاخص مطلوب در مدیریت شهری شناخته شود. بنابراین، فرصت‌ها و نیز ماهیت کل‌نگر مدیریت شهری باید پیوسته با نیازهای سازمانی برای کنترل بازیگرها و منطبق کردن پیچیدگی مدیریت شهری هماهنگ باشند. در پایان، برنامه‌ریزی شهری باید همکاری قابل توجهی در ارتباط توام با شهر داشته باشد.

٤. برنامه‌ریزی شهری

با بازگشت به برنامه توسعه سازمان ملل و شناخت مدل‌های منسوخ و شیوه‌های برنامه‌ریزی کالبدی، اطلاعات کاملی برای اثبات عدم کارایی این شیوه حاصل می‌شود. لاکشمانان و روتنز (۱۹۸۵: ۸۵) تاکید کردند که مسئله اصلی برنامه‌ریزی شهر سنتی، پاسخ به مسائل شهرهای واقع در کشورهای در حال توسعه است. در زمینه شهر مدرس آنها نشان دادند که «حتی سیستم برنامه‌ریزی شهری از سرمایه گذاری عمومی و فرآیند بودجه اقتصادی جدا است». این موضوع در قالب برنامه‌ریزی جامع در این شهر حاکم است. سینو (۱۹۸۸: ۲۵) بحث را تکمیل کرد: «انفجار آماری در شهرهای جهان سوم

(رسیدن به نرخ سالیانه بالای ۱۰ درصد) و همچنین تاکید بر شاخص بیهوده برنامه‌ریزی شهری با به‌کارگیری روش‌های شکل گرفته برای شهرهایی با نرخ رشد آهسته در برنامه‌ریزی جامع خلاصه می‌شوند. الگویی که از روش‌های غربی اقتباس گردیده است (UNCHS, ۱۹۸۷: ۲). آنچه که تاکید می‌شود این است که اغلب شکست‌ها و کاستی‌های بنیادی در روش برنامه‌ریزی شهری ناشی از جدایی برنامه‌ریزی از به‌کارگیری بوده‌اند است.

ریچاردسون (۱۹۹۳: ۶۱)، معتقد است برای مثال در چندین شهر (مانند دهلی، مدرس، کراچی، داکا و جاکارتا) استفاده از برنامه‌های جامع توسعه یافته است. متاسفانه، بیشتر این برنامه‌ها غیر قابل دسترس هستند. آنها معمولاً به شدت درگیر با طرح‌های جمعیتی نادرست و منطقه بندی کاربری‌هایی می‌باشند که اغلب به صورت نمایشی به جای واقعی منحرف شده‌اند. آنها بسیار غیر منعطف در وفق دادن شرایط جدید با تغییر اوضاع هستند.

کلارک (۱۹۹۲: ۱۴۹–۱۵۰) این موضوع را نشان داد که: «برنامه‌های جامع سنتی اساساً ماهیتی ایستا دارند، موافق با یک سناریو از رشد آهسته شهری، که در آنها سرمایه گذاری‌های عمده در زیرساخت‌ها، جاده‌ها، خدمات و دیگر بخش‌های عمومی می‌توانند به دقت در زمانی طولانی مدت برنامه‌ریزی شوند. رشد سریع جمعیت، نبود زیرساخت‌ها و خدمات و کمبود وجوه و پرسنل در یک نمونه مشابه شهری در کشورهای در حال توسعه، نیازمند فرآیند برنامه‌ریزی پویاتری است که در آن واقعیت‌ها دائماً به روشنی قابل ارزیابی با توجه به منابع موجود می‌باشند».

این استدلال به صورت گسترده توسط فاروقیو و مک آسلان گسترش یافت (۱۹۹۲: ۶۳): «برنامه‌های جامع در زمانی طولانی تهیه می‌شوند؛ آنها به ندرت راهنمایی جهت روند و تکنیک‌های اجرا ارائه می‌دهند و در ضمن ارزش‌های توسعه را ارزیابی نمی‌کنند. به ندرت برنامه‌های جامع مبتنی بر ارزیابی‌های واقع گرایانه از پتانسیل‌های اقتصادی شهر یا رشد جمعیت محتمل هستند؛ به ندرت رهبران اجتماعات و نماینده‌های اجرایی به شکل معنی دار در روند تهیه برنامه‌های جامع درگیر هستند؛ برنامه‌های جامع کمتر به روز می‌باشند و ماهیت ایستایی آنها نمی‌تواند آنها را در یک روند پویا از رشد شهری در جهان در حال توسعه حفظ نماید. به طور خلاصه، برنامه جامع و روش‌های برنامه‌ریزی جامع اصولاً علاقه‌مند به تولید سریع محصول هستند و فرآیندی وجود ندارد که به اندازه کافی نشان دهنده چالش‌های موجود، افزایش پیچیدگی بازارهای زمین، نقش فعالیت‌های بخش عمومی در مقابل بخش خصوصی و ارتباط بین برنامه‌ریزی فضایی و مالی باشند. این موضوع به راستی نقطه ضعف برنامه‌ریزی شهری است.

یکی از راه‌های خروج از این مسئله (پتانسیل‌های برنامه‌ریزی شهری برای همکاری با مدیریت شهری و چیره شدن بر مشخصه‌های برنامه جامع) تمرکز بیشتر مخصوصاً بر تعیین زیرساخت‌ها است. این یک عامل رشد در شیوه مدیریت شهری است. «اخیراً برنامه ریزان دریافته‌اند که نه فقط با برنامه‌ریزی زیرساخت‌های جدید درگیر شوند، بلکه تدارکاتی از زیرساخت‌ها می‌توانند به عنوان یکی از عناصر کلیدی در تعیین الگوی توسعه زمین به کارگرفته شود» (Devas, ۱۹۹۳: ۸۸). برای مثال، معرفی پده‌ای که زیرساخت‌های اصلی و شریانی باید تعیین کننده اولیه از فرم فضایی باشند. این موضوع مخصوصاً زمانی که حدود زیرساخت‌ها پذیرفته می‌شود مرحله عمده ساختار شهری به حساب می‌آید.

در مجموع برنامه‌ریزی شهری هنوز در ارتباط با عناصر گوناگون شهرها دارای اشکال است؛ ایده گدس دیدگاهی مختصر است. نظر او می‌تواند به عنوان یک شروع برای توسعه یک الگو از تفکر محسوب شود.

بنابراین، اگر مدیریت شهری، با مداخله در توسعه شهرها مرتبط است پس روندی است که باید:

- همه بازیگران در فرآیند ساختار شهری را شامل شود (نه فقط یک نسخه از منابع)؛
- نیروی محرک توسعه شهری را تحت کنترل درآورد (نه کوشش برای حکومت بر آن از طریق یک برنامه جامع مصنوع)؛
- یکپارچه سازی افقی (برای غلبه بر تقابل چند بخشی)؛
- یکپارچه سازی عمودی (برای غلبه بر ضعف برنامه‌ریزی شهری و جدایی

از اجرای بودجه):

● توانمند سازی پاسخ دهی به فرصت‌هایی که وجود دارند (استفاده از ظرفیت درونی اجتماع یا بخش غیر رسمی، از طریق مشارکت NGO ها).

در نتیجه این اقدامات، مدیریت شهری شاخص‌های جامعی را آشکار می‌نماید، که در مجموع، این شاخص‌ها از دو جهت با یکدیگر در ارتباط هستند. نخست، لزوم شناسایی ماهیت شهری است که با آن در ارتباط است. دوم، سازمان دادن ابزار مداخله در شرایطی که سازمان‌ها اداره می‌شوند. بنابراین، پیشنهاد می‌شود که مدیریت شهری در کشورهای در حال توسعه، علاقه‌مند به دو موضوع ساختار شهر (با نیازهای تمام نشدنی برای زیرساخت‌ها) و ساختار سازمانی (با نیازهای به ظاهر بی پایان برای افزایش ظرفیت اجرا) است. در ادامه، مقاله حاضر به بررسی این ارتباطات توام می‌پردازد.

۵. یکپارچه کردن تهیه زیرساخت‌ها

نویسندگان و سازمان‌های زیادی مانند اسپنبرگ (۱۹۹۱: ۷)، لین (۱۹۸۳: ۵۶-۵۷)، بانک جهانی (۱۹۹۱: ۳۶) و برنامه توسعه سازمان ملل (۱۹۹۱: ۵۳) بر اهمیت بنیادی تهیه زیرساخت‌ها (آب، سیستم تخلیه فاضلاب، جاده‌ها، خانه‌ها و خدمات توسعه اراضی) در توسعه شهری تاکید کرده‌اند. بنابراین، تهیه و کیفیت زیرساخت‌ها می‌توانند به عنوان معیاری برای سنجش مدیریت شهری شناخته شوند. براساس نظر مابوگانج (۱۹۹۳: ۳)، «محک آزمایشی در شناسایی کارایی مدیریت شهرها، توضیح ندارک زیرساخت‌ها است». او پیشنهاد می‌کند که چنین معیاری در کمترین سطح از تاثیر است اما درست در نخستین مرحله از اولویتی قرار دارد. سطح بعدی تحلیل زیرساخت‌های شریانی یا اصلی برای تعیین الگویی ویژه از توسعه شهری است. سرانجام، میزان رسیدن به رشد اقتصادی در اثر تهیه زیرساخت‌ها است، که تسهیلات لازم در رشد اقتصادی خانواده‌ها و موسسات اقتصادی را فراهم می‌نماید. هر چه میزان مدیریت شهری منظم‌تر باشد، آنگاه ندارک زیرساخت‌ها وابسته به دو مورد زیر می‌گردد: نخست ماهیت فرآیند برنامه‌ریزی است که کمک به تامین تسهیلات می‌نماید. دوم موقعیت آن فرآیند در چارچوب سازمانی است. نویسندگان در تعریف ماهیت فرآیند برنامه‌ریزی در مدیریت شهری تلاش می‌کنند. اخیراً، شاخصه‌های عمومی یکپارچگی مطرح گردیده است. بر اساس یک جزء از دستور جلسه زیستگاه انسانی سازمان ملل (۱۹۸۹: ۱۱) برنامه مدیریت شهری جهانی آینده، توسعه مدل‌های موثر در مدیریت شهری است. به خصوص «یک موضوع کلیدی، توسعه رهنمودها، برای یکپارچگی برنامه‌ریزی کالبدی، اجتماعی، اقتصادی و سازمانی در دست‌یابی بهتر به اهداف توسعه شهری خواهد بود». به طوری که استرن (۱۹۹۳) اشاره می‌کند: کار بعدی «مقایسه‌ای (نسبی) و مفهومی است... که روی هم رفته مفهوم مدیریت شهری در راس آن نشان داده نشده است». خوشبختانه، موارد زیادی در جوامع به منظور ارائه این مفهوم کلی وجود دارد.

هدف از تهیه زیرساخت‌ها و مفهوم اقتصاد خارجی در توسعه شهری نشان دادن تعدد بازیگران ضروری برای موفقیت در فرآیند مدیریت شهری است. آموس (۱۹۸۹: ۲۰۸)، یک نظر مونر در این مورد بیان نمود: «مدیریت شهری یک مسئولیت از حکومت شهری است و مدیریت شهری علاقه‌مند به همه جنبه‌های (هر دو جنبه عمومی و خصوصی) توسعه شهری می‌باشد و آن به هیچ وجه در ارائه خدمات به وسیله مرجع شهری محدود نگردیده است... مدیریت شهری خوب وابسته به قدرت فعالیت‌های کار گروهی در تنوعی از نمایندگان قومیت‌ها و سطوح محلی است». نکته اساسی یادآوری دامنه فعالیت بازیگران در فرآیند مدیریت شهری و همچنین تقویت مفهوم یکپارچه سازی کل فرآیند مدیریت شهری است.

به واسطه چشم اندازهای متفاوت، دومیکلیج (۱۹۸۷: ۲۵۲) ذکر می‌کند که: «رویکرد گسترده شهر، غالباً در نتیجه افزایش همکاری فنی و مالی در اکثر مولفه‌های پروژه نسبت به هر تحلیل راهبردی روند توسعه‌ی پتانسیل‌ها و محدودیت‌ها، منعکس شده است». اگرچه، در چنین مواردی تاکید بر فرصت‌های موجود ضروری است. او پیشنهاد می‌کند که: «برای دست‌یابی بهتر به یکپارچگی و شناسایی بیشتر مسائل بالقوه، اخیراً بانک توسعه آسیا کوشش می‌کند تا با مطالعه در بخش‌های شهری پس از شناخت پروژه‌های مربوطه، فرصت‌ها و نقاط قوت را شناسایی نماید». در این مثال، به نظر می‌رسد منظور از یکپارچگی شامل اجماع سازمانی و طرح‌های بخشی است. نیاز برای مطابقت پیچیدگی سازمانی و بررسی مسائل شهری مسئله‌ای در حال بررسی است.

کاربرد تمرکز منطقه‌ای بانک توسعه آسیا، در شهرهایی مانند جاکارتا مشاهده می‌شود. کلارک (۱۹۸۵) عنوان می‌کند: «مسلم است که چندگانگی آشکار در تصمیم سازی و دشواری اجرای پروژه‌ها برای هر دو سطح دولت، یک رویکرد جامع تنش زا به واسطه ایجاد هماهنگی بین بخش‌های برنامه‌ریزی اجتماعی-اقتصادی، مالی، کالبدی و سازمانی بوده است». در اینجا یکپارچگی، در سطح افقی (در سراسر حدود زیر بخش‌ها) و عمودی (راهبردی و کاربردی در هر دو سطح از دولت) پیشنهاد شده است.

آلپورت و اینسیدل (۱۹۸۶) با بررسی نمونه مشابه مدیریت شهری در مانیلا (پایتخت فیلیپین)، پنج مسئله اصلی را شناسایی نمودند که شامل تخریب مدیریت شهری و چندگانگی سازمانی در کشورهای در حال توسعه بود. برای غلبه بر این مسئله، یک سیستم برنامه‌ریزی درست شد که «شامل چرخه برنامه‌ریزی سالیانه، از فعالیت‌های در ارتباط با سیستم بودجه ملی بود و خروجی عمده آن یک دوره پنج ساله سرمایه گذاری برنامه‌ریزی پروژه‌ها است، که سازگار با شرایط موجود مورد انتظار و اولویت‌های دولت می‌باشد». در این مورد تنش نه فقط در یکپارچه کردن سازمان‌ها و فرآیند برنامه‌ریزی است، بلکه مسئله برنامه‌ریزی و بودجه ریزی مطرح است. کورتنی و لی (۱۹۸۵: ۱۰۶) توضیح می‌دهند که این رویکرد به عنوان یک مدل در نقاط دیگر گسترش یافته است.

نکته دیگر شناسایی نقش اصلی سیاست سالیانه و چرخه بودجه و یکپارچگی همه بازیگران تامین وجه در فرآیند مدیریت شهری است. آموس (۱۹۸۹: ۲۰۶) عنوان می‌کند که «در سطح شهر، برای هر منطقه شهری، یک برنامه شهری باید وجود داشته باشد که پروژه‌ها را در ارتباط با یکدیگر تعریف نماید و اختصاص منابع به شکل یک سرمایه گذاری بزرگ، جهت نگهداری و هزینه‌های عملیاتی صورت پذیرد. برنامه باید منظم بازنگری شود، تجدید نظر به عنوان یک ضرورت در برنامه پیش روی سالیانه است ... و باید شامل هزینه مصرف همه بخش‌های عمومی باشد». مسئله مهم این است که نخست برنامه سالیانه و چرخه بودجه مشخص شود، سپس، نیاز به یکپارچه کردن همه بازیگران در فرآیند ساختار شهر تقویت گردد.

بنابراین، بر اساس نظر دیویدسون (۱۹۹۱: ۱۲۲): «مدیریت شهری تجهیز کردن منابع در مسیری است که می‌توانند به شاخصه‌های توسعه شهری دست یابند». بعد از این او پیشنهاد می‌کند که: «یکپارچگی بیشترین کلمه کاربردی است. این کلمه در عنوان اکثر پروژه‌ها وجود دارد، در عین حال، دست‌یابی به آن بسیار مشکل است» (۱۲۶). بر اساس بررسی‌های او، شاخص‌های یکپارچگی موثر شامل «برنامه‌ریزی یکپارچه، مقیاس اولیه متناسب، مدیریت مبنی بر منطقه یکپارچه و سرمایه گذاری یکپارچه» می‌باشند (۱۲۷).

لی (۱۹۸۷: ۳۰) عنوان می‌کند: «توسعه شهری، یک بخش شبیه بخش‌های سنتی مورد بحث در توسعه مناطق شهری نیست. مزیت توسعه شهری ایجاد فرصت جهت یکپارچگی در کار گروهی در یک منطقه است. مسئله این است که آیا چنین کار گروهی و یکپارچگی ممکن و عملی است و همچنین آیا این نوع تلاش سبب نوعی محدودیت نمی‌گردد. در قاعده‌مند سازی یک برنامه و یک پروژه فقط ارتباط کارکردی موضوع مورد بحث نمی‌باشد بلکه ساختار سازمانی نیز دارای اهمیت است ...». به عبارت دیگر، سازمان‌ها

مداخله کننده در فرآیند ساختار شهری باید یک نقطه ارجاع مشترک (یا راهبردی) برای هر دو موضوع برنامه‌ریزی و اجرا داشته باشند.
با یک راهبرد مشترک، صرف نظر از نوع سازمان، همه بازیگرها می‌توانند در فرآیند مدیریت شهری جهت ایجاد ساختار شهری یکپارچه شرکت نمایند. حوزه بازیگران از دولت مرکزی تا دولت محلی و نیز بخش خصوصی (رسمی و غیر رسمی) را شامل می‌شود. بنابراین، زمانی که برای شکل دهی سازمان‌ها جهت مدیریت شهری تلاش می‌شود، یکپارچگی مسئله بسیار مهمی است.

۶. یکپارچگی سازمان‌ها

شیبر چما (۱۹۸۷: ۱۵٤) در چالش‌های حاصل از کار گروهی در فرآیند مدیریت شهری تاکید نمود: «دو نوع رابطه در کار گروهی و در سطح شهر قابل تشخیص است: افقی، از جمله مرکزی، منطقه‌ای و وکالت سطح شهری و عمودی از جمله فعالیت‌های وابسته در چندین سطح از دولت و مدیریت و اهمیت آن در رابطه با توسعه شهری». در نهایت، به نظر می‌رسد تعداد زیادی از نویسندگان اعتقاد دارند: «تجارب نشان می‌دهد که معمولاً گرایش سازمانی یا ساختاری برای کار گروهی در فعالیت‌های توسعه شهری قابل اجرا نیستند» (۱۵۵).
شارما (۱۹۸۹: ۵۰) شرایطی را نشان داد که در حال گسترش است: «علی‌رغم اینکه سازمان‌ها دارای یک مجموعه از اهداف و آمال مشترک هستند، مبنای زمان بندی و فعالیت پروژه همیشه بهترین مزیت در توسعه شهری نمی‌باشد. شهرداری‌ها مجبورند وظیفه مدیریتی خود را جدای از سازمان‌های توسعه و نمایندگی‌های گوناگون انجام دهند. همچنین این فرآیند به دلیل فقدان برنامه‌ریزی کار گروهی شکلی تصادفی می‌یابد. شهرها کاملاً انباشته با نمونه‌هایی از توسعه غیر قابل کنترل هستند، حتی در یک سطح پروژه چون اغلب اولویت‌های سازمان‌های مختلف تطابق ندارند و گاهی اوقات هم‌خوان نیستند. بدون یک موافقت مشترک یا راهبرد یکپارچه، چنین مسائلی همیشگی خواهد بود.
برای مثال در کلکته، «فقدان جوامع افقی درون بخشی وجود دارد. برنامه‌ریزی بخشی به وسیله بخش‌های عملیاتی نادیده گرفته شده؛ توسعه برنامه‌ریزی آنها بیشتر اوقات تحت تاثیر پروژه سازمان‌های اجرایی است» در بانکوک، «همکاری گروهی در برنامه‌ریزی اجرایی بی اثر است» (۱۲۹) همکاری گروهی در اجرای پروژه همیشه مسائلی را ایجاد می‌نماید» این مسئله در نمونه‌های ذکر شده از آن جهت غیر تصادفی است که فقدان راهبرد یکپارچه نتایجی در درجات گوناگون در عمل به دنبال خواهد داشت. بنابراین، باید یک چارچوب راهبردی توافقی مشترک بین دو موضوع توسعه شهری و سازمان‌های پاسخ‌گو برای حمایت از توسعه وجود داشته باشد.
آلپورت و اینسیدن (۱۹۸۶: ۳٤) بر این موضوع اتفاق نظر دارند که یک برنامه‌ریزی جدید شهری «فقط به وسیله نسبت دادن قدرت دولت شهری در الزام آنچه باید در مناطق اتفاق بیفتد می‌تواند انجام پذیرد. تعدد شکل عوامل درون ساختاری در دولت شهری و منابع عمده تخصیص و سازمان‌های مختلف، در ایجاد این موضوع موثر هستند. بنابراین، یک سطح مهم درون سازمانی شکل خواهد گرفت که از نیرویی قدرتمندتر جهت اختصاص منابع کلیدی و بررسی مخارج سازمان‌ها و کنترل بر آنها به منظور برنامه‌ریزی برخوردار خواهد بود». این مثال از مانیلا، یک مدل از فرآیند درون سازمانی در کشورهای در حال توسعه است.
سیوارامکریشنان و گرین (۱۹۸٦: ۸۳) به واسطه تجارب آسیایی اعتقاد دارند: «برای یافتن حداقل نیازهای سازمانی، باید برامتیاز دهی در شکل‌گیری چارچوب سازمانی تاکید شود. در هر دو بخش خصوصی و عمومی. تیم مدیریت مادر شهر به منظور تعیین کلیت برنامه‌ریزی و پیشنهاد پروژه‌های توسعه، به انتخاب و سرمایه گذاری وابسته است». این تاکیدات نیاز به مفهوم ترتیب درون سازمانی است. اگرچه، چنین ترتیباتی فقط یک وسیله برای پایان یک دوره هستند.
یک مدل که برای نمایش فرآیند برنامه‌ریزی درون سازمانی و فرآیند اجرا می‌تواند کار کند. در استدلال شارما (۱۹۸۹: ۵۰) منعکس گردیده بر این اساس سازمان‌ها باید «یک مجموعه مشترک در اهداف و آمال‌هایشان بر اساس زمان و نوع پروژه داشته باشند ... و برای آغاز کار مدلی از منبع تنسی ولی آتوریتی معرفی می‌شود. پرسان (۱۹۸٤: ٤۷) موارد زیر را ارائه می‌نماید:
«تعدادی مدیر و برنامه‌ریز در آنجا مردد بودند که آیا فرآیند برنامه‌ریزی کلی می‌تواند توسعه یابد؟ زیرا تمایل به نقض قوانین و جایگزین شدن فرآیند برنامه‌ریزی سازمانی وجود ندارد، در حالی که گرایش به افزایش موفقیت در ابتکار درون سازمانی دیده می‌شود. کمیته برنامه‌ریزی تنسی، حمایت از مواردی را در فرآیند کلی گسترش داد. کمیته کاری از طریق توسعه نشست‌ها و مشارکت سازمان‌های خصوصی یا گروهی تکمیل گردید و سازمان‌ها تعهداتی در انجام فرآیند کلی بعد از جستار نمودند. چون این فرآیند کلی بر موفقیت ماهیت برنامه‌های منطقه‌ای سازمان‌های خصوصی می‌افزود، نزوماً استفاده از آن، جایگزین فرآیند سازمانی خصوصی نمی‌شد و یا آن را لغو نمی‌نمود. چنین رویکردی نیاز داشت که سازمان‌ها خودشان در کار گروهی، مجموعه‌ای از فرآیندها را در نظر داشته باشند و نتیجه کلی آن چرخه‌ای مولد و چند بخشی بود ...».
آموس (۱۹۸۹: ۲۰۸) از این بحث حمایت می‌کند که: «مدیریت شهری، مسئولیت دولت شهری است و علاقه‌مند به همه جنبه‌های توسعه شهری در هر دو بعد عمومی و خصوصی می‌باشد. مدیریت شهری به هیچ وجه محدود به ارائه خدمات توسط شهرداری نیست ... مدیریت شهری خوب وابسته به قدرت کار گروهی شامل تنوعی از سازمان‌ها، ملیت‌ها و سطوح محلی است». این یک مسئله حیاتی است، که «نقش بازیگران را» در فرآیند مدیریت شهری یادآوری می‌نماید و همچنین مفهوم یکپارچه سازی فرآیند مدیریت شهری را از طریق «یک راهبرد که مقصد مشترک برای سازمان‌ها را فراهم می‌کند» تقویت می‌نماید (۲۰۲).
مثال تنسی ولی آتوریتی یک نتیجه آرمانی است. برای شروع، این برنامه‌ریزی درون سازمانی، اهمیت را از ساختار سازمانی به فرآیند سازمانی هدایت می‌نماید. همچنین بر ماهیت روابط درون سازمانی تمرکز می‌کند. به نظر می‌رسد این موضوع یک نگرش بسیار مفید در آینده می‌باشد. سپس میل به دولت درون سازمانی افزوده شد تا در حد امکان غیر متمرکز گردد. در این مرحله، عدم تمرکز سبب موضوعی گردید که قبول آن به عنوان یک پیش نیاز جهت مدیریت شهری موفق است.
بنابراین، از یک چشم انداز سازمانی دو نکته پدیدار می‌شود: نخست اهمیت مذاکرات درون سازمانی است. دوم پذیرش دستور جلسات غیر متمرکز می‌باشد. پیشنهاد می‌شود که خروجی مطلوب در فرآیند مدیریت شهری، به وسیله یک دولت محلی نیرومند هدایت گردد، در تغییر این روند کنترل نیروی اساسی در فرآیند توسعه شهری به وسیله بخش غیر رسمی باید تامین گردد. بنابراین، لازم است که دولت مسیر حرکتی را در رابطه با سیاست‌های عمومی و مسئولیت‌های شخصی جهت سرمایه گذاری پیشنهاد دهد. مسئله موجود این است که در اکثر اوقات، دولت مرکزی بازیگر اصلی مالی برای تهیه زیرساخت‌ها در شهرهای با رشد سریع در کشورهای در حال توسعه است. این مسئله مجموعه‌ای از سوالات را درباره وجوه زیرساخت‌های شهری ایجاد می‌کند که فراتر از موضوع مقاله حاضر می‌باشند.

۷. خلاصه و نتیجه‌گیری

به طور خلاصه، مدیریت شهری به عنوان مفهومی کل‌نگر در نگرش به شهرها در کشورهای در حال توسعه مطرح گردید. در هست این کل‌نگری

موضوعات شهری مانند مسائل سـزمانی، برای اطمینان از یک راهبرد حمایتی و پاسـخ اجرایی مورد بررسـی قرار گرفت و زیرساخت‌ها به عنوان یک معیار اساسی جهت ارزیابی فرآیند مدیریت شهری محسوب گردیدند. مدیریت شـهری نه تنها باید از توسعه اقتصادی بلکه از توزیع کالبدی توسعه شهری حمایت نماید. دامنه ندارک، سرتاسر طیف سازمانی از دولت تا بخش‌های خصوصی را شامل می‌شود. در ضمن، داشتن یک نیروی محرک مرکزی به منظور ضرورت دست‌یابی به برنامه‌ریزی درون سازمانی و کار گروهی مربوط به موضوع بودجه ضروری است. تصوراً، نیروی محرک باید مهم‌ترین سـطح کاربـردی در دولت محلی (با غیر متمرکز)، یا شهری باشد.

در این شـرایط، مفهوم مدیریت شـهری گمراه کننده اسـت. چشم انداز چالش‌های اجرایی در مواجهه با رشد سریع شهری در کشورهای در حال توسـعه واقعاً جدی است. بنابراین پیشنهاد می‌شود که مدیریت شهری در کشـورهای در حال توسعه، دست‌یابی آسـان جهت حل مسائل را فراهم نماید، اما دو موضوع بنیادی وجود دارد:

- برنامه‌ریـزی برای فراهم کردن و نگهداری زیرسـاخت‌های و خدمات شهری
- ایجاد اطمینان از اینکه دولت‌های محلی شهری در شرایط مناسب سازمانی و مالی جهت اجرا و نگهداری هستند.

بنابراین به نظر می‌رسد که دولت محلی به عنوان نیروی محرک لازم برای یکپارچگی همه بازیگران در فرآیند سـاختار شـهری است. که به وسیله یکپارچه کردن همه آنها، یک کنترل‌گر فرآیند توسـعه شهری در خودش محسـوب می‌شود. دولت محلی یک چرخه نیرومند متقابل باید باشد و از این رو ساختار سازمانی در مدیریت شهری دارای اهمیت است.

معرفی نکات مهم در بیشتر تحلیل‌های نسبی از تجربه مدیریت شهری در کشورهای در حال توسعه بیانگر آن است که:

- تجربه یکپارچگی راهبردی مدیریت شهری
- بر شهر و حمایت از چالش‌های توسعه سازمانی تمرکز می‌نماید.
- مذاکرات درون بخشـی و متعاقباً همکاری گروهی را در مداخله تشویق می‌کند.
- هدایت روابط بین برنامه‌ریزی و بودجه ریزی را تضمین می‌نماید.
- بخش غیر رسمی را به عنوان بخشی از چالش‌های ساختار شهری شامل می‌شود.

این فرآیند به وسیله خروجی‌های ملموس مانند تعدادی از نمونه‌های ذکر شده در ذیل مورد تقاضا قرار می‌گیرند:

- توسعه کارآمد محلی
- آب پاکیزه
- سـیستم تخلیه فاضلاب مناسب
- نگهداری راه‌ها
- خدمات رسانی به محل‌ها برای توسعه
- بهبود سکونتگاه‌های غیر رسمی و
- خدمات بنیادی سلامتی و آموزشی.

ایـن موارد می‌توانند در دوره‌هایی از تأخیراتشـان (برای مثال، کاهش فقر، افزایش کیفیت محیط) ارزیابی شوند.

همکاری تحلیلی تطبیقی، از یک چشم انداز توسعه سازمانی، بر توانایی‌هایی از مدیریت شهری که پیش از این ایجاد شده بوده تمرکز می‌کند. چه چشم انداز توسعه سازمانی متمایل به تمرکز بر نقش بازیگران در فرآیند مدیریت شهری باشد، چه نباشد کشف رابطه بین (الف) بازیگران در فرآیند مدیریت شـهری و (ب) تولیدات آنها شامل زیرساخت‌ها و خدمات، دارای اهمیت اسـت. این موضوع از آن جهت پیشنهاد شده که اهمیت مفهوم دولت در مدیریت شهری را مطرح نماید.

در خاتمه، این مقاله تلاش کرد تا به سـوالاتی که توسـط استرن (۱۹۹۳) در رابطه با «مفاهیم، ساختار، فرآیند و هدف»، متینگلی (۱۹۹٤) درباره «معنا و مفهوم» و ورنا (۱۹۹۵) درباره «تصور گمراه کننده مدیریت شهری» پاسخ دهد. همچنین این نوشتار چشم اندازی از فرصت‌ها در عمل پدید می‌آورد که به موجب آن مدیریت شهری برای دست‌یابی به اثر ملموس و مفیدتر از آنها در اجتماع تلاش می‌نماید.

منبع اصلی

Allport, R and Einsie
McGill, R. (۱۹۹۸) Viewpoint Urban Management in developing countries, Cities, Vol. ۱۵, No. ۶, pp. ۴۷۱-۴۶۴.C.

پی نوشت

Ronald McGill
Stren
UN Habitat's Global Urban Management Programme
Mattingly
Werna
Williams
Leonard
Baker
Sharma
Rakodi
Churchill
Richardson
United Nations Development Programme
Shabbir Cheema
Harris
Lakshmanan
Rotner
Madras
Sinou
Third World Cities
Delhi
Karachi
Dhaka
Jakarta
Clarke
Farvacque
McAuslan
Geddes
Synoptic Vision
Steinberg
Linn
World Bank
Mabogunje
United Nations Centre for Human Settlements
Amos
Domicelj
Asian Development Bank
Allport
Einsiedel
Manila
Courtney
Lea
Davidson
Lee
Calcutta
Sivaramakrishnan
Green
Tennessee Valley Authority
Pearsall

یکپارچگی معنوی در شهرهای اسلامی

دبیر مجمع تشخیص مصلحت نظام با بیان اینکه بیداری اسلامی موجب هویت یابی جهان اسلام است، گفت: یکپارچگی معنوی باید در شهرهای اسلامی به وجود آید.

به گزارش روابط عمومی سازمان نظام مهندسی ساختمان کشور ؛ محسن رضایی در نخستین اجلاس جهانی شهر اسلامی درقزوین افزود: همانگونه که در انقلاب و دوران هشت سال دفاع مقدس بدون توجه به هویت ایرانی و اسلامی خود نمی توانستیم پیروز شویم، امروز نیز بدون احیای هویت نمی توانیم توسعه پیدا کنیم. وی با بیان اینکه بیداری اسلامی در بعد سیاسی از ایران آغاز شده است، اظهار کرد: بیداری اسلامی از ایران به جغرافیای دیگری به نام جهان عرب رسیده و امروز دنیای غرب و کشورهای استکباری قادر به خاموش کردن این موج عظیم نیستند.

دبیر مجمع تشخیص مصلحت نظام تصریح کرد: غرب باید با نگاه تعاملی به جریان بیداری اسلامی نگاه کند و باید بداند که با کشتار مردم سوریه، فلسطین، عراق و مصر به هیچ نتیجه‌ای نرسیده و این موج از حرکت نخواهد ایستاد. وی با بیان اینکه غرب باید از ظهور مجدد تمدن اسلامی در جهان استقبال کند، ادامه داد: امروز تنها راه پیشروی جهان غرب برای حضور در عرصه سیاسی و معادلات جهانی، تعامل با دنیای اسلام است و دیگر زبان زور و استکبار جواب نخواهد داد.

رضایی همچنین با بیان اینکه نمی‌توان تمدن اسلامی را بدون احیا و بازیابی شهر اسلامی به نتیجه رساند، تصریح کرد: تمدن اسلامی بر مبنای کانون شهر اسلامی بنا گذاشته شده است و تکوفایی اقتصادی در فرهنگ اسلامی از شهر اسلامی سرچشمه می گرفته است.

وی با بیان اینکه بمباران شهرهای اسلامی نمی‌تواند به نتیجه برسد، گفت: غرب باید از ظهور مجدد تمدن اسلامی استقبال کند و راه تعامل را در پیش بگیرد. سرچشمه بیداری تمدنی شهر اسلامی است و نمی‌توانیم بیداری تمدنی را بدون توجه به شکوفایی؛ اقتصاد، فرهنگ و توجه روشنفکران و عقبه‌ی شهر اسلامی در نظر بگیریم.

رضایی افزود: قصه دردناک فروپاشی اسلامی را می‌توانیم در شهر اسلامی ببینیم به عنوان مثال در همین قزوین برای شاهد این امر می توانیم آثار اسلامی شهر قزوین را با شهر مدرن امروز قزوین مقایسه کنید و این اتفاق دردناک در بیشتر شهرهای اسلامی از جمله مکه، مدینه، کربلا و دمشق هم دیده می‌شود.

وی ادامه داد: متاسفانه فروپاشی یک تمدن و در کنار آن سربلند کردن تمدن غیر بومی در دل تمدن اصیل را مشاهده می‌کنیم و وقتی آثار باستانی را در این شهرها مشاهده می کنیم مانند شهر جنگ‌زده‌ای است که در کنار شهر جدید وجود دارد.

رضایی یادآور شد: تمدن جدید غربی با بمباران وارد شهرهای اسلامی شد

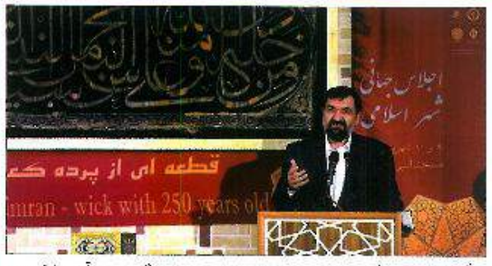

و آنچه شکل گرفت تناسبی با اسلام و حتی فرهنگ بومی آن مناطق هم نداشت؛ به طوری که در شهر اسلامی وارد می‌شدیم کانون آن بازار و مسجد بود، آنچنان نظم در این شهر دیده می‌شد که همه را حیران می‌کرد، بعد از بازار وارد محلات می‌شدیم و پس از آن خانه‌ها. وی افزود: همه این عناصر دارای هویت بود اما از زمانی که شهرهای غربی به وجود آمدند، خانه، محل‌ها و منطقه‌ها را بی‌هویت کرد.

دبیر مجمع تشخیص مصلحت نظام با بیان اینکه از معماری غربی خشونت تولید می‌شود، تصریح کرد: در این نوع معماری به جای اینکه فرزندان را اسلامی بار بیاوریم فردی با خشونت بار می‌آوریم، حال سوال اینجاست که آیا در عصر مدرن امروز می‌توان به شهر گذشته بازگشت که پاسخ آن منفی است. وی تصریح کرد: نمی‌توانیم علوم جدید را نادیده بگیریم اما باید شهر اسلامی نوین طراحی شود به نحوی که اصول خود را حفظ کند اما از پیشرفت و فناوری هم استفاده کند.

دبیر مجمع تشخیص مصلحت نظام خاطرنشان کرد: نباید شهرها را مهندسی صرف ببینیم بلکه نگاه به یک شهر نیز باید نگاه به انسان کامل یعنی انسان دارای روح، روان، نشاط و آرامش باشد.

رضایی تصریح کرد: نیاز داریم شهر اسلامی را از فلسفه و انسان‌شناسی شروع کنیم که مبنای آن باید رویکرد جدید به جامعه و خانواده باشد. این مسوول یادآور شد: وحدت در عین کثرت دومین نکته رسیدن به شهر نوین اسلامی است و همه کشورهای اسلامی می‌توانند اصول و قواعد یکسانی داشته باشند اما سلیقه‌های آنها متفاوت باشد.

وی توجه سیاستمداران و اندیشمندان جهان اسلام به نقطه اوج تمدن اسلامی را خواستار شد و گفت: برای رسیدن به تمدن اسلامی و بازگشت به شکوه اسلامی گذشته، باید کار را از شهر اسلامی آغاز کنیم. اجلاس جهانی شهر اسلامی از روز شنبه به مدت دوروز به میزبانی قزوین با همکاری سازمان اسکان بشر ملل متحد و نهادهای ملی و بین المللی با حضور اندیشمندان و متخصصان حوزه علوم دینی و شهری و شخصیت های برجسته کشوری در مسجد النبی شهر قزوین در حال برگزاری است.

دلایل میدان‌داری صنعت ساختمان در بورس

گروه ساختمانی به عنوان یکی از گروه‌های مورد توجه در معاملات چند روز گذشته شاهد اقبال گسترده سهامداران بوده است.

به نظر می‌رسد همانطور که فعالان بازار سرمایه پیش‌بینی می‌کردند با روی کار آمدن دولت تدبیر و امید و اعتقاد آن به سازندگی، سهام شرکت‌های ساختمانی روزهای سرد خود را پشت سر گذاشته و اکنون دوباره مورد اقبال و توجه بازار قرار گرفته است؛ اگر چه در این فضا بازار با انتشار بودجه های این شرکت‌ها برای سال مالی منتهی به شهریورماه ۹۳ نیز مواجه شده است.

اما در میان این توجه و اقبال، این ابهام برای بازار باقی مانده است که رابطه سودآوری شرکت‌های ساختمانی با میزان حجم فروش واحدهای آماده شده از سوی این شرکت ها در دوران تورم چیست؟ و رشد نرخ مسکن بر حاشیه سود شرکت‌های ساختمانی چگونه تاثیرگذار است؟ این در حالی است که ثبات این روزهای نرخ ارز نیز از دیدگاه کارشناسان می‌تواند یکی از مولفه‌های دیگر موثر بر پیشتازی گروه ساختمان باشد. بر این اساس تلاش شد تا طی گفت‌وگو با کارشناسان فعال در این امر به طور کلی به وضعیت سهام ساختمانی بورس تهران و چشم‌انداز مسکن پرداخته شود.

رابطه ثبات نرخ ارز با اقتصاد مسکن

یک کارشناس بازار سرمایه در گفت و گو با دنیای اقتصاد؛ به رابطه ثبات نرخ ارز با اقتصاد مسکن پرداخت و اظهار کرد: اگر بازار ارز دارای ثبات نسبی طی مدت معناداری باشد آنگاه جریان نقدینگی به سمت بخش تولید و عمران و مسکن هدایت شده و موجب افزایش رونق و تقاضای سرمایه‌ای مسکن می‌شود؛ البته به نظر می‌رسد در کوتاه مدت سودآوری بیشتر باشد اما در بلندمدت قیمت مسکن، خود را با بهای تمام‌شده متناسب کرده و موجب کاهش سودآوری می‌شود. از طرف دیگر ثبات نرخ ارز موجب ثبات در بهای تمام شده ساخت و در نتیجه افزایش سودآوری در کوتاه مدت می‌شود.

مهدی شهریاری در مورد میزان فروش شرکت‌های ساختمانی در دوران تورم، تقاضای مسکن را به صورت سرمایه‌ای و تقاضای مصرفی تعریف کرد و گفت: با افزایش تورم قدرت خرید مردم کاهش می‌یابد و در نتیجه تقاضای مصرفی نیز از کاهش برخوردار می‌شود اما افزایش تورم موجب افزایش تقاضای سرمایه‌ای شده و سرمایه به سمت بخش مسکن هدایت می‌شود؛ البته باید توجه داشت با تداوم در افزایش نرخ تورم پدیده رکود تورمی حادث شده و موجب رکود در ساخت و ساز و در نتیجه کاهش سودآوری شرکت‌های ساختمانی می‌شود. مهدی شهریاری پیشنهاد داد: به نظر می‌رسد شرکت‌های ساختمانی جهت ایجاد سودآوری با دوم و با ثبات، باید فروش در مقیاس را با افزایش حجم تولید و ثبت نگه داشتن قیمت خرید دنبال کنند.

وی در مورد رابطه شرکت‌های ساختمانی با نرخ بهره بانکی گفت: در حقیقت با توجه به ماهیت صنعت ساختمان و همچنین طولانی بودن چرخه تولید محصول در این صنعت (حدود ۳ سال) پاشنه آشیل این صنعت تامین نقدینگی و چرخش آن (liquidity) باشد.

وی با اشاره به محدودیت روش‌های تامین مالی در صنعت ساختمان در کشور ما، به روش‌های سنتی شامل تسهیلات بانکی، اوراق مشارکت و اخیرا صکوک اجاره اشاره کرد. وی ادامه داد: درحال حاضر بخش گسترده‌ای از تامین مالی پروژه‌ها از طریق تسهیلات بانکی و پیش فروش انجام می‌شود بنابراین با افزایش نرخ سود تسهیلات، هزینه مالی پروژه افزایش و موجب کاهش حجم تولید و کاهش سودآوری می‌شود. این کارشناس بازار سرمایه تصریح کرد: جهت کاهش ریسک هزینه مالی باید روش‌های تامین مالی بازار محور از جمله انواع صکوک، سهام پروژه، پیش فروش، صندوق زمین و ساختمان و... افزایش و حمایت شود. وی در مورد میزان فروش واحدهای ساختمانی آماده فروش از سوی شرکت‌های ساختمانی در دوران رونق بازار مسکن یاد آور شد: با توجه به تجارب گذشته شرکت‌های ساختمانی موفق، معمولا خود را به عنوان یک بنگاه اقتصادی در نظر می‌گیرند و مهمترین عامل را مدیریت نقدینگی می‌دانند؛ اما متاسفانه بسیاری از شرکت‌های ساختمانی برای فروش پروژه‌ها در قیمت‌های بالاتر اقدام به انباشت دارایی خود می‌کنند اما این امر موجب از دست رفتن فرصت‌ها و بالا رفتن هزینه نگهداری پول می‌شود.

شهریاری در ارزیابی خود از آینده صنعت ساختمان با توجه به کاهش میزان تورم و ثبات شرایط، شرط مهم را نقدینگی دانست و ابراز کرد: حجم نقدینگی کشور با احتساب ضریب چرخش پول بسیار بالا است؛ اما اگر چنین حجم نقدینگی با کنترل بازارهای سوداگری همچون ارز و طلا به سمت تولید و ساخت و ساز و عمران سرازیر شود موجب رونق تولید و ساخت و ساز و در نتیجه بهبود اشتغال می‌شود. وی با بیان این مطلب که شاید مهم‌ترین سوال سرمایه‌گذاران این روزها این است که چرا با وجود افزایش بهای ساختمان سودآوری شرکت‌های ساختمانی به آن میزان افزایش نداشته است، گفت: موج تورم ابتدا در بهای تمام شده ساخت و ساز وارد آمده و با یک تاخیر ۶ ماهه خود را در بهای ساختمان نشان می‌دهد بر همین اساس شیب افزایش برخی از اقلام بهای تمام شده بیشتر از افزایش قیمت ساختمان بوده است.

استانداردهای حسابرسی ساختمانی چه می گویند؟

این کارشناس بازار سرمایه ادامه داد: از سوی دیگر بسیاری از واحدهای ساخته شده کنونی در سال‌های گذشته و با قیمت‌های همان سال‌ها پیش فروش شده‌اند و اکنون شرکت‌های ساختمانی متعهد هستند که با نرخ‌های جدید بهای تمام شده تعهدات سال‌های گذشته خود را به اجرا درآورند.

وی با اشاره به استاندارد ۲۹ حسابداری یاد آور شد: در حسابداری شرکت‌های ساختمانی شناسایی سود بر اساس استاندارد ۲۹ یعنی بر اساس پیشرفت فیزیکی صورت می‌گیرد؛ در نتیجه ملاک شناسایی سود تحقق فروش نیست بلکه تحقق فروش در پیشرفت فیزیکی پروژه است.

وی همچنین با اشاره به ماهیت صنعت ساختمان، بر سود محور بودن شرکت‌های حاضر در این صنعت در بورس تاکید و اضافه کرد: با توجه به ثبات نسبی سودآوری در این صنعت در کشور ما شرکت‌های ساختمانی همواره سود سال جدید خود را با یک تعدیل مناسب ۲۰ تا ۳۰ درصدی نسبت به سال گذشته اعلام و محقق می‌کنند براین اساس سرمایه‌گذاران معمولا به این شرکت‌ها به دید شرکت‌های بازده محور همچون شرکت‌های پالایشگاهی، معدنی، پتروشیمی و... نگاه نمی‌کنند.

وی ادامه داد: همچنین با توجه به عدم محدودیت‌های قانونی در کشور، سرمایه‌گذاری در بازار ولیه مسکن بسیار بیشتر از سرمایه‌گذاری در سهام چنین شرکت‌هایی است. شهریاری در ارزیابی خود از چشم انداز سهام شرکت‌های ساختمانی با توجه به تغییر دولت و انعقاد دولت جدید به سازندگی ابراز کرد: اگر تیم اقتصادی دولت توانایی کنترل و هدایت نقدینگی به سمت ساخت و ساز و فعالیت‌های عمرانی را داشته باشد این امر موجب افزایش حجم ساخت و ساز و رونق در بازار مسکن خواهد شد.

عدم تقسیم سود در پروژه‌های ساختمانی

مدیرعامل شرکت عمران و توسعه شاهد در خصوص رابطه صنعت ساختمان با ثبات ارز اظهار کرد: در زمان ثبات ارز بیمانکاران با اطمینان بیشتری فعالیت می‌کنند اما این در حالی است که سرمایه‌گذاران از عدم ثبات قیمت‌ها، سود بیشتری می‌برند. وی حجم فروش شرکت‌های ساختمانی در دوران تورم را بیشتر دانست که در این میان کاهش عرضه تشدیدکننده موضوع است.

محمد بهرامی در برابر این سوال که با توجه به نرخ بهره بانک‌ها، رابطه شرکت‌های ساختمانی با بانک‌ها چگونه است؟ در واقع تامین مالی شرکت‌های ساختمانی عمدتا از چه محلی صورت می‌گیرد؟ گفت: با توجه به اینکه عموما بازدهی فعالیت ساخت و ساز سودی بیشتر از سود بانکی دارد و از سوی دیگر کافی است فقط بخشی از بودجه مورد نیاز برای احداث ساختمان از سوی سرمایه‌گذار تامین شود؛ مابقی آن می‌تواند از راه پیش فروش یا ایجاد تعهد تامین گردد، بنابراین دریافت وام بانکی معمولا توجیه پذیر است. مدیرعامل شرکت عمران و توسعه شاهد آینده صنعت ساختمان را با توجه به کاهش میزان تورم و ثبات شرایط منطقی تر و با برنامه تر توصیف کرد که بر این اساس اختلافات کارفرما و پیمانکار و همچنین اختلافات خریداران و فروشندگان کاهش می‌یابد. وی در خصوص عدم تاثیر گذاری رشد شدید نرخ مسکن بر رشد سهام ساختمانی‌ها گفت: به علت آنکه شرکت‌های ساختمانی، برای تداوم فعالیت خود ملزم به خرید املاک جدید هستند که در شرایط تورم و رشد قیمت، سرمایه بیشتری را طلب می‌کند؛ بنابراین به‌رغم شناسایی سود در پروژه‌های قبلی این سود قابل توزیع نیست و باید صرف سرمایه‌گذاری آتی شود. بر این اساس به تناسب رشد قیمت مسکن نرخ سهام ساختمانی‌ها رشد نمی‌کنند. وی درخصوص پایین بودن ارزش شرکت‌های ساختمانی به نسبت کل بازار ابراز کرد: وقتی صحبت از نسبت می‌شود یک سوی معادله ارزش کل بازار است که ربطی به شرکت‌های ساختمانی و خیابان‌های تهران ندارند، بلکه سایر صنایع و رشته‌ها که در بورس هستند نیز در این معامله نقش ایفا می‌کنند. بهرامی در ارزیابی خود از چشم انداز سهام شرکت‌های ساختمانی در بورس با توجه به تغییر دولت و انعقاد دولت جدید به سازندگی اظهار کرد: سازندگی صرفا در بخش ساختمان نیست؛ بلکه رونق صنایع بزرگ، معادن و ... نیز نقش عمده‌ای در سازندگی کشور ایفا می‌کنند؛ بنابراین در صورتی که سایر بخش‌ها به خوبی فعال شوند، شاید سبب کاهش وزن سرمایه صرف شده در بخش ساختمان گردد و حتی از رونق آن بکاهد.

سودآوری بخش مسکن در زمان تورم

مدیر تحقیقات شرکت سرمایه‌گذاری مسکن نیز در مورد وضعیت ساخت و ساز و فروش شرکت‌های ساختمانی در زمان ثبات ارز اظهار داشت: با افزایش نرخ ارز، قیمت مصالح ساختمانی افزایش می‌یابد. با بررسی انجام شده به ازای افزایش ۱۰ درصدی نرخ ارز، متوسط هزینه ساخت، به ازای هر مترمربع تقریبا یک تا ۱,۵ درصد افزایش می‌یابد. سعید سعادتمند ادامه داد: در صورتی که فرض را بر ثبات قیمت فروش واحدهای ساختمانی در نظر بگیریم؛ ثبات نرخ ارز موجب سودآوری بالاتر برای شرکت‌های ساختمانی؛ ناشی از عدم افزایش هزینه‌ها، خواهد بود. هر چند طی ماه‌های گذشته افزایش نرخ ارز، با افزایش قیمت املاک همراه شد و اثرات خود را به صورت جدی در نرخ سودآوری شرکت‌ها نمایان نکرد. وی همچنین در مورد تاثیر تورم بر حجم فروش شرکت‌های ساختمانی ابراز کرد: معمولا بازار مسکن در ایران روند منحصر به فرد خود را دارد، یعنی با شروع افزایش قیمت، تعداد خریداران در بازار بیشتر می‌شود؛ بنابراین در شرایط تورمی شرکت‌های ساختمانی قادر به فروش سریع‌تر محصولات خود می‌شوند و حجم بالاتری از فروش و پیش فروش را تجربه می‌کنند. به گفته وی: نکته اساسی در شرایط تورمی برای شرکت‌های ساختمانی، قابلیت جایگزینی ارزش متراژ و حجم پروژه‌ها است؛ چراکه در شرایط تورمی جایگزینی نهاده‌های تولید و از همه مهمتر زمین، بسیار مشکل است. بنابراین در این شرایط در حالی که حجم ریالی فروش شرکت‌های ساختمانی افزایش می‌یابد امکان جایگزینی پروژه‌ها به همان میزان، معمولا امکان‌پذیر نیست. مدیر تحقیقات شرکت سرمایه‌گذاری مسکن با برآورد اینکه طی سال‌های آینده این بخش سودآوری منطقی خود را خواهد داشت، تصریح کرد: اما سودآوری ناشی از تورم در آن کمتر خواهد شد. به گزارش روابط عمومی سازمان نظام مهندسی ساختمان کشور، مهندس محسن قربانی خزانه دار شورای مرکزی سازمان نظام مهندسی ساختمان گفت: افزایش اعتماد و باور مردم به مهندسان با راه اندازی خبرگزاری نظام مهندسی ساختمان در کشور تقویت می شود و مردم عزیز در شهرهای کشور برای ایمنی ، رفاه و آسایش بیشتر خود همکاری بیشتری با مهندسان عضو سازمان نظام مهندسی ساختمان می نمایند . این مدرس دانشگاه افزود : بی شک بالا رفتن آگاهی مردم از عواقب اجرای قانون نظام مهندسی و کنترل ساختمان منتج به بهبود ساخت و ساز ایمنی در کشور می شود و ما شاهد حذف مجریان غیر ذی صلاح در کشور خواهیم بود . مهندس قربانی توسعه اطلاع رسانی را در شورای مرکزی سازمان نظام مهندسی ساختمان را یک هدف راهبردی دانست و افزود : در حال حاضر هم بودجه سال ۱۳۹۲ شورای مرکزی بر اساس سند راهبردی تنظیم و تایید شده که در آن سهم بسزایی برای اطلاع رسانی دیده شده است .

بازنشر از سایت اقتصاد آنلاین

مقاله

شوشترنو تداوم ماندگاری اندیشه های کهن در کالبد امروز

▫ مهندس امین مهراد - کارشناس ارشد معماری - طراحی شهری عضو سازمان نظام مهندسی خوزستان

▫ مهندس زهرا سپهری راد – کارشناس معماری - عضو سازمان نظام مهندسی خوزستان

▫ بهزاد تیموریور - مدیر روابط عمومی سازمان نظام مهندسی ساختمان (شورای مرکزی) و کارشناس اندیشکده شهر اسوه اسلامی

چکیده:

بافت کهن میراثی بر جای مانده از مفاهیم بنیادی معماری و شهرسازی ما ست، که اساس و شالوده آن در مسائل اجتماعی، فرهنگی و طبیعی می باشد.ونقش گسترده ای درشکل گیری، تداوم و ماندگاری اندیشه های کهن در کالبد و محیط امروز دارد.بافت کهن شوشتر دارای ویژگی های فرهنگی و اکولوژیکی منحصر به فردیست که نمونه کامل بافتی، با درک و شناخت عمیق از محیط پیرامون خود شکل گرفته است. آنچه در ساخت و ساز شهرهای جدید نقش اساسی دارد توجه به فرهنگ، هویت بومی و کالبد بافت کهن پیرامون است. به جرات می توان شهر جدیدشوشترنو را به عنوان تنها نمونه ی برجسته شهرهای جدید در ایران بر گرفته از مبانی معماری و شهرسازی بافت‌های کهن ایرانی دانست که در خلق و توسعه فضای شهری وپرداختن به مقوله های اجتماعی، فرهنگی منطبق با ارزش‌های کهن ایرانی است. مقاله حاضر بر آن است تا تداوم راز ماندگاری بافت کهن شوشتر را بر کالبد شهر جدید شوشتر نو بررسی کند.این تحقیق از نوع توصیفی-تحلیلی بوده وگردآوری اطلاعات آن مبتنی بر مطالعات کتابخانه ای ومشاهده میدانی می باشد.واکاوی یافته‌های این تحقیق حاکی از آن است که اندیشه های کهن در کالبد و فضای شهر جدید شوشترنوتداوم بهره گیری از الگوها و اندیشه های اجتماعی، فرهنگی و فضای شهر ایرانی بلاخص بافت کهن شوشتر و دزفول می باشد. زیبایی شناسی بومی، فرم ها و مراکز تجمعی شوشترنو، نمونه ای از تداوم هویت کالبدی ومناسبات فرهنگ بومی در بافت کهن شوشتر می باشد.

واژه‌های کلیدی: شهر شوشترنو، بافت کهن شوشتر، فرهنگ، هویت کالبدی، فضای شهری.

۱- مقدمه

قدر مسلم بافت‌های کهن نیاز به تداوم حیات دارند ،از جمله این تداوم را می‌توان درارتقاء هویت کالبدی، فرهنگی و اجتماعی شهرهای جدید مد نظر داشت ارزش‌های اجتماعی و کالبدی در معماری و شهرسازی بافت های کهن محدود به زمان و مکان نمی شوندو حرکتی جاری و ماندگار است که باید در ساخت شهرهای جدید ادامه پیدا کنند.امروزه در فرهنگ معماری و شهرسازی ما این یک اصل پذیرفته و بدیهی است که ضرب آهنگ حیات شهر را مردمان ساکن در شهر با اندیشه، ویژگی های فرهنگی، هویت های محلی و مناسبات اجتماعی – فرهنگی خود ایجاد و تنظیم می نمایند .همزیستی میان انسان و طبیعت درشهر ایرانی نیز به صورت آشکاری وجود داشته ساخته‌های موجود در بافت سنتی با طبیعت همسو و هماهنگ بوده‌اند. طبیعت نقش بسزاومهم وگسترده ای درشکلگیری زیبایی هایی فرهنگی،اجتماعی ومحیطی دارد. قدر مسلم امروزه فرآیند ایجاد شهرهای جدید مجرد از ویژگی های تاریخی، اجتماعی، فرهنگی و طبیعی بستر خود نیستند.

فضاهاو بسترکالبدی بافت کهن شوشتر فرصت مناسبی برای معمار و شهرسازی چون کامران دیبا بوده تا با الهام از آن بتواند اندیشه ها و مفاهیمی ماندگارمانند هویت تاریخی،حس مکان،ادراک،خوانائی وتعلق به محیط و ویژگی های فرهنگی رادرساخت شهرجدیدشوشترنو حفظ کند. شوشترنو یکی از شهرهای جدید و اندیشمندانه ای است که با بهره‌گیری از معماری

و شهرسازی بومی،هویت کالبدی و هویت اجتماعی فضاهای بافت کهن شوشتر شکل گرفته است . شوشتر نو، از بهترین طرحهای کامران دیبا، یکی از چند معمار شیوه‌گرای نامدار ایرانی است که در نیمه دهه ۴۰برای کارگران شرکت و صنعت طراحی شده که متاسفانه نیمه تمام به حال خود رها شده است .

مجله لوتوس، در بررسی شهرجدید شوشترنو بیان می‌کند ،این تصویری از یک شهر ایرانی است که هم کهن است و هم نوین، هم برخوردار از فرهنگ بومی و محلی است و هم فرهنگ جهانی،این شهر جدید بر اساس الگوی نگرش عاطفی که تعادل و پیوند محیطی و معنوی انسان می باشدطراحی شده است .

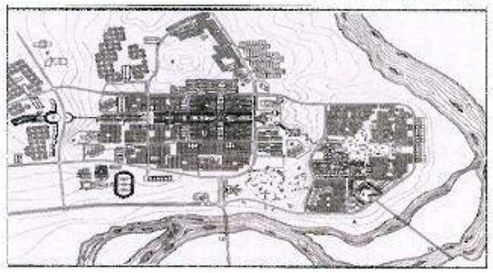

شکل شماره (۱): طرح تفصیلی شوشترنو وقرارگیری در مجاورت رودکارون و بافت کهن شوشتر، ماخذ:سایت بنیاد آقاخان

۲ – واژه شناسی

دراین بحث منظورازتداوم یک ترماندگاری وجاودانگی آن درطول زمان ویا بنابه گفته«الکساندر» بی زمان بودن اثر است.(نقره کار،۱۳۸۸: ۳۱- ٤٤)

ماندگاری: (Durability) ماندگاری یعنی ماندنی،یعنی آنچه که بتواند باقی باشدوتداوم یابد(به قول«لینچ» ماندگاری عبارت است از میزان مقاومت عناصر یک شهر در مقابل فرسودگی وزوال ودارابودن توانایی فعالیت طی دوره طولانی(همان)-جاودان:(Eternal)مخفف جاویدان – همیشه، دائم، پایدار، پاینده(فرهنگ معین) .

به نظرمی‌رسدواژه ماندگاری بیشتربرجنبه فیزیکی اثر و مقاومت کالبدی آن درمقابل فرسایش ناشی ازگذشت زمان وعوامل مختلف دلالت دارد درحالی که واژه جاویدان علاوه برماناپی،سخن ازنوعی حیات و تربخشی وجذابیت دارد. اگرچه کالبد بسیاری ازآثارماندگارمعماری همچنان باقی است،ولی ازآنجاکه حیات ندارند وبرای مردم فرهنگ سازی وحیات بخشی نمی‌کنند، جاودانگی نداشته ودرعین ماندگاری مرده اند(همان).

۳- رازجاودانگی وماندگاری اندیشه های کهن

پدیده‌های ماندگار در طول زمان می مانند وبارمی گیرند و به بخشی از خاطرات جمعی تبدیل می‌شوند. به این ترتیب توجه به ماندگارهادرطراحی فضا باعث افزایش حس تعلق به فضا می شود، در این حالت فضا از زمان دیگری غیر از زمان حال برخوردار است. ماندگاری، بیان نوعی تداوم تاریخی و به دنبال آن تداوم فرهنگی است. پدیده جاودان، یک پدیده تکامل یافته است و نسبت دارد و چون توانسته است درطول زمان علیرغم همه تحولات پیرامون بماند. درتحلیل‌ها و بررسی‌ها حکم مرجع راپیدا می‌کند و در هردوره از دیدگاه های مختلف قابل بررسی واستنادمی شود. (نقره کار،۱۳۸۸: ۳۱- ٤٤)

رازجاودانگی در بافت‌های تاریخی و پایداری این بافت‌ها را باید در برخورد با شرایط زیست محیطی، فرهنگی و همچنین شرایط پیرامون آن جستجو کرد . در واقعیت نمی توان معناکارکرد و کالبد یک پدیده را ازهم تفکیک کرد.ماندگاری درهرسه آنها قابل بررسی است(پاکزاد،۱۳۸۷: ۱۱۸).

از جمله عوامل ماندگاری اندیشه ها در بافت های کهن

– وجودایده‌های خاص در بافت سنتی و استفاده از منظر اکولوژیکی در جهت زنده نگه داشتن بافت (ارتباط فرمی، عملکردی و معنایی میان بافت و اکولوژی منظر و منحصربه فرد بودن اکوسیستم بین بافت و اکولوژی منظر)

– توجه به منظر فرهنگی و مردمی (مردم محور).

– پاسخ عقلانی نیازهای عام وفرازمان ومکان انسان(کریستوفرالکساندر)

همجواری و درهم تنیدگی رود کارون و بافت تاریخی موید این مطلب است که راز جاودانگی بافت کهن شوشتر در تداوم و حیات فضاهای سنتی را باید بر اساس :

– عناصرا رزشمند تاریخی : (انسان ساخت) نظیر بافت تاریخی ،آسیابها، پل باستانی و امامزاده ها.

– عناصر طبیعی : رودخانه فیروزه ای رنگ ،کت‌ها و پوشش گیاهی وشیب زمین در شکل گیری و حیات فضاهای سنتی بافت نقش مهمی داشته‌اند.

اساسا نگرش جاودانگی اندیشه های کهن و تداوم فضاهای سنتی و جدید منشمل بر مجموعه‌های متراکم و محیطی، از انواع محیط های طبیعی و مصنوع می‌باشد. که سرمایه‌های طبیعی را در محدوده بافت و محیط اطراف آن حفظ کند و موجب تداوم حیات در بافت سنتی شود.

٤- بافت کهن شوشتر

پیدایش بافت کهن شوشتر بر اساس تداوم ماندگاری حیات فرهنگی،اجتماعی و طبیعت در فضای شهری با تاثیر مستقیم برمحتوای کالبدی بافت کهن، باید دانست .به طور خلاصه شکلگیری و ترکیب بافت کهن شوشتر تابع تناسبات زمین موقعیت صخره ها و پستی و بلندی های خاک و جریان رودخانه ها و اکوسیستم موجود بوده است بدین ترتیب ارتباطی هنرمندانه با عناصر طبیعی در جهت ماندگاری فضاهای معماری و شهرسازی ایجاد گردیده .بستر طبیعی بافت کهن شالوده‌های است که به یکپارچگی هویت منطقه ای می انجامد و بخش مهمی ازساختار بافت کهن شوشتر را شامل می شود. مهمترین وجه معماری و فضاهای شهری بافت کهن شوشتر نگاه آن به انسان است. دراین بافت شاهد شاهکارهای از جمله آسیابهای که صدای دلنشین آب را در بافت سنتی طنین انداز می کنند و فضاهای نظیر ساباط ها در جهت تعاملات اجتماعی شاهد هستیم.

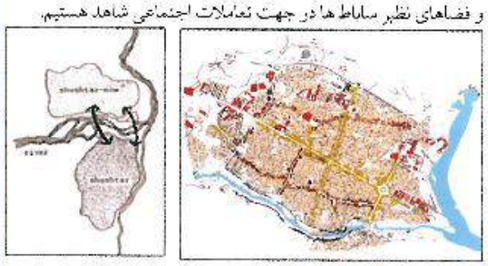

شکل شماره (۲) : بافت ارگانیک شوشتر،ماخذ: مشاور زیستا

شکل شماره (۳) : شوشترنو و بافت کهن شوشتر،ماخذ: مشاور زیستا

معماری و شهرسازی بافت کهن شوشتر به دلیل نگاهی که به انسان داشته و شناختی که انسان در بستر اجتماعی و فرهنگی خود داشته بیشترین انطباق را در ارائه شکل مطلوب زندگی متجلی ساخته است.این نوع بافت بیانگر تمدن کهن و سابقه ی شهرسازی در این منطقه از کشور بوده که برگرفته از تأثیرات طبیعی و همسان با اقلیم گرم و مرطوب منطقه می باشد. هارمونی موجود در خط آسمان، تزئینات پشتبانی بناها و وجود گذرهای مسقف (ساباط‌ها) خود بیز بر این موضوع صحه می گذارد. نشانه ها

زیباشناختی بافت سنتی شوشتر عمدتا شامل نشانه های مذهبی مناره ها و گنبد ها می باشد که جلوه ای از زیبایی را به بافت داده که با پشتوانه های ذهنی شکل گرفته اند و ریشه در اجتماع و بنیان های فرهنگی دارند.در بافت کهن شوشتر چشم اندازهای بصری بین شهر ورودخانه ایجادشده تاییدهای مستقیم که به نوعی ریشه در فرهنگ و هویت کالبدی دارند را تقویت بایند. محورهای دید در بافت کهن موجب خاطره ذهنی مطلوب و تصویر ذهنی منسجم از عرصه های گوناگون زیبایی شناسی ،حس تعلق، خوانایی و هویت کالبدی در شهروندان می شود. در بافت کهن شوشتر اهمیت دادن به محورهای دید، توجه به توپوگرافی و اختلاف سطح ها، محصوریت مطلوب درتقویت هویت فرهنگی اجتماعی وکالبدی موثر بوده است .در بیانی کلی می توان گفت که بافت کالبدی شهرها و مناسبات بین شهروندان بر بستری از شرایط زیست محیطی و اقلیمی و نظام تولیدی جامعه و با دخالت موثر عوامل فرهنگی، گرایشات هنری و امکانات فنی شکل می گیرند. این اشکال همگام با وقوع تغییر در بنیان های اجتماعی، اقتصادی، پیشرفت های فنی و تحول گرایش های هنری و تکامل نظام های ارزشی ،پذیرای دگرگونی می گردند(مشهدیزاده دهاقانی ،۱۳۹۰: ۲۶).

۵-شوشترنو

شهر جدید شوشتر بر مبنای ساختار شهرهای قدیم ایران طراحی شده این پروژه بر اساس الگوی چلیپا - که در معماری ایرانی چهارطاق و در باغ‌سازی و شهرسازی به چهارباغ منجر می‌شود طرح ریزی شده است. برتری فضا به توده در شوشترنو را می توان به وضوح مشاهده کرد. مشخص‌ترین عنصر این طرح، محور پیاده‌رویی است که یک سلسله فضاهای عمومی را به هم می‌پیوندد. کوچه‌ها به تمامی درخدمت پیاده‌رو هستند و پارکینگ‌ها در مناطق مخصوص جمع شده‌اند. از دیگر خصوصیات این مجموعه استفاده ازمصالحی که درمنطقه رایج است،به بهترین نوع ممکن صورت پذیرفته مصالحی که جوابگوی اقلیم باشد و قدمت معماری منطقه را بازگو کند. فرم و طرح آجرهای استفاده شده دراین مجموعه سیر تکامل آجررا از زمان ایلامی تا زمان معاصربه بیننده ارائه می شود.به گونه ای که یک شهر آجری که تمام تکنیک های آجر در آن به کار رفته پدیدار شده .ساختار اصلی شهرک طولی است که در بخش هایی از محلات واحدهای همسایگی تقسیم بندی شده معابر، میدان ها و مکان های عمومی فضاهای شهری عامل ایجاد تنوع و در عین حال انسجام مجموعه اند. دیبا اعتقاد دارد بنا نباید از محیط و بافت خود جدا کرد اگر بخواهیم یک بنا را از هر لحاظی موردنقد و بررسی قراردهیم باید نحوه ارتباط آن بنا رابا محیط و بستر اطرافش بررسی کنیم

شکل شماره (٤) : وضوح خوانایی ،هویت ،حس تعلق، خاطره انگیزی و... بافت کهن شوشتر در کالبد شهر جدید شوشترنو.ماخذ :جولایی

واحدهای همسایگی نیز بر اساس الگوی فضاهای معماری - شهری بافت قدیم طراحی شده اند.گذرگاه‌های سر پوشیده،اتاق های روی معابر، فرو رفتگیها و تیغه‌های جدا کننده آجری و سر درهای ورودی عوامل موثر در حفظ هویت فضای شهری و تنوع فضایی مطلوب اند.فضاهای متفاوت در معابر تنگ و باریک واحدهای همسایگی به جای میدان های سبز و عریض عمومی عامل تفکیک محلات محسوب می شوند.در شهرهای سنتی بر فضای بین ساختمان ها تاکید می شود و فضایی ارگانیک و جذاب با معابر مناسب به وجود می آید.الگوهای شوشترنو بناهای بافت قدیم شوشتر و دزفول با معماری درون گراست هستند، فضاها معماری و شهرسازی بافت کهن دزفول و شوشتردر اطراف حیاط های مرکزی شکل گرفته اند و در فصول سال با توجه به ویژگی های اقلیمی، منطقه مورد استفاده قرار می گیرند(حاتری،۱۳۸۶: ۲۶- ۲۹).

۵ - ۱ هویت کالبدی شوشترنو

هویت کالبدی به معنای صفات و خصوصیاتی است که جسم شهر را از غیر متمایز کرده و شباهت اش را با خودی آشکار می کند. این صفات باید بگونه ای باشند که جسم شهر در عین حفظ تداوم زمانی در حال تحول و تکامل نیز باشد و نهایتا به پیدایش یک کل منجر شود. هویت کالبدی از نظر مفهومی یا اصطلاحات، شخصیت و حس مکان مترادف است. معیارهای ارزیابی هویت کالبدی به قرار زیرند:

- تمایز / تشابه به معنای تمایز از غیر و تشابه با خودی
- تداوم / تحول به معنای پیوند با گذشته و عدم انقطاع (تداوم معنی و ارزش های خودی) در عین نوآوری و خلاقیت با توجه به شرایط زمانه (خود ماندن ولی همان نماندن)
- وحدت/ کثرت به معنای پیوند میان اجزاء متفاوت ناهمگون و حتی متضاد به گونه ای که در کنار هم یک کل را به وجود بیاورند. نظریه‌های زمینه گرایی و منطقه گرایی پایه نظری تفسیر و تشریح معیارهای فوق در حوزه های معماری و طراحی شهری هستند (تولایی،۱۳۸۷: ۱۵- ۱۸).

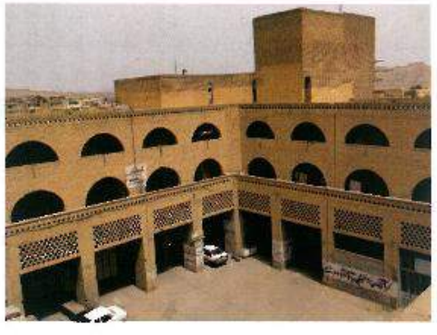

شکل شماره (٥) : میدان مرکزی ماخذ:نگارنده

شکل شماره (٦) : تناسب توده و فضا،ماخذ:دیبا

شکل شماره (۷) : بافت ارگانیک شوشتر،ماخذ: مشاور زیستا

شهر جدید شوشترنو تنها شهر جدید ساخت شده در ایران است که ویژگی های طراحی آن هویت ایرانی مستحکمی دارند و پیش نمونه با ارزشی برای ساخت و ساز شهرهای جدید در آینده به شمار می آید طراحی شوشترنو شدید' تحت تاثیر توپوگرافی و مشخصه های موجود در سایت بوده و رویکردی خاص به ارزش های فرهنگی در جوامع ایرانی داشته و نمونه ای از تداوم اندیشه های سنتی است.ویژگی های برجسته در شوشترنو شامل بافتی کاملا در هم تنیده،گردآمده و تداعی کننده هویت کالبدی بومی در شهرهای قدیم ایران است.شوشترنو به دنبال تبلور جوهره‌ی فرهنگ ایرانی و بومی منطقه‌ی شوشتر شوش و دزفول بوده و الگو های بناهای درونگرای بافت قدیم شوشتر و دزفول در راستای تحقق بخشیدن و تداوم انگاره های کهن در کالبد خود می جوید. دیبا پروژه را به شکل ساخت و ساز افقی پرتراکم به اجرا در آورد.از ساخت آپارتمان های چند طبقه پرهیز شد و شهر هویت شهرهای افقی را گرفت.(دیبا و جواهریان،۱۳۸۵:۹۷-۱۰۹).مهمترین کاراکتر هویت کالبدی شوشترنو کوچه پس کوچه های هستند که بعضا ممتد نبوده و یا بن بست بوده و نمودی از بافت کهن شوشتر را نمایان می کنند که محل سکون و دیدار ساکنین بشمار می رود.محلات مختلف بامشخصات فردی منحصربه فردکه تکرار بوجودنیامد ایجادشده انددرین محله ها تعاملات شکل می گیرند که از طریق فضاهای عمومی شهری همبستگی اجتماعی و حس شهروندی ایجاد شده است.برای اینکه منظری رومانتیک و شاعرانه به شوشترنو داده شود نیمی از خیابان ها را شیرین یک،دو و نیمی دیگر فرهاد یک،دو نام گذاری شدند.

شکل شماره (۸): خط بام شوشترنو،ماخذ:دیبا و جواهریان

شکل شماره (۹): نامگذاری معابر برگرفته از ادبیات افسانه ای ایران ماخذ:دیبا و جواهریان

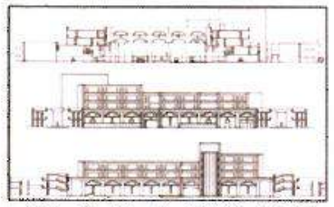

شکل شماره (۱۰) : نماومقطع میدان مرکزی. ماخذ:دیبا

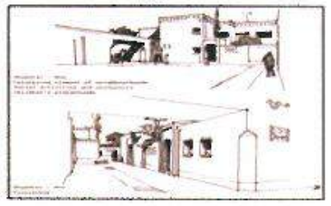

شکل شماره (۱۱) : گذرهای سرپوشیده و ماندگاری اندیشه کهن. ماخذ:دیبا

تمام ساختمان های عمومی مانند بازار و مسجد میدان اصلی در راستای هم و در جهت نشان دادن اصل پیوستگی میان مرکز تجمعی شکل گرفته‌اند. فره‌ها و مراکز تجمعی این شهر جدید نمونه موفق انطباق فرهنگ سنتی و بومی در استفاده و مشارکت در بافت نوین می‌باشد. راب کریر در مورد شوشترنو اعتقاد دارد «در واقع چشم انداز شوشترنو را با خط بام تعیین می کند. یکی از پکادست نوین و موفق ترین طراحی های شهری در ایران را شوشترنو به نمایش می گذارد». طرح شوشترنو براساس معیارهایی چون رعایت ویژگی های زیبایی شناسی طبیعی محل، بافت اجتماعی فرهنگی موجود شهر شکل گرفته است. و براساس الگوی بافت کهن شوشتر و دزفول با بافتی متمرکز و متراکم حول بازار طراحی گردید .زیبایی شناسی فرم ها نظیر مراکز تجمعی این سکونتگاه، نمونه موفق انطباق با فرهنگ سنتی و بومی بافت کهن شوشتر می باشد. (جواهریان و دیبا ،۱۳۸۵-۹۷-۱۱۰)

۵-۲-حضور طبیعت

نگرش به طبیعت به عنوان منشاء حیات و زندگی انسان،موجودی هوشمند،مجموعه آیات و نشانه های قدرت و حکمت الهی و مادر انسان امر بنیادینی است که تعالیم وحیانی اسلام به انحاء مختلف به آن تذکر داده (نقی زاده،۱۳۸۷:۳۳).همزیستی میان انسان و طبیعت درشهر ایرانی نیز به صورت آشکاری وجود داشته است. ساخته های موجود در بافت سنتی با طبیعت همسو و هماهنگ بوده اند.طبیعت نقش بسیارمهم وگسترده ای درشکل گیری زیبایی هایی فرهنگی، اجتماعی ومحیطی دارد. حضور طبیعت شالوده‌ای است که به یکپارچگی هویت منطقه ای می انجامد وبخش مهمی اززیبایی شناسی و فرهنگ اجتماعی و هویت کالبدی را شامل می شود.هدف حضور طبیعت در شوشترنو پیوند با سنت منطقه، آداب و رسوم وبرقراری رابطه متقابل بین معماری شهرسازی و محیط طبیعی بوده است.

شکل شماره (۱۲) :فضای سبز شهر، ماخذ:نگارنده

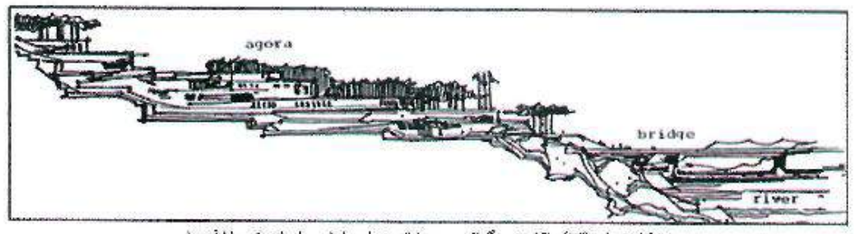

شکل شماره (۱۳) : نقش توپوگرافی و رودخانه، زیبایی شناسی شوشتر نو، ماخذ:دیبا

طبیعت و اکوسیستم منطقه زمینه ساز ارتقای کیفیت زیبایی شهر شده حضور رودخانه کارون و کمربند سبز ی که برای شهر پیش بینی شده را میتوان برشمرد. با توجه به قرار گیری شوشترنو در جوار رودکارون، شیب طبیعی زمین و وجود مسیرهای با کریدورهای بصری و چشم اندازهای مناسب و گشادگی فضاها در شهر طبیعت نیز حضوری کاملا گسترده دارد.در واقع طبیعت تجلی گاه احساسات، شور، شعف و زیبایی هاست .همراهی وهمزیستی با طبیعت را به خوبی می توان در زیبایی شناسی شهر جدید شوشتر نو دید.ارزش های اکولوژیکی نظیر ساخت حیاط‌های سبز و میدانچه‌های سبز سعی در ایجاد محیطی مناسب با روحیات بومیان این منطقه دارد.شوشترنو به منظور برقراری رابطه متقابل بین معماری و شهرسازی و محیط زیست طراحی شده است . وجود طبیعت و عناصر طبیعی در فضاهای مصنوع و تلفیق آن ها با عناصر شهر یکی از روش های القایی زیبایی طبیعی به محیط و به عبارتی خلق زیبایی فرهنگی و اجتماعی متناسب با روحیات شهروندان بوده است.

۵-۳- محورهای دید عنصر هویت بخش شوشترنو

براساس یکت مایل دیرین،انسان همواره ازدیدن مناظرکلی ازنقطه ای مشرف بران لذت می برد. حالاگراین نقطه تصویری کلی ازمنظر طبیعی و مصنوع باشد برای او معنا و مفهوم تداوم حیات را خواهد داشت. رفتار انسان ها در محیط جنبه ای آیینی دارد و وظیفه معمار و شهرساز است که از طریق ویژگی های فضایی این جنبه را شفاف کند. آیین ورود که یکی ازنکات کلیدی معماری قدیمی ایرانی است و باعث شده درها و ورودیها به گونه بسیار شاخصی طراحی شوند.در طراحی مسجد شوشترنو و دیگر ورودی های عمومی مورد توجه قرار گرفته است.(افشار نادری،۱۳۸۵: ۲۱ ۲۷)

درگذشته،منظرشهرهای سنتی (ایرانی- اسلامی)به نوعی برخواسته از فرهنگ وسنن کهن این مرز وبوم بوده و در راستای ترویج اهداف وایدئولوژی خودبوده است .بنابراین چشم اندازهای موجودشهری به عنوان دید بصری ساختارقدرت،فرهنگ،اقتصاد و پتانسیل های طبیعی اثر جامعه درطی زمان های متفاوت به شمارمی رود.تأکید بر محورها در شوشترنو برآمده از فرهنگ و هویت کالبدی بافت کهن شوشتر و دزفول بوده، محورها در شوشترنو به عنوان مسیرهای مهم اجتماعی و فرهنگی و بعضا آیینی به شمار می روند .انگوی معماری و شهرسازی شوشترنو نگوشی کلی بر وسعت سرزمین، مناسبات اجتماعی و ارتباط با خاک و آسمان است.

شکل شماره (۱٤) :تاکید استخوان بندی ومحوراصلی شوشترنوبرمبنای مناسبات تجاری ،فرهنگی و اجتماعی ،قرارگیری کاربری‌های عمومی در راستای ستون فقرات(محوراصلی)، ماخذ:حائری

شکل شماره (۱۵) : معبر مسکونی در شوشترنو و تاکید بر محورها، ماخذ:نگارنده

محورهای شاخص شهری شوشترنو درارتباط با الگوهای رفتاری ساکنین و نوع نگرش به زندگی جمعی طراحی شده اند.این محورها غالبا با جهت گیری های حرکت پیاده و با حضور عناصر و اجزای بادمانی،تاریخی،فرهنگی وعملکردی ویژه، که درامتداد آنها قرار گرفته اند شکل گرفته اند.

٦- باز آفرینی ویژگی‌های فرهنگی واجتماعی

فرهنگ نیز مانند بسیاری از مفاهیم هم سنخ خود،ماخوذ از جهان بینی انسان است و واجد معانی و مراتبی است که منضمن هنجارها،آداب، سنن، ذهنیت ها، الگوها، روش زیست، قواعد ارتباطات انسانی، تبیین نگرش و ارتباطات انسان با محیط (اعم از طبیعی و انسان ساخته)است. در واقع، به تبع جهان بینی که فضای تفکر و اندیشه است، فرهنگ فضای زیستن و فعالیت و مبین ارتباطات انسان با جهان خارج است. به این ترتیب، در معنای فرهنگ می توان گفت که فرهنگ تنها به معنای شیوه زیستن نیست بلکه فرهنگ به معنای«زندگی»است(تقی زاده،۱۳۸۷:۲۵)

در دهه ۷۰هنگامی که اغلب معماران و طراحان نظر به غرب و معماری مدون آن داشتند، کامران دیبا، بنیان گذار شرکت مشاورین DAZ رو سوی ارزش بی پایان معماری، برنامه ریزی و فرهنگ ایرانی آورد.در برنامه ریزی و طراحی شهر جدید شوشتر، دیبا همه توان خلاق خود را به کار گرفت تا بتواند ارزش های بی پایان فرهنگ ایرانی و معماری بومی شوش و شوشتر را متبلور سازد(دیبا و جواهریان۱۳۸۵: ۹۷-۱۰۹)به اعتقاد دیبا معماری و شهرسازی نیویورک و هنگ کنگ نمی توانست و نمی تواند الگوی معماری و شهرسازی ایرانی قرار گیرند، چرا که وسعت سرزمین، مناسبات اجتماعی و رابطه ایرانی با خاک و آسمان چنین الگوبرداری های را برنمی تابد(بسکی،۱۳۷۹: ۸-۱۹).

از جمله اهداف طراحی شهری شوشترنو خلق فضاهای عمومی بود به گونه ای که هریکاز این فضاها ویژگی های مجزا و یگانه ای داشته باشند و مردم را برانگیزانند ،که از خانه های شان بیرون بیایند و دورهم جمع شوند.و این کار می توانست پیوندی اجتماعی میان آنها به وجود آورد. دیگر اهداف اجتماعی شهر پرهیز از این بود که شهر به عنوان شهری کارگری جلوه گر شود.و همانند اغلب شهرهای که به صورت طبیعی رشد یافته اند، دارای قابلیت هایی برای پویایی اجتماعی و توسعه باشد.

تاکید ما برفرهنگ به این دلیل است که شهرها دستاوردی فرهنگی محسوب می کنیم. شوشترنو سعی در پیوند کالبدی و احساسی با اجتماع وفرهنگ گذشته دارد مکان یابی این شهر در امتداد ستون فقرات شهر قدیم و تقویت این مسیر با ایجاد محوری پویا در قلب مجموعه نشان از تسلط دیبا بر معماری بومی و تلاش برای امروزی کردن آن دارد. وی در طرح این

پروژه،زیبایی شناسی ویژه خود را اعتلا می بخشد. و رویکردی خاص به ارزش های فرهنگی در جوامع ایرانی داشته که نمونه ای از یک تداوم سنتی است.و تداعی کننده کالبد معماری بومی که در پرورش تعاملات اجتماعی و مشارکت عمومی نقش بسزایی دارد(شایان،۱۳۸۵: ۱۲۳ – ۱۲۸)

حجم های خالص با بهرگیری از تنوع سایه روشن،وحدت در عین کثرت،هماهنگی در عین تضاد از روش های دستیابی دیبا به معماری و شهرسازی اصیل و ماندگار است.به عقیده دیبا شوشترنو نه قدیمی است و نه جدید و همین تعلیق در بستر زمان فضا را خاطره انگیز می کند. از بازشناسی زیبایی و عوامل طبیعی درمی یابیم که الگوهای شهر جدید شوشترنو بازمینه ی فرهنگی و شهرنشینی شهروندان ارتباط دارند. این فرهنگ است که ششوشترنو را به شکل شهری افقی متراکم شکل داده است و از آپارتمان های چند طبقه پرهیز شده و شهر هویت و ویژگی های فرهنگی،اجتماعی و زیبایی شهرهای افقی ایرانی را به خود گرفته است.

ازنظر کامران دیبا معماری محیطی و شهرسازی دارای ارزش های انسانی والاتری نسبت به تک سازی و سمبل سازی معماران ممتاز است معمار نباید بنا را از محیط و بافت خود جدا کند.او همچنین عقیده دارد که اگر بخواهیم یک بنا را از هر لحاظی موردنقد و بررسی قراردهیم باید نحوه ارتباط آن بنا رابا محیط و بستر اطرافش بررسی کنیم . گسترش افقی فضا و گردش اضلاع و زاویه ها و دور ونزدیک شدن لایه های مختلف دید از دیگر مشخصات کلی فرهنگی و اجتماعی بافت های کهن ما هستند که در شوشترنو به خوبی بکار گرفته شده اند.دیبا می گوید:«دغدغه و نیاز اصلی ما عبارت بود از یادگیری از سنت ها و ناهنجارها و ارزش های فرهنگ خودمان و کشف دوباره جامعه ایرانی و ادغام اندیشه غربی با فرهنگ ملی و محلی،شهر جدید شوشترنو به کمک بهره گیری از الگوهای شهرسازی و ایرانی ساخته شده که بسیاری از ویژگی ها و ارزش ها و مفاهیم معماری و شهرسازی ایرانی را در دل خود جای داده وموجب احیاءآنها شده است. مفاهیم فرهنگی واجتماعی نظیر:حس تعلق، محرمیت ،داشتن معماری اصیل ایرانی و... در شوشترنو نمود عینی دارند.شوشترنو شهری باآگاهی عمیق ازعوامل ونیروهای تأثیر گذار،فرهنگی، اجتماعی، اقتصادی، اقلیمی،زی ست محیطی وهرآنچه درشکل گیری این ارتباط نظام مند میان شهر وجامعه دخیل است شکل گرفته است .دراین راستا بازبینی وبازشناسی تجارب عملی که بارویکردهای مختلف اتفاق افتاده اند،کمک شایانی درروصول و شناخت تداوم اندیشه های کهن در شوشترنو می کند.درواقع این اثر بانگاه ویژه وتوجه خاص طراح آن به مسائل اجتماعی،فرهنگی،اقلیمی،الگوهای بومی و...نظام یافته است

شکل شماره (۱۶) :طراحی سباط در شوشترنو ریشه در نگرش به باز آفرینی ساختار بافت کهن شوشتر دارد: ماخذ:نگارنده

گذرهای سرپوشیده،مرکز محله ها و سباط های شوشتر نورا باید در نوعی باور فرهنگی مردم جست وجو کرد. اهالی چنین کوچه هایی با یکدیگر نوعی احساس قرابت و نزدیکی خواهند داشت؛ احساس می کنند دل و دیده ای یکسان دارند و اعضای یک خانه اند و در خانه های مجاور، زندگی مستقلی دارند. فرهنگ شان، دل و دینشان، زبان و آدابشان مشترک است و چون این سقف(سباط ها) بر آنان سایه افکنده محیط زندگی شان نیز نوعی اشتراک و قرابت یافته، با جان و دل پیامدهای این قرابت را می پذیرند. چه بسا خانه ای که در ابتدای سباط قرار گرفته با آخرین خانه فاصله چندصدمتری داشته باشد؛ اما میان دل ها فاصله ای احساس نمی شود. مگر می توان زیر یک سقف زندگی کرد و احساس دوگانگی و فاصله نمود؟! مهم ترین دستاورد فرهنگی، اجتماعی سباط را در همین قالب باید جست و جو کرد، همان طور که دلیل جغرافیایی و فیزیکی آن را نیز بایستی در نظر داشت.

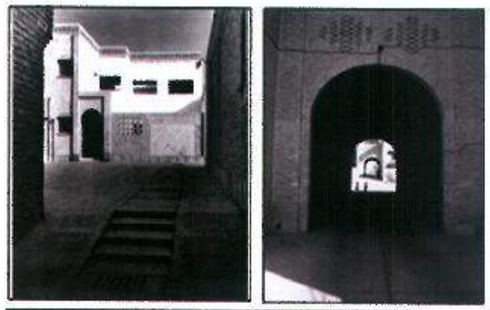

شکل شماره (۱۷) : کوچه های جهت عابران، ماندگاری بافت کهن با گردش اضلاع مشخصه اندیشه های شهر ایرانی، ماخذ:دیبا

۷- نتیجه گیری

بنیادی ترین ،موضوعی که اساس تفکرات و فرهنگ و اعمال انسان ها و جوامع را تشکیل می دهد جهان بینی حاکم بر فرد و جامعه می باشد،که در آن نحوه نگرش به موضوعات اساسی و مهمی همچون انسان،هستی،غایت هستی ،هدف انسان،روابط اجزاء عالم وجود و سایر مفاهیم بنیادین تبیین شده اند،و به عنوان پایه اصول و ارزش ها و آرمان ها و سیاست ها و برنامه های متخذه برای وصول به آنها ایفای نقش می کند.به این ترتیب،جهان بینی،فضای تفکر پیرامون خویش است.

عناصر و اجزای شهرهای تاریخی و بافت قدیم، حاوی اطلاعاتی است که نقش فرهنگی و مناسبات اجتماعی این عناصر را در ارتباط با دیگر نقش ها بر ما آشکار می سازد، امروزه جهت حفظ تداوم ارزشها و اندیشه های کهن در ساخت و سازهای امروزی باید به اندیشه پیشینیان توجه کرد.

آنها برای هر گونه معماری و شهرسازی،توجیحات اجتماعی و فرهنگی و هویتی در بستر زمان و مکان خود داشته اند. در این میان استفاده از اندیشه های کهن و تجربیات پیشینیان در شهرهای جدید راهی به سوی تداوم اندیشه های کهن است . درحقیقت این جهان بینی است که معیارها و اندیشه ها را ماندگار و دوام می بخشد و فضای تعاملات اجتماعی و فرهنگی را بوجود می آورد.در شکل گیری معماری و شهر سازی بافت کهن شوشتر ،جهان‌بینی و تفکر ارتباط بسیار نزدیک با فضا ی شهری داشته است، ممکن است در نگاهی گذراجهت حل مسائل اقلیمی بوده باشد ولی در مراحل تکمیلی،ذهنیتی مشهود است که در آن کلیه تحولات عقلانی و تخیلات معنوی نقش داشته اند.

به طورقین گفتمان ظرف ومظروف، شهر و جامعه در روند طراحی شوشتر نو آن را بعنوان تنها شهر جدید، بر گرفته از اندیشه های کهن و ماندگار بافت کهن و با ارزش شوشتر ساخته است. شوشترنو برآیند همه عوامل ساختاری از قبیل کالبدی ،فرهنگی و اجتماعی مرتبط با بستر بافت کهن شوشتر بوده است .سازمان فضایی شوشترنو را مبتوان به عنوان شاه کلید و مهمترین الهام از بافت کهن شوشتر بر هویت کالبدی شهر شوشترنو دانست .سازمان فضایی شوشترنو علاوه بر ادراکی کلی که زبافت کهن دارد،ریشه در ساختار و بستر فرهنگی اجتماعی بافت کهن شوشتر دارد. در بررسی شوشترنو نقش عناصرشاخص در حفظ پیوستگی وانسجام بین آنها و سازمان فضایی بر مبنای اندیشه های بافت کهن شوشتر نو را نشان می دهد.دستاوردهای زیبایی شناسی شوشترنو مبتنی بر الهام از بافت قدیم شوشتر و دزفول بوده آنچه که شهر جدید شوشتر نو را برنده جایزه آقا خان کرده توجه دیبا به متن و زمینه در شهر شوشترنو بوده است.

آنچه مهم می‌باشد، نحوهٔ مدیریت و برخورد دیبا با تعاملات و ارتباطات در بافت کهن شوشتر و توجه به پیامدهای اجتماعی وحوزه‌ی محیطی صرف است.هویت ماندگار درهر شهر و یا محدوده ازطریق شناساندن سه رکن اصلی مشخصات کالبدی مکان،رویدادها و معنی فردی وگروهی حاصل می‌گردد.همان‌گونه که پیوند نگاه به دنیا و زندگی در جوشش مکان‌ها و فضاها در معماری و شهرسازی بافت کهن شوشتر به چشم می‌خورد. شکل‌دهی فضا و خلق مناسبات اجتماعی و فرهنگی در شهر شوشترنو،زمینه ساز حضور مردم وتقویت پیوند میان شهر و بسترفرهنگی بوده بدون شک ارزش‌های فناناپذیر و جاویدان در کالبد شوشترنو حضور دارند که فصل مشترک با بافت کهن شوشتر است. شوشترنو حاصل موجودیت ماندگاری جهان بینی و اندیشه های بافت کهن شوشتر و دزفول است .

به منظور ادامه حیات و ماندگاری اندیشه های کهن بافت های سنتی به نظر می رسد که راه حل منطقی این باشد که در عین توجه به ارزشهاء مناسبات اجتماعی و دینی، دیدگاه‌های امروزی، تکنیک ها و دستاوردهای جدید شکلی را با آنها تلفیق و فضای مبتنی بر عناصر زمانی با ظرفیت پذیرش معنای ژرف و گسترده بی زمان را در ساخت شهرهای امروزی حفظ کرد. گرچه شوشترنو به آنچه می خواست نرسیده ،ولی تجربه ای گرانبهاست که بیش ازپیش ما را به ارتباط بین مسائل زیرساختی وریشه ای جامعه با معماری وشهرسازی ماندگار بافت کهن ایرانی رهنمون می سازد.

مراجع

۱- امین زاده، بهناز، (۱۳۸۷)، «مجموعه مقالات نوسنه شهری پایدار»، چاپ اول، تهران: انتشارات دانشگاه تهران

۲- افشار نادری ،کامران. (۱۳۷۹)،«یادگارهای آشنای کامران دیبا»،فصلنامه معمار شماره ۱۰،صص ۲۰-۲۵

۳- امیدوار،عطا... ،(۱۳۷۹)، «کامران دیبا را چگونه به یاد می آورم»،فصلنامه معمارشماره۱۰،صص۲۶ ۲۷

٤- بسکی،سهیلا(۱۳۷۹)،«دیداری دیگر با کامران دیبا» فصلنامه معمار شماره۱۰،صص۸-۱۹

۵-باکزاد،جهانشاه(۱۳۸٦)، «مبانی نظری و فرآیند طراحی شهری »،تهران:انتشارات وزارت مسکن و شهرسازی-معاونت شهر سازی و معماری

٦-پیرانی،خلیل(۱۳۸۵)، «پرسش و پاسخی با کامران دیبا» فصلنامه شارستان،شماره ۱۱و۱۲،صص۱۵-۱٦

۷- میرمقتدایی،مهتا، (۱۳۸۵)، «هویت کالبدی شهر: مطالعات موردی تهران»، چاپ اول، تهران: انتشارات مرکز تحقیقات ساختمان و مسکن

۸- دیبا کامران و جواهریان فریار(۱۳۸۵)،«شهر جدید شوشترد تجارب ایجاد شهرهای جدید در ایران و جهان»،جلد اول،چاپ اول تهران:انتشارات شرکت عمران شهرهای جدید

۹- دیبا،کامران،(۱۳۸۵)، «معماری اسلامی چه چیزی نیست»، فصلنامه شارستان ،شماره۱۱و۱۲،صص۱۳ ۱٦

۱۰ دیبا،کامران،(۱۳۷۷)،«شهرک شوشتر در نمایشگاه جهانی»، فصلنامه معمار شماره۱،صص۸۷

۱۱- جولایی،سیامک(۱۳۸۰) «مجتمع مسکونی شوشترنو»،فصلنامه شارستان،شماره ۱۱و۱۲،صص۱۷-۲۰

۱۲ جولایی،سیامک (۱۳۸۵)، «کامران دیبا و معماری بومی ایرانی»، فصلنامه شارستان،شماره ۱۱و۱۲،صص۱۲

۱۳- ساتاز، حافری (۱۳۸٦)؛ «شوشترنو از دیروز تا امروز»، فصلنامه معمار،شماره ٤٤،صص۲٦-۲۹

۱٤- نایان،حمیدرضا (۱۳۸۰)،«شوشترنوتداوم فرهنگ در کالبد امروز»، فصلنامه معماری و فرهنگ، شماره۲٤، صص ۱۲۸-۱۳۳

۱۵ نقره کار عبدالحمید و حمزهنژاد مهدی و فروزنده آیسان.(۱۳۸۸)،«راز جاودانگی آثار معماری ،تحلیلی بر نگرش نوگرا و فرانوگرا و رویکردهایفراگیرتر»،فصلنامه باغ نظرشماره۱۲،صص۳۱-٤٤

۱٦-مشهدیزاده دهاقانی ،ناصر،(۱۳۹۰) «برنامه ریزی شهری در ایران »،تهران :انتشارات دانشگاه علم و صنعت

آیین نامه باستانی احداث ساختمان
وضع شده توسط حمورابی پادشاه کشور بابل

نخستین آیین نامه ساختمان قدمتی ۳۸۰۰ ساله دارد

هر گاه معماری خانه ای را برای شخصی بسازد و ساختمان آن را محکم بنا ننماید، به طوری که خانه ای که او ساخته خراب گردد و منجر به مرگ صاحب خانه شود، آن معمار را بایستی اعدام نمود. هرگاه این امر منجر به مرگ فرزند صاحب خانه گردد، یکی از فرزندان او را می بایست اعدام کرد. اگر این امر باعث مرگ صاحب خانه گردد، معمار می بایست غلامی به همان ارزش به صاحب خانه تحویل دهد. هرگاه این امر منجر به از بین رفتن اموال گردد، معمار موظف است کلیه اشیایی را که در این حادثه از بین رفته اند، به صورت اولیه مسترد نماید، و چون این خانه ای را که ساخته محکم بنا ننموده است، بنابراین معمار موظف است آن خانه خراب شده را نیز با خرج خودش بسازد. اگر معمار خانه ای برای شخصی بسازد، ولی بنای آن را به اندازه لازم محکم ننماید به طوری که دیواری از فرود آید؛ آن معمار موظف است دیوار مزبور را با خرج خود دوباره ساخته و محکم سازد.

HAMMURABI BUILDING COD

If a builder build a house for a man and do not make it's construction firm and the house which he has built collapse and cause the death of the owner of the house – that builder shall be put to death. If it cause the death of the son of the owner of the house – they shall put to death a son of that builder. If it cause the death of a slave of the owner of the house – he shall give to the owner of the house a slave of equal value.

If it destroy property, he shall restore whatever it destroyed, and because he did not make the house which he built firm and it collapsed , he shall rebuild the house which collapsed at his own expense.

If a builder build a house for a man and do not make its construction meet the requirements and a wall fall in, that builder shall strengthen the wall at his own expense.

اندرز داریوش بزرگ به فرزندش

هرگز در آباد نمودن کوتاهی مکن، زیرا بنیان این است: آنگاه که کشوری آباد نمی گردد رو به ویرانی می نهد. پس آبادانی، ساخت راه و شهرسازی و قنات را درگام نخست قرار ده.

نشست تخصصی

مشروح میزگرد بررسی چالش های معماری اسلامی - ایرانی در ساخت و ساز کشور

معماری در ذات خود تقلید نمی پذیرد

چکیده:

هدف بررسی تاریخی نیست بلکه تماشای کلی گذشته در حکم گنجینه ای است که می توان بخش هایی از آن را بر پایه نیازهای فرهنگ امروز دوباره مطرح کرد. به رغم دگرگونی های فروانی که طی هزاران سال گذشته در معماری و شهرسازی ایران رخ داده است می توان در روند تاریخی این مجموعه مشابهت های بسیار دید. رابطه میان «بنا» و «شهر» رابطه میان جزء و کل است از سوئی نیز هر کدام از اجزای تشکیل دهنده خود بگونه ای یک کل اند و مانند فرش که هر یک از نقشهای تشکیل دهنده اش در حکم یک جزء از کمالی برخوردار است که گونی این نقشه ها نیازی ندارند بهم بپیوندند و فرش را بسازند. اما نقش ها برغم کثرت و کل وحدت یافته قالی پیوند خورده است. چنین کمال یافتگی در خود و در همان حال جزئ یک منظومه کامل دیگربودن، از ارکان اساسی تمام هنرهای ایران است در یک مجموعه معماری نقش های کاشی که بخشی از کل معماری را می سازند. در خود کامل اند. آیات قران، اشعار و کتیبه ها در اوج کمال اند. و مقرنسکاری در گچبری و کاربندی هر کدام به تنهائی صنعت کاملی را عرضه می کنند. در سال های اخیر تلاش هائی برای جبران کاستی هایی در مورد نگرش مردم درباره معماری شهرسازی ایران انجام شده است که ناکافی بوده است. معماری؛ شامل تمام محیط فیزیکی است که زندگی بشر را در بر می گیرد و تا زمانی که جزئی از دنیای متمدن بشمار می آییم، نمی توانیم خود را از حیطه آن خارج سازیم، زیرا که معماری عبارت از مجموعه اصلاحات و تغییراتی است که به اقتضای نیازهای انسان، بر روی کره زمین ایجاد شده است که تنها صحراهای بی آب و علف از آن بی نصیب مانده اند. ما نمی توانیم تمام منافع خود را در زمینه معماری در اختیار گروه کوچکی از مردمان تحصیل کرده بگذاریم و آنها را مامور کنیم که برای ما جستجو کنند، کشف کنند، و محیطی را که ما باید در آن زندگی کنیم شکل دهند و بعد ما آن را ساخته و پرداخته تحویل بگیریم و سپس شگفت زده شویم که ویژگی و کارکرد آن چیست. بعکس این بر ماست که هر یک، بنوبه خود ترتیب صحیح بوجود آمدن مناظر سطح کره زمین را سرپرستی و دیدبانی کنیم و هر یک از ما باید از دست ها و مغز خود، سهم خود را در این وظیفه ادا کند. با آنکه هنرمندان: معماران و شهرسازان در سراسر جهان برای مدرن کردن فضاهای شهری تلاش می کنند هنوز هم نمی توانند بدون توجه به سبک معماری اسلامی - ایرانی قدم از قدم بردارند. به اعتراف بسیاری از معماران و هنرمندان برجسته جهان، سبک معماری اسلامی -ایرانی یکی از الهام بخش ترین منابعی است که این افراد برای ارائه آثار هنری خود در گوشه و کنار جهان همواره به آن مراجعه کرده اند.

نفوذ نقش ها، طرح ها و معماری اسلامی، شرقی، اسلامی ایرانی در بناها و عمارت های غربی در یکی دو دهه گذشته چنان زیاد است که توجه بسیاری از صاحب نظران این حوزه را به خود جلب کرده است. فضای آرامش بخش، دلنشین و معنوی بناهای اسلامی - ایرانی و استفاده از رنگ های شاد آبی و سبز این اماکن اغلب معماران و هنرمندان را در سراسر جهان به سوی خود جلب و آنها را وادار به تقلید از هنر و سبک معماری اسلامی می کند.

در حقیقت، آرامش باشکوه و شور و هیجان معماری اسلامی - ایرانی در مساجد و اماکن مذهبی موجب جلب توجه بسیاری از هنرمندان و معماران از سراسر دنیا به این هنر می شود. از این رو، این هنرمندان در پی کسب آرامشی که ریشه آن در بنیادها و ارزش های فرهنگی و دینی نهفته در نقش و نگارهای معمای اسلامی - ایرانی است مجذوب این نوع معماری می شوند و خواسته یا ناخواسته، برای به اشتراک گذاشتن این آرامش با دیگران از معماری اسلامی - ایرانی تقلید می کنند و آن را به هر نحو با شیوه معماری خود تلفیق می کنند. هنر معمار ایران در طول تاریخ از تداوم کم نظیری برخوردار بوده است این هنر بیان کننده نحوه اندیشه جهان بینی، باورها و اعتقادات مذهبی و سنتهای مردمان این سرزمین است. معماران ایران با توجه به موقعیت اقلیمی و جغرافیایی این سرزمین پهناور در ابداعات و نوع آوری راه ترقی را بپیموده و در ایجاد انواع برشها، طاقها، ایوانها، طاقنماها، محرابها، مناره ها و تزئینات گوناگون بنا در عصر و دوره ای شاهکار های فراوانی بوجود آورده اند که مساجد از جایگاه والایی برخوردار بوده اند. حالا برای یافتن خانه هایی با معماری قدیمی باید به ثبت های ملی مراجعه کنیم؛ خانه ملک مشهد، خانه نقوی ها، باقری ها و دارویی ها در گرگان، خانه سیگاری ها در یزد و شوشتر و... امروز دیگر نه از پنجره هایی با شیشه های رنگی خبری هست نه از سقف های گنبدی و نه از دیواری طولانی که تنها حصار یک خانه بود. در شهر؛ ساختمان های کوتاه و بلند با فرم های مختلف و بناهای متعدد، هیچ هماهنگی با هم ندارد و خبری از آن نماهای قدیمی سرشار از روح زندگی یا همراهی و همرنگ شدن با معماری نوین نامتناسب با فرهنگ ایرانی و اسلامی نمی توان یافت.

در حسرت معماری اصیل، هماهنگ، زیبا و بسیار دقیق ایرانی کوچه های شهر را می پیمایم و بندهای درج شده در قانون پنجم توسعه کشورم را مرور می کنم که در خصوص شاخص های شهرسازی ایرانی اسلامی به مولفه های کالبدی اشاره کرده است و در آن از بلندمرتبه سازی، نبود هماهنگی بین ارتفاع بناها و ایجاد خط آسمان نامطلوب، به سامان نبودن فضاهای شهری و تبعیت نکردن از ساختار بخش های تاریخی در توسعه شهری یاد شده است تا در برنامه های با رویکرد اصلاحی در زمینه پیاده سازی معماری ایرانی - اسلامی به آن ها توجه شود. در حسرت خط های فیروزه ای پیچ و خم بناهای نیاکان و کاشی کاری ها و سکوهای کنار درهای چوبی از کنار دیوارهای سیمانی می گذرم که دیگر هیچ سایه ای از درختان چنار و شاخه های مواز روی آن ها عبور نمی کند و تعریف معماری ایرانی - اسلامی را از زبان پروفسور محمود گلابچی مرور می کنم: «هرگاه معماری منطبق بر باورها، اعتقادات، فرهنگ و سنت های اقلیم و متناسب با نیازهای انسان مسلمان و جامعه اسلامی شکل گیرد این معماری اسلامی ایرانی است.»

سیدمهدی هاشمی - رییس سازمان نظام مهندسی ساختمان

در این آشفتگی و ناهماهنگی های شهری، کدام معیار معین می تواند به طراحان، معماران و مهندسان کمک کند؟

مهندس فیلی- فوق لیسانس عمران- سردبیر نشریه شمس در آغاز به کار میزگرد تخصصی بررسی چالش های معماری ایرانی- اسلامی: معماری اسلامی ایرانی نیازمند تعریف کدها و مشخصه های ویژه ای است تا بتوان از آن برای پیاده سازی در ساخت و ساز داخلی الگو برداری کرد.

مفهوم معماری ایرانی اسلامی به یک واژه گنگ و بدون تعریف در بین مهندسان تبدیل شده است و انتظار می رود، که نظام مهندسی برای پاسخ به این سوالات چاره اندیشی کند. تا به امروز نتوانسته ایم الگوی مشخصی برای این معماری ارائه دهیم.

کشورهای مختلفی در الگوی های مختلف معماری دارای کد و استاندارد مشخص هستند اما در کشور ایران جز ترجمه کدهای دیگر کشورها چیزی در اختیار نداریم. معماران جوان برای انجام کارهای خود نیاز به مراجعه به منابعی هستند که بتواند تمیز و تفکیکی بین معماری اصیل ایرانی و معماری دیگر کشورها را ایجاد کند.

نظام مهندسی نیز در این بین باید کدهای مختص معماری جهت الگوبرداری تهیه و تدوین گردد و این مشکلات ناشی از آن مورد بررسی قرار گرفته و راهکارهایی در رابطه با آن مشخص شود و امید می رود که خروجی بحث امروز همانی باشد که جامعه مهندسان معماری کشور به دنبال آن است وراه دولت و نظام مهندسی ساختمان در سالهای پیش رو به چه سمت و سویی است.

دکتر معمار ضیاء- رییس گروه تخصصی معماری شورای مرکزی سازمان نظام مهندسی ساختمان: هیچ راهی نیست جز اینکه این کشور همانند دیگر کشورها نظام معماری داشته باشد که متولی معماری کشور باشد و مطالبات و خواسته ها را از این بخش مدیریتی کند.

عشق به مملکت همواره شعله ور خواهد بود تا جایی که بتوان اثر آن را در جای جای این مملکت دید و مشاهده نمود. یکی از مهمترین فضاهای انسان ساخت چه از لحاظ اقتصادی و چه از لحاظ اجتماعی، که سازنده فرهنگ هاست و شکوفایی کودکان و نوجوانان و سلامت رفتاری بزرگسالان و حامی خانواده هاست، معماری است.

معماری همانطور که همه می دانند در بخش مطالبات کاملاً روشن و واضح است. همه می خواهند که معماری ممکلت هویت داشته باشد و در جهت بهبود زندگی مردم عمل کند و آسایش فیزیکی و اقتصادی کشور حرکت کند. اینها همگی از سال های پیش عنوان شده است که در بین هفت رشته سازمان نظام مهندسی ساختمان نمی گنجد و مقولات سنگین و مهم آن در رده بالای فرهیختگان و متخصصان داریم که ابهاماتی که به آن اشاره شد را پاسخ خواهند داد. از این رو هیچ راهی نیست جز اینکه این کشور همانند دیگر کشورها نظام معماری داشته باشد که متولی معماری کشور باشد و این مطالبات و خواسته ها را از این بخش مدیریت کند.

نظام مهندسی در جایگاه خود محفوظ است و این سیستم ساخت و ساز جوان برای بخش عمومی و خصوصی نیز می بایست راه رشد و تکامل خود را طی کند و نقش خود را بازی کند و برقرار باشد. بنابراین مخالفتی با این سازمان نیست. با انتخاب دکتر آخوندی، به عنوان یکی از دولتمردان درک زیادی از حرف‌های ما دارند و آینده معماری نیز در حوزه قوانین می توانند کمک بسیاری داشته باشند.

از سویی دیگر با ادغام وزارت مسکن و شهر سازی و وزارت راه، بنا به برخی ملاحظات سیاسی، کار غیر تخصصی بود چرا که شهر سازی و راه دو مقوله جدای از هم و دو بخش تکنیکی مجزاست و کارهای روزمره آنها سنخیتی با هم نداشته و پیشنهاد می شود برای فرار گرفتن کارهای بخش مسکن و شهر سازی در روال طبیعی و منطقی با رویکرد تخصصی خود لازم است که نسبت به تفکیک این دو بخش اقدام شود.

از طرفی لازم است که جسارت را به خرج داده و اعلام کنم که خوب است که وزارت خانه مسکن و شهر سازی به وزارت معماری و شهرسازی تغییر شود که خودبخود مسکن را نیز در دل خود جای می دهد.

لازم است دیدگاه‌های صحیحی نیز در این بین شکل گرفته و حتی بخش‌های آموزش عالی را نیز با خود درگیر کند چرا که تا زمانی که این مسئله صورت نگیرد، اقدامات همواره در حاشیه خواهد بود و به جایی نخواهد رسید و این جنسه، اگر بتوان چند دیدگاه را برجسته کند و در زمینه معماری دانشگاهی و آکادمیک و مشکلات آن بررسی صورت دهد، رابطه معماری صنفی و حرفه ای با جامعه و مردم که در حال حاضر شرایط خوبی ندارد را می توان به درستی تعریف کرد و مسایل گنگی که معماری مسکونی و معماری نمادین را در کنار هم قرار داده و عدم تفکیک در آن به چشم می خورد، را مورد واکاوی قرار داد.

انجمن معماری نوین ایران که جناب دکتر فلامکی بانی و موسس آن به شمار میرود در حال تدوین منشور معماری ایرانی است که تاکنون در دست نبوده است.

دکتر منصور فلامکی- دکتری معماری - عضو هیات عملی دانشگاه تهران: اعتقاد بر این است که معمار اصولا اندیشه پردازی خود را هیچ وقت محدود به زمان و مورد نمی کند بنابراین چیزی به اسم دستور نمی پذیرد و این در زمینه اسلام در هیچ جایی دستور نمی دهد که آجرها را چگونه بر روی هم گذارده و آرام آرام بنا را شکل دهیم. پس اگر دین نتواند بگوید چگونه، پس سخنی برای گفتن ندارد.

لازم است بسیار جدی تر و ریشه ای تر به مسئله بنگریم. در حال حاضر یک معما پیش رو ست و این معما تکلیفش در زمینه های علمی و آکادمیک مطلقا روشن نیست. درزمینه معماری ایرانی اسلامی حرف فراوان است و چنین عنوانی از ریشه بحث انگیز است. سه واژه معمار، اسلام و ایران در پیش روی ماست.

از معماری، تعریف مستقل نداریم از این رو می بایست تکلیف با مهندسان شهر ساز و ساختمان کشور در این خصوص مشخص شود. اعتقاد بر این است که پیش از اینکه به معماری بنگریم باید به مجموعه یادداشت هایی توجه داشت که اسم آن را فضای معماری می گذاریم و به معنای فضایی است که معماری محصول و خروجی آن است. از این رو است که معماری خود تعیین فضا نمی کند و اگر هم بکند بسیار محدود است.

اگر فضا را گسترده ببینیم و محتوای میان دانشی فضا را هم بنگریم آن زمان است که به سراغ معماری رفته ایم. این گنگی وجود دارد و از این بیش می توان گفت که معماری در ذات خود هرگز دستور نمی پذیرد مگر از یک معماری که در یک مورد معین در یک لحظه از زندگی خودش در تاریخ اندیشه پردازی خود به خلق یک اثر اقدام می کند.

این قابل تکرار نیست چرا که این ذهن یک ذهن بیدار است. معمار اصولا

فردی است اندیشمند. و در این اندیشه مدام از خودش جلو می‌زند.
معمار، در فرهنگ ما یک عارف تلقی می شود و این حرف درستی است چرا که عارف هرگز به سخن خودش راضی نیست. سخنی که می گوید و مکتوب می کند اما می داند که پشت سر گذاشته می شود. معماران خصوصاً معماران ایرانی که نمی توان یافت مثالی که در دو مورد تکرار شوند، یگانه اند. اگر برای یافتن دلایل آن جستجو کنیم می رسیم به آن که معمار خصوصاً معمار ایرانی هرگز دستوری از هیچ کس حتی از خودش نمی گیرد. و این مهمترین خصیصه‌ای است که می توان به معماری و معمار ایرانی اطلاق کرد.
نکته دوم و قابل عرض این است که دین اسلام مطلقاً دستوری برای معماری ندارد. درگیری با معماری نداشته و اگر هم بوده، حاکمانی بوده اند که به واسطه معمار بودنشان در این قضیه ورود کرده اند نه اندیشه پردازان معمار مسلمان. مگر اینکه در قرن بیستم ببینیم که برخی از آکادمی ها ترجیح می دهند که به شهرت جهانی که بیشتر بار بازرگانی داشته تا بار علمی بپردازند و در این خصوص فارغ التحصیلانی را راهی جامعه خود بکنند و اینگونه است که می توان دید در آرژانتین معماری ایرانی اسلامی تدریس می شود. دانشگاه بلگرانو در ۱۷ سال که به مناسبتی بنده در انجا حضور داشتم، دو نفر از استادانی را به من معرفی کردند که مدرس معماری اسلامی را در این دانشگاه و در کشور آرژانتین تدریس می کنند. این مسئله من را به خنده واداشت که کاری که در ایران جرات انجام آن را نداریم و از سوی دانشجویان مورد بحث قرار می گیریم. چطور در کشور دیگری با این بعد فاصله و با این فرهنگ رنده در کشور آرژانتین. چطور مورد پذیرش قرار گرفته است. وقتی بنده گفتم که چنین چیزی نیست و با وجود اینکه از طرف یک کشور مسلمان در آنجا حضور داشتم، مورد اعتراض قرار گرفتم.
آکادمی های ما در کشور گرفتار مقوله هایی هستند که نمی توانند برای آن تعریف علمی داشته باشند. اما معلم زاده می شود. کسانی که معماری ایرانی اسلامی در دانشگاه ها تدریس می کند بچه های تحصیل کرده ما هستند. ما به آنها چه یاد داده ایم. از برجسته های معماری کشور تا به حال چه کسی تعریف درستی از معماری اسلامی به همین دانشجویان ارائه داده است؟
اگر من تاکید می کردم که چیزی به نام معماری ایرانی اسلامی هست و تعریفی از آن ارائه می دادم آنوقت بود که گریبان من را می گرفتند که معماری مسیحی و یهودیان را نیز می بایست بتوانید تعریف کنید.
اعتقاد براین است که معمار اصولا اندیشه پردازی خود را هیچ وقت محدود به زمان و مورد نمی کند بنابراین چیزی به اسم دستور نمی پذیرد و این در زمینه اسلام در هیچ جایی دستور نمی دهد که آجرها را چگونه بر روی هم گذارده و آرام آرام بنا را شکل دهیم پس اگر دین نتواند بگوید چگونه، پس سخنی برای گفتن ندارد.
اگر مسجدی بهتر از دیگر مساجد ساخته شد به دلیل اینکه بهتر است نمی تواند مدل قرار گیرد و به دستوری تبدیل شود که معماران عین آن مسجد را بسازند. به نظر من دین اسلام بسیار مستقل تر و والاتر از آن است که روی روحیه آدم‌ها ثرگذاری کرده و روحیه اجرایی و فرصت های فکری آنها متاثر سازد. فرصت های فکری تغییر می کند و به دین متکی است و اگر نخواست به دین تکا کند و به آن به عنوان یک پایگاه علمی بنگرد، معماری نیز از آن جمله خواهد بود. به نظر بنده دین اسلام دستوری برای معماران صادر نمی کند و نکرده اما می تواند خواستار برخی شاخص ها باشد. این شاخص ها به دست معمار داده می شود و معمار آن را به سلیقه خود به دنیا می آورد. این اتفاق با سلیقه شخصی و با اتکا به کسان دیگری که در همان زمینه آثاری را خلق کرده اند رخ می دهد.
عدم دستور اسلام برای معماران به نظر بنده یک اصل است.
نکته سوم و ویژه سوم که دستور کار امروز است، ایران است. معماری اسلامی ایرانی که مورد بحث قرار دارد. ایران کشوری است با فرهنگ های متفاوت و مکمل یکدیگر. فرهنگ های بومی کشور ما سازنده فضاهایی هستند که در درجه اول متکی به نظریه ها، فرهنگ ها، سلایق و آب و هوای فکری آدمهائی هستند که در جاهای مختلف این پهنه زندگی می کنند و بر اساس احساس خود هر چه دوست دارند بیشتر و پررنگ تر عنوان می کنند. به صورت اتفاقی دانستم که در خوسف یک بزرگی داریم، معاصر مولانا به نام خوسفی. که اهالی خوسف در سال های گذشته اشعار آن را جمع آوری کرده و به چاپ رساندند. در آن شعرهایی به چشم می خورد که دست کمی از عارفان دیگر ما ندارد. حال نمی توان حدس زد که چه تعداد از این خوسفی ها در سراسر ایران گسترده اند و ناشناس مانده اند. اشعار خوسفی بوی مکان را می دهند و هیچ شباهت به سخن آسمانی دیگری که مولوی می گوید ندارد.
زیر اینها یک بحث یگانه ای وجود دارد. که آن سخن از فضای متنوعی دارد که در درون خود پدیده هایی را گنجانده که به دنیا می آیند و رشد می کنند و ثبات یافتگی خود را نیز حفظ می کنند. در این صورت باید به کشوری بیاندیشیم که در نقطه خود رنگ و سلیقه و راه و روش های متفاوتی برای آفرینش فضای معماری دارد. از این رو مشکل است که بیاییم و کسی را برای تدوین دستور بگماریم چرا که دستور نمی پذیرد.
در تمامی این شهر و در کل کشور وقتی تردد کرده و می نگریم. می توان آزادی فکر و اندیشه و سلیقه را دریافت و به حدی است که طعم خاص خود را داشته و به سلیقه معمار ایرانی درآمده است. ساختمان های بزرگ ما از هیچ ساختمان مدرن دیگری به طور مشخص تبعیت نمی کنند. حال نه اینها را می توان با دین مبین اسلام تعریف کرد و نه می توان عنوان ساختمان هایی را به آنها بدهیم که طبق دستور معینی ساخته شده اند و برای معماران دیگر قابل تعمیم باشد.
به نظر بنده فضای حاکم بر جامعه مدنی ما فضای فرازنده ای است و نمی توان بهتر از این ویژه ای یافت.
اگر معماری دستور نمی پذیرد اما به آنها گوش می دهد. جبهه گیری نمی کند اما به آنها می اندیشد و به حدی متواضع است که با تنها تجربه مطلبی در رد آن سخن می گوید.
اگر قرار باشد راجع به معماری ایرانی اسلامی سخن بگوییم باید تکلیف خود را با این سه ویژه مشخص کنیم. در این صورت است که هر چه خواهیم گفت مورد پذیرش قرار می گیرد. در غیر اینصورت هر چه گفته این شعاری است که هیچ استادی نه می تواند به دانشجوی خود بگوید و نه هیچ دانشجویی موظف به تبعیت از آن است.

دکتر غلامحسین معماریان- دکتری معماری - عضو هیات علمی دانشگاه علم و صنعت ایران: اسلام دستور معماری نمی دهد اما فضا ایجاد می کند و در آن فضاست که معمار الهام می گیرد. البته دستوراتی نیز هست که می گوید در هر جا که هستید به من رو کنید و تغییر قبله را ایجاد کرده و به مسلمان شخصیت می دهد. این معیاری برای اینکه هر مسجدی ساخته می شود رو به قبله باشد و از اسلام به بعد است که قبله مساجد مهم ترین بخش ساخت مسجد به شمار می رود و گنبد، محراب اصلی ترین بخش ساخت مسجد است. معمار از این فضا استفاده کرده و مفاهیمی چون بهشت را در می یابد.

آنچه خواهم گفت برداشتی است که از سی سال کار در این زمینه و شاگردی استادانی چون دکتر فلامکی در سال های اخیر کسب نموده ام.

باغ ایرانی که در گذشـــته به پردیس مشـــهور بوده و در غرب آن را به نام پارادایس می شناسند در واقع تبلوری از بهشت است. زمانی با استاد فلامکی از خانه شیرازی ها بازدید می کردیم. جمله جالب توجهی در ورودی خانه نظر ها را جلب می کند و(ادخلوها فی بسلام آمنین). به این معنی که : ایمن وارد شوید به داخل این خانه ها.

معماری ایرانی اسلامی که در حال حاضر مورد بحث است دغدغه ای است که بیش از سی سال از انقلاب هنوز نتوانسته ایم الگوی مناسبی ارائه دهیم و شرایط از قبل از این سی سال اخیر نیز بحرانی تر شده است.

هرج و مرجی که در دانشکده های معماری و حوزه اندیشه ها وجود دارد و محصولاتی که از خروجی شهرداری ها دریافت می شود از یک نگاه از آنچه در بین سال ۵۰ تا ۵۷ اتفاق افتاده است، شرایط بدتری دارد. می توان گفت در بین سال های ذکر شده افرادی پا به عرصه گذاشتند که هنوز برای معرفی آثار شاخص معماری، به این گروه ارجاع می دهیم و متاسفانه چهره های کمی چون این افراد در حوزه مبانی نظری و بعد اجرایی وجود دارند که بتوانند دهه ۵۰ را در حوزه معماری تکرار کنند.

این دلایل خاص خود را داشته و به دغدغه تبدیل شده است و ما نتوانستیم کاری انجام دهیم و این دغدغه به مقام معظم رهبری نیز منتقل شده است. راه حل برای گذر از این مسئله مهمترین کار است. باید دید که آیا دانشکده های معماری می توانند مبانی فکری ارائه بدهند تا مشکل را حل کنند؟

این امر بعید است. اگر از یک بعد دیگر به این مسئله نگاه کنیم، چند گروه از افراد وجود دارند که به معماری ایرانی اسلامی و معماری ایرانی پرداخته اند. یکی پیرو راه دکتر نصر، زندلان و ... که در پیش و انقلاب پایه ریزی شده هستند و به دنبال رسیدن به یک سری مبانی اسلامی هستند که از داخل آن بتوانند عدد و ارقام و دستورات را خارج کنند.

اعتقاد من بر این است که پا در حیطه ای گذاشته اند که ما نمی توانیم به آن قدم بگذاریم. این مسئله و قرار گرفتن در جایگاه افرادی چون آیت الله جوادی آملی غیر ممکن است چرا که عمر چنین افرادی صرف اسلام شناسی شده است. و با تعریف چارچوبی اسلامی معماری را به طرف خود می کشند. اگر ما هر آنچه در مدرن و پیش از مدرن و سنتی می بینیم و در این چارچوب و ضوابط قرار نگرفت، این اسلامی نیست.

یکی از مشکلات ما این است که شخصی می آید و مدعی می شود که مسجد شیخ لطف الله اسلامی نیست و جز معماری اسلامی نیست و مسجد دیگری است. چون معیارهایی را از اسلام درآورده اند و می خواهند و ارزیابی و ارزشگذاری می کنند.

گروهی نیز صرفا به ابعاد شکلی می پردازند و صورت را می بینند و معتقدند که معماری پیش از صورت نیست. اعتقاد من بر این است که این راه نیز صحیح نیست. تجربه من این است که ما ۱۴۰۰ سال حداقل تا اواخر قاجار و پهلوی، گروهی را داشتیم که در واقع نوعی معماری را به وجود آوردند که ما یک ردپا به هم متصل اند. اگر فرض بگیریم با یک الگوی چهار ایوانه، که از قرن ۵ شروع می شود، می توانیم آن را در طول قرن ها و در آثار مختلف مشاهده کنیم. البته چهارایوانه ای که در مسجد امام اصفهان ساخته می شود با چهار ایوانه ای که در مسجد زواره ساخته شده، دو چیز متفاوت هستند.

بنابراین مجموعه ای در دست می باشد که آمده اند در طی ۱۴۰۰ سال و در فضایی که ساخته شده اتفاقاتی رخ داده است که معماری بخشی از آن فضاست. امروز اگر سخن از معماری ایرانی اسلامی به میان می آید، نگاه به این دوره ۱۴۰۰ ساله است و همگان خواهان تکرار این تجربه هستند.

اما چرا نمی توانیم این تجربه را تکرار کنیم؟ جای معماران ایرانی ما، در دانشنامه معماران جهان خالی است. چرا ؟ شاید پاسخ در این باشد که حرفی برای گفتن نداریم. نگاه جامعه معماری به این مقوله نگاه غرب به شرق است. منتظر هستیم که اندیشه ای مطرح شوده و یا اقتباس از آن، آن را در دانشگاه تدریس و رواج دهیم و پس از چند سال به اندیشه ای رایج و محدود تبدیل می شود و با ورود اندیشه ای تازه تر فراموش می شود.

حال ما با ۱۴۰۰ سال تجربه چه می توانیم بکنیم؟ زمانیکه برای پاسخ به این سوال اقدام می کنیم در می یابیم که متولی برای آن در کشور وجود ندارد و وزارت مسکن نیز به اندازه یک آپارتمان ۵۰ متری در تهران حاضر نیست برای شناخت آن هزینه کند و حال توقع داریم که خروجی از این معماری ایرانی اسلامی داشته باشیم. نبود متولی، حامی و سرمایه گذار از مشکلات جامعه معماران است و اینگونه به دنبال چاره ای برای رفع سردرگمی در این بخش هستیم. آیا وزارت راه و شهر سازی تاکنون خواسته است تا از محققان و حمایت از آنها، برای بررسی و تبیین تعریفی صحیح از معماری ایرانی اسلامی اقدامی انجام دهند ؟

کارهای مقطعی دوساله و یک ساله خواسته شده اما کسی به دنبال کار ریشه ای نبوده است تا به شکل بنیادی این مسئله مورد بررسی قرار گیرد. البته بخش های غیر مرتبط با معماری در طی سالهای اخیر بر روی معماری ایرانی اسلامی کار کرده است و می بینیم بخش هایی برای این حوزه دل می سوزانند که کاملا از متولی اصلی فاصله دارند. بنده معتقدم که اسلام دستور معماری نمی دهد اما فضا ایجاد می کند و در آن فضاست که معمار الهام می گیرد. البته دستوراتی نیز هست که می گوید در هر جا که هستید به من رو کنید و تغییر قبله را ایجاد کرده و به مسلمان شخصیت می دهد. این معیاری برای اینکه هر مسجدی ساخته می شود رو به قبله باشد و از اسلام به بعد است که قبله مساجد مهم ترین بخش ساخت مسجد به شمار می رود و گنبد، محراب اصلی ترین بخش ساخت مسجد است. معمار از این فضا استفاده کرده و مفاهیمی چون بهشت را در می یابد.

باغ ایرانی که در گذشته به پردیس مشهور بوده و در غرب آن را به نام پارادایس می شناسند در واقع تبلوری از بهشت است. زمانی با استاد فلامکی از خانه شیرازی ها بازدید می کردیم. جمله جالب توجهی در ورودی خانه نظر ها را جلب می کند و(ادخلوها فی بسلام آمنین). به این معنی که : ایمن وارد شوید به داخل این خانه ها. دقیقا همان چیزی که در بهشت اتفاق می افتد. کلماتی که خداوند هم در قران فرموده اند و آن را در ورود کردن به بهشت نیز به کار برده است و تصویر کوچکی از بهشت را تداعی می کنند.

مفهوم حریم نیز و حدایی محرم از نامحرم مفهوم دیگری است که به آن اشاره خواهم کرد. در قران کریم خداوند می فرماید : وقتی وارد خانه‌ای می‌شوید در بزنید. برای اعرابی که تا آن زمان برای تردد از پشت بام استفاده می کردند. و سلام بدهید و اگر کسی پاسخ سلام شما را نداد وارد نشوید مگر اینکه این خانه متروکه باشد و شما مطمئن باشید که کسی در آنجا حضور ندارد. عشایر مسلمان نیز چارچوب های خاص خود را

دارند و اندیشه های و عقاید اسلامی را نیز در سیاه چادرهای خود استفاده می کنند.

این اندیشه های اسلامی همانند یک رود جاری است. و به گفته دکتر فلامکی هر کس به اندازه ظرفیت خود از این اندیشه ها برداشت می کند و این را مورد استفاده قرار می دهند بنابراین، می توان گفت اگر اسلام یک اندیشه جاری بوده است و هنرمند معمار و نقاش، موسیقیدان و ... هر کدام مفاهیم را از آن دریافت کرده اند و به اندازه و قدر خود از آن استفاده کرده اند می توان گفت چیزی به نام هنر اسلامی وجود دارد. اما هنر اسلامی مثل معماریان و هر شخص مسلمان دیگری است که فهم از اسلام را در آن چارچوب معین می سازد.

به واقع تا زمانی که سرمایه گذاری صورت نگیرد به جایی نخواهیم رسید که بخشی از آن آثاری است که در حال از بین رفتن است خصوصاً در معماری مسکونی. بنده فکر نمی کنم در شهری چون مشهد دیگر چیزی به نام خانه مشهدی وجود داشته باشد. چنان استان قدس بافت تاریخی شهر مشهد را نابود کرده و همچنان ادامه می دهد که دیگر چیزی از آن باقی نگذاشته است. فرد باید در جایی از تاریخ چون معماری قرار گیرد که آن را حس کند. کرمان و سمنان نیز به همین شکل نابود شده است و چیزی باقی نبوده است. خواهش من این است که منابع تاریخ معماری را شهر به شهر مستند کرده و در اختیار اعضای سازمان نظام مهندسی قرار دهید و اینگونه باشد که سازمان نظام مهندسی نیز حرفی برای گفتن داشته باشد. و بتوان گفت معماری ایرانی اسلامی بر اساس این الگو به جامعه ارائه شود. باید تجربیات معماری ۱۴۰۰ سال در شناخت و حتی قبل از آن را نیز مورد کاوش قرار داد تا یک قدم به تاریخ معماری و الگوسازی آن نزدیک شویم. منابع در حال از دست رفتن هستند بدون حمایت مالی و معنوی این اتفاق در حال رخ دادن است و تمام اقدامات در حالت یک شعار باقی خواهند ماند.

دکتر معمار ضیاء: امر کلی که معماری از آن سخن می گوید انعکاس فرهنگی زمان خودش است و صحبت های دکتر معماریان و دکتر فلامکی در تایید این مطلب بود. این معماری که امروز در حال شکل گرفتن است در واقع انعکاس شرایط اجتماعی و فرهنگی و سیاسی زمان ماست اما در کنار این تاثیر گذاری فرهیختگان جامعه قابل چشم پوشی نیست.

ما در برابر انفجار جمعیتی قرار گرفته ایم که از عواملی است که نمی توان آن را نادیده گرفت که تراکم بی سابقه شهرها را ایجاد کرده است و الگوی فرهنگی سکونتی را به کلی تغییر داده است و همه این اتفاقات سریع باعث شده تا تحولات سریع به الگوی معماری و شهر سازی القا شود. در گذشته چنین تحولاتی به این سرعت نبوده و فرهیختگان جامعه در دل مردم بودند و نظم نانوشته ای حکمفرمایی می کرد. ولی در طی نیم قرن اخیر جمعیت از عدد ۱۵ میلیونی به رقم ۷۵ میلیون رسیده است. شهر ما همان شهرها اما با جمعیتی بسیار بیشتر است، ما نمی توانیم الگوی سکونتی را حفظ کنیم در حالی که این مسئله اتفاق شده که جامعه آینده ایران باید در آپارتمان های دو اتاق خوابه رشد کرده و شکل بگیرند. امروز ما نیاز مردم را با مسکن مهر پاسخ داده ایم و چیزی ساخته ایم که هیچ الگو برداری از معماری اصیلی که از آن سخن می گوییم نداشته است. از کدام معمار این مملکت سوال شده است که ما باید مسکن مهر را چگونه بسازیم ؟ حالا این دغدغه ها نشان می دهد که یک بی بند و باری خلاف آزادی اندیشه ای که دکتر فلامکی به آن اشاره داشتند گریبان گیر معماری شده است. دانشکده های معماری که با این تعداد فارغ التحصیل که وارد جامعه می کنند و پس از مدتی به عنوان استاد راهی دانشگاه شده و تدریس می کنند . این از مشکلاتی است که به وجود آمده است. بخشی از مشکلات ریشه ای، آکادمیک و بخشی از نحوه مدیریت این فرایندهاست. اما این مدیریت باید به دست چه کسی باشد؟

دکتر حسن ابوتراب- استاد دانشگاه و متخصص شهرسازی و برنامه ریزی شهری: معماری ایرانی اسلامی همانا معماری نابی است که از قبل از اسلام و از دوره ساسانیان با همان گوشواره و قوس ها و با همان شکل فیزیکی؛ به جا بوده و پس از دوره اسلام، زیور ها، زینت ها و تن پوشی به آن اضافه شده است تا به آن مفهوم ببخشد.

زمانی که می خواهیم در مورد معماری ایرانی اسلامی سخن بگوییم کلام را اینگونه آغاز می کنیم:

ای وارث نقطه ب بسم الله

تعبیر عظیم لا اله الا الله

والی محمدی انیس زهرا

حلم حسنی شجاعت ذاالفقار

اگر ما عظیم ترین آیه شریفه قران را به عنوان بسم الله الرحمن الرحیم مد نظر قرار دهیم و در جایی نقطه ب بسم الله نداشته باشیم چه اتفاقی حادث می شود؟

و یا در آیه شریفه ای که خداوند در توصیف صفات جلالانه و جمالی و اسما حسنی و صفاتی خود در سوره مبارکه حشر اشاره می کند و در سوره یس، پس از توصیف صفات خود در رابطه به اشاره عالم کون و مکان می کند و می فرماید : «اما امر می کنیم به موجود که موجود شو و او اطاعت می کند» رابطه بین عالم خلقت و انسان را اگر بیاییم در نظر بگیریم برمی خوریم به این نتیجه که هر چه هست و نیست از یک نقطه آغاز شده است. این نقطه نقطه ای است که انسان را بدوا در رحم مادر مکان می دهد و آن را به نطفه تبدیل می کند که همان نقطه است و پس از دوره زمانی دیگری علقه کرده و در تناوب زمانی دیگری مبنای فلسفه را از دل آن خارج و در مراحل آخر انسان را به این دنیا وارد می کنند.

از همین جاست که اگر با کمی تامل و با مراجعه به آرای فیلسوفان و صاحب نظران عرفان اسلامی در بحث شناخت از معارف اسلامی و یا هنرهای اسلامی برمی خوریم به بزرگانی چون ابوعلی سینا که معتقدند که چهار نقطه است که ارکان عالم وجودی و ماهیت عینی انسان را در ارتباط با جهان پیرون از خودش متصل و برقرار می کند. نقطه اول آتش است و سپس باد و سوم خاک و چهارم آب.

اگر ما در بحث تطور و سیر تکاملی انسان بیاییم و کمی مطالعه کنیم به این قضیه بر می خوریم که این نقاط با سیر خود دارای مبدائی می شوند و مقصد خواهند داشت و قدر مطلق طول خواهد بود و در آخر منول به وجود خواهد آمد. این خط به وجود آمده به قول بزرگ شیراز الف را بوجود آورد (نیست بر لوح دلم جز الف قامت دوست، چه کنم حرف دگر یاد ندارد استادم) و در پی تسلسل آن و مشخصات هندسی صفحه به وجود می آید که حضرت حافظ از آن به تعبیر صفحه دل نام می برد.

در معماری ایرانی اسلامی، بزرگانی چون استاد فرزاده، باقرنژاد و یزدان مهر و دیگر کسانی که هویت معماری کشور هستند و نباید خدمات بزرگانی چون دکتر محمد حسین نصر را نیز نادیده انگاشت که با شناسایی معماری اسلامی ایرانی به کشور و مردم این کشور خدمات بی بدیلی اهدا کردند و زحمات بسیاری کشیدند.

در اسلام دستوری برای چگونه ساختن نداریم اما بنده معتقدم زمانی که مراجعه می کنیم و معماری اسلامی را برگرفته از کلام وحی می دانیم، با بررسی آیات شریفه خداوند در می یابیم که خداوند قسم می دهد انسان را به شهر امن الهی (اقسم بهذا البلد الامین) یا در جایی عبارت مدین را در قرآن بکار می برد به معنای شهر. پس عنوان بنده به معنای روستا و

همان شهر را به اصطلاح مدین بکار می برد، خداوند شاخص های فی ما بین شهر و بلده را می توان از دل آیات خارج کرد.
بنابراین که توجه به آیات شریفه داشته باشیم و تشخیص و تمیز بدهیم و طبقه بندی واحدهای شهری و روستایی را و آنچه در دل آنها ساخته می شود را بررسی کنیم، بر می خوریم به شاخص های مهمی که از آنها معماری اسلامی منتج می شود که همانا بحث تقارن، تناسب، توازن، تعادل، تطابق و تجانس است که همگی رسیدن به یک نکته است و همان آن نکته، وحدت وجودی انسان در رابطه با ذات اقدس الهی است.
از این رو چهار عناصر اربعه ای که ذکر شد در معماری ایرانی اسلامی ما ظهور و بروز بسیار شفاف و محسوسی داشته است. کافی به اقلیم های مختلفی در پهنه کشورمان رجوع کنیم می توان دید که بادگیرها و نشانه های دیگر در معماری ایرانی و اسلامی، گویای شاخص های بی شماری چون گنبد و گلدسته است. اما نکته حائز اهمیت این است که متاسفانه علیرغم تاکیدات و دغدغه های بسیار زیادی که مقام معظم رهبری در رابطه با بحث ترویج و گفتمان هنرهای اسلامی ایرانی داشته اند، علی الخصوص در جمع فرهیختگان اندیشکده های اسلامی ایرانی و اشاره داشتند که باید از عناصر شجاعت، علم و فکر بهره کامل ببرید و بسترهای لازم را بدون شتاب زدگی ایجاد کنید در جهت این مطلب. نگاه که می کنیم در می یابیم که علی رغم این تاکیدات در سال های پس از انقلاب، اندر خم یک کوچه ایم.. شهرهای بارز ما در حوزه مذهب چون مشهد تحت تاثیر ساخت و سازهای بی رویه از قالب یک شهر مذهبی و دارا بودن قداست مختص به خود خارج شده است و وحدت و آرامش و امنیتی که انسان می بایست با قرار گرفتن در فضای آن بدست آورد را از بین برده است.
بسیاری از افرادی که دست اندرکار مدیریت شهری بوده و مسئولیت برنامه ریزی و سیاست گذاری های شهر را به عهده دارند. متاسفانه هیچ اطلاعی از معماری اسلامی ایرانی و چیستی آن نداشته و به قطعیت می گویند که چنین چیزی وجود ندارد در حالی که در تمامی شهرهای ما آثار گرانسنگ باقی مانده اجداد ما را به وضوح می توان مشاهده کرد.
اندره گدار فرانسوی در جایی می گوید : « معماری ایرانی اسلامی همانا معماری نایی است که از قبل از اسلام و از دوره ساسانیان با همان گوشواره و فوس ها و با همان شکل فیزیکی، به جا بوده و پس از دوره اسلام، زیورها، زینت ها و تن پوشی به آن اضافه شده است تا به آن مفهوم ببخشد.

دکتر معمار ضیاء: (معمار ما نیاز به تربیت اسلامی دارد تا بتواند دیدگاه اسلامی را در قالب طراحی های خود بگنجاند.)
جلسات بسیاری در خصوص معماری اسلامی ایرانی در وزارت راه و شهر سازی برگزار شده است و صحبت های بسیاری نیز در زمینه صورت گرفته است. لازم است دیدگاه ها و اندیشه ها به گونه ترجمه شود که در ایران امروز تبیین و تدوین شده و به شکل متون مورد استفاده دیگران در آید.
اینگونه می توان دغدغه های همگان را در این خصوص کاهش داد و در غیر اینصورت سی و اندی سال دیگر نیز می گذرد و در حد حرف و سخن باقی خواهد ماند. آیت الله جوادی آملی معتقد بودند که هر چیزی که انسانی است و با فطرت انسان سازگار است می تواند اسلامی باشد. و هر چه خلاف آن است غیر اسلامی است. صحبت های دکتر نصر و بیان هایی از این دست بایستی به حرف هایی تبدیل شود که در آینده قابلیت اجرایی شدن را داشته باشد. اگر لازم است این بحث ها وارد نظام معماری شود در نتیجه نظام معماری باید تشکیل شود. اگر بحث شناخت مطرح است، بایستی تفکیک بین معماری نمادین، فرهنگی، مذهبی و معماری مسکونی ایجاد شود. در بافت شهر شیراز که به آن اشاره شد و تا حدی نیز از تاریخ معماری آن آثاری باقی مانده است می توان دید که در بافت مسکونی سادگی یکدست بودن و نوعی از عدالت و با ورودی های یکسان و دیوارهای مشابه اما در داخل و برحسب نیاز و توان ساکن، درون به کمال و بیرون به سادگی شکل گرفته است.
امروز ایران ما ایران دیگری است و یا می توان زمانی که در ساخت و ساز کشور انسان در آخر این زنجیره تولید قرار گرفته است باز صحبت از معماری گذشته کرد؟
معمار ما نیاز به تربیت اسلامی دارد تا بتواند دیدگاه اسلامی را در قالب طراحی های خود بگنجاند. مسائلی رویروی ماست که باید از طریق مدیریتی و ساماندهی و ایجاد هسته های متراکم شکل بگیرد تا بتوان تمامی این ایده ها را عملی کرد. باید اصول، بنیان ها و راهبردها مشخص شود تا بتوان آینده و برنامه های مدنظر همگان را تحقق بخشید.

دکتر ابوتراب: علم شهر سازی که کالبدی و جامع است و متشکل از یک پیکره واحد است.
در آسیب شناسی این مسئله من به یازده آیتم رسیدم که نشان می دهد شهرداری تهران چه بلایی بر سر معماری شهری آورده است. در سند راهبردی طرح تفصیلی که با افتخار عزیزان درج می شود که پس از چهل و اندی سال ما تهران را دارای طرح کرده ایم. یکی از آن شاخصه های آرمانی در طرح جامعی که به نظر بنده قابل اتکا نیست آمده است، رسیدن به شهری با آرمان های ایرانی و اسلامی.
با نگاه به این طرح تفصیلی که برگرفته از طرح جامع شهر تهران است و مورد قبول نیست و قابلیت اجرایی ندارد آماده است که تهران قطعه قطعه شده به مناطق بیست و دو گانه یا بیست و دو مهندس مشاور که هر کدام به شکل منفک منطقه را دیده و رصد کرده است. حال شما فکر کنید آیا در علم شهر سازی که کالبدی است و جامع است و متشکل از یک پیکره واحد است، چگونه می توان بیست و دو مهندس مشاور را منفک از هم مناطق را مورد بررسی قرار می دهند و نگاهی به برنامه ریزی شهری که از امهات و اصل شهر سازی است توجهی ندارند. چگونه است که باید شهر را بفروشیم تا درآمد کسب کنیم و نتیجه این خواهد شد که برج هایی با هنجار و نامتناجس با عناصری ناهمگون ساخته می شود.

مهندس فیلی: معمار جوان ما امروز نیاز به الگو و کدی دارد که برای سکونت های غالب کشور، به عنوان الگوی اسلامی مورد استفاده قرار دهد.
معمار جوان ما امروز نیاز به الگو و کدی دارد که برای سکونت های غالب کشور، به عنوان الگوی اسلامی مورد استفاده قرار دهد. مشکل امروز این است و مهندسان معمار ما نیز مطالبی از اینچنینی از سازمان نظام مهندسی دارند. امید می رود در این جلسه بتوانیم به تعدادی از الگوهای اینگونه دست یافت.

مهندس محمدرضا اسماعیلی - عضو شورای مرکزی سازمان نظام مهندسی ساختمان : اگر شهرهای ما قرار است که نجات داده شوند و بافت‌های قدیمی و تاریخی ما حفظ شوند، میراث فرهنگی نیز خود را از این مسئله جدا نداند. تغییر کاربری آثار تاریخی ما به رستوران و دیگر کاربری‌ها مهر نابودی بر پیکر چنین بافت‌ها و میراث‌های گرانبهایی وارد خواهد آورد.

همانگونه که جناب دکتر فلامکی و معماریان فرمودند بنده هم معتقدم که باید مرز بین معماری، اسلام و ایران را مشخص کنیم و یک نفر باید شهامت پیدا کند و درباره معماری اسلامی و فلسفه وجودی آن سخن

بگوید. برداشت ذهنی من اینست که بر این اعتقادم که خداوند برای بخش معماری تنها تجلی فکر و اندیشه را مدنظر دارد و دستوری به ما نداده و برای معماری ساختمان دستورالعملی از سوی اسلام داده نشده است. اگر داشته ایم، ساختمان نیز همانند دیگر احکام دینی دارای احکام مشخص می بود.

به طور مثال آیا می توان معماری مسجد گوهرشاد مشهد را در منطقه ای چون قطب جنوب پیاده سازی کرد؟

این نشدنی است. ما فضاهای مذهبی در پاکستان داریم و دیگر کشور ها، که تنها محراب در آن تجلی عبودیت است و معمار آن بنا تسلیم آن شده است.

ما آن چیزی که دوتصمردان ما به دنبال آن هستند معماری است که با اندیشه اسلامی درآمیخته باشد. این اندیشه اسلامی در افکار یک معمار تجلی یافته و خروجی آن مسجد شیخ لطف الله در اصفهان و دیگر بناهای مشابه است. ولیکن برای بناهای مسکونی و دیگر کاربری های دیگر نمی توان تاثیر اقلیم، فرهنگ و سنن را جدا کنیم. ما در تمامی نقاط جهان از ایران تا کشورهای عربی و اروپایی مسلمان داریم. آیا اینها در یک فضای مسکونی با الگویی ثابت زندگی می کنند؟

تجربه من به عنوان یک مدیر اجرایی با تجربه ای سی ساله در حوزه ساختمان می گویم که آنچه ما باید به دنبال آن باشیم نه معماری اسلامی بلکه هویتی ایرانی برای شخصیتی مسلمان است.

ما در مشهد با مشکلی روبرو هستیم که بعضا از سوی برخی اصحاب رسانه به خوبی تعبیر می شود و نقل قول یک توریست خارجی که می گوید من در خاورمیانه هیچ شهری را به اندازه مشهد اروپایی نیافتم را منعکس می کنند. در فضای شهر مذهبی مشهد و زمانی که برای نزدیک شدن به حرم از خیابان ها عبور می کنیم شاید باید توقع فضای روحانی را داشته باشیم که ما را به حرم نزدیک می کند، اما آنچه دیده می شود تنها مراکز بزرگ خرید و ساختمان هایی است که با خط آسمان متفاوت ناهنجاری های بصری ایجاد می کنند.

اما اینکه از کجا این مسئله سرچشمه می گیرد امید است که در این بحث به آن برسیم و دستورالعملی برای آن مشخص کنیم. ضابطه ای برای شهرسازی وجود دارد و به هر حال اندیشه و فکر شهرسازان فعلی ماست که در دانشگاه ها آموزش دیده اند. در جایی ندیده ام که یک نظریه پرداز داخلی حتی به میزان کم تفکر خود را اعلام کند و آنچه هست همگی در تفکرات اروپایی و آمریکایی نشات گرفته است و برای شهرسازان ما تدریس می شود که حتی برای همین شهرسازان نیز تعریف درستی نشده است. در حیطه شهرسازی ما شهر ساز برنامه ریز و شهر ساز و طراح داریم که بر پایه معماری است.

ماحصل این شده که هنوز نمی دانیم دستاورد های ما به کدام سمت بوده است. زمانی که دولت در دهه هفتاد اعلام کرد که باید در تامین بودجه شهرداری ها به خودکفایی برسند، بزرگترین ضرر به مملکت از حیث معماری ایرانی و بومی وارد آمد و زمانی که نتوانستند منبع درآمد ثابتی برای خود تعریف کنند رو به تراکم فروشی رجوع کردند و اینگونه است که این فروش تراکم هیچ منشا اسلامی ندارد و عدالت اجتماعی را نیز از بین برده است.

آیا در اسلام برای مزاحمت همسایگان حکمی صادر شده که به طور مثال در یک خیابان بن بست با حداکثر دو سقف تراکم، تراکم هفت سقف فروخته می شود؟

این مشکلات اجتماعی است که بزه های فراوانی را در پی دارد و تفکرات نابجا نیز ریشه می گیرد. این اتفاق غیر اسلامی و نامسلمانی در حال رخ دادن است و باید این مسئله به شکلی کنترل شود و لازمه چنین اقدامی ورود شهرسازان به این بخش است. اگر تغییر کاربری و تغییر تراکمی قرار است اتفاق بیفتد و قبل از اینکه وارد کمیسیون ماده ۵ شود، شهر ساز نظر خود را اعلام کند.

من از دولت محترم خواهانم که وضعیت بودجه شهرداری ها را مشخص کرده و اگر شهرهای ما قرار است که نجات داده شوند و بافت های قدیمی و تاریخی ما حفظ شوند، میراث فرهنگی نیز خود را از این مسئله جدا ندانند. تغییر کاربری آثار تاریخی ما به رستوران و دیگر کاربری ها مهر نابودی بر پیکر چنین بافت ها و میراث گرانبهایی وارد خواهد آورد.

خرابه ها تاریخی دیگر کشورها همچنان باقی است و به عنوان سنبلی از تفکر مردم در زمان گذشته مورد حفاظت و حراست قرار گرفته است.

مشکل دیگری که وجود دارد معماری است که در دانشگاه ها تدریس می شود و آنچه ما از معماران فارغ التحصیل دانشگاه ها انتظار داریم. ما دستور نمی خواهیم اما به ضابطه نیازمندیم. مبحث چهارم مقررات ملی ساختمان از این ضابطه ها بی بهره است. آیا ما روش ها و آیین نامه هایی تنظیم کرده ایم که بگوییم مهندسان معمار بر اساس این ضوابط ساختمان را با معماری ایرانی اسلامی بنا کنند. این می تواند در دانشگاه تدریس شود اما بقیه ماجرا را به اندیشه خود مهندس معمار و برداشت وی از این ضوابط بسپاریم.

شهرداری های ما در کل کشور از حداقل ضابطه برای نماهای ساختمان ها بی بهره اند و متعهد به رعایت طرح تفصیلی نیستند. مهندسان معمار ما الان جایگاهی از لحاظ ارائه خدمات مهندسی ندارند. و اگر هم اختیاراتی تعریف شده در چارچوب ضوابط شهر سازی است نه کیفیت معماری.

در ساخت و سازهای ما ضوابط ایمنی و آتش نشانی رعایت می شود اما بخشی که به معماری مربوط بوده و کیفیت فضا و ساخت و ساز را مورد بررسی قرار می دهد، رعایت نمی شود. راه حل چیست ؟

- دانشگاه ها و سرفصل ها و عنوان های آموزشی که برای آنها تعیین می کنیم باید در رابطه با نیاز جامعه و مردم تعریف شود.
- وضعیت دانشگاه های ما از لحاظ پرورش دانشجو و مهندسان فردا، نیاز به آمار سنجی دارد و نیاز بازار نیز مورد بررسی قرار گیرد.
- در بخش خصوصی ساخت و ساز، از وزیر محترم تقاضا می شود تا نقش مهندسان شهر ساز و نقشه بردار و ترافیک، برق و مکانیک در ساختمان مورد بازنگری قرار گیرد و پروانه های اشتغال مهندسان نیز مورد بازبینی قرار گیرد.

مهندس بهزاد محمدی- عضو شورای مرکزی سازمان نظام مهندسی ساختمان: معماران امروز به افرادی بدل شده اند که ضوابط کش هستند و نه خالق اثر

بنده انتظار داشتم کمی چالشی تر صحبت شود. لازم است دوستان چالش های بحث امروز را روشن و شفاف بیان کنند. در این جلسه تریبون آزادی داریم که می خواهیم ماحصل این چالش ها برای افکار عمومی و مخاطبان ملموس باشد و همان گله‌های مورد نظر مهندس فیلی در این جلسه به عنوان یک خروجی حاصل شود.

ما در چند بخش پس از انقلاب اسلامی در ایران به بیراهه رفتیم و آن هم در مقوله هویت ملی اتفاق افتاد و معماری ایرانی که بیان کننده فرهنگ جامعه ماست. هر مملکتی برای خود شاخصه هایی را در قالب معماری تعریف می کند که بر اساس آن فرهنگ آن مملکت شناخته می شود. ما از دوره پهلوی است که وجود دانشکده و دانشگاه را در ایران داریم و بطور آکادمیک برخی فنون تدریس می شوند اما در دوره ای مثل قاجار و صفویه

دانشگاهی وجود نداشت اما معماری ناب وجود داشته است.دستوری از سوی اسلام نبوده اما در معماری ایرانی ما اصول معماری ایرانی را داشته و داریم.

و بر این اساس امروز این به فراموشی سپرده شده و معماران تبدیل شده اند به افرادی که ضوابط کش هستیم و نه خالق اثر. انتقاد بر شورای عالی معماری و شهر سازی وارد است که در راس آن کسی قرار می گیرد که بیگانه است با رشته معماری و چیزی از آن نمی داند چه برسد به آنکه سکان دار معماری کشور باشد. در شهرداری ها هم اوضاع همین گونه است و افرادی در راس شهرداری ها قرار می گیرند که در رشته هایی چون مهندسی کائنات، الهیات و معارف فارغ التحصیل شده اند و سکان در مدیریت شهری را به عهده گرفته اند.

توجه به میدان و چهار راه معطوف است و توجهی به نحوه زندگی مردم و فضای مناسب برای زندگی در شهر ندارند. از طرفی دیگر فارغ التحصیلان کارشناسی رشته های غیر مرتبطی چون زبان، کشاورزی و ... در دوره کارشناسی ارشد خود معماری را انتخاب می کنند و پس از فارغ التحصیلی سمت کارشناسی ارشد را در حوزه معماری به عهده می گیرند و دانشگاه های ما به بیراهه رفته اند .

ما در کشور هیچ نهادی را به عنوان متولی معماری نداریم و آن چیزی هم که در گذشته به عنوان نظام معماری بوده پاره پاره شده و کنار گذاشته شده است. پس لازمه اینکه ما در ابتدا، دستورالعملی داشته باشیم به عنوان اصول معماری ایرانی، تدوین نظام معماری در کشور است و تنها افرادی که در این زمینه تحصیل کرده اند اجازه ورود به بحث طراحی و ساخت و ساز کشور را داشته باشند نه اینکه با نگاه حرفه ای که در سازمان نظام مهندسی وجود دارد بخش سهمیه را مطرح کنیم.

این اتفاق امروز است که بر اساس سهم خواهی در نظام امروزه از تخصص های موجود در کشور استفاده می کنیم. آنچه دیروز و در گذشته افتخار ما بوده است همچنان به همان شکل باقی مانده و در دهه های گذشته در این زمینه حرفی برای گفتن نداشته ایم. جدای از چند بنای شاخص، در عموم شهرهای دیگر ما چه می گذرد؟ چه چیزی طراحی می شود؟ فرزندان ما در آینده چه خواهند گفت ؟

در بحث آموزش معماری بایست اصلاحات بنیادینی صورت گیرد و من فکر می کنم لازم است شورای مرکزی سازمان نظام مهندسی ساختمان کشور پیشنهادی به دولت ارائه دهد و در آن بخواهد که جلوی ورود رشته های دیگر به عرصه معماری گرفته شود. در آموزش معماری نیز بازنگری صورت گیرد و سیستم را مجدد شکل دهند و قوانین معماری که به عنوان یک ضوابط خشک آماده است. تجدید نظر انجام شود. ما باید به دنبال تجمیع باشیم تا مناسب رشد و تکامل فرزندان ما فضای زندگی تهیه و ساخته شود. در بحث مسکن مهر که به عنوان چالش در هر جلسه به آن اشاره شده است، ما به بیراهه رفته ایم. در زمان خودش آن مسئله عنوان شد اما مورد پذیرش قرار نگرفت. بعد از جنگ جهانی یک سری ساختمان هایی اینچنینی به وجود آمد و به این خاطر بود که مردم خانه های خود را از دست داده بودند و دولت ها موظف به شاخت آنها شدند. اما نکته قابل توجه این بود که سطح اشغال در آنها ۳۳ درصد بود در حالی که در مسکن مهر این عدد ۷۰ تا ۱۰۰ درصد است. خانه های اینگونه در این کشورها به بنیان های فساد و ناهنجاری های عمومی تبدیل شد و در نهایت بعد از تخریب به فضاهای سبز و پارک ها و ساختمان هایی متناسب با فرهنگ مردم تغییر یافت. ما در اینجا کاری را انجام دادیم که سال هاست در دیگر کشورها مردود شده است. من فکر می کنم نمونه موفق در این کشور وجود داشت که می شد به آن اتکا کرد مثل شوشتر نو که در زمان خوب در بهترین شرایط اجرا شد و به نتیجه رسید. اما در مقابل شهر جدید پرند ساخته می شود بدون اینکه هیچ گونه معماری ایرانی اسلامی در آن دیده شده باشد و صرفاً به عنوان سکونتگاه و خانه های کارگری به آنها نگاه شود. فضای سبزی وجود ندارد و افتخاری نداریم که به آنها بکنیم و اینگونه باشد که نتوانیم سهم و دین خود را به معماری کشور ادا کنیم.

دکتر حامد شیخ طاهری- عضو شورای مرکزی سازمان نظام مهندسی ساختمان: ما به نظام معماری نیازمندیم که بتوانیم بر اساس آن پاسخگو باشیم و منویات مقام معظم رهبری و فرهیختگان جامعه را نیز مورد توجه قرار دهیم نسل امروز چیزی برای عرضه به آینده ندارد و اگر امروز به داد معماری نرسیم فردا دیر خواهد بود.

من امروز در این جمع تنها روی اخبار خواهم بود و نکاتی اخذ شده ای را که خلا موجود در جامعه را نشان می دهد، بیان خواهم کرد.

استادانی که امروز در این جلسه حضور دارند همگی در فضای غرب آموزش دیده اند و ما نیز دست پرورده همین اساتید و بزرگواران هستیم. از طرفی ما معماران اینگونه عمل می کنیم و از طرفی آنها دغدغه معماری دارند. پس نگاه نگاهی تربیتی است و قضیه فراتر از مباحث آموزشی است. در دوره آموزشی قبل، تازه پس از چهار سال آمادگی پرورش یافتن را پیدا می کردیم و تازه متوجه می شدیم که در کجای دنیای معماری قرار داریم و دوره پرورشی تازه در حال طی شدن بود و این مطلوبیت به اندازه ای شکل گرفته بود که حتی حاضر به ترک محیط آموزشی خود نبودیم. سیستم آموزشی بسیار دارای اشکال است. با آموزش دیدن در این شرایط حقیقتا قابلیت نداریم فضایی را خلق کنیم که در آن کودکی به تعالی برسد مگر اینکه بر اساس نبوغ خود کودک. اینگونه است که معماری که من خلق می کنم نقش تربیتی نخواهد داشت.

من پرورش برترین استادان معماری هستم که خود آنها پرورش یافته یک سیستم غربی هستند و این سوال که چرا آنها از ما دلسوخته تر هستند ؟ نکته دیگر اینکه بحث آموزش حرفه است. در مصوبات هیات مدیره استان ما در بخش معماری خوب است که اشاره ای داشته باشیم که ریشه برخی اختلاف ها در کجا می تواند باشد. مصوبه اینگونه می گوید که :

• مبحث دوم مقررات ملی و مبحث نهصره ۲ ماده ۱۲ می گوید در شهرها و دفاتر نمایندگی که مهندسان حائز صلاحیت در رشته اصلی (معماری) به حد کفایت وجود ندارد و یا کم است، به طوری که ظرفیت کاری آنها از مبحث دوم مقررات ملی و میزان سهمیه مندرج در پروانه آنها تجاوز می کنند دفاتر نمایندگی مکلف اند بر اساس هم ارزی از رشته مرتبط استفاده کنند.

• در بخش نظارت مکلف گردید مهندسین ناظر عمران مهندسان و ناظر معماری در حد صلاحیت نظارت خود به خدمات نظارت معماری اقدام نمایند و خدمات ناظر هماهنگی کننده صرفا توسط مهندس سازه صورت گیرد.

از ۲۳ مصوبه هیات مدیره به جرات می توانم بگویم هر ۲۳ مورد غیر قانونی است و با مطابقت دادن با قانون و مقررات ملی قابل نقض است اما با جنگ و یا منطق نمی توان در برابر آنها سخن گفت.

چند سالی است که دوستان می توانند پروانه نظارت معماری بگیرند؟ زمان زیادی از این قضیه نگذشته پس هنوز پایه آنها برای نظارت تا گروه الف امکان پذیر است. حالا چه اتفاقی می افتد ؟ اینکه ساختمان های بلند مرتبه و پیچیده تر صرفاً توسط ناظرین عمران نظارت خواهد شد و از آن طرف برای ورود به حرفه نیز سخت گیری های بی شماری صورت می گیرد و فارغ التحصیل معماری با طی دوران طولانی تحصیل برای اسم کارشناس معماری و سه سال توقف و کارآموزی برای آمادگی جهت شرکت در

غربی ها معتقدند بر اینکه تاریخ مهم است اما ما هنوز به این باور نرسیده ایم. مبانی و منابع مشخص نداریم اما احکام مشخص است. احکام از هر جایی که فکر کنیم اخذ می شود. پس رسیدن به معماری ایرانی اسلامی فعلاً در حد یک شعار است و اگر بخواهیم وارد جزئیات شویم داستان تغییر می کند.

آزمون. این مسئله هم منابع بزرگ دیگری است که تعداد کمی از آن عبور کرده و عددی بین دو تا سه درصد را شامل می شود.

در این زمان طولانی برای اخذ پروانه معماری، چطور می شود با چنین مصوبه ای این اختیار به رشته ای داده می شود که نه پروانه و صلاحیتی به لحاظ قانونی دارد و نه سواد آکادمیک مرتبط با رشته را داراست.

از وزیر محترم که محصول اعتدال گرایی دولت جدید است تقاضا می شود، بر اساس باورهای عدالت محور، نظام واحد معماری را پایه ریزی کند تا پاسخگو باشد چرا که تا زمانی که ما سخن می گوییم و تصمیم گیرنده رشته های دیگر هستند هیچ کار دیگری نمی توان انجام داد.

مقام معظم رهبری و مصوبه مجمع تشخیص مصلحت نظام از ما خواهان رفع چنین مشکلی است اما نهادی نمی بینیم که در این میان پاسخگو باشد. منابع ما در حال از بین رفتن است، منبع تقلید مدنظر نیست بلکه باید بتوانیم به مخاطبان حوزه آموزش بگوییم که خوب از بد چگونه تمیز داده می شود. گواهینامه های حوزه معماری به هیچ وجه تخصصی نیست. تمامی بحث هایی که در حوزه معماری می شود جایگاهی برای طرح و برنامه ریزی و پاسخگویی ندارد.

ما به نظام معماری نیازمندیم که بتوانیم بر اساس آن پاسخگو باشیم و منویات مقام معظم رهبری و فرهیختگان جامعه را نیز مورد توجه قرار دهیم. نسل امروز چیزی برای عرضه به آینده ندارد و اگر امروز به داد معماری نرسیم فردا بسیار دیر خواهد بود.

کوروش شرفشاهی خبرنگار پارلمانی نشریه شمس، در ادامه میزگرد خواستار طرح چالش های این حوزه شد که به پاسخ های داده شده در این زمینه می پردازیم:

دکتر معمار ضیا: در اولین مرحله می بایست ابهامات معماری ایرانی اسلامی مطرح شود و چالش اصلی ما فهم عمیق این مسئله و انتقال آن به مردم است و این تعمیم می باید به نظام مهندسی و دولت محترم، جزئیات مشکلی را حل نخواهد کرد چون مسائل کلان باقی است و تا زمانی که به قول معماران کل را تبیین نکنیم به جز نخواهیم رسید.

منشور معماری نیز چالش است و بیان نامه معماری هم که بسیاری از این مسایل را حل می کند. این مسائل و مشکلات بسیار گسترده است و آنچه عنوان شد کلان این موضوعات است. نظام معماری، منشور معماری و دانشکده ها نیز در این مجموعه می گنجد که پیش روی معماری ایران قرار گرفته است.

در کنار این مسائل حتی سیستم دموکراتیک رای گیری در سازمان نظام مهندسی نیز مشکل ساز بوده است و موارد مطرح شده و مصوب در شهرستان ها وتو می شود.

باید برای پیگیری مواردی اینچنینی به سراغ شورای عالی معماری و شهرسازی رفت و پرسید که چرا ماده ۱۶۹ قانون برنامه پنجم توسعه همچنان در بلاتکلیفی به سر می برد. اگر روحانیت معتقد است که آپارتمان مسکن نیست، شعار هفده ساله من است. برای پاسخ به سوالات اینچنینی نیاز به تشکیلاتی است که پاسخگو باشد.

مهندس قبلی: نشریه شمس برای این نشست مهم ترین سوال و چالش را اینگونه مطرح می کند: فرهیختگان معماری ایران پاسخی برای معماران جوانی داشته باشید که الگوهای ساخت و ساز اسلامی ایرانی را در کدها و ردیف هایی جستجو می کنند که تا کنون در اختیار نداشته اند.

مساجد و دانشنه های تاریخی ما در حوزه تاریخ معماری چیز دیگری است اما امروز نیاز به معماری است که جهت سکونت جامعه به آن نیازمند است و شکل آپارتمان نشینی به خود گرفته است.

دکتر معمار ضیاء: برای این سوال که به معماران جوان چه چیزی ارائه دهیم نمی توان پاسخی از این جنسه کسب کرد. ما در جایگاه این پاسخ نیستیم گرچه بزرگان منفرداً می توانند در پاسخ به آن نظرات خود را ارائه دهند اما مسئله بزرگتر از این حرفهاست و این ساده انگاری است که فکر کنیم عناصر را در مواردی جز بیان کنیم. چرا که بحث بسیار تخصصی است.

مهندس اسماعیلی: جواب در صحبت های همگان لحاظ شده بود. معماری فرمول ریاضی نیست که پاسخ داشته باشد. در دانشگاه، سیلابس هایی که تدریس می شود باید اندیشه اسلامی را نیز در دل خود بگنجاند تا معمار جوان را وادار به اندیشه کند. از این رو است اگر اندیشه از این بخش گرفته شود به یک نقشه کش در ضابطه ای مشخص تبدیل می شود. ولیکن مشکلات را در دانشگاه ها و منابع تدریس باید تجدید نظر شود و باید اندیشه هایی که از دیگر کشورها دریافت می شود بومی سازی شود و اساتید ما باید عرصه برایشان فراهم باشد.

در رعایت قانون و زمینه سازی باید این مسئله را از شهرداری ها آغاز کنیم و طرح جامع مورد توجه قرار گیرد. زمانی می توانیم پاسخ دولت مردان و نهادهای ذیربط را در این خصوص بدهیم که نهاد مستقل داشته باشیم. الان بستری برای ارائه خدمات مهندسان معمار و شهرساز در کشور وجود ندارد و در دل سازمان نظام مهندسی ساختمان نیز با توجه به معماران و شهر سازان در حداقل تعداد قرار گرفته اند و قانون نیز حمایتی از آن نمی کند. امیدی نخواهد بود مشکلات حل شود. مطمئناً وزیر محترم در این خصوص راهکارهایی نیز خواهند داشت.

دکتر معماریان: آقای شرفشاهی حق دارند و تفکیک تمامی مسایل از توصیف ها، تحلیل ها، درد دل ها، راهکارها و ... برای شخصی غیر متخصص که از بیرون به مسئله نگاه می کند و شنونده است کار مشکلی است. ما اولین مشکل را در داشتن حامی می دانیم و کسی نیست که از معماری ایرانی اسلامی حمایت کند. حتی وزارت راه و شهر سازی و کاملا فاقد متولی است. پس از آن نمی توان برای تعریف معماری ایرانی اسلامی کلی اعلام کرد. در حیطه اسلام اگر به دنبال گرفتن حکم هستیم باید مبانی آن موجود باشد مبانی از منابع اسلامی اخذ می شود که قرآن و سنت

متاسفانه های عرصه های جمعی و شهرها در حال فروخته شدن هستند و تحت تراکم فروشی عنوان می شـــود چون ۸۰ تا ۸۵ درصد از بودجه عمرانی شهرداری ها از محل فروش تراکم کسب می شود. اما بحث در جای دیگری است که چرا بر همان اساس به مسائلی که در معماری اسلامی ایرانی است توجهی نمی شود.

است. حال اگر بخواهیم به شما حکم بدهیم از چه منبعی باید اخذ شود؟ ما در بحث منابع دچار مشکل هستیم و در حال از بین رفتن هستند. حال بدون وجود منابع، چگونه می توان حکم را صادر کرد؟ هر حکمی که صادر شود با تکیه بر اندیشه هایی است که از غرب گرفته شده است و به نظر بنده حتی بدتر از غربیها خواهد بود. باید به تاریخ و منابع تاریخی خود در این زمینه احترام بگذاریم.

غربیها معتقدند بر اینکه تاریخ مهم است اما ما هنوز به این باور نرسیده ایم. مبانی و منابع مشخص نداریم اما احکام مشخص است. احکام از هر جایی که فکر کنیم اخذ می شود. پس رسیدن به معماری ایرانی اسلامی فعلا در حد یک شعار است و اگر بخواهیم وارد جزئیات شویم داستان تغییر می کند.

۱۴۰۰ سال معماران ایرانی احکام را صادر کرده اند و همانی که در حال تخریب است حکم مورد نیاز ماست اما نتوانسته ایم از آنها بهره کافی را ببریم.

دکتر ایوتراب: مطلبی که در بحث چالش و مقوله معماری ایرانی اسلامی مطرح شد را می توان در دو بخش خلاصه کرد که در دو بخش سخت افزار و نرم افزار تعریف می شود. از دیدگاه نرم افزاری که همان فلسفه معماری اسلامی ایرانی باشد هیچگونه کمبودی نداریم. کتب علوم و فنون و هنرهایی که در عرف دین، فقه و شارع مقدس آمده است را با عرضه کردن و تالیف و در آمیختن با نظرات افرادی چون فارابی، ابن خلدون، ابن بطوطه و ابن رشد مکتوب شده و در دو دسته فلسفه نظری و عملی تقسیم بندی می شود.

در بخش نظری علوم برین، مبانین و زیرین داریم و در علوم عملی، علم سیاست تدبیر منزل و مدن که مدنیت جامعه از این علم مدن است که مشتق می شود. بنابراین در بحث نرم افزار و دست یابی به متون اسلامی با توجه به اینکه علوم ریاضیات، نجوم، هنر و موسیقی جز این علوم است و معماری اسلامی برگرفته از کاملترین این علوم چون علم ارسماطاقی است پس کاملا در حوزه مستندات، کامل و بدون نقص بوده و هستیم و کمبودی در این بخش به چشم نمی خورد. علامه حسن زاده آملی نیز در کتاب یازده رساله فارسی ایشان، آماده است که تعیین قبله نیز با محاسبات ریاضی از شانوده ها و اصول معماری است.

در بحث سخت افزاری است. برای تحقق اهداف والای معماری اسلامی ایرانی لازم است که باید بگوییم با مسائل بسیاری روبرو هستیم. مشکلات عیان است و شهرداری به عنوان متولی طرح تفصیلی شهر ها و وزارت راه و شهر سازی نیز به عنوان متولی طرح های جامع کلان شهر ها از این قاعده مستثنی نیستند.

متاسفانه های عرصه های جمعی و شهرها در حال فروخته شدن هستند و تحت تراکم فروشی عنوان می شود چون ۸۰ تا ۸۵ درصد از بودجه عمرانی شهرداری ها از محل فروش تراکم کسب می شود. اما بحث در جای دیگری است که چرا بر همان اساس به مسائلی که در معماری اسلامی ایرانی است توجهی نمی شود. در طرح تفصیلی شهر تهران پهنه هایی را به عنوان پهنه های مختلط تجاری، اداری، مسکونی و خدماتی تعریف می کنند. حال با رجوع به وجدان خود که در اصول معماری نیز از آن به همسایگی تعبیر می شود، آیا امکان این هست که ساختمانی در زمینی ساخته شود که در آن واحد پارکینگ، کاروانش را در طبقات زیرین و در طبقات بالاتر، واحدهای اداری و فراتر از آن واحد مسکونی را در خود جای دهد و تلاز عروسی را نیز داشته باشد. این آشفتگی بر اساس کدام اصول شهرسازی اتفاق افتاده است؟

آیا دست اندکاران در طرح های تفصیلی، تراکم و کاربری ها را براساس سرانه های جمعیتی تهیه کنند؟ خیر

در مقابل آن در معماری ایرانی اسلامی مسئله ای داریم تحت عنوان حیا و حجاب و عدم اشرافیت. با نگاه می توان دریافت که در ضوابط طرح های تفصیلی تراکم داده شده بیان می دارد و این حق را می دهد که هرگونه که بخواهید بسازید و تا ۵۰ درصد طبقات فوقانی ساخت و ساز داشته باشید در حالی که در همسایگی ساختمانی است که تا ۶۰ درصد پیشروی داشته است و اتفاقی که در منظر شهری می افتد چه در فلسفه ایرانی و چه در نظریات غرب، بر یک مسئله تاکید داشته و بر سه اصل استوار بوده است. استحکام که در پی آورنده آرمش است، امنیت و آسایش. اگر در معماری ایرانی و اسلامی کند و کاو کنیم می توانیم دریابیم که در آن سه اصل مستظر است اما در بخش سخت افزاری دچار مشکل هستیم.

باید راهبرد و راهکاری را به عنوان ماحصل این جلسه ارائه بکنیم تا دغدغه ها را نیز منتقل و شرایط را تعدیل کرده باشیم.

دکتر فلامکی: یک نکته اساسی اشاره شد که در تاریخ علوم ما و مدیریت علمی ما مطرح است، امید است که این اتفاق بیافتد اما با شناختی که از نحوه مدیریت کشور درک می شود می توانم بگویم که این مسئله حداقل تا ۳۵ سال دیگر حل نخواهد شد. از طرفی وزارت علوم است که مدام در خود به فهقرا می رود و هر بار که می خواهد گام مثبتی بردارد تنها نگاه اداری به آن دارد.

وزارت علوم هرگز قدر نخواهد بود که نه مسائل خود و نه مسائل ما را حل کند بنابراین یک راه می ماند و آن این است که از بیرون به دانشگاه ها و وزارت علوم کمک کنیم. منشور معماری از جلسه ای اینچنینی زاده شد و عده ای از کارشناسان ارشد کشور که هر کدام به طریقی به معماری مرتبط می شدند در آنجا حضور داشتند و آقای سعیدی کیا آن را مدیریت می کرد. در دوران جدیدی که شروع شده ما از متخصصان می پرسیم که چه کنند دیگران. و سپس به مدیران انتقال می دهیم که کار صحیح و جدیدی است. معماری را ما در دورن یک فضا تعریف می کنیم و ۱۵ رشته مختلف هستند که به کمک می آیند و معماری را تعریف می کنند. اینگونه بود که عنوان شد که بیان نامه معماری را در کشور تهیه و تدوین کرده و ابهامات را در آن برطرف کنیم.

کلاس هایی برگزار خواهد شد و فارغ التحصیلان دوره دکترای معماری

و کسانی که امتحان جامع خود را داده اند در گروه‌های بیست نفره، تحت تدریس عالی ترین اساتید کشور قرار خواهند گرفت و حاصل آن به وزارت علوم خواهد رفت و شخصیت‌های مورد نیاز وزارت خانه به این مجموعه معرفی خواهد شد. اما نکته دیگر اینکه هر جور که بگردیم و به هر معامله ای که بخواهیم در زمینه معماری دست پیدا کنیم، سه مقوله اصلی داریم. ماده، صورت و معنا. تا زمانی که این سه را از ریشه نبینیم و پیوند آنها را تا روزی که زندگی می کنیم در نیابیم؛ هرگز به یک فضای ساخته مطلوب نمی رسیم.

نکات پایانی:

در این جمع جای یک اقتصاد دان و یک جامع شناس خالی است. ما یکی از مشکلات عمده ای که با آن روبرو هستیم نگاه سرمایه ای است که متاسفانه به حوزه ساخت و ساز مسکونی روا داشته می شود و یکی از مسائلی بوده که در چهار دهه اخیر گریبان حوزه مسکن را گرفته است و زمان بسیار زیادی هم نیاز است تا این نگاه اصلاح شود. زمانی که این نگاه وجود داشته باشد، برای برگشت به یک اصالت معماری با پرچسب اسلامی و ایرانی با حذافلی چون تولید مصالح که شکل مدرن و امروزی به خود گرفته است کمی دور از ذهن است. آیا معماری ایرانی و اسلامی این را می پذیرد؟ که این امر نیازمند خروج مسکن از قالب سرمایه ای خود است. چون این مسئله شکل بحران به خود گرفته است برای گذار از آن لازم است بستر سازی هایی صورت گیرد و بخش اقتصادی کشور نیز برای ارائه راهکار به این قضیه ورود کند و با ایجاد امنیت سرمایه گذاری در بخش های دیگر، مسکن را از این حوزه خارج کنند. معماری هویت و نمود بیرونی فکر یک جامعه و ملت است. زمانی که از خیابانی عبور می کنید و با چشم ساختمان‌ها را دنبال می کنید آنچه نصیب خواهد شد نوعی خمودگی و ناراحتی است که به ذهن متبادر می سازد و این مسئله به اندازه ای حاد است که نمی توان سیمای شهری را به مدت طولانی تحمل کرد. این مسئله در کشورهای دیگر تا حد زیادی حل شده است. لازم است در ایران نیز زمینه برای تبیین وتثبیت معماری ایرانی اسلامی با همکاری کلیه بخش ها فراهم شود. اما مسئله دیگر مسئله آموزش در مراکز آموزش عالی است، با مقایسه تعداد مهندسان معمار ما با جامعه ای که در بهترین حالت شرایطی برابر ۲۵۰ هزار مهندس با ۷۵ میلیون نفر مخاطب را در مقابل هم قرار می دهد، چه تقابل فکری و ایدئولوژیک را ایجاد خواهد کرد ؟ و فکار عمومی چه واکنشی در برابر تغییراتی که سال ها برای انجام آن زمان صرف شده و دوباره به بازگشت می اندیشد. خواهد داشت؟ الگوی معماری ایرانی اسلامی تا چه اندازه می تواند در بین این افکار عمومی نفوذ داشته باشد؟

از این روست که حوزه جامعه شناسی نیز باید در این قضیه وارد شود. زمانی که افکار عمومی آماده باشند برای پذیرش این قضیه دیگر مشکلی برای ادامه راه نیست. نسل امروز ما پذیرای میراث پدران خود نیست و وقتی معماری گذشتگان خود را به دست وی می سپارند آن را تخریب کرده و یک بنای مدرن را جایگزین آن می کند. آیا برنامه برای تغییر چنین نگرشی وجود دارد؟

تمام آیین نامه ها وانگوها موجود باشد و سرمایه ها و سرمایه گذاران و تمام موارد مورد نیاز فراهم باشد و آموزش عالی نیز در مسیر خود قرار گیرد اما افکار عمومی آن را نپذیرند در واقع طرح شکست خورده است. امروز ساخت و ساز در کشور صرفا تامین نیاز است و سالانه یک و نیم میلیون واحد مسکونی مورد نیاز جامعه باید ساخته شود. حال چه تعریفی از این فرایند و خط تولید و پروسه ساخت و ساز داریم ؟ فکر می کنیم هرم سه وجهی ساخت و ساز را نباید از یاد برد که قاعده آن را نیروی انسانی متخصص، قوانین و مقررات و مصالح تشکیل می دهند و راس آن سرگروه در نظر بگیریم به راحتی می توان این ارتباطات را در سه وجه تعریف کرد. لذا نگاه کلان تر به این موضوع بسیار موردنیاز و حائز اهمیت است.

یادداشت

بررسی جایگاه نظام کاردانی ساختمان

اصغر شیرازپور- کارشناس ارشد سازمان نظام مهندسی ساختمان کشور

برحسب وظیفه‌ای که دارم مطالب مرتبط با سازمان نظام مهندسی ساختمان را که بدستم می‌رسد مطالعه می کنم و اگر لازم باشد اظهارنظر می شود.

جناب آقای مهدی مؤذن ریاست محترم سازمان نظام کاردانی ساختمان استان تهران در تاریخ ۱۳۹۲/۰۴/۱۱ یک کنفرانس خبری تشکیل داده اند و در آن کنفرانس تا آنجا که مقدور بوده سازمان نظام مهندسی ساختمان را مسوول تمامی مشکلات و کمبودهای جاری سازمان خویش دانسته اند لذا، به عنوان یک عضودردآشنا بر خود وظیفه دانستم که ضمن قدردانی از تلاشهای ایشان و هیأت مدیره محترم سازمان نظام کاردانی استان تهران در جهت ورود به بازار مسکن نکاتی چند معروض دارم.

۱ اشتغال صفردرصدی کاردانها از کجا ناشی می شود؟

تا زمانی که دو سازمان موازی برای یک موضوع (خدمات مهندسی ساختمان) وجود نداشته باشد مسلماً آن سازمانی که قانون مستقل و شفاف دارد مورد وثوق خواهدبود. در این قانون (قانون نظام مهندسی وکنترل ساختمان) نحوه صدور پروانه اشتغال برای کاردانها تبیین شده است و در آیین نامه اجرایی همین قانون در تبصره ۲ ماده ۱۲ تصریح کرده است(درمحل هایی که طراحان،ناظران ومجریان اشخاص حقیقی یاحقوقی دارای پروانه اشتغال به تعدادکافی نباشدباوجودنداشته باشد؛ اگر از مهندسان مرتبط ومهندسان سایر رشته ها جبران نشد از کاردانها و ...) استفاده شود.

توجه: در استان تهران با توجه به تعداد مهندسان و عدم اجرای قانون نظام مهندسی و کنترل ساختمان توسط شهرداریها، کار برای مهندسان هم یافت نمی شود،بنابراین، تبصره ۲ماده ۱۲ آیین نامه اجرایی کاربردی ندارد و مسلماً اشتغال صفردرصدی برای کاردانها گریزناپذیر است.

نکته: اول باید قانون نظام مهندسی بازنگری شود (دو سازمان موازی هم معنا ندارد) و بعد هم شهرداری‌ها قانون‌پذیر باشند تا کارهای درجاعی از ظرفیت مهندسان افزون باشد.

۲- نگاه انحصاری سازمان از کجا ناشی می شود؟

این نگاه هم برمی گردد به قانون که از اول تا آخر سازمان نظام مهندسی ساختمان را مسوول نهایی خدمات مهندسی در امر ساختمان سازی مطرح کرده است.

توجه: کاردانهای محترم می توانند در بخش اجرای ساختمان نقش بسیار مهمی را ایفا کنند مشکل در طراحی و نظارت است که محدودیت وجود دارد. اگر به مبحث دوم مقررات ملی ساختمان و یا آیین نامه سازندگان مراجعه کنیم نقش کاردانها در اجرای ساختمان بسیار شفاف است آنها می توانند به صورت عضو حقوقی یا حقیقی سازمان نظام مهندسی ساختمان منشأ اثر فراوان در امر ساخت ساختمان باشند(ماده ۱۱).

۳- کارشکنی سازمان برای حضور کاردانهای فنی چرا؟

به اطلاع می رساند، همانگونه که خود ایشان در مصاحبه عنوان کرده اند، تشکیل سازمان کاردانها با مصوبه هیأت دولت می باشد (آیین نامه اجرایی)، اما قابل ذکر است که بایدبدانیم که بخشنامه های صادره متناقض با قانون و حتی آیین‌نامه اجرایی نمی تواند به اجرا درآیدبنابراین، اگر صدور بخشنامه ای باعث شودکه قانون نظام مهندسی و کنترل ساختمان نقض شود باید جلوی آن را گرفت و آن را منفی نمود این عمل کارشکنی نیست،بلکه حراست از قانون وضع شده است. اگر غیر از این می شد جواب ۲۵۰۰۰۰ نفر مهندس عضونظام مهندسی ساختمان را چه کسی می داد؟

توجه: جایگاه دو سازمان موازی برای کار مشخص نمی تواند یکسان باشد.

نکته اگر به مواد ٤ و ۲۸ قانون نظام مهندسی و کنترل ساختمان رجوع کنیم متوجه می شویم که در این قانون «مهندسان- کاردانها و معماران تجربی» به صورت یکپارچه دیده شده اند در حالی که در آیین نامه اجرایی همین قانون متولیان سیاستگزاری و اجرایی به صورت موازی تعریف شده است و در این آیین نامه اجرایی شعارهای حل ارایه شده به این شرح است «برای هماهنگی و انسجام بیشتر بین حرفه مهندسی و سایر حرفه های وابسته به آن و همکاری بین سازمان نظام مهندسی ساختمان استان و سازمان نظام کاردانی ساختمان، شورای رابط متشکل از ۵ عضو (دو نفر از اعضای هیأت مدیره سازمان نظام کاردانی ساختمان دو نفر از اعضای هیات مدیره سازمان نظام مهندسی ساختمان و یک نفر نماینده وزارت مسکن وشهرسازی) به عنوان یکی از ارکان سازمان نظام کاردانی مطرح شده است که این شورا در حال حاضر فعال نیست در حالی که بایستی به نحو بایسته فعال شود تا هر چه بیشتر این دو سازمان بهم نزدیک شوند وهر یک راه فرار گیرندتا راه حل های کوتاه‌مدت برای این معضل ارایه گردد.

نکته مهم:

در شانزدهمین اجلاس هیأت عمومی سازمان نظام مهندسی ساختمان (اعضای اصلی هیت مدیره سی و یک استان) یکی از بندهای قطعنامه پایانی اجلاس به شرح زیر جهت اثبات همکاری و نه قطع آن طرح شده است «هیئت عمومی بر این باور است و تأکید می نماید که هماهنگی دربین دو سازمان نظام مهندسی ساختمان و نظام کاردانهای ساختمان باعث همکاریهای متقابل و ارتقای کیفیت ساخت و ساز می گردد».

به امید روزی که با دیدگاه مثبت وبالتعیین و تثبیت محوریت هماهنگی وانسجام لازم فراهم گرددوکاردانها این قشرمحترم وزحمت کش ومحترم در جایگاه خود در امر ارتقای کیفیت ساخت ساختمان قرار گیرند.

مقاله

بررسی حق بیمه قراردادهای پیمانکاری و مهندسان

کریم حسین آبادی - مشاور طرح‌های غیرعمرانی

مقدمه:

مهمترین منبع و ماخذ حقوق کار در عمل، قانون کار هر کشور است که با اهمیت‌ترین قانون بعد از قانون اساسی نیز هست.

قوانین مربوط به کار ممکن است کلا تحت عنوان قانون کار یا قسمت‌هایی از آن تحت عناوین دیگر، مانند قانون شوراهای کارگری، قانون تامین اجتماعی و قوانین دیگر تصویب شده باشند. به دلایل مختلف از جمله ضرورت‌های احتمالی یا اختصاصی تغییر بعضی از ضوابط که قانونگذاران به آن نمی‌پردازند در قالب آیین‌نامه‌ها و مصوبات به قوه مجریه یا مراجع دیگری که در قانون مشخص می‌شود محول می‌شود.

در بحث حاضر به یکی از مندرجات قانون تامین اجتماعی یعنی حق بیمه قراردادهای پیمانکاری و مهندسین مشاور که مشمول طرح‌های عمرانی نیستند، پرداخته و ابعاد مختلف آن از نظر قوانین و مصوبات مربوطه بررسی می‌شود. به منظور ارائه مقایسه تاریخی مقررات سعی شده که بخشنامه‌های قدیم که قبل از بخشنامه‌های رایج در حال اجرا بوده، مطرح شده و دلایل فسخ آن و علل جایگزینی مقررات جدید مورد ارزیابی قرار گیرد.

مفـــاد مواد اصلی مرتبط با حق بیمه قراردادهای پیمانکاری در قانون تامین اجتماعی:

در قانـــون تامین اجتماعی مصوب خردادماه ۱۳۵٤ در ارتباط با حق بیمه قراردادهای پیمانکاری به مواد زیر اشاره شده است:

«ماده ۳۸- در مواردی که انجام کار به طور مقاطعه به اشـــخاص حقیقی یا حقوقی واگذار می‌شـــود کارفرما باید در قـــراردادی که منعقد می‌کند مقاطعه‌کار را متعهد کند که کارکنان خود همچنین کارکنان مقاطعه‌کاران فرعی را نزد ســـازمان بیمه کند و کل حق بیمه را به ترتیب مقرر در ماده ۲۸ این قانون بپردازد. پرداخت پنـــج درصد بهای کل کار مقاطعه‌کار از طرف کارفرما موکول به ارائه مفاصا حساب از طرف سازمان خواهد بود.

در مـــورد مقاطعه کارانی که صورت مزد و حق بیمه کارکنان خود را در موعد مقرر به ســـازمان تسلیم و پرداخت می‌کنند، معادل حق بیمه پرداختی بنا به درخواست سازمان از مبلغ یادشده آزاد خواهد شد. هرگاه کارفرما آخرین قســـط مقاطعه کار را بدون مطالبه مفاصا حساب سازمان بپردازد مســـوول پرداخت حق بیمه مقرر و خسارت مربوط خواهد بود و حق دارد وجوهی را که از این بابت به سازمان پرداخته است از مقاطعه‌کار مطالبه و وصول کند. کلیه وزارتخانه‌ها و موسسات و شرکت‌های دولتی، همچنین شـــهرداری‌ها و اتاق اصناف و موسسات غیردولتی و موسسات خیریه و عام‌المنفعه مشـــمول مقررات این ماده هستند.»

«ماده ۳۹- کارفرما مکلف اســـت حق بیمه مربوط به هر ماه را حداکثر تا آخرین روز ماه بعد به سازمان بپردازد.»

«ماده ٤۰- در صورتی که کارفرما از ارســـال صورت مزد مذکور در ماده ۳۹ این قانون خودداری کند سازمان می‌تواند حق بیمه را راسا تعیین و از کارفرما مطالبه و وصول کند.»

«ماده ٤۱- در مواردی که نوع کار ایجاب می‌کند سازمان می‌تواند به پیشنهاد هیات‌مدیره و تصویب شورای‌عالی سازمان نسبت مزد را به کل کار انجام یافته تعیین و حق بیمه متعلق را به همان نسبت مطالبه و وصول کند.»

بخشنامه شماره ۱۳٤ درآمد

(موضوع: ضرایب دستمزد قراردادهایی که مشـــمول ضوابط طرح‌های عمرانی نیستند — مورخ ۱۳٦۵/۷/۷)

۱- نظر به اینکه قانون به ســـازمان تامین اجتماعی اختیار داده است تا در

مواردی که نوع کار ایجاب کند، نسبت مزد به کل مبلغ کل کار انجام یافته را تعیین و حق بیمه متعلقه را به همان نسبت مطالبه و وصول کند. به این ترتیب سازمان برای هر نوع فعالیت که به طور پیمانکاری انجام می‌یابد حداقل ضریب دستمزد مورد عملیات را تعیین و حق بیمه را نیز براساس آن از پیمانکار مطالبه می‌کند؛ با عنایت به اختیارات مندرج در ماده ٤١ قانون مذکور، مطابق بخشنامه شماره ١٣٤ درآمد، نحوه محاسبه حق بیمه انواع فعالیت‌های پیمانکاری در شش فصل مشخص شد (بخشنامه فوق با تصویب، مصوب مورخ ١٣٧٠/١/٢٤ منسوخ شد)

٢ـ از بخشنامه شماره ١٣٤ و مواد قانون مربوطه چنین برداشت می‌شود که چنانچه پرداخت کل حق بیمه برای دوره انجام قرارداد از طرف پیمانکار برابر یا بیشتر از حق بیمه ضریب دستمزد تعیین شده باشد مفاصا حساب در زمینه وصول حق بیمه صادر می‌شود و در غیر این صورت، مابه‌التفاوت حق بیمه تا معادل ضریب مربوط به عملیات از پیمانکار وصول و سپس اقدام به صدور مفاصا حساب خواهد شد.

تصویب‌نامه مورخ ١٣٧٠/١/٢٤ شورای‌عالی تامین اجتماعی و بخشنامه شماره ١٤٩ درآمد مورخ ١٣٧٠/٢/٣٠

١ـمطابق بخشنامه شماره ١٣٤ درآمد در عمل وجوه مکسوره از صورت وضعیت‌های موقت تا ارائه مفاصا حساب از طرف پیمانکار نزد کارفرما به صورت سپرده نگهداری شده و پس از پایان قرارداد در صورتی‌که پیمانکار اقدام به تصفیه حساب با سازمان تامین اجتماعی می‌کرد، سپرده یادشده آزاد می‌شد. به همین دلیل در مواردی که پیمانکار از بیمه نمودن کارکنان خودداری کرده و اقدامی به دریافت مفاصا حساب نمی‌کرد بیشتر سپرده کسر شده نزد کارفرما باقی مانده و سازمان تامین اجتماعی از دریافت حق بیمه و کارکنان شاغل از نعمت بیمه محروم می‌ماندند.

٢ـسازمان تامین اجتماعی به منظور جلوگیری از تضییع حقوق خویش و نیز افزایش مبلغ حق بیمه قراردادهای پیمانکاری، مصوبه مورخ ١٣٧٠/١/٢٤ و بخشنامه شماره ١٤٩ درآمد مورخ ١٣٧٠/٢/٣٠ را به تصویب رسانده و جایگزین بخشنامه‌های قبلی از جمله بخشنامه شماره ١٣٤ درآمد می‌کند.

٣ـبراساس مفاد برخی از مواد مصوبه و بخشنامه یادشده داریم: «ماده ١ تصویب‌نامه: حق بیمه کارکنان شاغل در قراردادهای زیر به ماخذ پانزده درصد (١٥ درصد) ناخالص بهای کل کار تعیین و وصول می‌شود:

١ـ کلیه قراردادهایی که در اجرای آنها تمامی مصالح مصرفی به عهده واگذارنده کار (کارفرما) است.

٢ـ کلیه قراردادهایی که موضوع آنها ارائه خدمات اعم از خدمات نصب، فنی، مشاوره، آموزش طراحی، نقشه کشی، نقشه‌برداری، نظارت، حسابداری، حسابرسی، تنظیمات و..... بوده یا در اجرای کار نیازی به مصالح نباشد.»

«**ماده ٢ تصویب‌نامه:** حق بیمه کارکنان در سایر قراردادها به ماخذ هفت درصد (٧ درصد) ناخالص بهای کل کار تعیین و وصول می‌شود.

تبصره: قیمت تجهیزاتی که پیمانکار از طریق گشایش اعتبار اسنادی از خارج از کشور خریداری می‌کند مشمول کسر حق بیمه نخواهد بود.»

«ماده ٤ تصویب‌نامه: در مواردی که عملیات قرارداد منحصرا ارائه خدمات بوده و تواما به صورت مکانیکی و دستی انجام می‌گیرد به نسبت کارکرد دستی طبق ماده یک و به نسبت کارکرد مکانیکی طبق ماده دو عمل خواهد شد.»

«**ماده ٥ تصویب‌نامه:** در تمامی موارد فوق چنانچه حق بیمه فهرست‌های ارسالی پیمانکار بیشتر باشد، ملاک محاسبه و وصول حق بیمه، فهرست‌های پیمانکار خواهد بود.»

«**قسمت آخر بند ١٢ بخشنامه:** ...در هرحال واگذارنده کار ملزم به رعایت ماده ٣٨ قانون تامین اجتماعی در مورد این گروه از پیمانکاران نیز هست.»

«**بند ١٥ بخشنامه:** درصد حق بیمه مذکور در تصویب‌نامه به ماخذ ١٥ درصد و ٧ درصد ناخالص بهای کل کارکرد معادل ٢٧ درصد حق بیمه موضوع ماده ٢٨ قانون تامین اجتماعی بوده و باید معادل یک حق بیمه به دست آمده بابت حق بیمه بیکاری نیز محاسبه و وصول شود.»

٤ـ همانگونه که در ماده ٣٨ قانون تامین اجتماعی ملاحظه می‌شود معادل حق بیمه‌های پرداختی بابت فهرست‌های حقوق و دستمزد، به نسبت، پنج درصد کسرشده از صورت وضعیت‌های موقت آزاد می‌شود و تصفیه حساب نهایی موکول به پایان قرارداد شده است. در حالی که مصوبه مورخ ١٣٧٠/١/٢٤ و بخشنامه شماره ١٤٩ علاوه بر کسر ضرایب در نظر گرفته شده (١٦/٦٧ درصد جهت قراردادهای خدماتی و ٧/٧٧ درصد جهت قراردادهای توام با مصالح) و گذارنده کار را ملزم به رعایت ماده ٣٨ قانون دانسته است و ضمنا نحوه تهاتر یا عدم تهاتر وجوه واریزی بابت حق بیمه‌های پرداختی فهرست‌های حقوق با وجوه مکسوره از سوی کارفرما به وضوح مشخص نشده است؛ بنابراین از مصوبات یادشده اینگونه برداشت می‌شود که کارفرما و پیمانکار به طور همزمان ملزم به پرداخت ضرایب تعیین شده در تصویب‌نامه مورخ ١٣٧٠/١/٢٤، درصد مندرج در ماده ٣٨ و حق بیمه ماهانه کارکنان هستند.

مصوبه مورخ ١٣٧٧/٤/٦ شورای‌عالی تامین اجتماعی

چاپ مصوبه ١٣٧٧/٤/٦ شورای‌عالی تامین اجتماعی در (روزنامه رسالت ـ شنبه ٢ آبان ماه ١٣٧٧) به ابهام مذکور افزوده است به طوری که در آن می‌خوانیم:

١ـ حق بیمه قراردادهای دستمزدی به ماخذ پانزده درصد ناخالص کارکرد به اضافه یک نهم آن بابت بیمه بیکاری (جمعا معادل ١٦/٦٧ درصد کارکرد)

٢ـ حق بیمه قراردادهایی که تهیه مصالح به عهده و هزینه پیمانکار است به ماخذ هفت درصد ناخالص کارکرد به اضافه یک نهم آن بابت بیمه بیکاری (جمعا معادل ٧/٨ درصد کارکرد)

به هنگام پرداخت هریک از صورت وضعیت‌ها یا صورت حساب‌های موقت پیمانکار و مهندسین مشاور کسر و همزمان طی چک در وجه سازمان تامین اجتماعی پرداخت شود. همچنین ٥ درصد کسرشده موضوع ماده ٣٨ قانون تامین اجتماعی مربوط به صورت وضعیت‌های پرداخت شده که نزد واگذارنده کار نگهداری می‌شود به سازمان پرداخت شود.»

بخشنامه شماره ١٤٩/٢ درآمد ـ مورخ ١٣٧٧/٦/٣

١ـ گرچه در بخشنامه ١٤٩/٢ تنها به کسر و پرداخت ضرایب تعیین شده در تصویب‌نامه مورخ ١٣٧٠/١/٢٤ شورای‌عالی تامین اجتماعی تاکید شده و کسر ٥ درصد موضوع ماده ٣٨ قانون تامین اجتماعی نفی شده و مصوبه ١٣٧٧/٤/٦ اصلاح شده، ولی باز نحوه تهاتر وجوه پرداختی با حق بیمه فهرست‌های حقوق و دستمزد در سکوت باقیمانده است.

٢ـ بررسی‌های تجربی درخصوص عملیات پیمانکاری حاکی از عدم تناسب اساسی ضرایب اعلام شده در مصوبه مورخ ١٣٧٠/١/٢٤ با حق بیمه کارکنان شاغل در آن است. به خصوص در قراردادهای پیمانکاری خدماتی یا جنبه‌های کیفی (مانند خدمات مشاوره‌ای، طراحی و مشاغل مشابه) که حق بیمه کارکنان شاغل بسیار کمتر از مبلغ حاصل از اعمال ضرایب مورد اشاره خواهد بود. ضمنا مشخص نشده که کارشناسان سازمان تامین اجتماعی براساس چه بررسی‌ها و روش‌های محاسباتی به چنین ضرایبی دست پیدا کرده‌اند. به خصوص وقتی این امر را در کنار نقد بخشنامه و تصویب‌نامه‌ها با قانون و نقاد مصوبات و بخشنامه‌ها با

یکدیگر قرار می‌دهیم، پیچیدگی موضوع بیشتر می‌شود. متاسفانه در امور غیرپیمانی نیز ناهمگونی حق بیمه کارکنان با خدمات ارائه شده از طرف سازمان تامین اجتماعی و افزایش بی‌رویه حق بیمه مربوطه در سال‌های اخیر، اثرات نامطلوب اقتصادی و فرهنگی بسیاری برجای گذاشته است.

بخشنامه شماره ۱۴۹/۱ – مورخ ۱۳۷۳/۱۰/۸

۱- بـا توجه به اینکه از یک طرف مطابق مفـاد ماده ۳۸ قانون تامین اجتماعی صدور مفاصا حسـاب از طرف سـازمان تامین اجتماعی به پایان قرارداد موکول شـده و به تبع آن برای بسـیاری از شرکت‌های پیمانکاری که طـی دوره انجام قرارداد نیاز به صـدور و اخذ مفاصا حسـاب داشتند، مشکلات بسیاری ایجاد شـده بود و از طرف دیگر بسیاری از فعالیت‌های غیرمشمول صرفا به دلیل انعقاد قرارداد، مشمول قانون یادشده می‌شدند، سازمان تامین اجتماعی اقدام به صدور بخشنامه شماره ۱۴۹/۱ کرد.

۲ در قسمت الف بند یک بخشنامه شماره ۱۴۹/۱ داریم

«در صورتی که پیمانکار شـخص حقوقی و دارای دفاتر و اسناد قانونی بوده و دفاتر آن مورد تایید سـازمان باشـد، در ایـن صورت با وصول حق بیمه طبق گزارش بازرسـی از دفاتر قانونی، صدور مفاصا حسـاب قرارداد بلامانع است. شـعب مکلفند انجام بازرسی از دفاتر قانونی این قبیل پیمانکاران را در اولویت قرارداده و پس از انجام بازرسی نیز سریعا بدهی محاسبه و مطالبه شود. در عین حال چنانچه پیمانکار قبل از انجام بازرسی از دفاتر قانونی نیاز به صدور مفاصا حساب قرارداد داشته باشد، در صـورت پرداخت بدهی قطعی و ارائه فـرم تعهدنامه، صدور مفاصا حساب قرارداد بلامانع خواهد بود»

در ارتباط با قسمت فوق نکات زیر قابل ذکر است

۱- در خصوص عبارت «وصول حق بیمه طبق گزارش بازرسی از دفاتر قانونی» هدف سـازمان به طور روشن بیان نشـده و معلوم نشده که آیا منظور این اسـت که ضرایب مندرج در مصوبه مورخ ۱۳۷۰/۱/۲۴ کنار گذاشته شده و حق بیمه قرارداد براساس حق بیمه واقعی کارکنان شاغل در قرارداد محاسـبه می‌شـود یا اینکه منظور، رسـیدگی به قراردادها و وصول حق بیمه براساس پیمان‌های خاتمه یافته است.

۲- اگر دسـتیابی به هدف اول مدنظر باشـد طبیعتا با تصویبنامه مورخ ۱۳۷۰/۱/۲۴ (کـه ضرایب قطعی تعیین شـده) مطابقت ندارد، ولی اگر هدف دوم مدنظر باشد سـاله رسیدگی امری غیرمنطقی می‌نمایاند، چرا که مستقیما اعمال ضریب کافی خواهد بود و نیازی به رسیدگی نیست.

۳ در قسمت ب بخشنامه شماره ۱۴۹/۱ داریم:

«قراردادهایی که موضوع آنهـا منحصرا خرید و فروش اجناس، مواد یا تجهیـزات بوده و نیازی به انجام کار بر روی اجناس و مواد و تجهیزات فروخته شـده از سوی فروشنده نداشته باشـد، مشمول این بخشـنامه و بخشنامه ۱۴۹ درآمد نبوده و صدور مفاصا حساب آنها بدون وصول حق بیمه بلامانع است».

گرچه در عبارت فوق جهت قراردادهای غیرپیمانی تعریف مشخصی ارائه نشده است، ولی تعریف مذکور یکی از مصادیق قراردادهای پیمانی است نه یک تعریف کامل. نظر به اینکه تاکنون تعریف جامعی از عملیات پیمانکاری ارائه نشده خطر احتمالی اعمال سلیقه در تشخیص قراردادهای پیمانی و غیرپیمانی بسیار است؛ زیرا صرف انجام خرید و فروش و عدم انجام کار اضافی بر روی اجناس معیار تفاوت عملیات پیمانکاری و غیرپیمانکاری نیسـت؛ بنابراین ارائه تعریف جامع و روشن و حتی‌الامکان به همراه مصادیق کامل از عملیات پیمانکاری ضرورت خواهد داشت.

قانـون رفع برخی از موانع تولید و سـرمایه‌گذاری صنعتی مصوب ۱۳۸۶/۵/۷

مطابق مفاد بند ج ماده ۱۱ قانون یادشده مقرر شده: «وزارت رفاه و تامین اجتماعی موظف اسـت حق بیمه تامین اجتماعی پیمانکاران طرح‌های عمرانـی و غیرعمرانی یـا بدون مصالح و یا مصالـح را صرفا بر مبنای فهرست ارائه شده توسط پیمانکار دریافت کنند.»

با تصویـب این قانون باید کلیه بخشـنامه‌ها و مصوبات قبلی از جمله کلیه مقرراتی که تعییـن حق بیمه قراردادهای پیمانکاری را براسـاس ضرایب از قبل تعیین شـده مشـخص می‌کرد، ملغی شده تلقی کرد. با این وجود و به‌رغم ابلاغ این قانون در تاریخ ۱۳۸۷/۹/۳۰ توسط ریاست جمهوری بنا به دلایل نامعلوم سـازمان تامین اجتماعی تاکنون نسبت به اجرای این قانون عملا اقدامی نکرده است. با توجه به اهمیت مبالغ حق بیمه قراردادهای پیمانـکاری در صورت اعمال ضرایب ثابت قبلی، این موضوع برای بسیاری از واحدهای تجاری مرتبط، حسابرسان شرکت‌ها و کارشناسـان مالیاتی مشـکلات فراوانی در خصوص ارزیابی صحیح مطالبات بیمه فراهم کرده اسـت؛ بنابراین ضروری اسـت هرچه زودتر نسبت به نحوه اجرای قانون یاد شده اقدام مناسب انجام شود.

نتیجه

تصویب‌نامه‌ها و بخشنامه‌ها باید بر اساس مطالعه و تحقیق و در چارچوب قوانین مربوطه وضع شـده، از سادگی، روشنی و کمال برخوردار باشند. مـسلما وجود نقص در هریک از ویژگی‌های مذکور، پذیرش و اجرای قوانین و مقررات را با مشکل و در مواردی غیرممکن می‌کند.

منابع

۱- مجموعه قوانین کار و تامین اجتماعی – ناشـر موسسه کار و تامین اجتماعی چاپ اول تیرماه ۱۳۷۱

۲- تکالیف کارفرمایان در اجرای مقررات تامین اجتماعی موسـسه حسابرسـی سازمان صنایع ملی و سازمان برنامه – چاپ دوم خرداد ماه ۱۳۶۶

۳- تصویب‌نامه‌ها و بخشنامه‌های سازمان تامین اجتماعی

۴ سایر قوانین موضوعه

یادداشت

جایگاه مهندسی ترافیک در ساخت و ساز شهری

□ کامران حاج نصرالهی - کارشناس ارشد ترافیک

مشکل حمل و نقل ترافیک علاوه بر اتلاف وقت جامعه سبب بروز مشکلات زیست محیطی و از سوی دیگر سبب تحمیل بار اقتصادی سنگینی بر پیکر جامعه و دولت شده است. این مشکلات به سبب عدم توجه به زیرساخت‌های شهری و برنامه‌ریزی حمل و نقل و همچنین عدم برنامه‌ریزی و اجرای صحیح در تخصیص کاربری اراضی و توسعه نادرست شهری از یک طرف و سیاست نادرست نوابد و عرضه وسایل نقلیه و همچنین تقاضای بالا برای وسایل نقلیه شخصی به دلیل نارسایی سیستم حمل و نقل عمومی شهرها از طرف دیگر و بسیاری مسایل دیگر، ایجاد شده است. مروری بر شکل‌گیری برنامه ریزی حمل و نقل و برنامه ریزی شهری در ایران بیانگر آن است که تحولات حمل و نقل درون شهری و وضعیت ترافیک شهرها از سال ۱۳۴۰تاکنون مورد توجه قرار نگرفته است و محور اساسی مطالعات بخش حمل‌ونقل شهری در طرح‌های توسعه شهری، صرفا به پیشنهاد اصلاح شبکه معابر موجود و تشخیص وضعیت آنها در آینده محدود می‌شود. میزان جمعیت پذیری و به بیان دیگر تراکم ناخالص جمعیت در یک سطح شهری به میزان اراضی تخصیص داده شده به سه کاربرد مسکن، معابر و خدمات بستگی دارد. اگر سیاست افزایش بهره وری یا افزایش تراکم در شهرها را که در شرایط امروز کشور جزو اهداف شهرسازی قرار گرفته است در نظر داشته باشیم، مهم‌ترین عامل تحقق این هدف کاهش متوسط سطح سرانه زمین مسکونی است، زیرا در مورد دو کاربرد دیگر یعنی شبکه معابر و خدمات، امکان تغییر بسیار کمتر از کاربرد مسکونی است. اما نکته بسیار مهمی که ظاهرا امروزه در اجرای سیاست فوق به اندازه لازم موردعنایت قرار ندارد، ارتباط با متغیرها با یکدیگر است.

از لحاظ نظری افزایش تراکم ساختمانی در زمینه مسکن به خصوص با توجه به امکان احداث ساختمان‌های بلند مرتبه، تقریبا نامحدود به نظر می‌رسد، ولی در عمل به دلیل ضرورت تخصیص بخشی از اراضی شهر به کاربردهای زمین بر (معابر، فضاهای باز و سبز و بسیاری از انواع تسهیلات شهری) چنین نیست و ارتباط متقابل بین این سه متغیر در میزان افزایش تراکم ساختمانی در بخش مسکن محدودیت جدی ایجاد می‌کند و در نظر گرفتن این واقعیت موجب بروز نارسایی‌های شدید در حمل و نقل و خدمات شهری گردیده است. باوجود تمامی مشکلات و معضلات ناشی از معضلات ترافیکی، متأسفانه به دلیل عدم تعریف جایگاه مناسب مهندسان ترافیک و عدم به‌کارگیری آنها در امور ساخت و ساز شهری، مواجه با عدم جذب متخصصان گروه ترافیک درحرفه اصلی خود هستیم.

این درحالی است که حدود یک قرن است که علم مهندسی و حمل و نقل و ترافیک در کشورهای پیشرفته به رسمیت شناخته شده و در امر شهرسازی به‌کار گرفته می‌شود و نتیجه این امر، وجود ترافیک روان و ایمن در شهرهای این کشورهاست.

درحال حاضر، حضور متخصصان این رشته در طراحی شهرهای کشور و مدیریت شهری بسیار کمرنگ می‌باشد و به‌رغم صدمات جبران ناپذیری که از این بابت به شهرهای کشور وارد گردیده است، باز هم به این مهم توجه زیادی نمی‌شود.

بدین ترتیب برای رفع این مشکل با توجه به ساخت و سازهای شهری، مهندسان ترافیک می‌توانند در قالب مهندسان مجاز شهرداری در امر نظارت ترافیکی بر بناهای با کاربری‌های خاص و عمومی مشغول به فعالیت شوند که در نتیجه می‌توان از بسیاری از معضلات با پیشگیری‌های منطقی جلوگیری کرد. درهمین‌حال سازمان نظام مهندسی می‌تواند با جذب و ارائه لیست کاملی از متخصصان با تعیین ظرفیت‌های مجاز و کنترل برنحوه عملکرد آنها، اسامی اعضای خود را به افراد متقاضی این خدمات اعلام نماید. همانطور که اشاره شده از جمله اصول اساسی برنامه‌ریزی حمل و نقل و ترافیک هر شهر، توجه به کاربری‌های آن است و چنانچه کاربری‌های موجود به هرعنوان تغییر یابند، الگوهای سفر یعنی جذب و تولید سفر در آن مناطق و سایر مناطق تأثیر گذار مربوط تغییر خواهند یافت. پیشنهاد می‌شود با نظرخواهی از مهندسان ترافیک عضو سازمان نظام مهندسی درخصوص تأثیر تغییر کاربری‌ها و انتقال این نظرها به شهرداری، با دیدی گسترده‌تر از گذشته به این فعل و انفعال شهری نگریست. نباید فراموش کرد اراضی تفکیکی به هنگام طراحی و اجرا از نظر جریان در شبکه داخلی و اطراف آن نیازمند بررسی مهندسی ترافیک است و در این رابطه مهندسان ترافیک می‌توانند به بررسی تأثیر تفکیک زمین برشبکه و اطراف و ارائه تمهیدات مورد نیاز جهت نگهداری کیفیت ترافیک و همچنین به تعیین جانمایی کاربری‌های داخل زمین، تعیین شبکه مورد نیاز برای داخل زمین و ارائه طرح‌های هندسی معابر و تقاطع‌های داخل و خارج زمین بپردازند.

مقاله

وحدت و کثرت در هندسه مساجد ایرانی

نسیم وارسته دهکردی دانشجوی دوره کارشناسی ارشد معماری،دانشگاه آزاد اسلامی واحد شهرکرد

چکیده:

معماری اسلامی به ویژه مساجد مولود الهام درونی هنرمند است که از حکمت و معنویت حاکم بر تعالیم انسانی نشات می گیرد. در دیدگاه توحیدی سنت، با نگاه معنا گرایانه به شکل های معماری که از طریق اعداد و هندسه تحقق می یابند، تگریسته می شـود. از این دیدگاه معماری مساجد، ارایه دهنده اشکال و تزیینات گوناگون در جهت نشان دادن مفهوم وحدت می باشد (نگارنده).

علیرغم نگاه عرفانی در بسیاری از کتب به معماری مساجد. تاکنون تحقیق و پژوهش جامعی در زمینه شناسایی و علل بکارگیری اعداد مقدس در ساختار و تزیینات مساجد صورت نگرفته، لذا ضروری است با بهره گیری از منابع عرفانی به بررسی معانی باطنی اعداد به کار رفته در ظرف مفهومی سنت با هدف فهم معانی از نگاه یک عارف یا صوفی، پرداخته شود(مجله هنرهای زیبا-شماره ۳۴: زمستان، ۱۳۸۸).

استفاده از نقوش هندسی در مفهوم نمادین و فلسـفی آن، به منظور تاثیر گذاری روانی بر نیایش گر و تقویت حس وحدانیت، در فضای مسجد است. شکل های پیچاپیچ هندسی با تکرار تناسبات وابسته به یک نقش، نوعی احساس نظم و هماهنگی را می آفرینند. قدر مسلم این که: نقوش هندسی، با هماهنگی و احساس وحدت، همراه با مضامین معنوی کتیبه ها پیام های معنوی و روحانی ارزش مند و قدرتمندی را نشان می دهند که نه تنها در روح واندیشه بیننده، رسوخ می کند، بلکه در کنار یکدیگر ترکیب های بی نظیری را پدید می آورند که به لحاظ زیبایی شناختی، بسیار حایز اهمیت می باشند(مجله مطالعات هنر اسلامی پاییز -زمستان ۱۳۸۵).

مقدمه:

به گفته سـید حسین نصر در واقع امر،انسان باید در ابعاد درونی اسلام در باطن که طرز رفتار را دربر گرفته و با حق باز نموده می شود، متوجه منشـا هنر اسلامی شـود. این جنبه درونی به علاوه، به طرزی تفکیک ناپذیر با معنویت اسـلامی ارتباط دارد.« در اسلام به باطن انسان ارزش بیشتری داده شده است. به همین صورت در محدوده جنبه های درونی سنت اسلامی است که شخص باید به دنبال مبدا هنر اسلامی و قدرتی باشـد که اشـکال مختلف آن را ایجاد کرده و آنها را در روزگار حفظ کرده اسـت. قرآن و حدیث پیغمبر منابع اصلی فلسـفه و همچنین هنر اسـلامی هستند. تمام اشکال هنر باید نظر به قرآن و سنت پیغمبر خدق شود. قرآن مجموعه رهنمون های وحدت را به دست می دهد در حالی که پیامبر تجلی این وحدت را درون کثرت و شـاهد این وحدت را در خلقت او (خدا) در اختیار می گذارد. به طور خلاصه، هنر اسـلامی در مسـجد متجلی می گردد که نتیجه حضور وحدت بر ساحت کثرت است و با روش خاص خود وحدت مبدا الهی -وابستگی همه کثرت به یک خدا را منعکس می کند. این هنر با نظم بسیار زیاد در خط مستقیمی که توسط حس ها، حقایق و کنش های ازلی قابل فهم است خود را متجلی می کند(هنر اسلامی و پیام روحانی آن- خواجه محمد سعید - ترجمه مهترا سرحدی).

وحدت:

(وَ د) [ع . وحـدة] ۱ - (مص ل .) یکی بودن، یگانه بودن . مق کثرت . ۲ - (مص .) یگانگی، یکی بودن . ۳ ملی اشتراک همهٔ افراد یک ملت در آمـال و مقاصد چنان که به منزلهٔ مجموعهٔ واحدی به شـمار آید. ۴ وجود عقیده ای است مبتنی بر این که جهان وجود از جمادات و نباتات و حیوانـات و معـادن و مفارقات و فلکیات همه یـک وجودند که در مرتبت فوق و قوی و اشد. وجود خدا قرار دارد.بسیاری . مقابل وحدت، یگانگی . تعدد موجودات عالم، کثرات . (فرهنگ فارسی معین).

اصل وحدت و کثرت از دیدگاه فلاسفه

حکما در تعریف لفظی «واحد» آورده اند که «الواحد لا ینقسم». انقسام به معنی کثرت است پس در تعریف وحدت از مفهوم کثرت استفاده می کنیم. همچنین در تعریف کثرت نیز متقابلاً از مفهوم وحدت استفاده می کنیم زیرا که وحدت مبدأ کثرت است و وجود کثرت و ماهیت آن برگرفته از وحدت است (آملی، ۱۳۶۲).

یکی که واحد است، مبدأ و منشا جمیع اعداد است و ظهور این مبدأ که یک است به صورت اعداد متکثر و مخصوص شدن آن مبدأ که واحد است در هر مرتبه از این مراتب، به اسمی و صفتی و خصوصیتی است، چنان چه در مرتبه اولی که به صورت دیگر تجلّی می نماید. دو؛ می خوانند و در مرتبه دیگر، سه می نامند. واحد عاد نیست، بلکه منشأ جمیع اعداد است و همه از او حاصل شده اند و اوست که عین همه اعداد است و عدد به حقیقت اعتبار تکرار تجلّی واحد است «آملی، ۱۳۶۲).

از دیدگاه اسلامی صنع الهی بیش از هر چیز عبارتست از تجلی وحدت الهی در زیبایی و نظم کیهان وحدت در هماهنگی متکثر در نظام و تعادل،متجلی است و زیبایی به خودی خودمتضمن همه این جنبه هاست(بورکهارت،۱۳۷۲).

بورکهارت معتقد است که هیچ تمایزی بالاتر از تمایز خداوند احد و «وحدت»از یک سو،و کثرت مخلوقات از سوی دیگر نیست(کاکایی، ۱۳۸۵).

در شرح و تفسیر حکما و فلاسفه این طور خوانده می شود که موجودات عالم مظاهر کثرت هستند یعنی وجود واحد پروردگار که در مخلوقات تظاهر نموده صورت کثرت پیدا کرده است. این همه رنگ ها و اشکال، تحولات و اندازه ها و فرم های مختلف که در عالم می بینیم چیزی جز کثرت یعنی تکثیر وحدت نیست. برای این که اشخاص غیر آشنا به این فکر تا حدی آشنا بشوند مثالی می زنم که یک کلیشه در چاپخانه واحد است ولی ممکن است به صورت میلیونها نسخه در آید که نسبت به آن کلیشه واحد، کثرت است(URL-۱).

در تاریخ اندیشه های فلسفی از دیرباز یکی از مسائلی که پیوسته توجه فلاسفه را به خود مشغول کرده، بحث وحدت و کثرت و نحوه تبیین آن،وبازگشت کثرات به نوعی وحدت بوده است.و به همین لحاظ می توان یکی از ویژگی های مهم فکر فلسفی را وحدت گرایی دانست. در یک تقسیم بندی کلی می توان اندیشه های وحدت گرایانه را به سه حوزهٔ اصلی تقسیم کرد

۱- **حوزهٔ طبیعت** : فلاسفه در این حوزه در پی پیدا کردن مبدأ و اصلی واحد درموجودات عالم طبیعت بوده اند.این فلاسفه یا مادهٔ خاصی را مانندآب، آتش، هوا مبدأ اصلی پیدایش عالم طبیعت می دانسته اند ویا قایل به وحدت صورت و یا وحدت نظام شده اند.

۲ **حوزهٔ حقیقت** : فلاسفه در این حوزه ورای کثراتی که در عالم است به دنبال یافتن حقیقت واحدی بوده اندکه اصل موجودات است. قدیمی ترین متون دراین زمینه مربوط به حدود دو هزار سال قبل از میلاد وجود دارد.

۳- **حوزهٔ شهود** : گروهی که در این حوزه قرار می گیرند عارفان هستند. عارف به جایی میرسدکه جز وحدت نمی بیند.

وحدت و کثرت وجود در فلسفه ابن سینا

ابن سینا وحدت و کثرت را از عوارض خاص موضوع فلسفه میداندتعریف ماهوی ومنطقی آن دوران دشوار می داند چون در تعریف هرکدام دیگری اعتبارمی شودوبنابراین تلاش برای تعریف حقیقی آن دو را عقیم و بی ثمر می داند ابن سینا در نهایت معنای وحدت را بدیهی می داند و لذا تعریف وحدت به وسیله کثرت را تنبیهی تلقی می کند.ابن سینا با استدلال بر نفی جوهریت وحدت، قایل به عرض بودن آن است اما در عین حال به علت بسیط بودن، آن را جزو مقولات نمی داند؛ زیرا مقولات ماهیات مرکب از جنس مادی هستند او هم چنین وحدت را مانند وجود امری بدیهی می داند و نیز عدد را که همان کثرت است تابع واحد می داند تقابل بین وحدت و کثرت نزدابن سینا از اقسام تقابل ذاتی نیست و ضمن ابطال رابطه تقابل چهارگانه قایل به نوعی می داند ازنظر «مکیل» و«امکیان» رابطه می شود که آن را رابطه ابن سینا واحد مساوی با وجود است و بیشترین مناسبت را با موجود دارد. (فصلنامه اندیشه دینی دانشگاه شیراز؛ بهار ۱۳۸٤- دکتر بیژن نوبخت)

واحد و موجود گاهی در حمل بر اشیا با هم مساوی اند او می گوید آن جا که هر آن چه موجود نامیده می شود به اعتباری درست است که او را واحد نام نهاد وهر چیزی وجود واحدی دارد ، و از این رو، گمان شده است که مفهوم این دو یکی است درحالی که چنین نیست(همان).

وحدت و کثرت در فلسفه ملاصدرا

در نظام وحدت شخصی وجود، برخی جنبه های به ظاهر حلولی به خدا نسبت داده می شود که عبارتند از: اتصاف به صفات محدثات و ممکنات، عینیت حق با اشیا، خدا به عنوان مجموع عالم، تلقی عالم به عنوان نعت، جهت، حیثیت و شان برای حق که موهم نسبتی حلولی میان ممکنات و ذات حق - از قبیل حلول عرض برای محل - است(خردنامه صدرا بهار ۱۳۸۵; سعیدی مهر محمد،شایان فر شهناز).

اشکالات مبتنی بر ایهام حلول در نظام وحدت شخصی وجود از زبان ملاصدرا بر پایه برخی آرا و مبانی فکری ملاصدرا در باب وحدت شخصی وجود، برای اشکالات مذکور پاسخ هایی ارایه می شود. این پاسخ های مبنایی عبارتند از: تمایز میان وجود لابشرط مقسمی و وجود لابشرط قسمی (وجود منبسط) و اسناد جنبه های حلولی به وجود منبسط و ماهیات امکانی به عنوان خاستگاه جنبه های حلولی که بر پایه آن وجود منبسط نیز به سبب ارتباطش با وجود مفید بالعرض دارای جنبه های تشبیهی می گردد. همچنین عدم سرایت احکام ممکنات، از جمله تقابل قرب و بعد به واجب، یکی دیگر از پاسخهای مبنایی است که بر اساس آن تقابل قرب و بعد و نیز تلازم قرب و حلول و تلازم بعد و تباین در باب حق تعالی نفی می شود بگونه ای که نزدیکی او به نحو حلولی و دوری او بنحو تباین نیست. فزون بر آن، تعالی غیرمجامع، تعالی مجامع سنخی. تعالی مجامع شخصی (یا تعالی شانی) و تعالی معرفتی به عنوان صور تعالی معرفی می شوند که بر اساس آن به تبیین نحوه تعالی خدا نسبت به ممکنات در فلسفه مبتنی بر وحدت شخصی وجود صدرایی پرداخته می شود(همان).

وحدت و کثرت در جامعه شناسی

درجامعه شناسی تفسیری - عرفانی در کمالی نسبت به روش شناسی های تفسیرگرایان، مبتنی بر منطق استقرائی - جدلی، و متکی بر تکنیک های رجوع مستقیم به واقعیت، مشاهده مشارکتی و مطالعه درون گرایانه و شناخت تفسیرهای اجتماعی و گروههای تاریخی است و هرگونه گزارش پیش ساخته از واقعیت را باطل می داند . ولی ماهیت هستی را عبارت از حرکتی از وحدت به کثرت جوامع و از کثرت جوامع به وحدت جامعه جهانی مهدوی می بیند . باور به این حرکت جدلی، نه تنها مانع از شناخت واقع گرایانه، تجربی، عینی و آزمون عینی گزارش ها و داده های جامع شناختی نشده، بلکه شناخت تفاوت گرا واقعی جوامع را با توسل به اصل تقابل راحت تر و روشن تر می گرداند؛ حضرت حق نیز فرموده که خلقت در تقابل با این نیت انجام شد تا شما

بهتر بفهمید و بشناسید، که فرمود: «یا ایها الناس انا خلقناکم من ذکر و انثی و جعلناکم شعوباً و قبائل لتعارفوا» و نه لتفاضلو و یا هرچیز دیگری .و یا کسی از طرف ما (حضرت امام جعفر صادق (ع) و یا دیگر ائمه علیه السلام) مأذون به حکم است که «عرف احکامنا» و نه علم احکامنا»(کافی فصل العلم) .جامعه شناسی علوی به جدل چند اسلوبی معتقد و تا کنون به شش اسلوب دست یافته است :جدل های شناخت، تکمیلی، خلاق،مفلوج،جبرانی و مشروط . در ترکیب جامعه و فرد، ترکیب واقعی است و اجزای مرکب که همان افراد اجتماع اند، هویت و صورت جدید می یابند؛ اما به هیچ وجه کثرت، تبدیل به وحدت نمی شود و «انسان الکل» به عنوان یک واحد واقعی که کثرت ها در اوحل شده باشد، وجود ندارد. انسان الکل همان مجموع افراد است و وجود اعتباری و انتزاعی دارد(مطهری، ۱۳۷۲) نکته دوم این است که فقط در صورتی قوانین اجتماعی بر وجود جامعه دلالت می کند که قوانینی غیر از قوانین فردی برای جامعه بتوان یافت. این نکته ای است که اسناد مصباح متوجه آن شده و بیان کرده است. (مصباح، ۱۳۶۸: ص۱۲۸) فقط در صورتی می توان به وجود قوانین حقیقی اجتماعی قائل بود که ثابت شود که بر افراد انسانی، غیر از قوانین فردی، قوانین دیگری نیز حاکم است که وقتی افراد عضویت گروه ها و قشرها را می پذیرند، مصداق می یابد(فصلنامه قبسات ـ شماره ٤٢، سوزنچی، حسین).

وحدت و کثرت در علم روانشناسی

نظام فکری جدیدی که براساس مبانی اعتقادی ما ساخته شده است و در آن با بیان مفهوم وحدت و کثرت و ربط بین اشیاء، به عنوان عامل قوام‌بخش اشیاء و پدیده‌ها،توصیف پایه‌های آن آغاز شد.کثرت‌ها به گونه‌ای معرفی شدند که ذات آنها عین ربط و تعلق به یکدیگر است و به همین دلیل وحدت آنها برقرار می‌شود.در ادامه تبیین نظام فکری،به موضوع حرکت توجه شد و اصول حرکت را در چند مطلب باقتیم،به گونه‌ای که حرکت به توسعه تعریف شد.توسعه به معنای افزایش وحدت و کثرت،افزایش وحدت و کثرت هم به ایجاد فاعل‌های تبعی برای یک فاعل است، بنابراین از یک طرف می‌باید تقاضای ایجاد باشد و از سوی دیگر ایجاد،یعنی از پیوند و قوام این تقاضا و امادی که صورت می‌پذیرد،توسعه واقع می‌شود.در ادامه برای تبیین مفهوم قانون به بحث علیت پرداخته شد و گفته شد علیت به معنای ذات و شأن نیست،بلکه به معنای فاعل است که آن فاعل تعین ذاتی خاصی ندارد،بلکه قدرت ایجاد و ایجاد ربط به بالاتر و پائین‌تر از خود را دارد و دیدیم که قانون‌ها فاعل‌هایی تبعی نیست به فاعل اصلی و فاعل تصرفی هستند.یعنی رابطه‌هایی شبیهی با نظام برقرار می‌کند و متقابلا نظام با شیئی و پدیده‌ها برقرار می‌سازند که این رابطه‌ها فاعل هستند و در پایان به این نتیجه رسیدیم که به جای اصل علیت،اصل دیگری باید فرض شود که قدرت تحلیل از نظام و ارتباطاتی را که عناصر یک نظام با یکدیگر باید داشته باشند، دارا باشد و آن اصل فاعلیت است. (مجلات مدیریت تدبیر، شهریور ۱۳۷۲ - شماره ۳۵)

معانی مختلف درباره وحدت و کثرت

دانستیم که وحدت شخصی در هر موجود عینی منافاتی با کثرت حقیقی همه موجودات ندارد همچنین وحدت اتصالی جهان ماده منافاتی با کثرت موجودات مادی ندارد کثرتی که در سایه تعدد صورتهای مختلف حاصل می‌شود نیز دانستیم که وحدت نظام جهان به معنای وحدت حقیقی آن نیست و اما وحدت شخصی جهان به عنوان یک موجود زنده و دارای روح واحد را نمی توان اثبات کرد و به فرض اینکه ثابت شود وحدتی بالعرض خواهد بود و به هر حال موضوع وحدت در این سه فرض یاد شده جهان طبیعت و حد اکثر جهان ممکنات است اکنون سخن در این است که آیا می توان برای کل هستی که شامل ذات مقدس الهی هم میشود وحدتی را اثبات کرد یا نه . در این زمینه به چهار قول می توان اشاره کرد(خرد و اندیشه، آموزش فلسفه، هستی شناسی، مرکز تحقیقات کامپیوتری علوم اسلامی).

- قول صوفیه که وجود حقیقی را منحصر به ذات مقدس الهی می دانند و بقیه موجودات را دارای وجودهای مجازی میشمارند و به عنوان وحدت وجود و موجود معروف است . ظاهر این قول خلاف بداهت و وجدان است ولی شاید بتوان برای آن تاویلی در نظر گرفت و آن را به قول دیگری که ذکر خواهد شد قول چهارم باز گردانید(همان).
- قول محقق دوانی که آن را مقتضای ذوق تاله دانسته و به عنوان وحدت وجود و کثرت موجود هم معروف شده است و حاصلش این است که وجود حقیقی مخصوص به خدای متعال است ولی موجود حقیقی شامل مخلوقات هم میشود اما به معنای منسوب به وجود حقیقی نه به معنای دارای وجود حقیقی چنانکه بعضی از مشتقات دیگر هم چنین معنایی را تعریف می کنند مثلا واژه تامر از ماده تمر خرما به معنای خرمافروش و منسوب به خرما است و واژه مشمس از ماده شمس خورشید به معنای جسمی است که آفتاب بر آن تابیده و نسبتی با خورشید پیدا کرده است . این قول هم قابل قبول نیست زیرا صرف نظر از اینکه برای تامر و مشمس هم می توان ماده ای به معنای خرما فروختن و آفتاب تابیدن در نظر گرفت لازمه این قول آن است که واژه موجود دارای دو معنای مختلف و از قبیل مشترکات لفظی باشد ولی همچنان که اشتراک لفظی در مورد وجود صحیح نیست درباره موجود هم پذیرفتنی نخواهد بود افزون بر این قول مزبور مبتنی بر اصالت ماهیت منتسب به جاعل است .
- قول سوم به اتباع مشائین نسبت داده شده و به عنوان کثرت وجود و موجود معروف شده است و حاصلش این است که کثرت موجودات قابل انکار نیست و ناچار هر کدام از آنها وجودی خاص به خود خواهد داشت و چون وجود حقیقت بسیطی است پس هر وجودی با وجود دیگر متباین به تمام ذات خواهد بود . برای این قول می توان چنین استدلال کرد وجودهای عینی از چند حال خارج نیستند یا همگی آنها افراد حقیقت واحدی هستند همانند افراد نوع واحد یا دارای انواع مختلفی هستند که در جنس واحدی مشترکند مانند اشتراک انواع حیوانات در جنس حیوان و یا هیچ جهت اشتراک ذاتی ندارند و متباین به تمام ذات می باشند (همان).
- قول چهارم قولی است که صدرالمتالهین به حکماء ایران باستان نسبت داده و خود وی نیز آن را پذیرفته و در صدد تبیین و اثبات آن برآمده و به عنوان وحدت در عین کثرت معروف شده است و حاصلش این است که حقایق عینی وجود هم وحدت و اشتراکی با یکدیگر دارند و هم اختلاف و تمایزی ولی ما به الاشتراک و ما به الامتیاز آنها به گونه‌ای نیست که موجب ترکیب در ذات وجود عینی شود و یا آن را قابل تحلیل به معنای جنسی و فصلی نماید بلکه بازگشت آنها به ضعف و شدت است چنانکه اختلاف نور شدید با نور ضعیف به ضعف و شدت آنها است ولی نه بدین معنی که شدت در نور شدید چیزی جز نور و یا ضعف در نور ضعیف چیزی غیر از نور باشد بلکه نور شدید چیزی غیر از نور نیست و نور ضعیف هم چیزی غیر از نور نیست و در عین حال از نظر مرتبه شدت و ضعف با یکدیگر اختلاف دارند اما اختلافی که به سادگی حقیقت نور که مشترک بین آنها است آسیبی نمی رساند و به دیگر سخن وجودات عینی دارای اختلاف هستند. (همان)

اصطلاح فلسفی در مقابل کثرت، وحدت عبارت است از بودن چیزی به حیثیتی که تقسیم نشود به امور مشارکتی در ماهیت و کثرت در مقابل آن باشد. (نقابس الفنون).

- اصطلاح صوفیه وحدت نزد صوفیه عبارت است از تعیین اول که

حقیقت محمدیه است (ص) و مرتبه قابلیات صرف و آن را پرزخ کبری نیز گویند و واحدیت و احدیت، طرفین اوست. احدیت به اعتبار نسب و اعتبارات و واحدیت به اعتبار ثبوت نسب و اعتبارات و اضافات (کشاف اصطلاحات الفنون از لطائف اللغات).

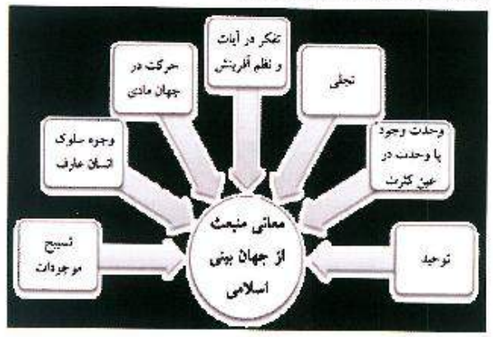

عناصر هندسی در رسیدن فرم از کثرت به وحدت

با نگاهی دقیق به هنرهای متنوع که ریشه اسلامی و مذهبی دارند مانند: تذهیب، تشعیر، کتابت ونگارگری، خوشنویسی، صنایع دستی، مساجد و معماری اسلامی، کاشیکاری، گره چینی، نقوش هندسی،...و صور تزیینی، نقش مایه و نگاره های متنوع که ریشه در هنر اسلامی دارند مانند: ختایی ها و اسلیمی ها،... می بینید که در نهایت یک چیز هستند که به زبان های مختلف ادا می شوند و نمی توان آنها را از هم جدا و شکل متمایزی تصور کرد. در عرصه هنر کثرت و تنوع هنر را داریم، کثرت و تنوع زبانها و فرهنگ های مختلف که ریشه اسلامی دارند به گونه ای که تمامی این فرهنگ ها و زبانها نمودهای از یک چیز هستند، که در صور مختلف و در گونه های زیبائی متجلی شده اند که نمونه بارز و مسلم آن قرآن است که بدون شک، اثر هنری است که با تمام انسانها ارتباط برقرار می کند، زیرا نوع چینش و انتخاب حروف در کنار هم و موسیقی موزون آن به هنگام قرائت، مخاطب را تحت تاثیر قرار می دهد حتی کسانی که با زبان عربی و مفاهیم آن آشنائی ندارند نیز مجذوب آن می شوند. پس اگر معنا و نگاه یکی باشد تمام کثرت های موجود به وحدت می رسند، وجود خطوط مختلف نستعلیق، ثلث، نسخ در کنار نقش و نگار های زیبای تذهیب و تشعیر در قرآن که همه باعث زیباتر شدن آن شده اند.

گفته می شود الگوی قرآنی مشخصی برای حرکت از کثرت ها به وحدت در هنر وجود دارد. اسلام در قرآن تمامی کثرت ها را به وحدت فرا میخواند در آیه ((لا و جعلناکم شعوبا و قبائل لتعارفوا)) هیچ کدام از این کثرت ها کثرت نیست، بلکه برای ارتباط بهتر شما با هم است، ما شما را قبیله ها وملت های گوناگون قرار دادیم متشکل از زن و مرد برای اینکه همدیگر را بیشتر بشناسید؛ بنابراین از دیدگاه اسلام هدف نهائی از وجود این کثرت ها شناخت بیشتر همدیگر می داند.

در مقاله ((نماد گرائی درهنر و معماری اسلامی)) از احمد رضا سلیمانی به این نکته اشاره شده که در جهان هیچ چیز معنایش محدود به شکل ظاهریش نمی شود بلکه هر نمودی متضمن بودی و برای هر ظاهری باطنی وجود دارد و نمادهای تصویری حاوی مفاهیم و معانی سری و رمزی است و تا زمانی که این معانی باشند نمادها ماندگار می شوند و در صورت حذف معنا نمادها ناپدید و یا معانی دیگری پیدا می کنند. بنابراین در هنر اسلامی هر طرح و نقش علاوه بر مضمون ظاهری دارای یک معنای درونی وباطنی نیز می باشد (فخرالدین دوست محمد، خبرگزاری هنر، آرت نا).

نماد دایره و مربع در رسیدن از کثرت به وحدت

دایره نماد کیهان است ونماد روشنگری وتمامیت وکمال که از طریق مثلث به مربع نماد زمین ومخلوقات تبدیل می شود مرکز دایره نماد حقیقت ابدی است که نشانگر ذات الهی است که باید تجسم پیدا کند تا بتواند خود را به نمایش بگذارد و این همان شکلی است که می توان از طریق آن درک کرد که چگونه حقیقت الهی در تمام مخلوقات گسترش می یابد همچنانکه وحدت ذاتی خود را از دست نمی دهد این حقیقت در موجودات کثرت می یابد اما ذات حقیقت در آن مرکز دایره باقی مانده است و فیض وصول یعنی رسیدن از کثرت مخلوقات به وحدت ذات الهی. ابن عربی می گوید: همه چیز در جهان منشعب از ذات اوست و هر زیبایی وکمال موهبتی از رحمت اوست و رستگاری عبارت است از وصول کامل به این روشنی.تبدیل شکل دایره به مربع نمایانگر یک یگانه گردی کمی می باشد ونمادی از تلفیق دوباره مربع زمینی در بیت المقدس آسمانی. کف در معماری اسلامی نشان از الگوی مربع زمین است که با دیوار پیوند دارد دیوار نماد اعتلای نفس است و تبدیل مربع به دایره و بام با خطوط مدور و مرکز گرایش گسترش می یابد که نماد دایره و کیهان است.این امر را می توان در دو نمونه زیر مشاهده کرد:

در مسجد بی بی دختران شیراز بنا در طبقه اول چهار ضلعی سپس هشت ضلعی وبعد به دایره گنبد ختم می شود. نمونه دیگر مسجد الغدیر تهران می باشد شبستان اصلی یک دوازده وجهی می باشد که به تدریج و طبقه طبقه به یک هشت ضلعی دو مربع و یک دایره منتهی می شود.

پس از دایره، کره دارای اهمیت ویژه ای به دلیل در بر گرفتن چند وجهی های منتظم و نیمه منتظم دارد. تقسیم کره به پاره های مساوی که منجر به ایجاد چند وجهی های منتظم می شود عالی ترین بیان نظم وحدت در کثرت است (انعکاس معانی منبعث از جهان بینی اسلامی در طراحی معماری، سیده فاطمه عظیمی، دکتر محمدرضا بمانیان).

تزیین در هنر اسلامی

تزئین ماده در هنر اسلامی را می توان اصیل گردانی آن ماده تعبیر کرد بدین معنی که هر فرایندی که باعث شود ماده اصیل گردد ویا نمونه ازلی وآرمانی اثر شباهت بیشتری داشته باشد آن ماده را نماد سر راست تر وقابل درک تری از عالم باطن می سازد که هنر در کلی ترین تعریفش در بینش اسلام روشی برای شرافت روحانی دادن به ماده می باشد. تزیین تنها راه برای رها شدن ماده از سنگینی دنیوی می باشد. هنرمند با اصیل گردانی سطوح عقل را به اندیشیدن به فضایی فراتر از ماده سوق می دهد تا از پس این نقوش به قلمرو لایتناهی راه یابد(اخبار جهان شیعه، مسعود رضوی).

اسلیمی

اسلیمی نوعی تضاد یا دیالکتیک در زمینه نزئین به شمار می آید که دوعنصر منطق و پیوستگی وزن و جاندار را به هم ربط می دهد و دارای دو عنصراست: به هم پیوستگی نقوش و نقش مایه گیاهی. این نقش مایه پدیدآورنده الگوهای مدور بی پایان مانند دوایر روی آب می باشد که در دانه هایی واحد و متعدد وبا مرکزیتی مشترک گسترش می یابند. منشا اصلی نقوش اسلیمی را باید در نقش نمادهای مذهبی ایران باستان مانند بشنین گلک پنجه برگ و شکوفه جستجو کرد. علت استفاده ازنقوش ایرانی برای تزیین بناهای اسلامی در قرون چهارم و پنجم هجری فراموش شدن ایران باستان قدرتمند ونیدین این حکومت به رویا بود. در آن پس این شکل ها توانستند از معنای اولیه خود خارج شده و پیوندهای غیر اسلامی آنها از بین رفت و به صورت شکل هایی آزاد و رها از گذشته

و با معنایی جدید در تزیینات اسلامی به کار رفتند(URL-۲).
اسلیمی دارای نواخت و ریتم می‌باشد هر اسلیمی نمایانگر تحرکی می‌باشد که تکرار منظم ویژگی‌ها و عناصر بر آن دلالت می‌کند. در هنر اسلامی نمادهایی که با یک ریتم دقیق تکرار می‌شوند نشانی از کثرت در وحدت می‌باشند. ترنج از جمله نقوش اسلیمی می‌باشد که با آویزه‌ها و ترنج‌های تشعشعی که تا نقاط گوناگون سطح ادامه میابند ساقه‌های مارپیچ که مانند درخت کیهانی به انکا محور هسته ای بصورت متقارن رشد می یابند مشبک کاری‌ها و خانه بندی‌های مختلف همه تجلی طرح نمادین روضه رضوان می باشد(همان).

رسیدن به وحدت در معماری سنتی ایرانی

مورد بسیار مهم در درک معماری‌های شرق، نحوه برخورد با مقوله هندسه در بیان افکار و اندیشه هاست. بدون شک زبان بیان معماری‌های جهان بر هندسه استوار است و از طریق روابط هندسی می توان کلیت کالبدی را آشکار ساخت. گذر از نظم‌های غریزی یا ناخودآگاه به نظم‌های مبتنی بر هندسه، خود فرآیندی آگاهانه بوده و کمالی که تقارن هندسی نمادی از آن است با دنیای کمان نیافتنی آدمی در تضاد است.
هندسه معماری در ایران از این قانون پیروی می کند؛ پیچیدگی در کثرت، پیچیدگی در قابلیت‌های ترکیبی پنهان و بازگشت به وحدت و مرکزیت. همچنین استواری هندسه در تفکری راه یافته که بیهودگی و پراکندگی در آن جایی ندارد. قرینه سازی اوج یک تفکر استوار است که با احکام و دستور العمل‌های روشن و با آهنگی منظم به جلو میرود. تکرار حساب شده ستون‌ها و فضاها در سلسله مراتب تکمیلی خود، تکرار زمزمه‌های حقیقت جاودان است. در ایران «پیمون» وسیله تنظیم ابعاد و هماهنگی تناسبات بوده است. نظام پیمون انعطاف پذیر و متناسب با مقیاس انسانی است و در عین بهره‌برداری از الگوهای مشترک دارای تنوع می‌باشد. نظام پیمون، پیش ساختگی اجزای معماری را نیز ممکن می سازد. در معماری ایرانی جهت‌های اقلیمی و آیینی (قبله) در تعیین راستاهای خانه، همچنین جانمایی عملکردهای مختلف نقش دارد(URL-۳).
معماری ایران بعد از اسلام دارای ویژگی خاصی است و واقعا حکمت وحیانی را در قالب معماری بیان کرده است. حکمت، بینش الهی است و در واقع باطن وحی است و به بهترین وجه در معماری ایرانی اسلامی نمود دارد. به طور کلی معماری اسلامی، هر جا که اسلام نفوذ کرده متجلی شده است و به نظرم این یکی از بزرگ‌ترین معجزات وحی است که وحی می‌تواند هنر را متحول کند و در واقع حکم کیمیا دارد. معمولا مراد از کیمیا این است که مس را تبدیل به طلا می‌کند اما کیمیای معماری بالاتر از کیمیا به معنای متعارف است برای اینکه خشت، خاک و گل و ... را تبدیل به آثار هنری کرده است که بسیار باارزش است. هنرمند اسلامی با الهام گرفتن از باطن وحی توانسته است همان مبادی وحی را، هم اصول و هم فروع را در هنر و خاصه در معماری به کار ببرد. بزرگی این گونه اظهار نظر کرده و گفته است بهترین راه برای شناختن اسلام این است که وقتی معماری اسلامی را در سراسر کشورهای اسلامی مطالعه کنیم ما وحدتی را مشاهده می‌کنیم و می‌بینیم که تمام اصول وحیانی در آن متجلی است. مثلا اصل توحید یعنی ارتباط بین وحدت و کثرت به بهترین وجهی در معماری‌های بزرگ اسلامی به کار رفته است. در ساخت گنبد و یا ساختن یک فضا، اصل توحید را می‌توان دید و نمودی از اصل نبوت و ولایت را می‌توان در آن متجلی دید. فضا، فضای مقدس است یعنی شما وقتی که از یک فضای بیرونی وارد فضای مسجد می‌شوید وارد یک فضای مقدس الهی می‌شوید که شما را به عبادت دعوت می‌کند و ما را در فضایی روحانی قرار می‌دهد و آماده عبادت می‌کند گویی عینا در حضور خداوند هستیم. بر روی این امر تأکید می‌کنم که معماری سنتی چه در خانه، چه در بازار، چه در مسجد طوری است که معماری غیبت نیست، بلکه معماری حضور الهی است. این ویژگی‌ها در معماری سنتی ادیان دیگر هم دیده می‌شود مثلا وقتی که وارد کلیسای نوتردام در پاریس می‌شوید که متعلق به هزاران سال قبل است در آن انگار حضور الهی و تمام مراتب طولی وجود را ادراک می‌کنید و خود را در حضور حق و فرشتگان می‌بینید یعنی فضا این قدر مهم است و طوری ساخته شده که هنرمند روح و باطن وحی را در آن متجلی می‌کند. به طور کلی می‌توان گفت فضاهای سنتی چه خانه، چه بازار که محل دنیاست، چه میدان مثل میدان امام اصفهان، چه مسجد و ... همیشه و کم و بیش حضور الهی را تداعی می‌کند؛ البته در مسجد این حالت بیشتر احساس می‌شود، اما در خانه هم وضعیت همین طور است. خانه‌ها هم طوری ساخته شده است که محل انس و حضور است و حضور الهی را تداعی می‌کند و شما می‌توانید در آن نماز بخوانید و فضای مقدس دارید، اما این ویژگی‌ها در فضای معماری امروزی کمتر دیده می‌شود. معنای حضور الهی است که در معماری سنتی دیده می‌شود، اما در معماری غیر سنتی بیشتر مساجد و کلیساهایی که ساخته می‌شود با مکان‌های دیگر مثل کوچه و خیابان فرقی ندارد یعنی یک فضای عرفی است. این کمال هنرمند اسلامی است که می‌تواند اصول و مبادی وحی را طوری در معماری پیاده کند که حضور الهی را تداعی کند و اصل‌الاصول دین اسلام را که همان اصل توحید است بتواند با بیان وحدت در کثرت ترسیم نماید. مثلا گنبد از یک نقطه شروع می‌شود و بر روی یک چهار طاق قرار دارد و بعد مقرنس‌کاری‌ها به چشم می‌خورد و به تدریج کثرت ایجاد می‌شود یعنی به بهترین وجهی اصل توحید به صورت مسأله وحدت و کثرت در این معماری تجلی یافته است (پیوند معماری سنتی با حکمت سیدحسین نصر).
دیدگاهی که در همه ادیان و خاصه در اسلام وجود دارد فرق بین حق و خلق است؛ خدا و عالم. انسان مخلوق است و ابدی نیست، عالم فناپذیر است. «کُلُّ مَنْ عَلَیْهَا فَانٍ: هرچه بر [زمین] است فانی‌شونده است.» «وَیَبْقَی وَجْهُ رَبِّکَ ذُو الْجَلَالِ وَالْإِکْرَامِ: و ذات باشکوه و ارجمند پروردگارت باقی خواهد ماند.» (آیات ۲۶ و ۲۷ سوره الرحمن) معماری سنتی هم بیان وجه الهی است و هم در عین حال فناپذیر بودن عالم را به خوبی نشان می‌دهد. معماری سنتی کم و بیش این دو وجه فنا و بقا را متجلی می‌سازد این ویژگی‌ها را در هنرهای دینی و خاصه اسلامی کم و بیش می‌بینیم. بهترین آثار هنر سنتی با اینکه قرن‌ها دوام داشته‌اند، ولی در عین حال از یک نوع تواضع و حالت فنا برخوردارند، معماری سنتی مثل آسمانخراشی نیست که در مقابل آسمان قد برافراشته باشد و آسمان را به چالش بکشد. هنرمند سنتی هم خودش به عنوان یک هنرمند می‌داند که فانی است و هم می‌داند که ماهیت این دنیا فناست یعنی حالت فناپذیری را در اثر خودش می‌آفریند و نوعی تواضع را در برابر این امر نشان می‌دهد که این عالم نهایت کار نیست. شما می‌توانید در یک شهر سنتی اسلامی این را به وضوح ببینید که عالم یک جنبه فانی دارد و باقی نیست یعنی ماهیت این جهان مرگ و فناست و جهان بقا و ابدیت نیست. هنرمند سنتی از این مسأله واقف است که در واقع انسان برای ابدیت ساخته شده است اما ابدیت را در این عالم نمی‌توان جست‌وجو کرد.(همان)

اجزاء مسجد

مناره

مناره یا منار به معنای جای نور است و به بنای بلند و کشیده اطلاق می شود که عموماً کنار بناهای مذهبی مانند مدارس، مساجد، و مقبره‌ها ساخته می شدند. (فرهنگ لغت معین)
مناره یکی دیگر از قسمت های تمدین مسجد است که به نام های مأذنه،

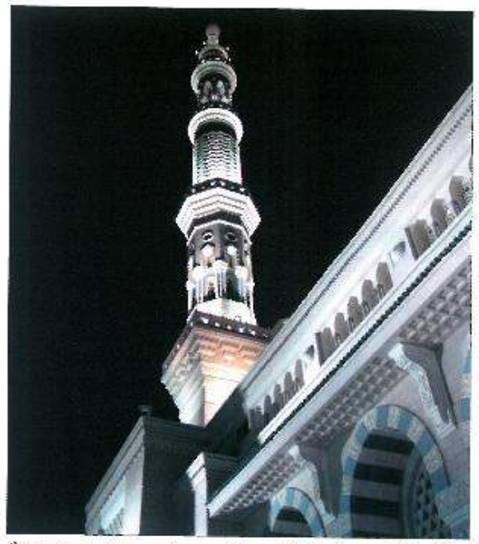

گلبانگ و گلدسته نیز خوانده می شود، مناره محلی است که اذان گو (مؤذن) به روی آن می رود و اذان می گوید. و منـاره نماد بلند قامتی و آزادگی مسـجد است مسجدی که مسـلمان هویت خود را از لحاظ زیبایی تصویر اسـتقامت و سرفرازی را می رساند. به هر صورت، اغلب مساجد اسلامی را مناره هایی است با وضع ساختمانی مخصوص که به کار تعیین قبله می آید، یعنی بـا باید صفحه مار و ممـاس بر دو مناره از کعبه بگذرد. که اگر از نوع اول باشـد اهالی شهر می دانند هر جهت که دومناره به ردیف، یکی دیده می شود آن جهت قبله است یا جهت عمود بر قبله، سویش به سمت یگانه مخلوق جهان می باشد.که همان وحدت را می رساند.

- این نکته باید گفته شـود که مناره ها علم سـربلندی اسـلام است که هیچگاه سـازمان یا نهادی زیرزمینـی و مخفیانه نبوده وهمواره در طول تاریخ خود رسـمیت داشته و به دعوت آشکار خود از مردم جهان ادامه داده اسـت و اینچنین است که «در مسجد، انسان در بی نهایت همین جا و هم اکنون زندگی می کند و از قید هر گونه تمایل و کشش آزاد است، آن یک آرامش و اسـتراحتی اسـت که از هنر اشتیاق و میل رهایی یافته است.(همان)
- البتـه دوباره مناره یک نکته تاریخی را اشـاره باید کـرد که «مناره از بنای آتش پرستان است که در بالای آن، آتش می افروختند، تا اهل شهر درخشش آنرا بنگرند و پرستش نمایند، سپس آن مکان را مسلمین برای اذن گفتن اختصاص دادند و نظیر آن را در مساجد ساختند(همان)

میانسرا

میانسـرا ـ حیاط و صحن ـ یکی از ویژگیهای معماری اسـلامی است. مسـاجد، مدارس و کاروانسـراها عمدتاً دارای صحن یا حیاط مرکزی هستند. میانسـرا در دوره اسلامی دو نقش مهم داشـت: اول اینکه نیاز مسـلمانان را به وضوخانه و محل تطهیر در مسـاجد و مدارس و نیاز مسـافران را به استراحت، بارگیری و باربندی در حیاط کاروانسرا تأمین می کرد. دوم اینکه با کانون قرار دادن فضای داخلی، بنا را از سـر و صدا و فعالیت زندگی روزمره و عادی جدا می کرد.شکل میانسـرا عموماً مربع و مسـتطیل بود. ولی گاهی از نقشه های چند ضلعی و مدور هم استفاده می شد. میانسرا راه دسترسی به شبستان و بناهای وابسته مانند ره په ها و

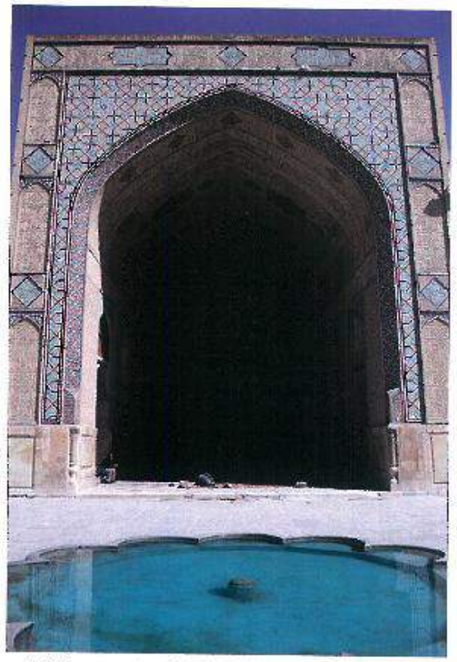

تاقها را مشخص می کرد و دارای ایوانی در یک یا دو یا چهار طرف بود.
(URL- ٤)

ایوان

ایوان از زمان اشـکانی مورد استفاده قرار گرفته و ساخت آن تا کنون به

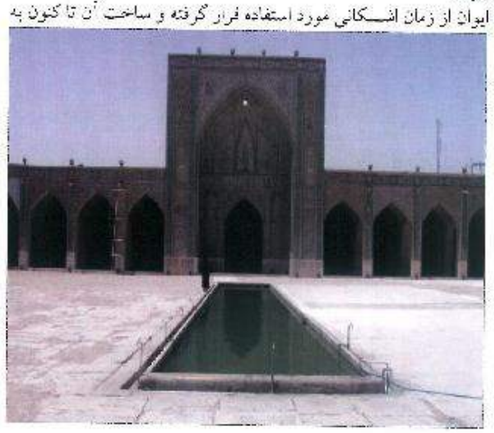

شـیوه های گوناگون ادامه یافته است.ایوان که معمولاً از یک طاق آهنگ تشکیل می شود از سه طرف بسته و به طرف میانسرا باز می شود. ایوانها به صورت فضاهای ورودی و خروجی سـاخته می شوند و در حالی که برای جریان یافتن هوا باز هستند، از تابش آفتاب جلوگیری می کنند و به عنوان یکی از اجزای نشـکیل دهنده اهمیت فوق العاده ای داشته، به بنا برجستگی و شکوه می بخشند. ایوان کانونی است برای تزیینات مختلف بنا، چون ایجاد مقرنس ها یا شیوه آجر کاری، گچبری و کاشیکاری و... (

URL-٤) رواق ها هم با تناسبات هندسی، وج و وحدتی به سمت آسمان یعنی یگانه معبود سوق داده می شوند.(نگارنده)

رواق

به فضاهای سرپوشیده ستوندار یا متشکل از چشمه طاق هایی گفته

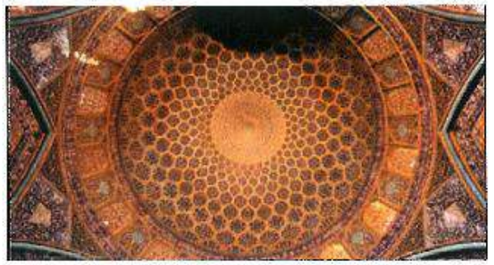

تزیینات زیر گنبد مسجد شیخ لطف الله: نمود اندیشه وحدانی در معماری

می شود که در طرفین صحن یا میانسرای مساجد یا اماکن مذهبی ساخته می شود. دهانه اینگونه فضاها رو به صحن است و در ورودی مسجد را به شبستان یا گنبد خانه متصل می سازد.

گنبد

گنبد نیز مانند ایوان یکی از مهمترین عناصر معماری ایران است که

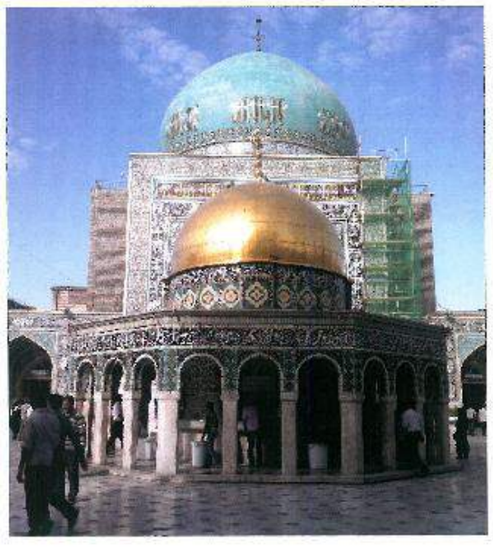

سابقه آن به قبل از اسلام می رسد. پوشش گنبدی در معماری اسلامی ویژگیهای متعددی دارد و بیش از هر نوع پوششی کاربرد داشته است ایجاد گنبد روی فضای مربع و یا چند ضلعی دارای چند مرحله بوده است: نخست تاق چهار گوش با درها و طاقچه ها سپس بخش انتقالی بین تاق چهار گوش و گنبد و در پایان گنبد اصلی معماران ایرانی روی بناهای گوناگون، بویژه روی مقبره ها، مساجد و مدارس، زیباترین گنبدها را ساخته اند. گنبدهای ایرانی دارای اشکال مختلفی است که برخی از آنها عبارتند از: گنبد مخروطی یا رک، گنبد یک پوش، گنبد پیوسته و گسسته.شکوه و زیبایی معماری ایران در دوره اسلامی بستگی زیادی به گنبدهای آن دارد که اغلب با کاشیکاری معرق تزیین شده اند.

شبستان ستوندار

شبستان های ستوندار ـ که ارتفاع چندانی ندارند ـ معمولاً در طرفین

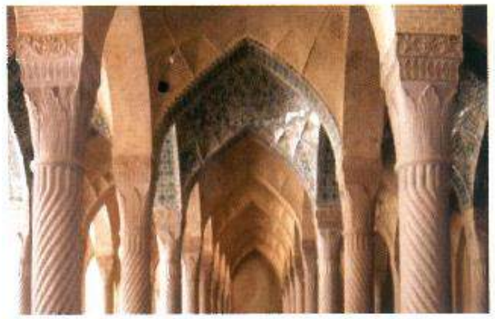

گنبدها بنا شده اند. این شبستانها به گونه ای ساخته شده اند که بتوان با افزودن یا برداشتن دهانه هایی، آنها را توسعه داد یا کوچک کرد. به این ترتیب چنین منطقه سرپوشیده ای را می توانستند با دیواری تیغه مانند که هیچ گونه عملکرد ساختمانی نداشت محصور کنند(مانند مسجد تربت جام و امیر چخماق یزد). (URL-٤)

محراب

محراب قسمت اصلی نمی باشد و از ابتدای اسلام نیز جز مساجد نبوده

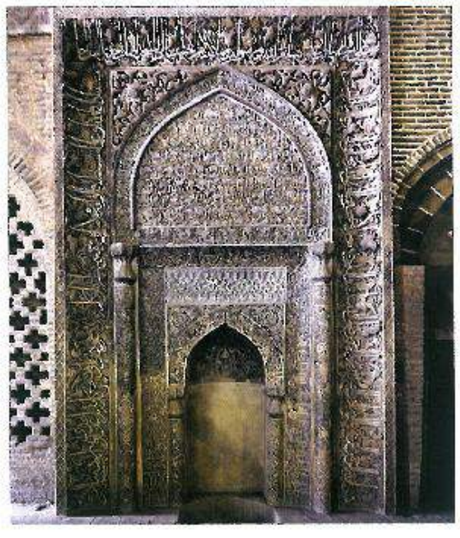

است، بلکه «محراب و محاریب و مقاصیری در شرع نهی شده که از بنای جبارین از ترس بوده و مامومین آنرا درک نمی کنند، نخستین محراب را

عثمان از خشت ساخت، به منظور جلوگیری از خطر ...، گفته اند مروان بعد از اینکه با کارد مضروب شد، مقصوره ای مشبک در مساجد ساخت؛ همچنین معاویه در شام، پس از مضروب شدن از خارجی برای حفظ خود مقصوره ساخت». مقصوره روزنه ای بود که امام جماعت مردم را از پشت آن نگاه می کرده است و محراب محل نماز گذاردن پیش نماز است . محراب به نوعی حالتی از رکوع است، ایوان های قوسی شکل و گنبدی آن احساس خضوع را بر می انگیزاند.(URL 4)

محراب نیز همانند دیگر عناصر مسجد با توجه به عناصر زیاد تزئینی که در آن وجود دارد دارای یک وحدت می باشد که می توان گفت وحدت در کثرت دارد.(نگارنده)

وحدت و کثرت در معماری مساجد

ظهور وحدت را بوضوح نیز در معماری اسلامی مشاهده می کنیم،زیرا اصول عام و شامل معماری اسلامی،از معماری خانه خدا یعنی مسجد به،منزله،بنای مادر ابنیه، اسلامی ناشی شده است و بر کلیه، بناهای فرهنگی،اجتماعی،سیاسی و حتی مسکونی،علیرغم تکثر و تنوع آنها شمول دارد چرا که بنابر تعلیم قرآن حکیم، کمال حقیقی انسان یعنی هدف از خلقت او،پرستش و عبادت خالصانه، خدای متعال می باشد،و ما خلقت الجن و الانس الا لیعبدون و مسجد مهمترین و مقدس ترین عبادتگاه فردی و اجتماعی مسلمین به شمار می رود. وحدت و هماهنگی معماری اسلامی با طبیعت، شکل گیری یک بنا، در کنار هم قرار گرفتن عناصر نظیر فضا،شکل،نور،رنگ و مواد و مصالح صورت می گیرد. معماری و شهرسازی اسلامی: ضمن هماهنگی با طبیعت: از نور و سایه،از گرما و سرما،از باد و خواص ایرودینامیک آن، از آب و خاصیت خنک کنندگی آن،رخاک و جنبه،های خلاق،کنندگی و نیز ویژگیهای محافظت کنندگی ش درمقابل آب،باد و آتش، استفاده، کاملی به عمل می آورد.یک فواره کوچک در حیاط سنتی خانه و یا صحن مسجد،که هم هوا را خنک می کند و هم تصویری چشم،نواز بدست می دهد و درعین حال، در این منبع طبیعی اسراف نمی کند،در نظر هر انسان مسلمان شکوهی مذهبی دارد.نمونه، دیگری از تجلی وحدت معماری اسلامی با طبیعت،کاشیکاری آبی رنگ روکار بسیاری از بناها بویژه گنبدها می باشد که مظهری است از وحدت و همسانی بین نمای ابنیه، مذهبی به،ویژه گنبدها و آسمان،که اتفاق مظهر و سمبل ملکوت نیز می باشد.البته از رنگ های دیگر نیز در کاشیکاری های معرق و به،ویژه کاشیکاری هفت رنگ که جلوه،ای از قوس و قزح را به نمایش می گذارد؛ استفاده گردیده است که زمینه، اصلی آبی است. (کیهان فرهنگی اسفند ۱۳۷۷ – شماره ۱۵۰، پایگاه مجلات تخصصی نور)

مسجد مرکز ثقل فضای شهری

مسجد در محیط زندگی نه تنها جامعه بشری را به وحدت و همسویی فرا می خواند بلکه نوع ساختار فضای روستایی و شهری را به حضور خود چنان شکل می دهد که همانند نقطه ثقل وگرانیگاه، دیگر مکانها ومناطق مسکونی، تجاری، فرهنگی و عبادی را نیز به سمت خویش متمرکز می سازد،جایی که مسجد حضور معنوی دارد، درکنار و جوار آن مراکز خدمات عمومی و عام المنفعه شکل می گیرد واین نوعی زمینه سازی جهت ایجاد همگرایی در این جوامع است. مراکز آموزشی – مدرسه حوزه علمیه و دانشگاه نزدیکترین مراکز فرهنگی و دینی به مسجد می باشند و پس از آن بازارشکل می گیرد،اگر نگاهی به حجره های بازار جوار مسجد، یا دیگر مغازه های شهری داشته باشیم، میزان بهره مندی و تأثیرپذیری روحی و ذهنی و قداست خاص آن را نسبت به دیگر مراکز مشابه آن در خواهیم یافت .این حجره ها از نظر شکل شباهت های بسیاری نسبت به مساجد دارند، به همین خاطر با تأثیر پذیری از فضای معنوی مسجد، بسیاری از مدارس و بازارها به سبک و سیاق آن ساخته می شدند(بهره گیری از معماری و قالب های هنری به کار گرفته شده در مسجد) و غالب این مراکز نوعی وحدت و هماهنگی را از نظر شکل ظاهری با مسجد نشان می دهند. بر اساس روایات وارده، پیشوایان دین، مساجد را،بیوت الله، می خوانند؛ یعنی خانه های خدا در روی زمین،«خانه خدا، همان خانه مردم است و اگر نمونه کوچکی از خانه ای بزرگ بنام شهر باشد، منطقاً می بایست تناسبات و فرمهای آن در شهر پیاده گردد.اصولاً شهر اسلامی می بایست بر اساس فرم خانه خدا بنیان و بنیاد گیرد؛ حال ببینیم درمسجد چه فرمی وجود دارد که بکار گرفتن آن در فضای شهری، شهر اسلامی را به مثابه خانه بزرگ خدا قرار داده و مفهوم دارالمؤمنین را تداعی می کند. مسجد بالذات مکانی برای عبادت است.هویت واحد خانه و خانه بزرگ مردم (شهر) الزام می کند که تمامی افعالی که در خانه بزرگ انجام می شود، حاوی همان هویت و جهتی باشد که درخانه خدا وجود دارد؛ شاید از این زاویه بتوان سهل تر فهمید که چرا قرآن تلاش برای کسب روزی حلال، تجارت و کسب علم را در برخی روایات بزرگترین عبادت ها دانسته است.همچون «الکاسب حبیب الله» و نیز روایتی از امام صادق (ع) که : «تلاش برای کسب روزی حلال چون جهاد در راه خداست»، دقیقاً به همین دلیل است که در بنیاد گذاری شهر اسلامی بازار از لحاظ فرم معماری، همچون مسجد ساخته می شود. قوس ها، مقرنس ها و نقوش اسلیمی به همان صورت که در مسجد مورد استفاده بود، در بازار بکار گرفته می شد. تا فضایی خلق کند که شخص خود را بیگانه از فضای عبادی مسجد نیانگارد و به همین دلیل فعل خود را عبادت بداند.در همین جا تأکید می شود.این نوع نگرش به شهر که خانه بزرگتر خدا محسوب می شود؛ در معماری شهری اسلام، فرمهای هماهنگ و واحدی خلق کرده است که این وحدت، خود از ارکان اقعال و اعمال در اسلام است.از سوی دیگرچون مسجد محل تعلیم و تعلم نیز بود، آنگاه که افزایش متعلمان ایجاب می کرد مکان هایی مستقل برای تعلیم و تعلم فراهم آید؛ باز بنا به هویت واحد عبادت و کسب علم، مدارس نیز در صورت معماری خودهویتی مسجد گونه یافتند.(روزنامه همشهری، ضمیمه هفتگی اندیشه، شماره ۷۷، دوم آذر ۸۴)

بررسی وحدت و کثرت درمعماری ایرانی(مساجد)

هنر اسلامی ویژگی هایی دارد که از جمله، مهمترین آنها،وحدت،است. این اصل منبعث از،توحید، یعنی اصل الاصول تمام ادیان الهی است،زیرا باطن و معنای تمام معتقدات،عبادات و احکام اسلامی چیزی جز کلمه، توحید-لا اله الا الله- نیست.این معنا با فصاحت و بلاغتی تام چنین بیان شده است که«بنی الاسلام علی دعا مبنی: کلمة التوحید توحید الکلمة»اسلام بر دو ستون استوار است:حقیقت یگانگی و یگانگی حقیقت .(کاروانسراهای ایران،تألیف کیانی،محمدیوسف؛ کلایس، ولفرام؛ سازمان میراث فرهنگی کشور،تهران،۱۳۷۳).

آثار و مظاهر هنری اسلامی،برمبنای توحید در طول زمان و در پهنه، گیتی شکل گرفته و هویت مشخص و واحدی یافته اند؛چنانکه تیتوس بورکهارت تأکید می نماید«هنر اسلامی در اصل از توحید،یعنی از تسلیم دربرابر یگانگی خدا و شهود آن حاصل می شود.جوهر توحید در وزای کلمات قرار دارد و خود را در قرآن بواسطه، پارته،های ناگهانی و منقطع متجلی می سازد.این پارته،ها در ساحت تخیل بصری در صور بلورین،نیلور می یابند،و این صور هستند که به نوبه، خود جوهر هنر اسلامی را پدید می آورند».(ارزشهای جاودان در هنر اسلامی،تیتوس بورکهارت؛ترجمه، سید محمد آویتی، انتشارات برگ،تهران ۱۳۷۰،ص ۲۶)

بنابراین سیمای شهر اسلامی،فاس،در مراکش، «مسجد سلیمانیه،در استانبول»،مسجد جامع، اصفهان،بنای،تاج محل،در آگره،محراب های

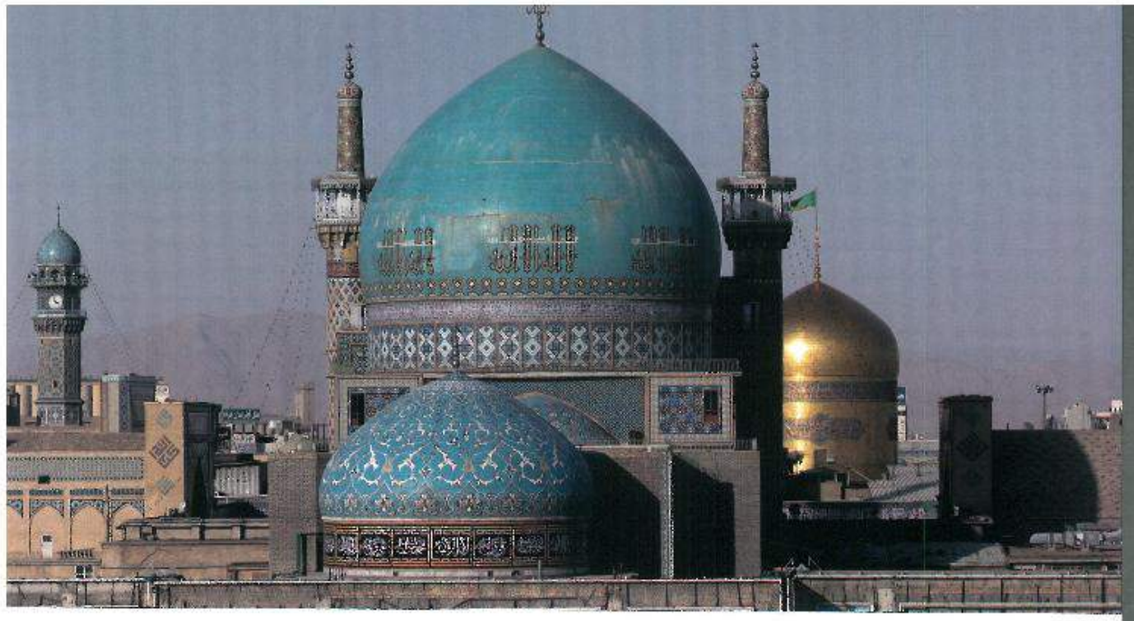

یکپارچه، کاشی و فرش های بهشتی منظر کاشان و انواع خطوط خوش،نقوش اسلیمی متنوع و در حرکت بسوی بینهایت و جلدهای اعلای مصحف ها و ظروف کتیبه‌ای(جرجان،و)نیشابور،و)سمرقند،همه و همه قبل ازآنکه معرف زمان، مکان و قومیت خاصی باشند،مجلای نور و حقیقت واحدی هستند که همان،نور توحید و حقیقت اسلام،است. .(مبانی هنر معنوی، بورکهارت،ترجمه، دکتر سید نصر، حوزه، هنری سازمان تبلیغات اسلامی: تهران ۱۳۷۲،ص ۷۵)

هندسه در هنرهای قدسی اسلامی که در رأس آنها خوشنویسی و معماری قرار دارد،جایگاه و نقش مهمی دارد.انواع خطوط اسلامی مبتنی بر سطح و دور است و در معماری نیز هندسه،علاوه بر جنبه، مادی و کمی،از بعد کیفی نیز برخوردار است.که در قوانین تناسب و هماهنگی ظاهر می‌شود و بوسیله، آن یک بنا از وحدت و هماهنگی بی‌نظیری برخوردار می‌گردد.قوانین تناسب معمولا برمبنای تقسیم دایره به اشکال منظم محاط در آن بدست می‌آید.بدینگونه همه، ابعاد و نسبتهای یک بنا، نهایتا از دایره حاصل می‌شوند که رمز و نمادی آشکار از وحدت وجود است و تمام اشکال هستی را دربرمی‌گیرد.چنانکه گنبدهای بسیاری با پایه‌های چند ضلعی و طاق‌نما با سه کنج های مشبک، مبین آن نمادپردازی می‌باشد(همان).

نمونه، دیگری از تجلی وحدت معماری ایرانی با طبیعت،کاشیکاری آبی رنگ روکار بسیاری از بناها بویژه گنبدها می‌باشد که مظهری است از وحدت و همسانی بین نمای ابنیه، مذهبی بویژه گنبدها و آسمان،که اتفاق مظهر و سمبل ملکوت نیز می‌باشد.البته از رنگ های دیگر نیز در کاشیکاریهای معرق و بویژه کاشیکاری هفت رنگ که جلوه‌ای از قوس و قزح را به نمایش می‌گذارد، استفاده گردیده است که زمینه، اصلی آبی است.(شهری بنا شده بر عشق،گفتگو با جمشید ارجمند درباره، ارزش میراث معنوی و فرهنگی اصفهان،روزنامه همشهری،مورخ ۷۷/۳/۲۸،ص ۹.)

این تزیینات فقط جنبه، تزیینی ندارند،بلکه از جنبه‌های کاربردی مهمی نیز برخوردارند و مکمل یکدیگر می‌باشند.هنرمند و معمار اسلام،هیچ چیز را صرفا برای زیبایی محض بکار نمی‌برد،بلکه آنچه را که بایسته و ضروری است ایجاد می‌کند،اما آن را زیبا ارائه می‌نماید. منظور از زیبایی فقط جمال نیست، بلکه بیشتر به مفهوم زیبنده بودن و تناسب داشتن است، چنانکه جهان و طبیعت نیز این چنین است.(محمد کریم پیرنیا،شیوه‌های معماری ایرانی،تدوین مهندس غلامحسین معماریان، نشر هنر اسلامی،ص ۲۲.)

جهان چون خط و خال و چشم و ابروست که هرچیزی به جای خویش نیکوست اگر یک ذره را برگیری از جای فرو ریزد همه عالم،سراپای به‌عنوان نمونه، هدف از بکار بردن کاشی در بسیاری از بناها،پیش از آنکه جلوه و زیبایی بنای مورد نظر باشد،جنبه‌های کاربردی آن نیز مورد توجه است،که از جمله ابعاد کاربردی آن موارد نیز است: ۱ــجنبه استحکام‌بخشی به بنا. ۲ــجنبه، حفاظتی کاشی از خشت خام در مقابل بارندگی، باد و تابش خورشید. ۳ــویژگی عایق بودن کاشی در مقابل حرارت،برودت و صوت.(همان)

اهمیت گنبد در معماری قدسی اسلام،گنبد در عین حال که به مثابه، سقفی،فضای درون را از گرما و سرما حفظ می‌کند،نماد گنبد آسمان و مرکز آن و نماد،محور جهان،نیز بشمار می‌رود که تمام مراتب وجود را در عالم هستی با پروردگار یکتا مربوط می‌سازد.این جنبه در مساجد بسیاری مانند مساجد اصفهان و قبه، الصخره که تمام خطوط اسلیمی پیچیده و نقوش هندسی به مرکز طاق قدسی ختم می‌شوند؛چشم به هرجای طاق که می‌نگرد،درنهایت به مرکز دوخته می‌شود.در برخی از گنبدها نیز مانند گنبد مسجد جمعه، یزد، ستاره‌های زینتی به‌چشم می‌خورد نماد گنبد آسمان،را یدآور می‌شود.البته نه فقط کنایه از آسمان های محسوس،بلکه افلاک نامحسوس و روحانی را نیز درنظر می‌گیرد که آسمانهای محسوس،خود تجسمی از آنها به‌شمار می‌روند.قاعده، هشت وجهی گنبد، کنایه از کرسی الهی و نیز عالم فرشتگان و قاعده، مربع یا چهارگوشه نیز نماد جهان جسمانی روی زمین است، ساختارهای مقرنس در اینجا بازتابی از نمونه‌های مثالی آسمانی. نزول مائده، آسمانی بسوی زمین و تبلور جوهر آسمانی یا اثیر در قالب های زمینی هستند، شکل خارجی گنبد نیز کنایه از جمال و منزه نیز نماد جلال الهی است.(همان)

نقش وحدت‌آفرین نور و رنگ در معماری اسلامی.نور مظلوم هستی، الله تبارک و تعالی است،چنانکه خودش در آیه، ۳۵ سوره، مبارکه، نور می‌فرماید: الله نور السموات و الأرض نور در معماری اسلامی،نمودی بارز دارد؛ در ایوان ها و رواق های بسیاری از مساجد ایرانی و با تاج‌محل درهند، همتای تبلور نور،زلال و شفاف،نورانی و نوربخش هستند و چنان می‌نماید که گویی فضای معماری اسلامی با نور تعریف می‌شود.نور نه تنها حدود فضاهای معماری اسلامی را معین می‌کند،بلکه امکان ظهور ساختمان های یکدست سفید که منعکس کننده، پاکی صحرا و محو کثرات در پیشگاه خدای واحد به حکم لا اله الا الله هستند، را فراهم

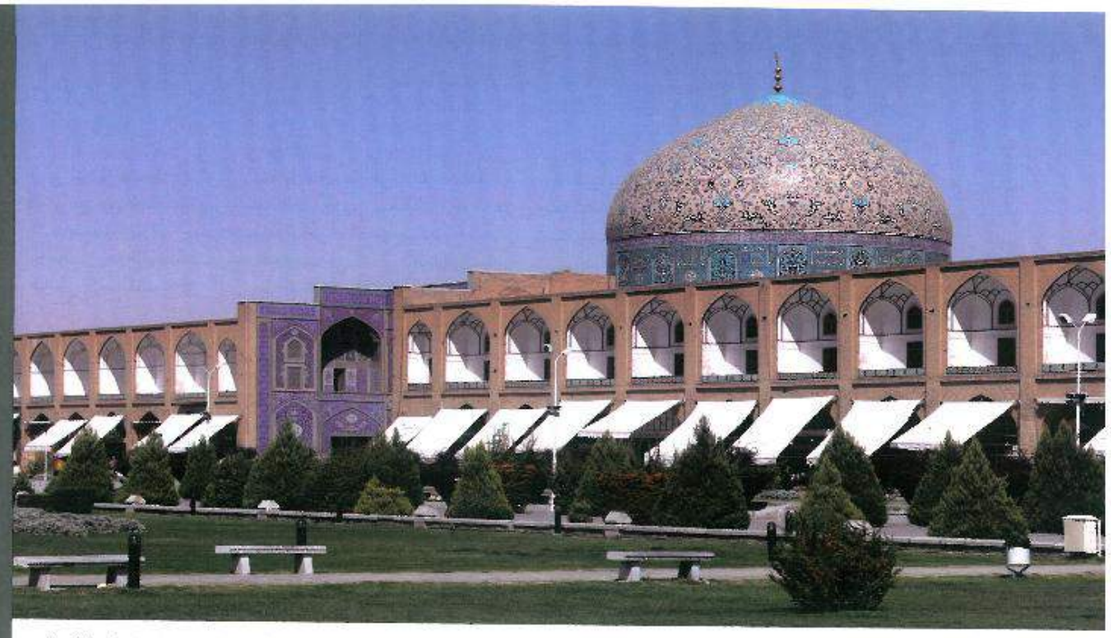

می‌کند و در عین حال استفاده از بناهایی رنگارنگ که به تجلی حالات بهشتی در زمین می‌مانند، را میسر می‌سازد.اگر سفید، نماد وحدت نامتعین است، رنگ‌های دیگر از تابش نور حاصل می‌شوند، نماد تجلی وحدت در کثرت و وابستگی کثرت به وحدت هستند. اگر بتوان رنگ‌ها را نماد حالات و مراتب وجود،در عالم هستی بحساب آورد، رنگ سفید، نماد«هستی مطلق»است که خود سرمنشاء هستی محسوب می‌گردد و رنگ سبز نیز رنگ خاص اهل بیت پیامبر(ص)است و با عنایت به سبز بودن رنگ گنبد مسجد النبی(ص)در مدینه،سبز نماد اسلام است.(کیهان فرهنگی،ش ۱۳۸،دی ۱۳۷۶،ص ۷۷.)

نور چه بر سطح سقف بتابد یا به رنگهای مختلف تجزیه شود و چه مستقیما از سقف و چه غیر مستقیم از ورودی های شکوهمند جانبی مسجد به درون آن نفوذ کند،باحضور خداوند که در قرب آن می‌درخشد و انسان با کمک آن، متذکر پروردگار یگانه می‌گردد، مرتبط است. فضاهای اسلامی با استفاده،از هنرمندانه از نور، با یکدیگر ترکیب شده و به وحدتی می‌رسند که از تجربه‌ء فضای عددی و ناموتی فراتر می‌رود.(سید حسین نصر، همان،صص ۵۴-۵۵)

مسجد مرکز تجلی و محل تلاقی و اصطلاحا گنجینه و نمایشگاه انواع هنرهای اسلامی است از جمله‌ء دلایل سازگاری اسلام با هنر، ملاقات این دو در مسجد است .«در بنای بسیاری از مساجد، هنرهای مختلف به هم درآمیخته است. معماری در توازن اجزاء کوشیده،نقاشی به نقوش و الوان کاشی ها توجه کرده است، خوشنویسی الواح و کتیبه‌ها را جنوه بخشیده. شعر موعظه‌ها و ماده تاریخ ها عرضه داشته و موسیقی هم برای آنکه از دیگر هنرها بازنماند در صدای مؤذن و بانگ قاری و واعظ، مجال جلوه‌گری یافته است. حتی صنایع دستی هم برای تکمیل و تزیین این مجموعه‌ء الهی به میدان آمده‌اند؛ فرش های عالی؛ پرده‌های گرانبها، قندیل های عظیم و درخشان،منبت‌کاری ها و ملیله‌دوزی ها نیز در تکمیل زیبایی و عظمت مسجد،نقش خود را ادا کرده‌اند. بدین گونه، مظاهر گوناگون فرهنگ و هنر اسلامی،در طی قرن‌های دراز چنان در بنای مسجد،مجال ظهور یافته است که «مروز یک مورخ دقیق و روشن‌بین می‌تواند تنها از مطالعه در مساجد،تصویر روشنی از تمدن و تاریخ اقوام مسلمان عالم را پیش چشم خویش مجسم کند...نکته اینجاست که مسلمین این بناهای شگرف عالی را که طول زمانها-و عرض مکان ها- بین آنها فاصله‌ء بسیار افکنده است را با وجود تفاوت و اختلاف که در مصالح و مواد و سبک ها و امکانات آنها هست،روح و حیات واحد بخشیده‌اند». (عبدالحسین زرین‌کوب :کارنامه‌ء اسلام،انتشارات امیر کبیر،تهران ۱۳۶۲،صص ۱۴۷-۱۴۸.)

بنابراین عمق فرمایشات رسول گرامی اسلام (ترجمه: خداوند زیباست و زیبایی را دوست دارد. نهج‌الفصاحه. انتشارات جاویدان.ص ۱۵۹.)،پس خدای اسلام،نه فقط رحیم و حکیم بلکه جمیل نیز هست،نکته دیگر آنکه منشأ این وحدت تا حد زیادی، حکومت اسلام که گویی همه جا ذوق و نبوغ نژادهای گوناگون کشورهای فتح شده را طی قرنهای دراز در خدمت خویش گرفته و هریک را مکمل دیگری ساخته است و این وضعی است که پیش از فتح اسلامی کمتر در عالم نظیری داشته.تحت تأثیر همین عالم بود که صنعت اسلامی توانست از شکوه رویاانگیز،قصرالحمراء،در اسپانیا تا ظرافت می‌مانند،تاج محل،در آگره،اختلاف نژادها را نادیده گیرد و زمان و مکان را درنوردد و نوعی جلوه‌ء ابدی،وانسانی بیابد.(زرین‌کوب،همان،صص ۱۸۴-۱۴۹.)

بهرحال آثار هنری متعدد و متنوع اسلامی که در ادوار و مناطق مختلف بوجود آمده و از روح، حقیقت و پیام واحدی برخوردارند،نشانی است از قدرت ذوق و تلفیق در بین مسلمین و نیز هماهنگی و عظمتی که در تمدن و فرهنگ اسلامی،تقریبا همه جا جلوه دارد.این وحدت هنری اسلام که منبعث از وحدت عقیدتی است، نشان می‌دهد که فرهنگ اسلامی،از یک جنبه‌ء قوی فراگیر و مسالمت‌آمیزی برخوردار است که می‌توانند مرزهای زمان و مکان را درنوردد و با همه، مخاطبین و معتقدین خود،رابطه‌ء عمیق و برونی برقرار نماید.(همان).

تاثیر هندسه در وحدت و کثرت

مهندس عالم،هستی را با هندسه آفرید و رجوع به چیستی یا ماهیت پدیده ها یا ذات آنهاست بنابراین هندسه پیش از آنکه کمیتی مقداری باشد کیفیتی ذاتی است.هندسه کمی(پیمون) و هندسه کیفی(فرم) از مهمترین عوامل زیبایی به شمار می‌آید، حتی زیبائی تزئینات معماری نیز تابع این دو عامل می باشد.نقوش هندسی که با زبان تجریدی جنبه تنزیهی وجود را یادآوری می کنند،در آثار هنری فراوان به چشم می خورند.هندسه جوهر مجرد اشکالی است که در طبیعت وجود دارد در اشکال هندسی تعداد افراد به وحدت می رسند و می توان مثل حضور مصداق ها در مفهوم کلی،حضور افراد در اشکال را در اشکال هندسی ادراک کرد.استعداد و صفات ویژه ای که در اشکال مختلف هندسی نهفته است از نقطه و خط گرفته تا چند ضلعی های منتظم و اشکال فضایی

و این که این اشکال در عین ارتباط با اعیان خارجی، منشی مستقل از اعیان خارجی دارند که آنها را مستعد نقش رمزی و سمبلیک کرده است که مصادیق آن را در جهان، هنر و مساجد ملاحظه می کنیم.(معرفت روحانی و رمزهای هندسی، پورنامداریان نقی، اکبری فاطمه)ارزشهای هندسی طیف گسترده ای را در بر می گیرندکه عبارتند از:

هندسه و تناسب

عالم تجلی صفات خداوندی است که از صفات جمالی او، نور است(بنا به اصل تبعیت مجلا از متجلی، جهان عالمی سراسر نور، زیبایی و تناسب است(کشف این تناسب به منزله رمز گشایی و کشف قدر و ادراک صفات الهی است(بلخاری،۱۳۸۸، ۳۹۵)

هندسه و نظم

تجلی لایتناهی وحدت دقیقا به این دلیل که نظم خود وحدت آفرین و وحدت نما است در نظم هندسی خود را نمودار می سازد. آنچه کثرت را به وحدت مبدل می سازد؛ وجود قدر و توازن (تقارن و تناسب) است. ماهیت معنوی عالم، در قالبی که سراسر نظم و زیبایی است، می تواند تمثل یابد. بنابر این نظم هندسی می تواند به عنوان عاملی وحدت بخش، وحدت را در عین کثرت نمودار کند. (بلخاری،۱۳۸۸، ۳۹۵)

الگوی هندسی مرکزگرا

استفاده از الگوی هندسی هماهنگ در اجزا و کلیت بنا و فضاهای داخلی و خارجی، درنمود بصری وحدت و حضور خداوند، حضوری که در همه جا محسوس است، مؤثر است. همچنین استفاده از هندسهٔ مرکزگرا)برای مثال هندسه متمرکز در مساجد(، در بیان بصری معنای وحدت در کثرت و کثرت در وحدت مناسب است. (انعکاس معانی منبعث از جهان بینی اسلامی در طراحی معماری، سیده فاطمه عظیمی، دکتر محمدرضا بمانیان)

نتیجه گیری

در طول تاریخ تمدن اسلامی، رابطه ای عمیق و معنی داری بین مساجد و سایر کاربری های شهری و شهروندان مسلمان برقرار بوده و همچنان برقرار می باشد. اگر نقشه پراکندگی مساجد را در کلیه شهرها تهیه کنیم، ملاحظه می شود که مساجد با داشتن نظمی طبیعی و ارگانیک (نظمی پیچیده تر، انعطاف پذیرتر و منطقی تر از نظم خشک و هندسی)، در سر تا سر شهرها مستقر شده اند، بگونه ای که پاسخگوی نیاز شهروندان می باشند.مسجد یک نشانه شهری قوی تلقی می شود، نشانه ای فیزیکی و کالبدی، نشانه ای ذهنی، نشانه ایمان و معنویت، نشانه پیوند و وحدت مسلمانان و نشانه ای که جهت آن، رو به سوی قبله مسلمانان و توحید است.پس در آن رمزی و گنجی نهفته است. یک ارزش والاست و مظهر رشد، سازندگی و تعالی شهروندان می باشد.سیمای کلی مساجد بگونه ای است که با مشاهده آنها از دور بخصوص مناره ها و گنبد و مشاهده تغییرات کاملاً محسوس آنها از نظر ارتفاع،فرم و حجم رنگ و جنس مصالح بکار رفته نسبت به سایر کاربری های اطراف آن، دارای جاذبه بسیار قوی می باشند و انسانها را به سمت خود جذب می کنند. فرم بکار رفته در سر در ورودی مساجد میل به دعوت و فراخوان عمومی به داخل آن را در اذهان مردم تداعی می کند.

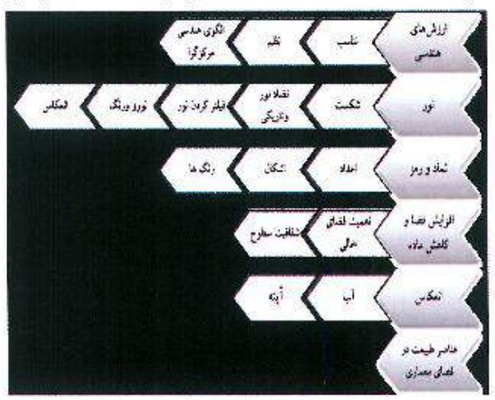

منابع

اخبار جهان شبحه، مسعود رضوی،
ارزشهای جاودان در هنر اسلامی،کیتوس بورکهارت،ترجمهء سید محمد آوینی، انتشارات برگ،تهران ۱۳۷۰
انعکاس معانی منبعث از جهان بینی اسلامی در طراحی معماری، سیده فاطمه عظیمی، دکتر محمدرضا بمانیان
پیوند معماری سنتی با حکمت سیدحسین امامی
جلوه وحدت در هنر و معماری اسلامی،مهجور، فیروز
خرد و اندیشه، آموزش فلسفه. هستی شناسی. مرکز تحقیقات کامپیوتری علوم اسلامی
خردنامه صدرا بهار ۱۳۸۵؛ سعیدی مهر محمد،شایان فر شهناز
روزنامه همشهری، ضمیمه هفتگی اندیشه. شماره ۸۷. دوم آذر ۸۴
عبدالحسین زرین‌کوب :کارنامه اسلام،انتشارات امیر کبیر،تهران ۱۳۶۲
فخرالدین دوست محمد، خبرگزاری هنر، آرت نا
فرهنگ فارسی معین
فصلنامه اندیشه دینی دانشگاه شیراز، بهار ۱۳۸٤- دکتر بیژن نوبخت
فصلنامه قبسات شماره ٤۲. سوزنچی، حسین
کیهان فرهنگی ، اسفند ۱۳۷۷ - شماره ۱۵۰، پایگاه مجلات تخصصی نور
مبانی هنر معنوی. بورکهارت،ترجمهء دکتر سید نصر، حوزه هنری سازمان تبلیغات اسلامی، تهران ۱۳۷۲
مجله مدیریت تدبیر، شهریور ۱۳۷۲ شماره ۳۵
مجله مطالعات هنر اسلامی پاییز زمستان ۱۳۸۵
مجله هنرهای زیبا شماره ۳٤، زمستان، ۱۳۸۸
محمد کریم پیرنیا،شیوه‌های معماری ایرانی،تدوین مهندس غلامحسین معماریان، نشر هنر اسلامی
مصباح، ۱۳۶۸
هنر اسلامی و پیام روحانی آن- خواجه محمد سعید - ترجمه میترا سرحدی)

www.choomas.blogfa.com
www.fa.wikipedia.org
www.firoozbahr.blogfa.com
www.pertican.blogfa

یادداشت

توسعه فرهنگ انتشارات تخصصی لازمه روابط عمومی تخصصی است

□ مرتضی نیک کار - کارشناس روابط عمومی شورای مرکزی سازمان نظام مهندسی ساختمان

تاکنون در هزاران مقاله، کتاب و سخنرانی در سراسر جهان به تبیین اهمیت، نقش، هدف و کارکردهای روابط عمومی در جامعه پرداخته شده و ابعاد گوناگون آن تشریح و تبیین شده است.

حال چرا روابط عمومی در جوامع امروزی حایز اهمیت است ؟

ما هنوز نیازمند آن هستیم اجزا و عناصر تشکیل دهنده و ترکیبات بر آن را بازشناسی کنیم و روابط و همبستگی هایش را با سایر مقولات اجتماعی که به نظر می رسد در شبکه ی پیچیده ای از روابط و مناسبات اجتماعی به وجود آمده و رشد و توسعه یافته اند، تبیین و توجیه کنیم؟

مختصرترین پاسخ به دو پرسش مذکور این است که جهان شاهد تغییر و دگرگونی قابل توجهی در زمینه های صنعتی و تکنولوژیک، به ویژه در قلمرو ارتباطات اجتماعی و به تبع آن تلاش وسیع و همه جانبهٔ کنشگران جهانی برای دستیابی به اقصی نقاط جهان است تا فرآیند «جهانی سازی» را به ثمر برسانند و بازاری جهانی را بوجود بیاورند که همه نوع کالا و خدمات به آسانی در دسترس کسانی قرار گیرد که قادرند هزینهٔ آنها را بپردازند. به عبارت دیگر پدیده های اجتماعی و جهان هستی تحت تأثیر این تحولات، دچار دگرگونی شده و به طور دایم به سمت پیچیده تر شدن سوق داده می شوند و بررسی بازشناسی و تبیین مجدد آنها ضرورت تام دارد.

طبیعی است که در این روند فعالیت های گوناگونی تکامل می گیرند و هریک از این فعالیت ها به ادای وظیفه در این مسیر می پردازد. نکته ای که باید بر آن تأکید شود این است که «اطلاع رسانی» و «روابط عمومی» دو مقوله ای قابل تفکیک نیستند و فقط در سطح تحلیل می توان آنها را از یکدیگر تفکیک کرد و نسبتشان نسبت جز به کل است. از این رو روابط عمومی و اطلاع رسانی و انتشار اطلاعات و علم و دانش سیستم و زیر سیستم مهمی محسوب می شوند که امروزه کسی نمی تواند وجودشان را انکار کند. مدیران روابط عمومی به واقع مدیران افکار عمومی اند و قادرند از محل انتشارات و توسعه علم و اندیشه های سازمانی و بیان فرآیندهای سازمانی، به جلب افکار عمومی و مخاطبان خاص خود بپردازند. این مهم یکی از مسئولیت های مغفول مانده روابط عمومی سازمان نظام مهندسی ساختمان در عمر ۱۸ساله خود بود که امروز و در پناه فعالیت های صورت گرفته در سال های اخیر رشد موثر و قابل توجهی داشته است. در سازمان نظام مهندسی ساختمان، خصوصا در دوره پنجم شورای مرکزی این امر در مرحله تازه ای قرار گرفت به صورتی که امروز می توان مشاهده کرد که بیش از ۱۷۰ هزار نسخه ماهیانه از فصلنامه، ماهنامه، خبرنامه و ویژه نامه های تخصصی، خروجی است که شاید در نوع خود بی نظیر باشد.

جای تعجب نیست که می توان در تولید علم و مطلب تا این اندازه به رشد و شکوفایی رسید چرا که سازمان نظام مهندسی بزرگترین سازمان غیر دولتی دانش بنیان است و از سرمایه های بسیاری در حوزه تولید علم و دانش بهره می برد و با این وصف شاید توقع رقمی فراتر از این دور از انتظار نیست. در اجلاس شانزدهم هیات عمومی سازمان نظام مهندسی ساختمان که تیرماه سال جاری در جزیره کیش برگزار شد، دومین ارزیابی نشریات استان ها به ثمر نشست و از برگزیدگان آنها در دوبخش نشریات و خبرنامه ها تقدیر به عمل آمد.

این بدان معناست که فضای رقابت سالم و سازنده برای صاحبنظران و نظریه پردازان این عرصه فراهم شده است و هر دوره نیز با ریزبینی و ملاک های گسترده تری مورد بررسی و اعمال نظر قرار می گیرد و هر گونه توفیق در این زمینه می تواند نفس فعالیت های سازنده سازمان متبوع خود را به جامعه مهندسان کشور بیان دارد از این رو امسال و سال های آینده نگاه به بخش نشر آثار برجسته مهندسان علاوه بر اینکه مخاطب تخصصی خود در سازمان را در برمی گیرد، به مرجعی برای بهره گیری از راهکارهای علمی و عملی توسعه صنعت ساختمان بدل خواهد شد در حالی که امروز نیز تا حدودی این مهم حاصل شده است.

لذا یکی از مهمترین اصول در مدیریت کیفیت رعایت اولویت در برنامه ریزی و عمل است و ارتقای مدیریت کیفیت در انتشار ماهنامه، فصلنامه و ... به معنای حذف و به حاشیه راندن فعالیت های غیر ضروری وخرده پاست و ماموریت اصلی آن در جنب افکار عمومی است.

سودجویان مانع از اجرای مقررات ملی ساختمان می شوند

رییس سازمان نظام مهندسی ساختمان استان خراسان شمالی با اشاره به اینکه مقررات ملی ساختمان از ضمانت اجرایی لازم برخوردار نیست، گفت: متاسفانه برخی از سازندگان ساختمان برای کسب سود بیشتر، بسیاری از مفاد مقررات ملی ساختمان را رعایت نمی کنند و برخی از افراد هم بدون اطلاع از حقوق خود اقدام به خرید این قبیل ساختمان ها می کنند.

، علی اکبر رمضانی در گفت و گو با خبرنگار شبکه اطلاع رسانی صنوف مسکن ایران «صماء» اظهار داشت: شاید از نگاه یک فرد عامی اجرای مقررات ملی ساختمان نوعی هزینه باشد اما در واقع یک نوع سرمایه گذاری است که باعث افزایش ایمنی، آسایش و طول عمر مفید ساختمان می شود و در مجموع به نفع مردم است، اما عده ای از سودجویان که در عرصه ساخت و ساز فقط به منفعت خود فکر می کنند، مقررات ملی ساختمان را رعایت نمی کنند و بعضی از افراد هم بدون اینکه اطلاع داشته باشند در فرآیند تولید ساختمان چه ضوابطی باید رعایت شود، اقدام به خرید این قبیل ساختمان ها می کنند. وی با تاکید بر اینکه برای اجرای شیوه نامه های مربوط به مقررات ملی ساختمان باید تمام عوامل و زیرساخت ها فراهم باشد، تصریح کرد: برای اجرای پروژه ها سازمان نظام مهندسی کار را به کارفرمایان واگذار می کند و کارفرمایان هم باید مجریان ذی صلاح را تمام و کمال قبول داشته باشند و کار را از لحاظ فنی و اجرایی به این مجریان بسپارند، اما متاسفانه در اغلب موارد این اتفاق رخ نمی دهد و در شرایطی که طبق قانون تمام عوامل باید از صلاحیت لازم برخوردار باشند، هیچ زیرساختی برای این کار فراهم نیست. رمضانی در ادامه افزود: در قانون نظام مهندسی ساختمان وجود یک کمیته چهار نفره پیش بینی شده اما در برخی از استان ها این کمیته در اجرای اصل قانون موانعی ایجاد می کنند که بخش عمده ای از آن به دلیل نبود ضمانت اجرایی است. وی با بیان اینکه برخی از مسئولان در مورد اجرا نشدن مقررات ملی ساختمان، متخلفان را بازخواست نمی کنند، گفت: متاسفانه در برخی از استان ها مسئولان از بابت اجرا نشدن مقررات ملی ساختمان متخلفان را بازخواست نمی کنند. رییس سازمان نظام مهندسی استان خراسان شمالی با اشاره به اینکه قانون نظام مهندسی ساختمان در زمانی که عباس آخوندی در دولت ششم وزیر مسکن بوده به تصویب رسیده است، گفت: وزیر راه و شهرسازی دولت یازدهم اعتقاد کامل به تخصصی شدن کارها و واسپاری به افراد ذی صلاح دارد و امیدواریم از این پس قانون نظام مهندسی ساختمان و مقررات ملی ساختمان سریع تر و جدی تر اجرایی شود.

فقدان ابزارهای لازم برای اجرای مقررات ملی ساختمان

رییس سازمان نظام مهندسی استان اصفهان با اشاره به اینکه تمام ابزارهای لازم برای اجرای کامل مقررات ملی ساختمان مهیا نیست، گفت: تا زمانی که چندگانگی در قانون وجود دارد، نمی توان به اجرای کامل مقررات ملی ساختمان امیدوار بود.

علی پزشکی در گفت و گو با خبرنگار شبکه اطلاع رسانی صنوف مسکن ایران «صماء» با بیان این مطلب اظهار داشت: متاسفانه چندگانگی قانون و ضعف مدیریت در استانداری ها و شهرداری ها موجب شده که تاکنون مقررات ملی ساختمان به طور کامل اجرا نشود.

وی با بیان اینکه استانداری ها و شهرداری ها بخشی از وظایف تولی گری وزارت کشور را برعهده دارند، تصریح کرد: استانداری ها و شهرداری ها ابزارهای کنترل را در اختیار دارند و این در حالی است که سازمان نظام مهندسی ساختمان نیز بخشی از وظایف تولی گری وزارت راه و شهرسازی را برعهده دارد، اما این تولی گری فقط جنبه اجرایی دارد و بحث انتظامی برای الزام به اجرای مقررات ملی ساختمان پیش . بینی نشده است. وی در ادامه افزود: باید در قانون به صراحت مشخص شود که در صورت رعایت نشدن مقررات ملی ساختمان، چه نهاد یا ارگانی باید از متخلفان بازخواست کند و دوگانگی در قانون منجر شده که مقدمات رعایت مقررات ملی ساختمان به طور کامل فراهم نشود.

پزشکی با اشاره به اینکه در ماده ۱۰۰ قانون شهرداری ها بر رعایت مقررات ملی ساختمان تاکید شده است، گفت: این در حالی است که مهندسان ناظر فقط وظیفه ارائه گزارش به شهرداری ها را برعهده دارند و یک مهندس ناظر نمی تواند به علت رعایت نشدن مقررات ملی ساختمان دستور توقف ساخت و ساز یا مجازات متخلفان را صادر کند و به همین دلیل مراجع صدور پروانه نیز به این گزارش ها توجهی نمی کنند.

رییس سازمان نظام مهندسی استان اصفهان خاطرنشان کرد: در شرایطی که مسئولیت رعایت مقررات ملی ساختمان برعهده سازمان نظام مهندسی ساختمان است، ابزار توقف عملیات و بازدارندگی در اختیار این سازمان نیست.

کم کاری شهرداری ها در اجرای مقررات ملی ساختمان

رییس سازمان نظام مهندسی استان هرمزگان با اشاره به کم کاری شهرداری‌ها برای اجرای مقررات ملی ساختمان گفت: در شرایطی که برخی از شهرداری ها بدون شناسنامه فنی- ملکی ساختمان، مجوز پایان کار صادر می کنند، مهندسان ناظر هم هیچ برخوردی با این تخلفات نمی کنند.

شهریار مشیری در گفت و گو با خبرنگار شبکه اطلاع رسانی صنوف مسکن ایران «صما» با بیان این مطلب اظهار داشت: متاسفانه اجرای مقررات ملی ساختمان با کم لطفی‌ها و بی توجهی هایی از سوی شهرداری و مهندسان ناظر مواجه شده است.

وی در ادامه افزود: در موارد متعددی مشاهده شده که برخی از شهرداری‌ها بدون اینکه ساختمانی شناسنامه فنی- ملکی داشته باشد برای آن مجوز پایان کار صادر می کنند که نمونه ای از آن شهرداری بندرعباس است که بدون شناسنامه فنی- ملکی مجوز پایان کار برای ساختمان‌ها صادر می کنند و به محض اینکه کارفرما عوارض پروانه ساختمان را بپردازد، مجوز پایان کار خود را دریافت می کند.

مشیری با اشاره به کم کاری مهندسان ناظر در اجرای مقررات ملی ساختمان تصریح کرد: شورای انتظامی سازمان نظام مهندسی ساختمان باید با آن دسته از مهندسان ناظر که در این زمینه کم کاری دارند، برخورد جدی کند اما حرف مسئولان شورای انتظامی این است که در قانون ماده‌ای برای برخورد با متخلفان از مقررات ملی ساختمان پیش بینی نشده است.

وی در ادامه افزود: در واقع در کشور ما قوانین بسیاری تصویب می شود اما متاسفانه اغلب آنها فاقد ضمانت اجرایی است و همین موضوع اجرای قوانین را با مشکلات مواجه می کند که این مسئله در مورد مقررات ملی ساختمان نیز صادق است.

مشیری با بیان اینکه اجرای کامل مقررات ملی ساختمان نیازمند همکاری فرابخشی است، گفت: باید وزارتخانه های راه و شهرسازی و کشور و سازمان نظام مهندسی ساختمان در یک همکاری بین بخشی ،اهداف مقررات ملی ساختمان را پیش ببرند زیرا هیچ یک از این نهادها نمی توانند به تنهایی زمینه اجرای کامل مقررات ملی ساختمان را فراهم کنند.

رییس سازمان نظام مهندسی استان هرمزگان در پایان گفت: انتظار این است که وزارتخانه های راه و شهرسازی و کشور و همچنین سازمان نظام مهندسی ساختمان الزاماتی را در جهت اجرای کامل مقررات ملی ساختمان برای زیرمجموعه های خود قائل شوند.

افراد فاقد صلاحیت در امر ساخت وساز دخالت نکنند

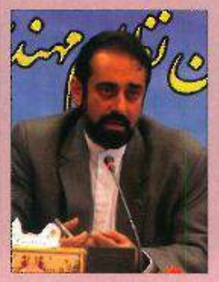

حسین ویزواری در نشست خبری هیات مدیره ضمن تبریک کسب رتبه برتر مقررات ملی ساختمان در کشور توسط نظام مهندسی ساختمان گلستان افزود: مهندسان ما نمایندگان قانونی و فنی بهره برداران آینده ساختمان‌ها هستند نه نمایندگان مالکان امروز و باید با کمک رسانه‌های جمعی این موضوع فرهنگسازی شود. وی همچنین به خواسته نظام مهندسی از اصحاب رسانه اشاره کرد و گفت: خواسته نظام مهندسی ساختمان از اصحاب رسانه و صداوسیما این است که با کمک هم اجازه ندهیم افراد فاقد صلاحیت در امر ساخت وساز دخالت کنند

ویزواری در بخش دیگری از سخنان خود به موضوع مجری ذیصلاح یا همان سازندگان حقیقی و حقوقی مسکن اشاره کرد و گفت: حق اترحمه مهندسان مجری از سال ۸۸ تاکنون افزایشی نداشته درحالی که مسئولیتهای بسیاری بر گردن آنها است. وی افزود: استفاده از مجریان ذیصلاح باعث می شود تا ساختمان به دست فردی دارای تخصص و صلاحیت ساخته شود و در همین راستا دست افراد غیرمتخصص یا به اصطلاح بسازبفروش‌ها از مراحل اجرایی کوتاه می‌شود. رییس نظام مهندسی ساختمان گلستان تصریح کرد: متاسفانه به دلیل عدم آگاهی مردم نقش مجریان ذیصلاح در جامعه کمرنگ شده و برخی افراد با ساختن یک ساختمان خود را سازنده معرفی می کنند. ویزواری در ادامه به نقش مهم مجریان ذیصلاح در رعایت مقررات ملی ساختمان اشاره کرد و گفت مجری باید در مقابل ساختمان تقبل مسئولیت بکند و خود یا نماینده‌اش در تمام مدت فعالیت‌های ساختمانی در کارگاه حاضر باشند. وی افزود: البته این موضوع که برخی از همکارانمان در اجرای قوانین و ارائه خدمات مهندسی کوتاهی می کنند برما پوشیده نیست اما باید با یک برنامه ریزی همه جانبه تمامی آسیب‌های بحث مجری را برطرف کنیم. عضو هیئت مدیره نظام مهندسی ساختمان گلستان اضافه کرد: با همه این مسئولیت سنگین تعرفه خدمات مجری به شدت پایین است. در واقع برای یک مجری که باید تمام وقت سر پروژه ساختمانی حضور داشته باشد به طور تقریبی حقوق ماهیانه ۵۰۰ هزار تومان تعریف شده است. حسین ویزواری در ادامه سخنان خود با اشاره به قانون مجریان ذیصلاح افزود: قانون مجریان ذیصلاح جهت کوتاه کردن دست افراد غیرمتخصص (بساز بفروش‌ها) از صنعت ساخت و ساز تصویب شده ولی به اهداف خود نرسیده است. تمام ساختمان‌ها باید توسط مجریان دارای صلاحیت ساخته شود؛ مجریانی که در تمام مراحل کار حاضر باشند و تمام مراحل اجرایی صرفاً توسط مجری مدیریت و اجرا شود. وی تصریح کرد: قصد قانونگذار هرگز نظارت مجری به صورت موردی در امر ساخت و ساز نیست، که این کار را ناظر ساختمان انجام می‌دهد. پس لازمه آن حضور تمام وقت مجری واقعی کار، نه به عنوان ناظر دوم می باشد مجری ذیصلاح باید کاملا مراحل اجرایی کار را در دست داشته باشد و مالک برحسب نوع قرارداد تنها وظیفه تامین مالی، مصالح و نیروی کار را دارد اما در حال حاضر این چنین نیست.

صدور شناسنامه فنی ملکی برای واحدهای مسکونی

احیای حقوق مردم در چرخه ساخت و ساز

رئیس سازمان نظام مهندسی ساختمان استان سمنان از راه اندازی سامانه جامع نظام مهندسی و ارجاع کار در این استان خبر داد و گفت: برای هر واحد مسکونی شناسنامه فنی ملکی صادر می شود.

کیانوش نیک هوش، ضمن بیان اینکه سازمان نظام مهندسی ساختمان استان سمنان با تاسی از قوانین مصوب و جاری کشور و آنچه که به عنوان مقررات ملی ساختمان نامیده می شود سعی در استقرار و عمل به قوانین در تمامی بخشها و ارکان سازمان داشته است اظهار داشت: یکی از دغدغه ها و ماموریت هایی که از ابتدا تعیین هیئت مدیره دوره ششم داشتیم استقرار و راه اندازی سامانه جامع نظام مهندسی و ارجاع کار بوده است.

وی با تاکید بر اینکه مهمترین مسئله و چالش در میان اعضای سازمان نحوه تخصیص سهمیه خدمات مهندسی بوده که متاسفانه در طول سالها شاهد گله گذاری و طرح شکایات متعدد از نحوه تخصیص سهمیه در بین اعضا بوده ایم اظهار داشت: اعمال غرض ورزی ها و برخوردهای سلیقه ای در این مورد همواره شأن و منزلت حرفه مهندسی را تنزل داده، به طوری که ارگان های دیگر نیز در این مورد وارد عمل شده و سعی در بهبود این امور داشته اند.

سامانه جامع نظام مهندسی پلی در جهت عدالت خواهی و عمل به قانون

رئیس سازمان نظام مهندسی ساختمان استان سمنان با اشاره به این مطلب که استقرار و راه اندازی سامانه جامع نظام مهندسی و ارجاع کار در طول عمر چند ماهه هیئت مدیره دوره ششم با فراز و نشیب های فراوان همراه بوده است عنوان کرد: هیئت مدیره دوره ششم معتقد است آنچه اهداف سازمان نظام مهندسی و ماموریت خطیر آن در صنعت ساختمان است مشغله ای غیر از بحث سهمیه و سهمیه بازی است که باید یکبار و برای همیشه از این مرحله عبور می کردیم که با حول و قوه الهی و تصمیم راسخ هیئت مدیره و حمایت ارگان ها و دستگاه های زیر بط و پشتیبانی اعضا و پرسنل سازمان این سامانه در مرداد ماه سالجاری راه اندازی شد.

نیک هوش تصریح کرد: راه اندازی این سامانه پلی در جهت عدالت خواهی و عمل به قانون است و همه امور مرتبط بدون دخالت شخصی و فقط با نرم افزار انجام می شود.

وی از آغاز صدور شناسنامه فنی ملکی ساختمان در این استان خبر داد و افزود: صدور این شناسنامه با هدف حفظ حقوق مردم به عنوان بهره بردار نهایی از مرکز استان آغاز شده است.

حقوق مردم به عنوان بهره بردار نهایی در چرخه ساخت و ساز مغفول مانده است

رئیس سازمان نظام مهندسی ساختمان استان سمنان با بیان اینکه حقوق مردم به عنوان بهره بردار نهایی در چرخه ساخت و ساز مغفول مانده و صدور این شناسنامه با هدف احیای این حقوق اجرایی شده است، تصریح کرد: ابلاغیه صدور این شناسنامه برای شهرداری های ۱۸ شهر این استان از طریق مسکن و شهرسازی صادر شده و در اولین گام در سمنان اجرایی شده است.

نیک هوش دریافت پایان کار ساختمان را منوط به صدور این شناسنامه دانست و اظهار داشت: برای دریافت پایان کار ارائه شناسنامه فنی ملکی ساختمان الزامی است و علاوه بر سمنان در شهرهای مهدی شهر و شهمیرزاد روند اجرایی شدن این برنامه در دست اقدام است.

وی با بیان اینکه شماره سریال شناسنامه فنی ملکی ساختمان در سند تک برگی مالکیت صادره توسط ثبت اسناد درج می شود گفت: در شناسنامه فنی ملکی ساختمان مشخصات فنی، وضعیت بنا، مهندس ناظر، نیروهای فنی سازنده و ... قید می شود و در معاملات این شناسنامه باید به مالک بعدی منتقل شود.

وی هزینه صدور هر شناسنامه را بر اساس قانون پنج در هزار هزینه تمام شده ساختمان ذکر کرد و متذکر شد: در استان سمنان برای تعامل با مالکان این هزینه با سه در هزار کاهش دو در هزار تعیین شده است.

صدور شناسنامه فنی ملکی برای هر واحد مسکونی الزامی است

رئیس سازمان نظام مهندسی ساختمان استان سمنان با اشاره به اینکه برای هر واحد مسکونی احداثی صدور شناسنامه فنی ملکی الزامی است و این شناسنامه توسط سازمان نظام مهندسی ساختمان صادر و در اختیار مالک قرار می گیرد، تصریح کرد: این سازمان در ردیف اولین سازمان هایی بعد از اصفهان، البرز، سیستان و بلوچستان و قزوین اقدام به صدور این شناسنامه می کند. نیک هوش در خاتمه ضمن بیان اینکه در استان سمنان سه هزار و ۲۰۶ مهندس عضو نظام مهندسی ساختمان قرار دارند که ۵۶ درصد آنها در رشته عمران فعالیت دارند، خاطر نشان کرد: یک هزار مهندس عمران با پروانه و ۷۸۰ مهندس فاقد پروانه در این بخش فعالیت دارند و مهندسان فاقد پروانه نیز در مراحل اخذ پروانه هستند.

حفظ شأن و جایگاه مهندسان مدنظر قرار گیرد

رئیس مجلس شورای اسلامی، با بیان اینکه باید شأن و جایگاه مهندسان مدنظر قرار گیرد تاکید کرد: مدیریت مجموعه استان باید از ظرفیت‌های مهندسان متخصص نظام مهندسی قم حداکثر بهره را ببرند.

دکتر علی لاریجانی در دیدار اعضای هیئت مدیره سازمان نظام مهندسی ساختمان استان، با ابراز خرسندی از فعالیت‌های نظام مهندسی قم اظهار داشت: سازمان نظام مهندسی ساختمان مرجع تخصصی در امر ساخت و ساز به شمار می‌رود که مدیریت مجموعه استان باید از ظرفیت‌های مهندسان متخصص نظام مهندسی قم حداکثر بهره را ببرند.

رئیس مجلس شورای اسلامی، با ابراز تاسف از سطح پایین درآمد مهندسان گفت: در سالهای اخیر بخش مسکن بر خلاف سایر بخش‌های تولیدی و صنعتی کمتر دچار رکود شد که این انتظار می‌رفت سطح درآمد مهندسان بالا باشد که ظاهرا این گونه نیست.

وی تصریح کرد: حفظ شأن و جایگاه مهندسان و موضوع معیشت آن‌ها باید مد نظر قرار گیرد و باید فکری برای اشتغال مهندسان جوان کرد.

لاریجانی عنوان کرد: حل مشکل اشتغال و افزایش درآمدها مستلزم فعال شدن بخش‌های تولیدی و در نتیجه شکوفایی اقتصادی است و باید به مسئله فرهنگ کار در کشور توجه ویژه‌ای شود که امیدواریم در دولت جدید به این موضوع پرداخته شود.

رئیس قوه مقننه در ادامه به مشکل ترافیک در شهر قم اشاره کرد و اظهار داشت: در برخی از مناطق شهری قم، گره‌های ترافیکی شدیدی می‌بینیم که برای رفع آن‌ها باید فکری اساسی کرد و شهرداری نیز باید از متخصصان و مهندسان رشته‌های ترافیک که عضو نظام مهندسی هستند در این زمینه استفاده کند. وی گفت: در شهرسازی قم نیز خللی وجود دارد و در برخی از موارد، ساخت و سازهایی به چشم می‌خورد که هیچ گونه سنخیتی با اصول، فرهنگ و معماری بومی قم ندارد و هویتی در آن‌ها دیده نمی‌شود.

رئیس مجلس شورای اسلامی، اضافه کرد: بلند مرتبه سازی عیب نیست و خوب است در بافت‌های فرسوده شهری، خانه‌هایی جدید ساخته شود اما معماری این ساخت و سازها باید انضباطی به همراه داشته باشند که در این راستا نظام مهندسی می‌تواند کمک‌های فکری به مجموعه شورای شهر و شهرداری دهد.

وی با تاکید بر رعایت معماری اسلامی در قم گفت: قم به عنوان مرکز جهان تشیع باید انضباط شهرسازی داشته باشد و از نمادهای اسلامی در ساخت و سازها استفاده کند و این مسئله که حرم مطهر در گودی قرار گیرد و بناها دور تا دور آن قد علم کنند کار غفلایی نیست.

نماینده مردم قم در مجلس، ابراز داشت: معماری اطراف حرم مطهر حضرت معصومه (س) باید به گونه‌ای باشد که مدارس علمیه در اطراف آن قرار گیرند و بازارها هم در فاصله دورتری باشند و در این زمینه‌ها باید کارهای مطالعاتی صورت گیرد.

لاریجانی بیان داشت: در شهرهای جدیدی که بوجود می‌آیند باید نمادهایی از شهرسازی ایرانی خلق شود و مدلی برای توسعه شهری در نظر گرفته شود که این مسئله متاسفانه در قم بر خلاف سایر شهرها همانند اصفهان کمتر به آن توجه می‌شود که در شهرک‌های اطراف قم نمادی اسلامی که نشان دهنده یک تمدن باشد به چشم نمی‌خورد.

وی ارتباط مراکز تخصصی همانند سازمان نظام مهندسی ساختمان با دولت را مفید و موثر دانست و افزود: بخش خصوصی و دولتی باید مکمل یکدیگر باشند و با همکاری یکدیگر کارها را پیش ببرند که در مجلس شورای اسلامی نیز در کنار نظارت دولت و مجلس از نظرات کارشناسی بخش خصوصی هم استفاده می‌شود که تا به اینجا مفید و موثر بوده است.

رئیس مجلس شورای اسلامی، در خصوص مصوبه ای که به شهرداری قم اجازه می دهد از مشاوران غیر بومی در پروژه‌های عمرانی استفاده کند گفت: این مصوبه را برای ما ارسال کنید تا مورد بررسی قرار گیرد.

لاریجانی، در خصوص پیشنهاد بازنگری قانون نظام مهندسی، شهرداری و شوراها نیز اظهار داشت: بازنگری کلی این قوانین کاری زمان بر است اما مواردی که می‌بینید قوانین در مغایرت باهم هستند و یا نیازمند اصلاحاتی می‌باشند ارئه کنید تا در کمیسیون عمران و مرکز پژوهش‌های مجلس مورد بررسی قرار گیرد.

نقش آموزش در ارتقاء کیفیت ساختمان

□ دکتر محسن وفامهر- عضو هیأت علمی دانشکده معماری و شهرسازی دانشگاه علم و صنعت

اشاره:

زلزله‌هایی که در سال‌های اخیر در کشور رخ داده بیش از هر زمان دیگری عواقب سهل انگاری در امر ساخت و ساز را به تصویر کشیده و ضرورت وجود ضوابط و مقررات لازم‌الاجرا و حضور مجریان ذیصلاح برای احداث ساختمان‌ها مطابق با اصول فنی را برای هر بیننده و شنونده آگاهی نمودار ساخته است.

سرمایه انسانی به معنی افزایش دانش، مهارت‌ها، ظرفیت‌ها و توانایی‌های همه مردم در یک جامعه است. نیروی کار در ایران را می‌توان به سه دسته تقسیم کرد: ۱-نیروی کار ساده ۲-نیروی کار فنی ۳-نیروی کار متخصص (کارشناس)

امروز شاید بتوان ادعا کرد عامل تعیین‌کننده کیفیت کارهای ساختمانی سطح مهارت دانش فنی دست‌هایی است که در نهایت کار را به انجام می‌رسانند. مخصوصاً هر چه از روش‌های معمول و سنتی دورتر شویم، به مهارت‌های جدید نیاز داریم.

تکنیک‌های ساختمانی به کار گرفته شده در کشور ما بیشتر گرایش کارگر بر دارد. کارگری که راحت‌تر از نیروی متخصص و ماشین‌آلات ویژه بدست می‌آید. لذا به همین دلیل نسبت به تربیت و آموزش نیروی انسانی ماهر همتی ویژه صورت نگرفته است تا ایران همچون کشورهای پیشرفته صنعتی فورمن‌های کارگاهی داشته باشد.

با نگاهی موشکافانه‌تر می‌توان دریافت که شاید علت‌العلل بسیاری از نواقص یا ناکارآمدی‌ها. در این موضوع خلاصه می‌شود که دانشجویان در همان گام اولیه که طراحی سازه‌های فولادی یا بتن آرمه را می‌آموزند، در کارگاه پروژه‌های در دست اجرا حاضر نمی‌شوند و از نزدیک به مشاهده آنچه که می‌خوانند، نمی‌پردازند. سیستم آموزشی دانشگاه‌های ما آنقدر قدیمی و فرسوده است که اطلاعات کتاب‌ها و ضوابط لازم‌الاجرا از جمله آیین‌نامه‌ها و مقررات ملی کشور تدریس نشده و مطالب درس به روز نمی‌شود.

اما در چند دهه اخیر، حرفه مهندسی در کشور دچار دگرگونی در تمامی زمینه‌های مختلف شده که پیامد آن ناهماهنگی و نبود انسجام کافی در گروه‌های مختلف مهندسی شده است. گرچه مهندسان و متخصصان کشور عمدتاً از علوم و دانش روز برخوردارند، اما کسب نکردن تجربه عملی کافی حین تحصیل، مهندسان تازه فارغ‌التحصیل را در شروع کار با مشکلاتی مواجه ساخته است.

آموزش معماری امروزه به عهده آموزش‌های آکادمیک و فنی- حرفه‌ای واگذار شده است. بنابراین این وظیفه دانشگاه‌ها است که افراد را واجد مهارت‌های فنی تربیت کنند. چرا که آنچه آموزش عالی را از سطوح دیگر آموزش جدا می‌سازد، در سطح مواد آموزشی نیست، بلکه در کیفیت آن است. بنابراین رفع نواقص آموزشی آن هرچه سریعتر احساس می‌شود. در این زمینه برای رفع نواقص آموزشی در زمینه معماری موجود تا حد امکان پیشنهادهایی ارائه می‌شود.

وضع فعلی نیروی انسانی

امروز شاید بتوان ادعا کرد که عامل تعیین‌کننده کیفیت کارهای ساختمانی، سطح مهارت دانش فنی دست‌هایی است که در نهایت کار را به انجام می‌رسانند. مخصوصاً هرچه از روش‌های معمول و سنتی دورتر شویم به مهارت‌های جدید نیاز داریم. غلب در کارگاه‌های ساختمانی شاهد هستیم که تخصص‌ها براساس تجربه حاصل شده است نه طبق آموزش‌های کلاسیک، یعنی مثلاً بنای ما قبلاً شاگرد بنا بوده و با تجربه کار در امر بنایی، مهارت لازم را به دست آورده است و نوعی انتقال تجربه به مرور زمان صورت گرفته است. این امر در رابطه با اجرای تکنیک‌ها و مصالح

جدید عملی نیست بدین معنا که مصالح نو و تکنیک‌های اجرایی پی در پی وارد بازار ساختمان می‌شوند، بدون اینکه نیروی کار مورد نیاز اجرای آن، فرصتی برای کسب تجربه داشته باشد و در این مورد از همان نیروی کاری بهره گرفته می‌شود که برای روش‌های سنتی کارآزموده بود نه تکنیک‌های جدید. در نتیجه اجرای بد و غیرفنی آنها موجب می‌شود که اغلب اینگونه ساختمان‌ها به بهره‌برداری نرسیده، تعمیرات آن شروع شود. با قبول اینکه روش‌های سنتی ساخت به تنهایی جوابگوی حجم ساختمان‌سازی نیست، باید به آموزش فنی نیروی کار ساختمانی توجه بیشتری شود تا با تکنولوژی جدید هماهنگ شوند. بنابراین ساخت هر متر مربع بنا، حاصل ترکیب سرمایه ملی، نیروی انسانی، مواد اولیه ارزشمند است به اجرای آن با همه دانش و فن دلسوزانه توجه کنیم. سرمایه انسانی به معنی افزایش دانش، مهارت‌ها، ظرفیت‌ها و توانایی‌های همه مردم در یک جامعه است. نیروی کار در ایران را می‌توان به سه دسته تقسیم کرد:

۱- نیروی کار ساده

کار این نیرو صرفاً استفاده فیزیکی است و شرایط احراز مشاغل مربوطه عمدتا داشتن سلامت جسمانی و در برخی موارد قدرت بدنی مناسب است. در نظام آموزشی کشور این گروه عمدتاً دارای سطح تحصیلات پایین‌تر از دیپلم یا در سطح خواندن و نوشتن است. در این گروه داشتن سابقه کار و تجربه، بیش از هر چیزی معرف سلامت کاری فرد است و البته می‌تواند در یک زمینه مشخص نیروی کار نیمه ماهر را به ماهر تبدیل کند.

۲- نیروی کار فنی

این گروه شامل آموزش‌دیدگان هنرستان‌های فنی و شاخه کار و دانش در وزارت آموزش و پرورش و سازمان آموزش فنی و حرفه‌ای کشور در وزارت کار و امور اجتماعی می‌شود. این نیروها از توانایی علمی و عملی (مهارت و تخصص) برای احراز مشاغل مختلف فنی برخوردار هستند.

علاوه بر این نیروی کار فنی، شامل تمامی تکنیسین‌هایی است که دوره کاردانی (فوق دیپلم) را به‌صورت پیوسته و ناپیوسته در مدارس عالی آموزش و پرورش و یا نهادهای عالی گذرانده‌اند.

۳- نیروی کار متخصص (کارشناس)

این افراد در نظام آموزشی ایران غالباً دارای مدرک تحصیلی لیسانس، فوق لیسانس و دکترا هستند. این گروه شامل مهندسان، کارشناسان علمی و فنی، مدیران و مشاوران هستند.

تکنیک‌های ساختمانی به کار گرفته شده در کشور ما بیشتر گرایش کارگربر است، کارگری که راحت‌تر از نیروی متخصص و ماشین آلات ویژه بدست می‌آید. تنوع عنوم و نیاز به طراحی قطعات پیش ساخته به رعایت استانداردها در سطحی بالا و همچنین نیاز به ماشین آلات و تخصص ویژه ومشکلات حمل و نقل از دلایل دیگر استقبال نکردن بخش خصوصی از آنها بوده است.لذا به همین دلیل نسبت به تربیت و آموزش نیروی انسانی ماهر همتی ویژه صورت نگرفته است.

اصطلاح بهره‌دهی معمولاً به نسبت حجم تولید ستانده (محصول) به حجم منابع نهاده تعریف می‌شود. از آنجا که هم نهاده و هم ستانده را می‌توان به راه‌های مختلفی کمی کرد؛ معیار سنجش واحدی برای سنجش بهره‌دهی تولید وجود ندارد که به طور جهانی مورد قبول باشد. بخصوص در مورد کارهای ساختمانی که محصول به دست آمده، اغلب بی‌همتاست و استانداردی برای مشخص کردن سطوح مختلف ادغام دانسته‌ها وجود ندارد. به هر حال، از آنجا که نیروی کار، بخش عظیمی از هزینه کارهای ساختمانی را تشکیل می‌دهد، تعیر بهره‌دهی تولیدی نیروی کار برحسب حجم ستانده (به تعبیر ارزش دلاری ثابت یا واحدهای کارکردی) در نفر — ساعت، معیار سنجشی مفید است. بهره‌دهی تولیدی نیروی کار، که به این طریق اندازه‌گیری می‌شود، به تنهایی، لزوماً معرف کارآیی نیروی کار نیست؛ بلکه تاثیر مشترک و ترکیبی نیروی کار، ماشین آلات و عوامل دیگری را که در ستانده (محصول کار) مؤثرند، اندازه‌گیری می‌کند. در عین آنکه بهره‌دهی تولیدی کلیت صنعت ساختمانی به عنوان

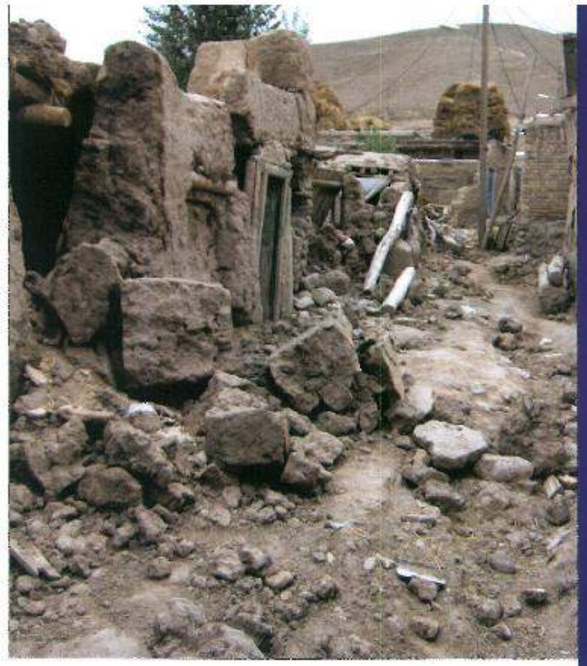

معیار سنجش اقتصاد ملی مهم است، مالکین بیشتر نسبت به بهره‌دهی تولیدی نیروی کار در واحدهای تولیدی که توسط صنعتگران مختلف در محل اجرای پروژه تولید می‌شود،علاقه‌مندند. بنابراین، یک مالک می‌تواند کارکرد نیروی کار را در محرهای جغرافیایی مختلف،و در شرایط کاری گوناگون و به ازای انواع و اندازه‌های پروژه‌ها مقایسه کند. هزینه‌های ساخت معمولاً به موازات قیمت مواد و دستمزد نیروی کار حرکت می‌کند.

در واقع، بهره‌دهی تولیدی نیروی کار در بعضی انواع سنتی کارهای ساختمانی در طول سالیان دراز افزایش یافته است و این در مواقعی که نسبت‌های حقوق ساعتی کارگران افزایشی سریعتر از بقیه هزینه‌ها در کارهای ساختمانی دارد، اثر جبران کننده و یا همترازی دارد. اما بهره‌دهی تولیدی نیروی کار در پروژه‌های غیرعادی یا پروژه‌های با ابعاد بزرگ، ثابت و حتی در حال کاهش است.

از سوی دیگر مهاجرت بی‌رویه به شهرهای بزرگ همچون تهران در حقیقت وارد کردن نیروی کار ساختمانی به بازار ساختمان است. این نیروی مهاجر هنگام ورود به شهر به دلیل نداشتن مهارت و ناآشنایی با شهر و غیره نمی‌تواند وارد فعالیت‌های صنعتی شود و تا مدتی لازم است در شغل‌های حاشیه‌ای گذران کند. بخش ساختمان به دلیل کیفیت پایین روش‌های تولیدی‌اش در کشور،به خوبی می‌تواند محلی برای جلب این نیرو در فعالیت‌های اقتصادی شهر باشد.

تربیت و آموزش نیروی انسانی فقط در مفهوم ایجاد توانایی برای خواندن یا درک نمادهای نوشتاری خلاصه نمی‌شود، بلکه صنعت ساختمان و صنعت‌های مرتبط با آن اعم از صنعت ریخته‌گری،شیشه‌گری، آهنگری، راهسازی،ایجاد فضای سبز، نیازمند درک مفاهیم جداگانه و ارزیابی این مفاهیم در حوزه‌های کاربردی جدیدی است که فناوری صنعت ساختمان و ممکن به آن نیاز دارد،به بیان دیگر مجموعه نیروهایی که از کارگر ساده تا مهندس و معمار آموزش یافته وارد فعالیت در حوزه‌های انبوه‌سازی مسکن می‌شوند،نیازمند یک رسانه اطلاعاتی هستند که زبان ویژه خود را داشته باشد و از الفباء، الفاظ و مفاهیم ترکیبی خاص خود متابعت کند.

نیروهای انسانی ساده با متخصص در هر سنی قادر به آموختن این زبان هستند. به شرط آنکه در آنها انگیزه لازم برای همکاری و مفید بودن ایجاد شود. یکی از دلایل استفاده از ماشین‌آلات و ابزار مدرن در ساختمان، استفاده از نیروی انسانی کمتر در کارگاه‌های ساختمانی است. زمانی این عمل مقرون به صرفه است که مزد کارگر ساختمانی بالا و بازده کم باشد،و ماشین‌آلات آسان تهیه شود. با نگاهی موشکافانه‌تر می‌توان دریافت که شاید علت‌العلل بسیاری از نواقص یا ناکارآمدی‌ها،در این موضوع خلاصه می‌شود که دانشجویان در همان گام اولیه که طراحی سازه‌های فولادی یا بتن آرمه را می‌آموزند،در کارگاه پروژه‌های در دست اجرا حاضر نمی‌شوند و از نزدیک به مشاهده آنچه که می‌خوانند، نمی‌پردازند.

رشته عمران و معماری: به دلایلی متمایز از سایر رشته‌هاست، زیرا دانشجویان از این امکان برخوردارند که آنچه را به لحاظ تئوریک مطالعه می‌کنند تا حدود زیادی از نزدیک لمس کنند در بیشتر دانشگاه‌های ما که در حال توسعه هستند؛ بدون صرف کم‌ترین هزینه با امکاناتی می‌توان،ساخت بتن‌ها یا سازه‌های مختلف را مشاهده کرد و این امکان همیشه در محیط اطراف فراهم است تا آموخته‌ها تحکیم شود. اما آنچه که در عمل اتفاق می‌افتد این است که در دروسی با تعداد واحدهای محدود مثل بتن،فولاد، پی و پروژه‌های آنها و ... چه مقدار آموزش که لازمه طراحی در آینده است،صورت می‌گیرد؟ حتی درس بارگذاری که اساسی‌ترین بخش‌های مهندسی عمران است به صورت واحد اختیاری ارائه می‌شود و از آن مهم‌تر، نظارت که قسمت عمده‌ای از کار تخصصی این رشته است، عملاً در دروس دانشگاهی ما مطرح نمی‌شود و فقط قادر به تأمین توانایی‌های ابتدایی در دانش‌آموختگان است، که در دروسی مانند روش‌های اجرایی،آزمایشگاه‌ها یا احتمالاً کارآموزی... به آن پرداخته می‌شود. حتی بعضاً مشاهده می‌شود که به دلیل نبود تعامل بین مطالب تئوری و عملی، یک پیمانکار مجرب می‌تواند پیشنهادهای بهتری را نسبت به یک کارشناس معماری و عمران تازه‌کار ارائه دهد. شاید تجربه هر مهندسی این باشد که دانش و تحصیلات خود را زیر ذره‌بین پیمانکاران و کارگران می‌بیند و گاهی حتی احساس می‌کند کاش به جای این همه محفوظات، اندکی تجربه در امور اجرایی داشت. در کشور ما هنوز حیطه کاری مهندسان،در فرهنگ عمومی جامعه،به روشنی تبیین نشده است و از مهندسان انتظار می‌رود؛از قیمت‌های مصالح گرفته تا هماهنگی‌های لازم بین کارفرما،پیمانکار و کارگران و ... همه و همه را به خوبی انجام دهند.»

گزارش تصویری

جلسه ۱۶۶ شورای مرکزی در تبریز

یکصد و شصت و ششمین جلسه ی شورای مرکزی سازمان نظام مهندسی ساختمان امروز بیست و سوم مردادماه سال جاری در شهر تبریز از ساعت ۱۶ در هتل پارس ایل گلی تبریز برگزار شد .

تقدیر از مهندس عیدی بارنجی

مقاله

تأملی بر موضوع محرمیت و اشرافیت فضایی

▫ مهندس منصور بهادری نایب رئیس و خزانه دار سازمان نظام مهندسی استان ایلام- کارشناس ارشد معماری

اساسی‌ترین عاملی که هرآینه بر معماری تأثیر گذاشته و به آن سمت و سو می‌بخشد، مخاطبان آن یعنی انسان‌ها هستند. به‌همین جهت ارزش و اعتبار و موفقیت یک اثر معماری به این اصل وابسته است که تا چه‌اندازه در تأمین نیازها و خواسته‌های آنها موفق بوده‌است. مطابق با دیدگاه بسیاری از پژوهشگران، فرهنگ و دین بعنوان دو نیاز اصلی روحی و معنوی انسان، همواره عامل مهم و تأثیر گذار در شکل‌گیری خانه بوده‌است، لذا مطالعه آن موارد برای شناخت الگوهای رفتاری اقوام گوناگون اهمیت می‌یابد. راپوپورت در زمینه تأثیر فرهنگ برمعماری سنتی، پنج جنبه اصلی فرهنگ را که در شکل‌گیری فضاهای داخلی خانه و ایجاد خلوت و قلمرو مؤثر بوده معرفی کرده‌است. (راپوپورت، ۱۳۸۱ :٤٧)

- اعتقادات مذهبی
- ساختار خانواده
- نقش جنسیت‌ها
- فرآیند روابط اجتماعی و نحوه انجام فعالیت‌های اصلی
- نگرش به خلوت

اینها همان قواعد و اصولی هستند که همواره معماری سنتی ایران و کشورهای اسلامی را از معماری کشورهای غربی متمایز می‌نماید. اصول اعتقادی اسلام برگرفته‌از قرآن که در معماری اسلامی از آن بهره‌برداری می‌شود در حوزه طراحی معماری و شهرسازی نمود می‌یابد. در اسلام اصولی وجود دارد که نحوه چگونه زیستن مسلمانان را بیان نموده‌است که بطور معمول این اصول از گذشته در معماری ایرانی رعایت می‌شده‌اند.

در ایران پس‌از پذیرش اسلام به روشنی می‌توان فهمید که موضوع محرمیت و رابطه زن و مرد مهمترین اصل شکل‌دهنده و تعریف‌کننده حریم‌ها در خانه و خارج از آن بوده‌است. (معماریان، ۱۳۷۳: ٤٢) خانه‌های ایرانی عموماً به موضوع رعایت حریم خصوصی در کنار تکریم مهمان توجه داشته‌اند و برای انجام آن هم از الگوی تداخل قلمرو درفضای واحد و هم از الگوی مجزا نمودن مکان استفاده نموده‌اند. درنتیجه انواع معینی از فرم ساختمان‌ها و چیدمان داخلی آنها بطور گسترده تکرار شده‌است.

خانه بروجردی‌های کاشان
http://www.kashanshenasi.blogfa.com

حریم در لغت به معنی پیرامون، گردگرد خانه، مکانی که حمایت و دفاع از آن واجب باشد، معرفی می‌گردد. حریم کلمه‌ای عربی و به معنی منع نیز بوده و احاریم جمع آن می‌باشد.(عمید، ۱۳٦٥: ۹)

حریم فقط در همسایگی‌ها مصداق نمی‌یابد، بلکه می‌توان جوهر آن را در روابط اجتماعی از قبیل نحوه همزیستی مرد و زن، در تنظیم فضای خانه، در تقسیم فضای شهر، در لباس پوشیدن، در عفت کلام و... جستجو نمود. باعنایت‌به تعاریف گوناگون ارائه‌شده در بیان مفهوم محرمیت بایستی بیان نمودکه: مراد از محرمیت در فضای معماری و شهرسازی، کالبد دادن به فضا بگونه‌ای است که دارای حریم از دو جنبه کالبدی و معنایی باشد. حریم داشتن در حوزه کالبد فضایی بیشتر متمرکز بر اصولی‌است که امنیت فضا را تشکل خواهند داد و در عرصه معنایی، ویژگی‌هایی است که حرمت

و ارزش را برای فضای معماری به ارمغان آورد بگونه‌ای که فرد به آرامش برسد. (مولائی، (۱۳۹۱) : ۲) اصول و عوامل مؤثر در شکل‌دهی به مسأله محرمیت در فضای معماری بشرح زیر می‌باشند:

- سلسله مراتب

این اصل سبب شکل‌دهی به قلمروهای فضایی با کارکردهای متفاوت می‌گردد و حریم‌های فضایی را شکل می‌دهد که بکارگیری این اصل در نظامات فضایی شهری و معماری، با تفکیک نمودن حریم‌های عمومی از خصوصی و ایجاد مرتبه‌بندی در دسترسی‌ها نقش پررنگی در تقویت محرمیت در ساختار فضایی داشته‌است و کاربرد آن در معماری سنتی ایران، همانند سلسله مراتب فضایی و در شهرسازی همچون سلسله مراتب عملکردی، عبور محله‌ای و منطقه‌ای سبب شکل‌گیری ساختارهای کالبدی فضایی شده‌است که مهمترین اثر آن، محرمیت و شکل‌گیری حریم‌های فضایی و تفکیک قلمروهای متفاوت با وجود پیوستگی فضایی است. (اردلان، (۱۳۸۰))

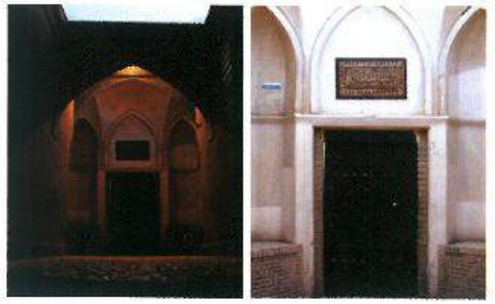

کریاس، خانه طباطبایی، کاشان
http://www.anobanini.ir

- درون‌گرایی

یکی دیگر از ویژگی‌های غیرقابل انکار در آثار معماری ایرانی- اسلامی خصوصیت درونگرایانه آنهاست که ریشه‌ای عمیق در مبانی و اصول اندیشه‌های اجتماعی و فرهنگی ایران دارد. روح شکوفایی رعایت این اصل در ایران را می‌توان در تکامل ابنیه با حیاط مرکزی دانست. استرلین در توصیف ساختار شهر ایرانی به مفهوم « همیشه در درون چیزی بودن» می‌پردازد و اشاره به مفاهیم روانی و احساس نیاز به سرپناهی در همه‌جا حتی در مقیاس شهری دارد (معماریان،۱۳۸٤).

خانهٔ عامری‌های کاشان
http://www.kashanshenasi.blogfa.com

از دلایل اصلی بکارگیری این اصل در معماری ایرانی- اسلامی می‌توان به مواردی همچون احترام به زندگی خصوصی و حرمت قائل‌شدن برای آن در نزد ایرانیان و دیگر موضوع عزت نفس ایشان‌است. (پیرنیا، (۱۳۸۳): ۳٦) بایستی اذعان نمود که باتوجه‌به تأکیدات شرع مقدس، ازجمله آیات ۵۹-٦۰ سوره مبارکه نور با موضوع اذن خواستن کودکان نابالغ برای ورود به جایگاه پدر و مادر، همچنین سایر آداب رفتاری و گفتاری در مورد افرادی که در یک منزل سکونت دارند، درفضای درون خانه نیز نیازبه حفظ نسبی محرمیت و رعایت سلسله مراتب درفضاهای خصوصی و کاملاً خصوصی نیز می‌باشد که می‌بایستی در طراحی فضاهای درونی خانه نیز مورد توجه معماران و طراحان قرار گیرد.

معماری گذشته ایران همواره آمیخته با حریم و درونگرایی بوده‌است و علیرغم تنوع گسترده در فرهنگ و آداب و رسوم اقوام، اقلیم آب و هوایی، توپوگرافی، بستر طبیعی و ... بطرق مختلف سعی در تأمین محرمیت و عدم اشرافیت فضائی شده است ازجمله استفاده از شناشیر در بوشهر، گره چینی در پنجره های چوبی در ماسوله، حیاط مرکزی در یزد و ...

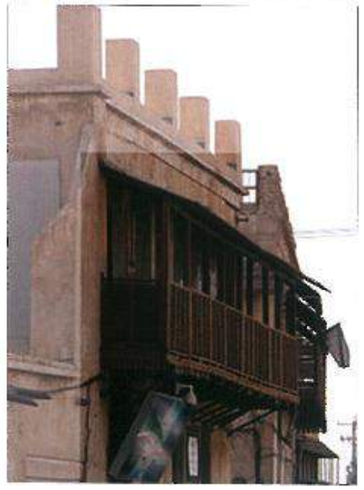

شناشیر (معماری سنتی بوشهر)
http://fa.wikipedia.org

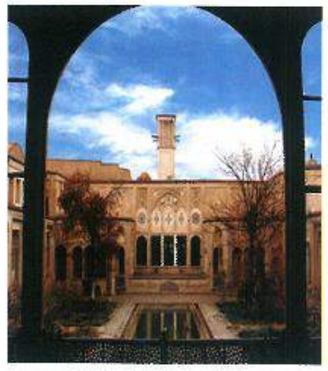

خانه بروجردی های کاشان
http://www.kashanshenasi.blogfa.com

امروزه در بسیاری از کشورها و ازجمله ایران شاهد تغییراتی شگرف و بی سابقه در شهرسازی، معماری و تقسیمات فضایی هستیم که نتیجه عوامل گوناگونی خصوصاً پیشرفت علم، فناوری، تکنولوژی و تبادل آن در میان ملل مختلف، همچنین شتابزدگی در پذیرش این پیشرفت‌ها بدون انجام بررسی‌های همه جانبه و بومی سازی آنها می باشد. بعلاوه افزایش جمعیت شهرنشین و کمبود فضا، ساخت و ساز رابه‌سمت بلندمرتبه سازی ، آپارتمان‌نشینی و کاهش مساحت واحدهای مسکونی و کاهش فاصله همجواری سوق داده‌است. در چنین شرایطی شاهد نهادینه‌شدن شرایط آسیب‌پذیری و بحران در معماری و شهرسازی معاصر ایران می‌باشیم که عمده‌ترین این آسیب‌ها ناشی‌از عدم آگاهی از الگوهای سازماندهی فضا و غفلت‌از رویکرد محتوایی در بکارگیری فرم و شکل و در واقع برداشت صرفاً شکلی از آثار گذشته است. رویکردی که حاصل‌از عدم ادراک از مفهوم معماری و شهرسازی مبنی بر هویت ایرانی- اسلامی است. لذا در خانه‌های امروزی کمتر اثری‌از درونگرایی و رعایت سلسله مراتب دسترسی از بیرون به داخل مشاهده می‌گردد و گویا ساختمان‌ها برون‌گرا شده اند و اغلب محرمیت از بیرون به درون توسط پرده‌ای پشت پنجره‌ها تأمین می‌گردد که در این صورت کارایی اصلی پنجره در نورگیری، تهویه و دید و منظر نیز تحت‌الشعاع قرار می‌گیرد. پایبندی اذهان نمود مصادیق اشرافیت و محرمیت نسبت به گذشته بمراتب گسترده‌تر و پیچیده‌تر شده‌اند و مواردی چون اشرافیت شنیداری از تکالید بنای همجوار، اشرافیت دیداری از طریق آیفون‌های تصویری، دوربین های مدار بسته، برخی گوشی های تلفن همراه و ... از این قبیل اند که متأسفانه ضوابط محرمیت و اشرافیت ملاک عمل نیز عمدتاً پاسخگوی شرایط مذکور نمی‌باشند. درحال حاضر آنچه که ملاک عمل طراحان و معماران است محدود به برخی مصوبات شورایعالی شهرسازی و معماری، ضوابط ارائه‌شده از ناحیه مهندسین مشاور و قسمتی‌از مبحث چهارم مقررات ملی ساختمان می‌باشد که در مجموع آن ضوابط نیز دارای جامعیت و کفایت لازم نبوده و اغلب بصورت کلی و گذرا به موضوع پرداخته‌اند و بعضاً تناقضاتی نیز در آنها ملاحظه می‌گردد، ازجمله الزامات مبحث ۱۹ مقررات ملی ساختمان و صرفه‌جویی در مصرف انرژی و استفاده از پنجره ۲ جداره و عدم پاسخگویی این نوع پنجره در رفع اشرافیت و...، لذا به‌عنوان‌های مختلف شاهد نقض محرمیت و عدم اشرافیت در فضاهای همجوار هستیم. بنظر می‌رسد درصورت درک شرایط نابسامان کنونی توسط مسئولین و متخصصین و نهادینه کردن ذهنیت شهرسازی و معماری ایرانی — اسلامی و حفظ و پاسداشت نظام و فرهنگ حاکم بر محلات گذشته که محصول تعامل انسان با محیط انسان ساخت بوده‌است همچنین ایجاد زمینه‌های تعامل و همکاری هماهنگ حوزه‌های مدیریتی در تحقق برنامه‌های کاربردی مبتنی بر بازیابی هویت در شهر و بناء می‌توان گامی منطبق‌بر فرهنگ ایرانی — اسلامی و نیازهای امروزی استفاده‌کنندگان بنا نهاد. لذا شایسته‌است شورایعالی شهرسازی و معماری و وزارت راه و شهرسازی، درجهت کاهش و حذف تدریجی اشراف در سطوح مسکونی شهرها، باهدف ارتقای امنیت اجتماعی و آرامش فیزیکی و روانی افراد در محیط مسکونی، نسبت به تصویب و ابلاغ ضوابطی بصورت جامع و کامل با تعریف استانداردها و قوانینی که حدود، فواصل و ارتفاعات مورد نیاز در اجزای مختلف فضاها و مجموعه‌های مسکونی همچون ورودی، پیش‌فضا، سرویس‌های بهداشتی وحمام، آشپزخانه، حال و پذیرائی، اتاق خواب، در و پنجره‌ها، تراس، همجواری (یا الزامی‌نمودن استفاده‌از عایق‌های صوتی)، راهرو، راه پله، یاگرد و ... باتوجه‌به ویژگی‌های طبیعی، فرهنگی، تاریخی، فضایی و کالبدی شهرهای کشور، اقدام نمایند و در این راستا نیز اعمال کنترل نسبت‌به اجرای آن ضوابط توسط نهادهای مذکور و شهرداری‌ها بگونه‌ای که صدور پروانه ساختمانی و پایان‌کار منوط‌به اجرای آن ضوابط باشد اجتناب ناپذیر خواهدبود.

منابع:

رایپورت، آموس، (۱۳۸۱)، «سوی انسان شناسی خانه»، مجله آبادی، ترجمه: مسعود پرچمی عراقی، شماره۳۱.

معماریان، غلامحسین، (۱۳۷۳)، «آشنایی با معماری مسکونی ایران»، انتشارات دانشگاه علم و صنعت ایران.

عمید، حسن، (۱۳۶۵)، «فرهنگ عمید (شامل واژه‌های فارسی و لغات عربی مصطلح در زبان فارسی)»، جلد دوم، تهران، مؤسسه انتشارات امیر کبیر.

اردلان نادر، بختیار لاله، (۱۳۸۰)، «حس وحدت، سنت عرفان در معماری ایرانی»، اصفهان، نشر خاک.

معماریان، غلامحسین، (۱۳۸٤)، «سیری در مبانی نظری معماری»، تهران، انتشارات سروش دانش.

پیرنیا، محمدکریم، (۱۳۸۳)، «سبک شناسی معماری ایرانی»، تهران، نشر معمار.

الماسی‌فر، نیتا، (۱۳۹۱)، «بومی‌سازی استانداردهای محرمیت در فضاهای مسکونی با تأکید بر تعالیم اسلامی و فرهنگ ایرانی».

مولانایی، صلاح‌الدین، (۱۳۹۱)، «بررسی مفهوم محرمیت فضایی در کالبد و محتوای معماری ایرانی و نقش آن در معماری مسکونی معاصر همدان».

هاشمی طغرالجردی، سید مجید، (۱۳۸۹)، «تأثیر فرهنگ دینی بر شکل گیری خانه: مقایسه تطبیقی خانه در محله مسلمانان، زرتشتیان و یهودیان کرمان»، فصلنامه تحقیقات فرهنگی، دوره سوم، شماره ۲.

وزارت راه و شهرسازی، معاونت شهرسازی و معماری.

http://www.kashanshenasi.blogfa.com

http://fa.wikipedia.org

http://www.anobanini.ir

مقاله

بررسی شیوه های معماری اقلیمی با توجه به عوامل پنجگانه کل به جزء نگر (مقایسه تاثیر عامل دما و رطوبت)

مهنوش طالب زادگان -عضو هیات علمی دانشگاه آزاد اسلامی،واحد سوسنگرد

چکیده:

معماری طی هزاران سال وجود داشته و اصالت ارزش های کیفی آن در طول قرن ها شکل گرفته و رسالت یک معمار موفق در هر عصر و زمانی گردن نهادن به تمامی آنها و بکار گیری صحیح و منطقی مجموعه این قابلیت هاست. به جرأت می توان گفت که اقلیم و چگونگی تأثیر شرایط آب و هوائی بر شکل گیری بنا از جمله ارکان محدود معماری است که از ابتدای ساخت سرپناه توسط بشر مورد توجه بوده و با گذشت زمان و تغییر سبک ها و جنبش ها و تعاریف زیباتی و هنر، و تحول نیازها و نگرش ها و گسترش فضاهای معماری، اصل این نیاز دستخوش دگرگونی و تغییر نشده است. از سوی دیگر مبنا و اساس کارهای اقلیمی که تا کنون در زمینه دانش ساختمان صورت گرفته است و در حال حاضر مورد استفاده اکثر ارگان ها و سازمان های وابسته قرار می گیرد، بر پایه تقسیم بندی ایران به ۴ گروه اقلیمی است. در این مقاله با نگرش متفاوت، سعی در بیان ابزار و روشهای دستیابی به اهداف طراحی اقلیمی در پهنه بندی جدید ایران به کمک روش متفاوتی است که در آن با شناخت عوامل اصلی ایجاد بحرانهای اقلیمی در بنا (سرما، گرما، رطوبت، بارندگی و...)، با سیر جریانی که از کلیات به اجزاء منتهی می گردد، بهترین شرایط تهیه طراحی اقلیمی را فراهم می سازد. بر همین مبنا مراحل مختلف طراحی به ۵ جزء تقسیم شده اند که متعاقباً ذکر گردیده است.

کلمات کلیدی، معماری اقلیمی، بحران های اقلیمی، گرمایش و سرمایش بنا

۱- مقدمه

معماری طی هزاران سال وجود داشته و اصالت ارزش های کیفی آن در طول قرن ها شکل گرفته و هم اکنون این ارزش ها قابل مطالعه و بررسی است. این ارزشها بسیار متنوع و گوناگون هستند و رسالت یک معمار موفق در هر عصر و زمانی گردن نهادن به تمامی آنها و به کارگیری صحیح و منطقی مجموعه این قابلیت هاست. امروزه نیاز به اینکه راهی برای تفکر در مورد معماری گذشته پیدا شود بیش از پیش احساس می شود، راهی که مسیرش با شرایط زمان میزان شده باشد. اگر معماری را به عنوان پدیده ای نشأت گرفته از بشر و ابزاری جهت پاسخگویی به نیازهای او بدانیم، به نظر می رسد که یکی از بهترین راه ها برای دستیابی به هدف فوق توجه به عاملی است که گذشت زمان تأثیر چندانی در تغییر احساس نیاز به آن نداشته و تحولات زندگی بشری و روحیات او باعث تغییر و دگرگونی شکل این نیاز نشده باشد. به جرأت می توان گفت که اقلیم و چگونگی تأثیر شرایط آب و هوایی بر شکل گیری بنا از جمله ارکان محدود معماری است که از ابتدای ساخت سرپناه توسط بشر مورد توجه او قرار داشته و با گذشت زمان و تغییر سبک ها و جنبش ها و تعاریف زیبایی و هنر، و تحول نیازها و نگرش ها و گسترش فضاهای معماری، اصل این نیاز دستخوش دگرگونی و تغییر نشده است. در صورتیکه بسیاری دیگر از عوامل شکل دهنده و معنی بخش معماری در هر عصر و زمانی دارای تعاریف مربوط به خود بوده و تغییر شرایط اجتماعی، فرهنگی، تاریخی و ... بر روی آنها تأثیر فراوانی داشته است. انسان ها فارغ از موقعیت جغرافیایی محل زندگی شان، بدلیل خصوصیات بدنی تقریباً یکسانی که دارا هستند، دارای شرایط راحتی برابری بوده و در محدودهٔ مشخصی از رطوبت و دما احساس آسایش می کنند. این موضوع نیز تأیید می کند که اصل طراحی اقلیمی در مقایسه با سایر ارکان معماری کمتر تأثیر گرفته از محیط و باورها و اعتقادات مکانی است، هر چند که روش ها و ابزار دستیابی به آن با توجه به امکانات و شرایط از

محلی به محل دیگر متفاوت است. بی زمانی و بی مکانی این نیاز به همراه افتداری که در اهداف عمده طراحی اقلیمی وجود دارد از جمله خصوصیات شـــاخص این رکن معماری است . اقتداری که در عین فراهم آوردن امکان تنوع و نوآوری که بارزترین خصوصیات معماری است، سلیقه ها و علایق شخصی را در چارچوب معینی محدود می کند، آنچنان که تمامی معماران با اعتقادات و نگرش های متفاوت از معماری، خود را ملزم به رعایت آن دانسته و در صورت تجاوز از حریم آن اصل معماری آنها به زیر سؤال می رود. در معماری کشور ما، ایران، نیز از دیرباز توجه به اقلیم و شرایط آب و هوایی از ارکان اساسی شکل گیری فضاهای زیستی بوده است و تجربیات مردان کهن این وادی هنر، به مرور زمان تبدیل به اصولی شدند که بهترین پاسخ را برای تأمین شرایط آسایش می دادند . از سوی دیگر مبنی و اساس کارهای اقلیمی که تا کنون در زمینه دانش ســـاختمان صورت گرفته است و در حال حاضر مورد استفاده ارگان ها و سازمان های وابسته قرار می گیرد، بر پایه تقسیم بندی ایران به ٤ گروه اقلیمی استوار است، در صورتی که آخرین و کاملترین پهنه بنـدی اقلیمی ایران که حاصل مطالعات و تحقیقات وسـیعی در این زمینه اســت و به سفارش مرکز تحقیقات ســاختمان و مسکن در سال ۱۳۷۰ به اتمام رسیده است، هنوز برای اکثر معماران، اساتید و دانشجویان ناشناخته و ناآشناست. بر مبنای این تقسیم بندی می توان ابزار و روش های دستیابی به اهداف طراحی اقلیمی را به کمک روش متداولی که در آن با شناخت عامل یا عوامل اصلی ایجاد بحران های اقلیمی در بنا (سرما، گرما، رطوبت، بارندگی و ...) با سـیر جریانی که از کلیات به اجزاء منتهی می گردد، جستجو کرد. بر همین مبنا مراحل مختلف طراحی به ۵ جزء تقسیم شده که عبارتند از:

- اجتماع و پراکنش واحدها
- تعیین کلیات ساختار کالبدی بنا
- طراحی پلان و نما
- محوطه سازی
- طراحی جزئیات اجرائی بنا

نکته مثبـت و قابل تأملی که در این روش وجود دارد، پرداختن به ســایر زوایای معماری در کنار پاســخگویی به مسائل اقلیمی است، بدین نحو که اگر امکان رعایت کلیهٔ مسائل اقلیمی در طرح بنا با توجه به اولویت اهمیت سایر عوامل مؤثر در شکل گیری بنا در کلیات میسر نبود، در لایه های بعدی طراحی به آنها پرداخته می شود. هر کدام از عوامل یاد شده در بندهای ۵ گانه فوق به شـکل گیری تدریجی بخشی از بنا می پردازند که با عنایت به دامنهٔ وسیع مطالب و عدم امکان پرداختن به همگی آنها در این مقاله تنها به شرح موارد اول و دوم می پردازیم :

۲- نحوهٔ استقرار، اجتماع و پراکنش واحدها

در کشـور ایران بدلیـل تنوع پهنه بندی آب و هوائـی توجه به چگونگی چیدمان واحدها درکنار یکدیگر و در مفهومی وسیع تر شکل گیری ساختار مجموعه ها و بافت های شهری از اهمیت بسزائی در کنترل میزان انرژی های حرارتی و شرایط اقلیمی برخوردار است . با نگاهی گذرا به میراث ارزشمند معماری نیاکان این سـرزمین و تحلیل تأثیرات سـوء عوامل بحرانی بر بنا، می تـوان نتیجه گرفت که در یک قاعدهٔ عمومی هر گاه عامل دما (گرما یا سرما) به تنهایی دلیل ایجاد شرایط بحرانی است، واحدها و ساختار عمومی بافت باید تا حد امکان مجتمع بوده و از چیدمان باز و پراکنده پرهیز کرد. این امر باعث کاهش نفوذ هوای نامناسب محیط بیرون به فضاهای داخلی و بالطبع کاهش خروج هوای مناسب تولید شده در فضاهای داخلی به محیط بیرون است . با کاهش سـطوح نفوذپذیر جداره های خارجی بنا از طریق افزایش دیواره های مشترک و جلوگیری از تلاطم جریان های هوای گرم یا سـرد به کمک فشردگی بافت، می توان به نتیجه مورد نظر دست یافت. اما هرگاه علاوه بر دما، رطوبت نیز به عنوان عامل بحرانی در تعریف شـرایط اقلیمی منطقه ای مؤثر باشـد، اولویت نخسـت در جانمائی چیدمان بافت مجموعه، حل مشکل رطوبت است . از آنجائیکه راکد ماندن بخار آب دارای تأثیرات سـوء، فراوانی برای ابنیه موجود در این نوع آب و هواسـت، لازم اســت که تا حد امکان با پراکنش چیدمان واحدها و بافت مجموعه به نفوذ جریانات هوا و انتقال هوای رطوبتی راکد به وسیله این جریانات کمک نمود . بنابراین عامل مؤثر در شکل دهی بافت، پراکندگی و ایجاد فاصله مناسب بین واحدهای همسایگی مختلف به منظور سهولت دسترسی جریان های هوا به رطوبت راکد باقی مانده در بین آنهاست.

۳- کلیات ساختار کالبدی بنا

کلیات ساختار کالبدی بنا به مفهوم سازماندهی فرم عمومی و استخوان بندی یک بناست .

عواملی که در این بند مورد بررسی قرار می گیرند عبارتند از :

الف)- تعیین جهت استقرار ساختمان

ب)- فرم بنا (نسبت سطح بیرونی به حجم مفید)

ج)- موقعیت استقرار ساختمان نسبت به کف زمین (±۰،۰۰)

د)- فرم و شیب سقف

۳-۱- تعیین جهت استقرار ساختمان

تعیین جهت اسـتقرار بنا به ۲ عامل اصلی وابسـته اسـت؛ نخست میزان انرژی های حرارتی تابیده شده به دیواره های قائم و دوم جهت وزش بادهای مزاحم . باید به این نکته توجه داشـت که در بسیاری از موارد هر ۲ عامل فوق لزوماً یک جهت را برای ساختمان پیشنهاد نمی کنند و گاه ممکن است که نتایج حاصل از بررسی عوامل فوق برای تعیین جهت استقرار ساختمان دارای تفاوت اساسی با یکدیگر باشد .

در این موارد جهتی را برای سـاختمان انتخاب می کنیم که با پاسـخگوی تعداد بیشـتری از نیازهای اقلیمی بنا بوده و به اینکه بنا به دلایل خاص، از اهمیت بیشتری نسبت به دیگری برخوردار باشند . برای تعیین جهت استقرار ساختمان با استفاده از فاکتور اول، باید از نمودارهای انرژی خورشیدی تابیده شده بر سطوح قائم استفاده کرد . با عنایت به شرایط بحرانی هر منطقه، جهت چرخشـی برای ساختمان انتخاب می گردد که بهترین پاسخ را به وضعیت دمای نامناسـب بیرون دارا باشد . این موضوع بدین معناست که در مناطقی که اولویت های نخست طراحی اقلیمی جهت مقابله با سرما در نظر گرفته می شود، باید جهتی را برای چرخش بنا انتخاب کرد که در زمستان بیشترین میزان انرژی های حرارتی تابیده شـده به دیواره های قائم را در مقایسـه با جهت های دیگر جذب می نماید و بالعکس در گروه هایی که گرما در آنها به عنوان عامل اصلی بحران مطرح اسـت، جهت چرخشـی برای ساختمان انتخاب گـردد که نمودار آن حاکی از دریافـت کمترین میزان انرژی های حرارتی دیواره های قائم در تابستان است.

برای تعیین چرخش سـاختمان با استفاده از فاکتور دوم، نخست باید فصل بحرانی منطقه مورد نظر تعیین و سـپس با مراجعه به نمودار جهت وزش بادهای غالب، نحوهٔ استقرار بناء را به نحوی انتخاب نمود که کمترین میزان برخورد جریان های باد مزاحم با دیواره های سـاختمان را دارا باشـد . این بدین معناسـت که در مناطقی که عامل بحرانی سرما، بیشترین مزاحمت را برای سـاختمان ایجاد می کند، جهت وزش بادهای غالب در ماه های سرد سال، و در مناطقی که عامل بحرانی گرما است، جهت وزش بادهای غالب در ماه های گرمسیری باید مبنای تصمیم گیری چرخش ساختمان به منظور مقابله با جریان های باد نامناسـب قرار گیرند . هم چنان که در توضیحات فوق مشخص گردید، برای تعیین جهت اسـتقرار ساختمان در گروه های مختلف اقلیمی عامل دما از اهمیت بسـزایی برخوردار بوده و رطوبت هوا نقش چندانی در تعیین جهت چرخش ساختمان دار، نمی باشد .

۳-۲- فرم بنا

برای تعیین کلیات فرم بنا هر دو عامل دما (گرما یا سرما) و رطوبت مؤثرند . هر گاه در یک منطقه علاوه بر دمای هوا رطوبت نیز به عنوان عاملی جهت ایجاد شرایط نامساعد مطرح گردد، فرم عمومی بنا باید به نحوی تعیین شود که در وهلهٔ نخست پاسخگوی رطوبت بالای محیطی باشد . بدین منظور باید فرمی برای بنا برگزیده شود که در آن نسبت سطح خارجی بنا به حجم مفید ساختمان به حداکثر ممکن افزایش یابد . بدین صورت میزان برخورد جریان های هوا با سطوح مختلف بنا افزایش می یابد که این امر خود باعث حرکت هوای رطوبتی زاکد و افزایش تهویه طبیعی فضاهای داخلی می گردد. فرم های آزاد با مقاطع کشیده و شکستگی های زیاد در حجم، بهترین پاسخ به نیاز شرایط آب و هوای رطوبتی هستند . اما اگر تنها عامل ایجاد بحران، دما (گرما یا سرما) در نظر گرفته شود، نسبت سطح دیواره های خارجی بنا به حجم مفید ساختمان باید به حداقل ممکن کاهش یابد . این امر امکان نفوذ هوای گرم یا سرد بیرونی به فضاهای مناسب داخلی از طریق دیواره هایی را که در تماس با هوای آزاد هستند، را تقلیل می بخشد . اشکالی که دارای فرم های بسته با مقاطع فشرده و فاقد شکستگی حجمی بوده و کلیات ساختار آنها به احجام کروی و منحنی نزدیک است، بهترین پاسخ جهت مقابله با شرایط نامساعد دمای بیرونی بوده و در صورت استفاده از آنها میزان اتلاف انرژی حرارتی و برودتی تولید شده در فضاهای داخلی به حداقل ممکن کاهش می یابد .

۳-۳- موقعیت استقرار ساختمان نسبت به کف زمین

در تعیین موقعیت استقرار ساختمان نسبت به کف زمین نیز هر دو عامل دما (گرما یا سرما) و رطوبت مؤثرند . بناهای واقع در گروه های آب و هوائی که تنها دما عامل ایجاد شرایط نامساعد محیطی در آنها به شمار می رود، بدلیل برخورداری از شرایط نامطلوب دمای هوا باید به نحوی باشند که ضایعات ناشی از سرما، تگرگ، برف، بوران، بادهای شدید سردسیری، طوفان های شن و گرد و غبار، دمای بالا و ... به حداقل ممکن کاهش یابد.

اکثر این شرایط سخت آب و هوائی در زیرزمین به طور محسوسی قابل تثبیت یا تخفیف هستند . لذا قرارگیری بخشی از ساختمان در عمق زمین یا بالا آوردن سطح خاک نکتهٔ مثبتی است که می توان در طراحی ابنیه این گروه های اقلیمی در نظر گرفت . در صورتیکه رطوبت هوا به عنوان عامل بحرانی در یک منطقه مطرح باشد، به منظور جلوگیری از نفوذ رطوبت خاک به ساختمان و فراهم آوردن امکان عبور جریان هوا از زیر بنا جهت انتقال رطوبت زاکد و ایجاد تهویه طبیعی باید کف ساختمان نسبت به کف زمین در موقعیت بالاتری قرار گیرد. این موضوع گاه با کرسی چینی چوبی یا سنگی و گاه با پیلوتی کردن بنا صورت می پذیرد .

۳-۴- فرم بام

در مورد تعیین فرم بام باید شرایط بحرانی گرما، سرما و رطوبت و بارندگی به صورت مجزا مورد بررسی قرار گیرند .

در مناطقی که سرمای هوا عامل بحرانی محسوب می گردد و بارندگی به صورت برف زیاد است، از آنجائیکه برف خود به عنوان یک عایق حرارتی مناسب عمل کرده و تا اندازهٔ زیادی از اتلاف انرژی حرارتی فضای داخلی ساختمان جلوگیری می کند، لازم است که فرم بام به نحوی در نظر گرفته شود که به هنگام بارش، برف بر روی آن باقی مانده و به پائین نلغزد . این موضوع لزوم پیش بینی شیب ملایم بام به نحویکه امکان عبور سهل و آسان و لغزش باد سردسیر را از روی خود فراهم آورد را مطرح می سازد . در مناطقی که گرمای هوا عامل بحرانی محسوب می شود استفاده از فرم بام گنبدی یا طاقی شکل به دلیل دارا بودن خصوصیات ویژه مناسب است.

• نخستین خصلت بام های گنبدی این است که به علت دارا بودن شکل منحنی امکان نغزیدن باد بر روی جدارهٔ خود را فراهم آورده و مانعی جدی در مقابل وزش بادهای نامطلوب گرم و یا طوفان های گرد و غبار نمی باشند.

• دوم اینکه بام های گنبدی، به علت برجستگی ای که دارند، همواره در معرض وزش جریان هوا قرار داشته و این امر در کم کردن گرمائی که بام در اثر تابش تمدید آفتاب می گیرد مؤثر است .

• سوم اینکه در بام های گنبدی یا استوانی چون شدت تابش آفتاب بر تمام رویه بام یکسان نیست، همیشه قسمت (۲) گرمای کمتری نسبت به قسمت (۱) دریافت می کند، و این در تقلیل درجه حرارت گنبد مؤثر است .

• چهارم اینکه از نظر هندسی، گسترده یک طاق نیمکره ای شکل تقریباً سه برابر سطح قاعده اش است، بنابراین شدت پرتوافکنی آفتاب تند بر روی بدنه مدور کم می شود و قسمت پائین سقف گنبدی با مدور درجه حرارت کمتری پیدا می کند .

• پنجم اینکه شکل مدور برای خارج نمودن تشعشع گرمائی بیرون رونده هنگام شب و آماده نمودن عمل خنک شدن در شب مناسب تر از اشکال دیگر است، یعنی گرمایی را که بدنه ساختمان پس می دهد، بهتر بیرون می راند .

• و ششم اینکه در گنبدهای دو پوسته فضای بین دو لایه گنبد همانند عایق حرارتی عمل کرده و باعث می شود که پوسته داخلی نسبت به پوسته خارجی سرد باشد ،و در نهایت در مناطقی که رطوبت بالا همراه با بارندگی فراوان عامل اصلی بحرانی محسوب می گردند، باید فرم بنا به صورت شیبدار و به نحوی پیش بینی گردد که علاوه بر هدایت جریان آب باران به سمت پائین امکان عبور سهل و آسان بادهای توأم با باران از روی خود را فراهم آورد .

۴- نتیجه گیری

با معرفی روش های گوناگون ذکر شده جهت مقابله با عوامل بحرانی و یا استفاده از شرایط مطلوب آب و هوائی در تصمیم گیری جهت نحوهٔ اجتماع و پراکنش واحدها و تعیین کلیات ساختار کالبدی بنا، امکان بهره برداری بهینه از شرایط طبیعی جهت گرمایش و سرمایش بنا و تأمین آسایش اقلیمی تا حد قابل توجهی فراهم می گردد که این امر بالطبع کاهش تأسیسات حرارتی و برودتی، کاهش هزینه های سوخت و تجهیزات، کاهش آلودگی محیط زیست طبیعی و مواردی از این دست را به همراه دارد که همگی آنها کمک شایانی در توسعهٔ پایدار و حفظ منابع طبیعی زمین خواهند بود .

منابع و مآخذ

[۱]. کوانز برگر، اتو. تی.جی اینجرسل، آلن میهو، اس.وی سزو کولای . آذر ۱۳۶۸. راهنمای طراحی اقلیمی. ترجمه: مرتضی کسمائی، مرکز تحقیقات ساختمان و مسکن، نشر داد، چاپ اول .

[۲]. اسلامی، حسین، جمشید ریاضی . بهمن ۱۳۶۹. عملکرد عایق کاری حرارتی در ساختمان و بهینه سازی آن، مرکز تحقیقات ساختمان و مسکن، نشر داد، چاپ اول .

[۳]. کسمائی، مرتضی . دی ۱۳۶۹. اقلیم و معماری خوزستان- خرمشهر، مرکز تحقیقات ساختمان و مسکن، نشر داد، چاپ اول .

[٤]. ثوسلی، محمود . ۱۳۶۰. ساخت شهر و معماری در اقلیم گرم و خشک، نشر رشد، چاپ چهارم .

[٥]. کسمائی، مرتضی . ۱۳۷۸. اقلیم و معماری، نشر بازتاب، چاپ اول .

[٦]. قبادیان، وحید .۱۳۷۳. بررسی اقلیم ابنیه سنتی ایران، نشر دانشگاه تهران .

[۷]. کسمائی، مرتضی، پائیز ۱۳۷۲، پهنه بندی اقلیمی ایران مسکن و محیطهای مسکونی، نشر مرکز تحقیقات ساختمان و مسکن، چاپ اول .

[۸]. واتسون، دانلد، کنت لبز . خرداد ۱۳۷۲. طراحی اقلیمی، ترجمه: وحید قبادیان و محمد فیض مهدوی، نشر دانشگاه تهران، چاپ اول .

[۹]. Olgyay, V. Design With climate.۱۹۶۳

[۱۰]. Givoni, B . Man climate and Architecture.۱۹۶۹

[۱۱]. Givoin,B . Heating and cooling of Buildings by Natural Energies .۱۹۷۶

اجرای ماده ۳۴ قانون نظام مهندسی جان زلزله را می گیرد

اشاره

همایش تجارب و عملکرها در زلزله ورزقان و هریس همزمان با برگزاری جلسه ی ۱۶۶ شورای مرکزی سازمان نظام مهندسی ساختمان و روتسای سازمان نظام مهندسی ساختمان استان ها در تبریز پنج شنبه بیست و چهارم مردادماه سال جاری در سالن پترو شیمی تبریز برگزار شد. این همایش با سخنرانی مهندس چاوشی رئیس سازمان نظام مهندسی ساختمان استان آذربایجان شرقی آغاز شد. در ادامه این همایش رئیس نمایندگی انجمن بتن ایران در استان آذربایجان شرقی ،دکتر مهدی زارع عضو هیات علمی پژوهشگاه زلزله شناسی و مهندسی زلزله، دکتر طالب مرادی شقاقی و دکتر حسن افشین اعضای هیات اجرایی انجمن بتن ایران در تبریز، مهندس پوریا بابا عضو هیات مدیره و مدیر واحد پژوهش سازمان نظام مهندسی ساختمان استان آذربایجان شرقی، مهندس محمدی مدیر کل بنیاد مسکن انقلاب اسلامی استان آذربایجان شرقی، مهندس تقی قیصری رئیس هیات مدیره انجمن خدمات مهندسی صنعتی، دکتر علی رستمی معاون پژوهشی دانشگاه تبریز به سخنرانی پرداختند.

مهندس علی فرج زاده ها نائب رییس اول سازمان نظام مهندسی ساختمان کشور در حاشیه برگزاری همایش تجارب و عملکردها در زلزله ۲۱ مرداد سال گذشته در مناطق اهر، ورزقان و هریس در گفتگو با خبرنگار واحد مرکزی خبر استان آذربایجان شرقی با اشاره به نقش سازه ها در کاهش خسارات جانی و مالی گفت : با زلزله سال ۱۳۶۹ رودبار و منجیل انگیزه نگارش قانونی نظام مهندسی و کنترل ساختمان ایجاد شد و ظرف سه چهار سال بعد از آن بی قانون توسط کارشناسان متخصص نوشته شد . به دنبال آن توسط مجلس شورای اسلامی و شورای نگهبان و ابلاغ دولت محترم وقت به ترتیب و به تناوب سازمان نظام مهندسی ساختمان استان ها شکل گرفت . وی خاطر نشان کرد : در ماده ۲ قانون که اهداف و خط و مشیء قانون به آن اشاره شده است . مهمترین هدف از نگارش این قانون ارتقاء کیفیت ساخت و ساز هست و در ماده ۲ اهداف و خط و مشیء بحث مقررات ملی ساختمان به منظور اطمینان از ایمنی است. مهندس فرج زاده ها گفت : می بینند که قانون گذار هدف از نگارش این قانون ارتقاع کیفیت ساخت و ساز و وضع مقررات ملی برای اطمینان از ایمنی منظور کرده و به دنبال آن ماده ۳۴ قانون اشاره دارد سازندگان و مجریان و نهادهای دولتی و غیردولتی مکلف اند به رعایت مقررات ملی ساختمان. نایب رئیس اول سازمان نظام مهندسی ساختمان کشور افزود : ما در سازمان نظام مهندسی ساختمان با ۲۵۰ هزار عضو در سراسر کشور معتقد هستیم که اگر قانون نظام مهندسی به ویژه مباحث مقررات ملی نشأت گرفته از ماده ۳۴ قانون به طور کامل اجرا بشود توسط تمام نهادها، قطعاً ما از لحاظ ایمنی سازه ها و ساختمان ها به حد ایده آل خواهیم رسید و به هیچ وجه از آن دشمن ویرانگر که زلزله است هراسی نخواهیم داشت . عضو شورای مرکزی سازمان نظام مهندسی ساختمان کشور گفت : مشکل اینجاست که پس از ۱۷ سال از تصویب قانون نظام مهندسی و نگارش مباحث مقررات ملی هنوز در سراسر کشور به طورکامل این قانون مباحث ۲۱گانه مقررات ملی ساختمان اجرا نمی شود و این جای انتقاد است. از مسوولان و نهادهای ذی ربط انتظار می رود که در همکاری و اجرای قانون به ویژه رعایت مقررات ملی ساختمان نهایت سعی خود را انجام دهند. کما این که برخی از مراجع ذی ربط استان ها مانع از اجرای قانون می شوند. عضو هیأت رییسه شورای مرکزی سازمان نظام مهندسی افزود : یکی از مواردی که مباحث مقررات ملی ساختمان به آن اشاره شده است و کاهش این وقایع تلخ تأثیرگذار است، ایمنی و افزایش ضریب ایمنی در سازه ها و ساختمان ها می شود، استفاده از مجریان ذی صلاح است . در مبحث مقررات ملی ساختمان در سال ۸۴ تأکید قانون گذار بر این قضیه بوده و در سال ۸۷ دستورالعمل مجریان ذی صلاح توسط وزارت مسکن و شهرسازی ابلاغ و طبق این دستورالعمل می بایست طرف مدت ۲ سال یعنی تا سال ۸۹ استفاده از مجریان ذی صلاح الزامی باشد، در صورتی که درصد بسیار کمی از استان ها و شهرهای کشور از مجریان ذی صلاح و گروهای ساختمانی استفاده می شود ولی وقتی کار توسط متخصص ایجاد نشود انتظار وقوع این حوادث تلخ را خواهیم داشت . مهندس فرج زاده ها با اشاره به اجرای آیین نامه ۲۸۰۰ گفت : آیین نامه ۲۸۰۰ در سال ۱۳۶۶ قبل از نگارش قانون ابلاغ شد اما آیین نامه جامعی در این خصوص نبود ولی با همین نواقصی که داشت باز به طور نسبی در کل کشور رعایت نمی شود . مهندس علی فرج زاده ها تجربیات و دستاوردهایی که در زلزله سال گذشته ورزقان و ارس باران کسب شده را مبحث دوم مقررات ملی ساختمان دانسته و گفت : مهمترین دستاوردهایی که می شود به آن اشاره کرد این است که مبحث دوم مقررات ملی بویژه مجریان جدی گرفته شود و در استان ها و تمام گروه های الف، ب، ج و د از مجریان و سازندگان ذی صلاح استفاده شود .

پیام تبریک رئیس سازمان نظام مهندسی ساختمان به دکتر عباس آخوندی

در پی انتخاب دکتر عباس احمدآخوندی عضو فعلی دوره ی پنجم شورای مرکزی سازمان نظام مهندسی ساختمان به سمت وزیر راه و شهرسازی، مهندس سید مهدی هاشمی رئیس سازمان نظام مهندسی ساختمان به نمایندگی از اعضای سازمان نظام مهندسی ساختمان کشور و اعضای دوره ی پنجم شورای مرکزی در پیامی این انتخاب را به ایشان تبریک گفتند.

متن این پیام به شرح ذیل می باشد:

بسمه تعالی
جناب آقای دکتر عباس احمدآخوندی
وزیر محترم راه و شهرسازی
سلام علیکم
بدینوسیله انتخاب جنابعالی را از سوی رئیس جمهور محترم و رای نمایندگان محترم مجلس شورای اسلامی به سمت «وزیر راه و شهرسازی» تبریک عرض نموده و توفیقات الهی را در دوره مسئولیت خطیرتان از خداوند منان مسئلت می نمایم .

سید مهدی هاشمی
رئیس سازمان نظام مهندسی ساختمان

تبریک رئیس سازمان نظام مهندسی ساختمان به رئیس جدید نظام پزشکی

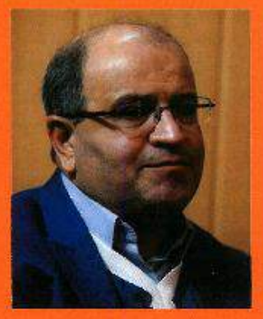

مهندس سید مهدی هاشمی در پیامی به دکتر زالی ریاست وی بر سازمان نظام پزشکی کشور و همچنین فرا رسیدن روز پزشک را به وی تبریک گفت .
متن پیام مهندس سید مهدی هاشمی رئیس سازمان نظام مهندسی ساختمان به شرح ذیل می باشد:

بسمه تعالی
جناب آقای دکتر علیرضا زالی
رئیس محترم سازمان نظام پزشکی کشور
با سلام و احترام
ضمن تبریک روز پزشک انتصاب بجا و شایسته جنابعالی را به عنوان رئیس سازمان نظام پزشکی کشور صمیمانه تبریک و تهنیت عرض نموده ، امید است همچون گذشته منشأ خدمات خیر و سازنده برای میهن گرامیمان بوده و تجارب ارزشمند حضرتعالی مورد استفاده و رهگشای امور قرار گیرد .
توفیقات روزافزون آن برادر گرامی در نیل به اهداف عالیه نظام مقدس جمهوری اسلامی ایران را از درگاه حضرت احدیت مسئلت می نمایم .

روشی نوین در کاهش هزینه ساختمان سازی

عایق حرارت و سرما بودن، کاهش دادن ۱۸ درصدی وزن ساختمان، حذف گچ و خاک نبائی در ساخت و ساز، کم کردن ضخامت دیوار نسبت به دیوارهای عریض سنتی ، از جمله مهم ترین ویژگی های استفاده از بلوک سبک در ساختمان سازی نوین است.

شرکت بنای سبک از سال ۱۳۵۳ با نام تجاری هبکس بنیان گذاری شد. در سال ۵۲ واقف کارخانه را بنیان گذاری کرد؛ و از سال ۶۳ اقدام به تولید این محصولات سبک ساختمان سازی می کند.این کارخانه با ظرفیت ۳۰۰ مترمکعب در دو شیفت کاری شروع به تولید رسمی می کند. با توجه به اینکه این کارخانه اولین کارخانه در زمینه تولید بلوک های سیمانی است و همچنین به علت عدم توجه مسئولان، چندان مورد توجه قرار نمی گیرد . در حال حاضر کارخانجات شرکت بنای سبک قدس رضوی در دو خط تولیدی در حال فعالیت است که خط دوم تولیدی آن حدود ۱/۵ سال است که به بهره‌برداری رسیده و ظرفیت تولید را تا هزار مترمکعب افزایش داده است. علاوه بر این، از سال ۱۳۸۸ فعالیت تحقیقاتی بنای سبک آغاز شده که از بهمن ۹۱ تولید تجاری در این زمینه شروع شد. شرکت بنای سبک، مواد اولیه تولید بلوک را که تا آن زمان از خارج وارد می‌شد، با کمک پژوهشگران دانشگاه صنعتی شریف تولید می کند. این ماده که همان پودر آلومینیوم است، هنوز هم از طرف بسیاری شرکت‌های صنعتی‌ساز در رابطه با تولید بلوک سبک مورد توجه است. با توجه به اهمیت این ماده در صنایع نظامی ایران در لیست تحریم پودر آلومینیوم قرار گرفته است، این خط تولید که توانایی تولید روزانه ۶۰۰ کیلوگرم خمیر آلومینیوم را دارد، در دهه فجر سال گذشته افتتاح و فعال شده است که بخشی از مازاد تولید آن به بازارعرضه می شود.

محمدمهدی نثاری مدیرعامل شرکت کارخانجات بنای سبک آستان قدس رضوی که فعالیت در معاونت شهرداری منطقه و مدیریت شرکت های تولیدی -صنعتی، خدماتی -فرهنگی و مهندسی در بخش های مختلف صنعتی ،فولاد و آموزشی کشور را در سابقه کاری خود دارد، درخصوص فعالیت این شرکت گفت: من با داشتن ۳۰ سال سابقه در بخش های مختلف مدیریت کشور، یک سال است که افتخار همکاری با مجموعه آستان قدس رضوی را داشته م.

وی با بیان اینکه ۱۰۰ درصد سهام کارخانجات بنای سبک توسط مرحوم بحتی مقدم که واقف مجموعه بوده است به آستان قدس رضوی واگذار شده ، در خصوص این کارخانجات تصریح کرد: است. تجهیزات این کارخانه اوایل انقلاب وارد کشور شد ولی به صورت رسمی فعالیت شرکت از سال ۶۳ آغاز شده است. در وهله اول استفاده از مصالح نوین در صنعت ساختمان سازی از مباحث مورد توجه ما است. گذشته از محاسن متعددی که این طرح دارد؛ متاسفانه اطلاع رسانی درستی انجام نگرفته و مهندسین در ساخت و ساز به این مسئله کمتر توجه کرده اند. محصولات بنای سبک علاوه برسبز بودن و سازگاری با محیط زیست ، ویژگی های خاصی دارد که قابل تامل است.

وی با اشاره به وجه تمایز بلوک های سبک ساختمان با دیگر مصالح ساختمانی سنتی گفت: طبق آمار و ارقام، سالانه حجم زیادی خاک بالغ بر چهار هزار میلیارد تومان در فرایند تولیدی مصالح ساختمانی سنتی مثل آجر و سفال مورد استفاده قرار می گیرد. خاک نباتی در کشاورزی از اهمیت بسیار بالایی برخوردار بوده و سرمایه ارزشمندی است که باید با نگاه سرمایه ای در جهت صیانت از آن برآییم. علاوه براین ، با توجه به شرایط بحرانی زیست محیطی در دنیای امروز باید با شیوه ی حرکت کنیم که صنعتی سازی و استفاده از مصالح نوین مدنظر قرار بگیرد.

مهندس مهدی نثاری ادامه داد : تاکنون سازمان های متعددی مانند سازمان نظام مهندسی ساختمان کشور و انبوه سازان در هشت سال گذشته نگاهی متفاوت به ساختمان سازی داشته و به مزایای استفاده از بلوک های سبک توجه ویژه‌ای داشته اند. محصول سنتی ساختمان از کیفیت لازم برخوردار نیست؛ شکننده است و الزامات سازمان های ذی صلاح در این ارتباط برای مصالح نوین در ساختمان سازی می تواند بسیار موثروقع گردد.

مدیرعامل شرکت بنای سبک آستان قدس رضوی با اشاره به گران بودن انرژی در سراسردنیا و بهره گیری از بلوک های سبک در ساختمان سازی تصریح کرد: با توجه به گران بودن انرژی در ایران و تمام کشورهای دنیا حفظ انرژی با استفاده از مصالح سنتی تا به امروز ناموفق بوده است. چرا که در مصالح سنتی عایقی برای حفظ انرژی داخل ساختمان وجود ندارد. به اعتقاد وی، مسئولان سازمان های ذی صلاح باید رسالت خود بدانند که استفاده از مصالح نوین در جهت جلوگیری از هدر رفت انرژی گران قیمت و حفظ آن را در

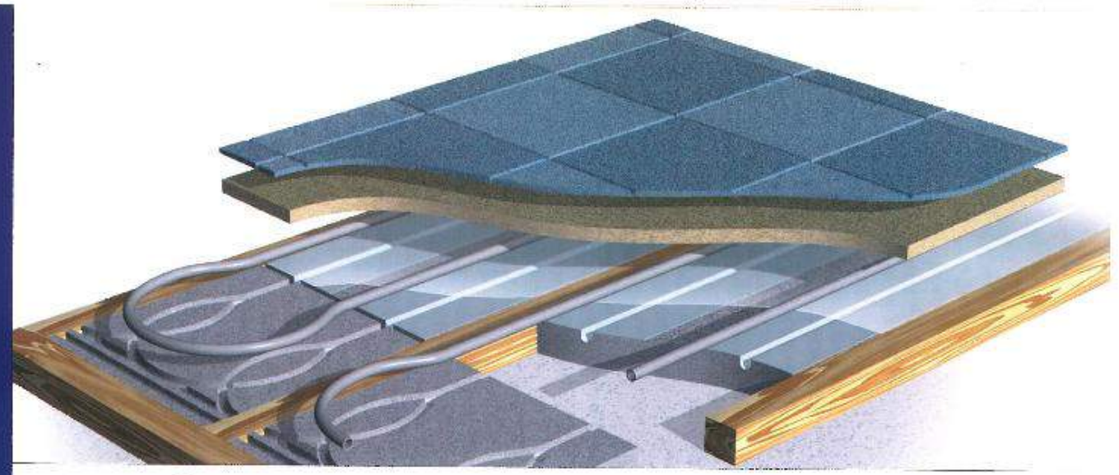

دستورالعمل ها و بخشنامه ها الزام آور کنند. وی در خصوص مواد تشکیل دهنده این مصالح اضافه کرد: مواد اولیه محصولات ما ترکیبی از سیلیس، آهک و سیمان است که برای ساختمان سازی مناسب و مفید است. سیلیس مورد نیاز ما از پسماند کارخانجات تولید شیشه به دست می آید. کارخانجات تولید شیشه موظفند محصول را با شرایط خاصی از محیط زیست دور کنند. همچنین آهک مورد استفاده ما کمتر در ساختمان سازی استفاده می شود. این محصولات در فرایند تولید کارخانه به بهترین شکل ممکن فرآوری شده و به بلوکهای سیمانی سبک اتوکلاو شده که به AAC معروف است تبدیل می شود. برای این محصول می توان مزایای مختلفی را برشمرد. وی ادامه داد: مهم ترین مزیت این محصول، سبک بودن در مقایسه با آجر و سفال و بلوک های بتنی دیگر است. در واقع محصول ما یک سوم وزن بلوک و یک چهارم وزن آجر را داشته و بین ۱۵ تا ۱۸ درصد بار ساختمان را کاهش می دهد. این مسئله در محاسبات تاثیرگذار شده و هزینه مصرف مواد گران قیمت فولادی را پایین می آورد. از دیگر محاسن این بلوک های سبک، کاهش ملات مصرفی به میزان ۱۸ درصد است. سرعت بالای اجرا و عایق تقریبا از ۱۰۰ درصد سرما و گرما از مهم ترین مزایای این محصول است. برای مثال اگر تیم اجرایی با آجر در روز ۲۰ متر مربع دیوارچینی کنند با این محصول می توانند به راحتی روزانه ۴۵ متر مربع دیوارچینی کنند. در کنار وزن سبک، کاهش ملات مصرفی و سرعت پیشروی کار، حذف اندود گچ و خاک به میزان صددرصدی ویژگی این محصول است. علاوه براین، به دلیل سطح صیقلی و نداشتن برآمدگی، نیازی به گچ و خاک اضافی ندارد و فقط با یک لایه نازک گچ می توانیم به سطوح صاف در درون ساختمان دلخواه برسیم. همینطور اندود سیمان در دو قسمت پشت و استفاده از مصالح با عرض کمتر برای استفاده مفید از فضاهای داخلی از موفقیت های بزرگ ماست. یعنی اجرای یک دیوار با عرض ۱۰ سانتی متر با مصالح ما از لحاظ انتقال حرارت، صدا و سایر آلاینده ها با یک دیوار ۵۰ سانتی آجری برابر می کند و می توان از فضای داخلی استفاده بهتری نمود. نثاری با اشاره به عایق حرارت بودن محصولات بنای سبک اظهار داشت: یکی از مهم ترین حسن های محصولات ما، عایق بودن در مقابل حرارت است. ضریب انتقال حرارت در این محصول ۱۷ صدم و نزدیک به صفر است.

در آزمایشهای مختلف انتقال حرارت، سرما و صوت در این محصول به صفر نزدیک شده است و در کل کشور تنها ۷ شرکت در این زمینه فعال می باشند. ۹۰ درصد این شرکت ها به تازگی به بهره برداری در این زمینه رسیده اند و ما به عنوان مبدع این محصولات اولین شرکتی بودیم که در این زمینه فعالیت خود را آغاز کردیم. به گفته وی به دلیل استفاده از آهک و سیلیس، این محصول از ورود حشرات هم جلوگیری می کند و با توجه به اینکه در سایز های مختلف متناسب با طراحی های مختلف تولید می شود، توانسته به تدریج جای خود را بین محصولات مشابه باز کند. البته کارمان هنوز جا برای گسترش بیشتر دارد. نثاری همچنین در خصوص مشکلاتی که فعالان اقتصادی در ساختمان سازی با آن دست و پنجه نرم می کنند گفت: امروز در عرصه فعالیت های ساختمانی یکی از بزرگترین مشکلات ما عدم آگاهی ساختمان سازان از فعالیت شرکت های سازنده بلوک های سبک در عرصه ساختمان است. عدم توجه کافی و صدور بخشنامه های الزام آور مانند بخشنامه های نظام مهندسی نیز یکی دیگر از مشکلاتمان در این عرصه است. با توجه به اینکه قیمت اولیه محسبه شده در این مصالح حدود ۲۰ تا ۳۰ درصد گران تر است، سازندگان با تصور خود برای کاهش هزینه ها به مصالح سنتی روی می آورند در حالی که مطلع نیستند که با این روش هزینه های ساخت در بخش های دیگر کاهش چشمگیری پیدا می کند. چرا که ساختمان با مصالح سبک تر، کمتر و مقاومت بالاتری ساخته می شود. در صورت استفاده از این مصالح هزینه های گچ و خاک، هزینه عایق کردن و... کاهش پیدا می کند. صرفه جویی در دستمزد و هزینه گچ و خاک از دیگر مواردی است که در نهایت به این نتیجه می رسیم که استفاده از بلوک های AAC برای ساختمان مقرون به صرف تر است.

وی با اشاره به کاهش هزینه های تاسیساتی خاطرنشان کرد: این محصول علاوه بر کمک به محیط زیست، هزینه های تاسیساتی را به صورت چشمگیری کاهش می دهد. و ما این پتانسیل را داریم که محصولمان را روزانه بالغ بر ۱۰۰۰ متر مکعب در مناطق مختلف توزیع کنیم. در کنار توزیع بلوک های سبک، محصولات فرعی را هم در دستور کارمان قرار دادیم. تصفیح سطوح در کف، طبقات و سقف ساختمان هزینه های بالایی دارد و استفاده از مصالح نامناسب می تواند عامل اصلی نفوذ گرما و سرما به داخل ساختمان باشد. ما همچنین تولید پوکه صنعتی را برای عایق کردن و نفوذ ناپذیر نمودن محصولاتمان شروع کرده ایم. استفاده از پوکه صنعتی در پشت بام ها و کف ساختمان ها کاربرد دارد و وزن را کاهش می دهد. علاوه بر این خمیر آلومینیوم که ما تنها تولید کننده آن در کشور هستیم و قبل از این همانطور که توضیح داده شد از بهمن ماه سال گذشته تولید آن در کشور آغاز شد.

مدیرعامل شرکت بنای سبک ادامه داد: علاوه بر تولید خمیر آلومینیوم محصول دیگر ما تولید اسلب های سقف و دیوار است. ایران به عنوان کشور زلزله خیز همیشه دغدغه ساخت ساختمان سبک و با سرعت بالا را داشته است. مصالحی مانند بلوک سبک می تواند در مواقع بحرانی حلال مشکل باشد و مرگ و میر را کاهش دهد. علاوه براین، مسئله تولید اسلب برای سقف و پنل های دیواری در کارخانه بنای سبک آغاز شده و دنبال این هستیم که محصولات خود را به تولید انبوه رسانده و در مدت زمان کوتاهی با تولید اسلب برای سقف و پنل های دیواری -محصولی به صورت دیواره های عریض به ارتفاع ۶۰ سانتی متر، عرض ۲۰ سانت و طول ۵ متر- نقلابی در ساخت و ساز داخلی ایجاد کنیم.

وی در پایان خاطرنشان کرد: صنعت ساختمان در ایران جای کار زیادی دارد و در راستای فرهنگسازی برای تشویق مردم به ساخت و سازبا استفاده از مصالح نوین قدم های مثبتی برداریم. امیدوارم مسئولان در دوره جدید که به زودی سکان هدایت وزارت خانه های مرتبط از جمله وزارت مسکن و شهرسازی و بنیاد مسکن و... را برعهده می گیرند، ما را در زمینه فرهنگ سازی برای ساخت خانه هایی با مصالح سبک تر یاری کنند.

بازنشر: روزنامه دنیای اقتصاد

روانشناسی رنگ ها و نقش آن در فضا ها و مبلمان شهری

□ علیرضا صالحیان- کارشناس عمران، عضو سازمان نظام مهندسی ساختمان استان سمنان

پیشگفتار:

تصور زندگی بدون رنگ، زیستن بدون روح است. رنگ، روح زندگی و طبیعت است و در یک کلام رنگ، زندگیست. رنگ به اجسام، ماهیت می بخشد و اجسام با رنگشان مفهوم پیدا می کنند. رنگ ها دارای انرژی هستند که به صورت آگاه و ناخودآگاه روی افراد اثر گذارند. رنگ ها نه فقط از نظر زیبایی بخشیدن به دنیای اطراف ما اهمیت دارند، بلکه تاثیرات عاطفی –روانی قوی نیز بر اشخاص می گذارند. اهمیت رنگ ها از نظر تاثیر گذاریشان بر زندگی انسان بر کسی پوشیده نیست و این جنبه از ویژگی رنگ ها که به خصوص در زمینه روانشناسی مورد استفاده فراوان قرار می گیرد، به تأثیرات شفابخش رنگ در درمان بیماری ها توجه دارد. روانشناسان از رنگ ها، به عنوان درمانی برای اختلالات خواب، همچنین ناراحتی های ایجاد شده بر اثر آلزایمر و حالات افسردگی، استفاده می کنند.

استفاده به جا از رنگ به کاهش خستگی افراد کمک می کند و ابزار مهمی در جهت هدایت و القای حالات روانی خاص به افراد و جوامع است. با استفاده از رنگ می توان به فضا یکپارچگی و وحدت بخشید یا آن را متمایز و قابل شناسایی کرد.

توجه به جنبه‌های عملکردی و فیزیکی رنگ بدون توجه به ابعاد و تاثیرات روانی آن باعث آزاردهنده جلوه کردن رنگ‌ها، در محیط می‌شود. رنگ‌ها دارای معانی نمادین هستند، حتی در تصورات ذهنی ما نیز با رنگ‌های خاصی تداعی می‌شود. مثلا رنگ‌های فیروزه‌ای و آبی یادآور بناهای مذهبی و مساجد هستند یا با دیدن رنگ‌های قرمز و نارنجی به یاد قست‌قودها می‌افتیم. هر رنگی، سمبل و یادآور معانی و وقایع خاصی هستند. برای مثال رنگ‌های زرد، سرخ، نارنجی یادآور فصل پاییز و آغاز مدارس است. یا رنگ سفید به نشانه صلح و آرامش یا آغاز فصل زمستان است.

فضای شهری به دنبال رویکرد جدید به محیط و ادراک انسان از محیط تعریف می شود. در این نگاه «فضای شهری» نزد ساکنین شهر، حامل معناست؛ به نحوی که تاریخ، فرهنگ، طبیعت و خاطرات جمعی نسل های مختلف را از دیدگاه های متفاوت بیان می کند.

برای طراحی و بالا بردن کیفیت فضای شهر، فعالیت ها و تخصص های متفاوتی در نقاط مختلف جهان پدید آمده است که از آن جمله می توان به منظر شهری، طراحی شهری، طراحی محیط، برنامه ریزی شهری و ... اشاره نمود.

«فضای شهری» نزد ساکنین شهر، حامل معناست؛ به نحوی که تاریخ، فرهنگ، طبیعت و خاطرات جمعی نسل های مختلف را از دیدگاه های متفاوت بیان می کند؛ در واقع فضای شهری به عنوان پدیده ای عینی – ذهنی نزد شهروندان شناخته می شود. باید توجه داشت در این نگاه جدید دیگر «عین» نمی تواند از «ذهن» جدا باشد و منظر شهری نیز نمی تواند «عینیتی مستقل از انسان» تعریف شود.

فضای شهری در ابتدا ادراکی محسوس از محیط شهر در ناظر پدید می آورد و به دنبال آن در ارتباط با ذهنیت ناظر تکمیل می شود. در نهایت ویژگی اصلی فضای شهری را می توان در عینی - ذهنی بودن آن خلاصه نمود که در تعامل میان انسان و محیط آشکار می گردد.

رنگ چیست؟

نکته عجیب و جالب در مورد رنگ این است که در واقعیت، رنگ وجود ندارد! از نظر علم فیزیک چیزی وجود دارد که دارای جسم و یا ماده باشد و بتوان به آن شکل داد و آن را لمس کرد. شیء رنگی را می توان لمس کرد و یا به آن شکل داد؛ اما این خود آن شیء است که موجودیت خارجی دارد نه رنگ آن. رنگ تنها ظاهر دارد، چیزی که به صورت لحظه ای دیده می شود؛ همین و بس.

چرخه رنگ متشکل از دوازده رنگ است که سه رنگ قرمز، زرد و آبی در آن رنگ های اولیه و رنگ های میان آنها به عنوان رنگهای ثانویه شناخته می شوند . استفاده از رنگ‌های هم خانواده که در چرخه رنگ در کنار هم قرار گرفته و به اصطلاح همسایه هستند ترکیبی ملایم و هماهنگ را ایجاد می کنند که نگاه بیننده را به راحتی از یکی به دیگری رهنمون می شود. استفاده از یک رنگ با میزان کمی ازرنگ مکمل آن چنانچه به درستی و در اندازه های صحیح صورت گرفته باشد نتیجه‌ای درخشان و چشمگیر می آفریند و بر جذابیت مجموعه رنگی حاضر می افزاید ومانع غالب شدن کامل یک رنگ بر فضا می‌شود.

نقش رنگ ها در زندگی

رنگها با تمامی عوامل و جزئیات زندگی ما چنان رابطه تنگاتنگی دارند که باید گفت رنگها بسان پله هایی هستند که وجود فیزیکی و روحی انسانها را با سایر جزئیات و پدیده های جهان هستی در ارتباط قرار می دهند این ارتباط و تاثیر به حدی است که حتی انسانها در کلمات و جملات خود نیز برای بیان احساسات درونیشان از رنگها استفاده کرده و آن را بیان می دارند. انسانها در رابطه با رنگها اشتراک عقیده ندارند، یعنی هر فردی نسبت به رنگی جاذبه و دافعه خاصی از خود نشان می دهد. شاید رنگهایی که برای شما بسیار جالب و زیبا خوشایند هستند، برای دیگران بی معنی و یا کم‌ارزش جلوه کند. و این کاملا طبیعی است که ما رنگی را بپسندیم و یا نپسندیم.

رنگ زمانی ظاهر می شود که فرکانس نوری در محیطی متناسب شدت گرفته و متظاهر گردد. رنگ علیرغم خصوصیات ایجاد انگیزه، هوس، شادمانی، ساختاری و حتی تهیجی؛ دارای خصوصیات سوزاننده و برنده نیز هست. هر رنگ دارای خصوصیات منحصر به فرد درمانی و تعادل برانگیزی است. یکی دیگر از خصوصیات رنگها این است که می توانند تا اعماق نیروی ادراک و شعور ما نفوذ نمایند. رنگها جز لاینفک زندگی ما هستند و ما هر چه در اطراف خود می بینیم دارای رنگ است و از این خواص رنگها در جاها و استفاده های مختلف می توانیم بهره گیریم از جمله مراکز درمانی، بیمارستانها، مدارس، محیط کار، و رنگهایی که در تزئین شهر استفاده می شود و... حال باید از تاثیرات رنگ که شاید در بعضی از موارد به آن توجه کمی می شود توجه بیشتر و بهره ای بیشتر جست و استفاده بهتری برد.

اهمیت وجود رنگ در شهر

اهمیت رنگ در تقویت هویت شهری و خوانایی محیط و در ایجاد فضاهای شهری سرزنده و شاداب و القای حس مکان ، فضا و حس وحدت در کنار مبلمان شهری در شهر حائز اهمیت است و همچنین تأثیرات روانی بر روی افراد و ایجاد کیفیتهای فضایی نیز از ضرورتهای استفاده از رنگ در مبلمان شهری است. از نظر کارشناسان شهرسازی و معماری؛ رنگ به عنوان یکی از عناصر تنظیف کننده محیط می تواند تاثیرات بسیاری در هویت بخشی و خوانایی محیط به وجود آورد. باید توجه داشت که نمی توان همه جای شهر را به شکل یکسان و یکدست رنگ آمیزی کرد. با توجه به اینکه مبلمان شهری در بیشتر کشورهای دنیا از عناصر خوانای محیط محسوب می شود، رنگ این عناصر هم می تواند جزئی از هویت و خوانایی محیط شوند. گاهی باید برخی از عناصر مبلمان مانند سطل های زباله، صندوق های پست و کیوسک های تلفن به شکل واحد رنگ شوند اما الزامی برای متحد بودن رنگ بقیه عناصر وجود ندارد و شرایط فرهنگی و بافتی هر منطقه در تعیین نوع و جنس رنگ تعیین کننده است.

کریستوفر الکساندر فلسفه زیبایی در طبیعت را در مطابقت کامل ظرف بامظروف آن می داند؛ وی معتقد است که هر ظرفی به نسبتی که به این تضایق نائل آید ، یعنی به میزانی که ، در آنچه هست، با آنچه که باید باشد ، قرابت بیشتری برقرار کند، زیباتر است. در حیطه معماری اگر معماری ظرف زندگی انسان باشد ، پس نیل به معماری خوب مستلزم شناخت خصوصیات مظروف آن ، یعنی محیط و قابلیتهای آن است . به عبارت دیگر شرط رسیدن به معماری خوب، برای رسیدن به مکانهایی زنده و جاودانه، شناخت زندگی است. از نظر کارشناسان شهرسازی و معماری: رنگ به عنوان یکی از عناصر تنظیف کننده محیط می تواند تاثیرات بسیاری در هویت بخشی و خوانایی محیط به وجود آورد.

رنگ در شهر های قدیم

رنگ های طبیعی مصالح محلی که بناها به وسیله آنها ساخته می شد، به شهر چهره ای هماهنگ و همگون می داد و با روحیه، اقلیم و فرهنگ مردم نیز بیشتر مطابقت می کرد. به این ترتیب رنگ هر شهر تثبیت شده بود و جنبه‌ای از هویت آن محسوب می شد. بنابراین، با وجود تفاوت در مقیاس و عملکردها، نوعی وحدت کلی بر سراسر شهر حاکم بود و هر شهر هویت رنگی خاص داشت. در این شهرها، بناهای شاخص شهری به ویژه بناهای مذهبی با تزئینات کاشی فیروزه‌ای رنگ در زمینه خاکی خود می درخشیدند و خود را متمایز می کردند. شهرهای کویری، با آسمان آبی، درختان سبز و بناهای خاکی و گنبدهای فیروزه‌ای رنگ، تصویری چشم نواز در ذهن وخاطر هر بیننده ای حک می نمودند. تجربه حرکت در چنین فضاهای شهری به دلیل وحدت آن؛ آرامش بخش و به دلیل تنوع رنگی به جا و حساب شده سرزنده و متنوع بود.

رنگ در شهر های امروز

در شهرهای امروز ما ، استفاده از رنگ به معضلی بدون پاسخ تبدیل شده که سازندگان، معماران و طراحان و مردم عادی را به استفاده بی فکر و کورکورانه از رنگ کشانده است. شهرهای ما یک بوم رنگی بی هویت و مغشوش هستند که تنها موجب افسردگی روان پریشی و عصبیت افراد جامعه می شوند. در جامعه ما حساسیت افراد نسبت به فضا از میان رفته و افراد فاقد نگرشی منسجم در مورد چگونگی نمود فضاها هستند. در نتیجه با فضاها به صورت انفعالی برخورد شده و اجازه داده می شود که سرعت زندگی روزمره و وقایع ما را به دنبال خود بکشد . ما با مسائل مهم فضاهایمان از جمله رنگ به صورت مقطعی و موردی برخورد می کنیم. شهرهای امروزی غالبا خاکستری هستند عناصر رنگی در آنها بیشتر سیمای رنگارنگ زباله هایی است که در همه محیط های شهر خودنمایی می کنند؛ پل ها، ساختمانهای سیمانی، سنگی و درختانی که از فرط آلودگی هوا سبزی شان رنگ باخته دیگر مجالی برای عرض اندام رنگ در آنها باقی نگذاشته است. بطوری که متأسفانه شهروندان در برخورد با این نمادهای خشک و خشن تنها با آشفتگی بصری مواجه می شوند و آنچه باید در خدمت آرامش روانی شهروندان باشد برعکس عمل می کند، از طرفی هم در این رابطه هیچگونه اصول و مبانی مدونی برای محیط های شهری تعریف نشده، تا بتوان بر اساس آن مدیران و طراحان شهری و حتی مردم را در انتخاب رنگ های مناسب برای محیط زندگی شان هدایت کرد.

استفاده از رنگ های طبیعی در شهر

همان طور که مبلمان منزل و فضای محیط مسکونی باید از هماهنگی و نظم در انتخاب رنگها برخوردار باشد ؛ اجزاء تشکیل دهنده شهر نیز در صورت تبعیت از اصول ترکیب و هماهنگی در رنگها فضایی مطلوب و آرامش بخش را برای شهروندان خواهد ساخت. فضاهای سبز شهری مهمترین عنصر تأمین کننده تنوع رنگ هستند ؛ و در شکل دهی به سیمای رنگی شهر نقش اساسی دارند.

رنگ مهمترین عامل در جذابیت پارک ها و فضاهای سبز شهری است و آگاهی از کاربرد متناسب رنگها موجب نیل به مقصود خواهد شد. یکی از وظایف طراحان چشم انداز، آگاهی از دانش ترکیب رنگ، روانشناسی رنگها و آشنایی با گونه های گیاهی تامین کننده آن است. درختان و درختچه ها و پوشش گیاهی بسیاری را در طبیعت می توان یافت که با تغییر رنگ در فصول مختلف موجب تنوع در چشم اندازهای شهری می شوند. در ترکیب رنگ گیاهان در هر منظره می توان از دو روش کلی تبعیت نمود؛ روش اول ترکیب رنگ هایی است که در چرخه طیف رنگ های مجاور یکدیگرند، مثل ترکیب رنگ های قرمز ـ قرمز ـ بنفش و بنفش. در این روش ترکیب رنگ هر اندازه محیط مورد نظر وسیع تر باشد، طیف رنگی و رنگ های مجاور انتخابی بیشتر است.

روش دوم، در ترکیب رنگها، نقطه مقابل روش اول است. دراین شیوه از رنگ های مکمل و رنگ های مقابل یکدیگر استفاده می شود، به عنوان مثال طراح از گیاهانی با رنگ های بنفش، زرد و یا قرمز ـ سبز در مجاورت یکدیگر استفاده می کند. این شیوه بیشتر در مواردی استفاده می شود که هدف طراح جلب توجه و نظر بینندگان به چشم انداز است.

دیدگاه طراحی شهری

استفاده فراوان از رنگ های تند و متفاوت در نماهای ساختمان ها و پروفیل در و پنجره تا شیشه های رفلکس با رنگ های نامعمولی و خیره کننده برای تک تک ما آشنا اند. این رنگها بر سردرگمی فرد در فضا می افزایند، چرا که هر رنگ دارای پیام و دارای بار معنایی خاصی است. زمانی که بدون توجه به معانی نهفته در رنگها از آنها استفاده شود، محیط به مکانی ناراحت کننده و ناخوشایند برای فرد بدل می گردد. رنگ که خود عنصری هویتی و عاملی برای تقویت خوانایی است، امروزه چنان در شهرها و محله ها به صورت تصادفی و سلیقه ای به کار گرفته می شود که باعث آشفتگی، بی نظمی و بی هویتی در تمامی آنها شده است. این در حالی است که هر شهر، بسته به اقلیم، مصالح بومی، فناوری و منابع سلیقه و فرهنگ افراد، رنگ نماها، در و پنجره ها، مبلمان شهری، کف سازی، سقف و بام اصولاً تمامی عناصر شهری به رنگ های خاصی محدود می شود که به نوعی شناسنامه رنگ شهر به شمار می آیند. از کنار هم گذاشتن این نمونه های رنگی می توان پالت رنگی شهر را ایجاد کرد. رنگ های پالت رنگی شهر مطلوب در دامنه های مشخص و هماهنگ قرار دارند و اکثرا تناسبات رنگی با یکدیگر هستند.

روان شناسان مطالعات زیادی بر روی تاثیر رنگ و نور بر ادراک ما از فضا و زمان انجام داده اند. همگان از تاثیر رنگ بر حس وزن سبکی و سنگینی، دما گرمی و سردی فاصله دوری و نزدیکی و ابعاد بزرگی و کوچکی آگاه اند. حتی مقیاس زمان نیز در فضاهای دارای رنگ های مختلف، متفاوت است. برای مثال، شنوندگان سخنرانی در یک سالن آبی رنگ، آن را طولانی و کسل کننده می یابند، در حالی که همان سخنرانی در یک سالن سرخ رنگ، هیجان انگیز و کوتاه تر ارزیابی می گردد. مجموعه این عوامل باعث می شود تا صرف نظر از سایر عوامل محیطی و خصوصیات فضایی، دو فضای یکسان با ترکیبات رنگی مختلف تاثیرات کاملا متفاوتی را بر ادراک انسان بگذارند.

نگاهی به فقر رنگ در شهرها (شهرهای خاکستری)

شهرهای ما بیشتر خاکستری رنگ هستند. عناصر رنگی در شهرهای ایران شاید سیمای رنگارنگ زیبا ه ایی باشد که در همه محیط های شهر خودنمایی می کنند. هوای خاکستری شهرهای بزرگ، پل ها و ساختمان های سیمانی و درختانی که از فرط آلودگی هوا سبزی شان رنگ باخته است مجالی برای عرض اندام رنگ در شهرها باقی نمی گذارد. رنگ به عنوان یکی از مهم ترین عناصر بصری می تواند نمودی فعال و تاثیر گذار درمنظر عمومی یک شهر داشته باشد. با این همه ضوابط و اصول مرتبط با کاربرد رنگ در شهر مدون نشده و این بخش از زیباسازی شهرها، بر پایه سلیقه هایمدیران و کارشناسان هدایت می شود.

تصور دنیای بدون رنگ امکان پذیر نیست اما در جامعه ما رنگ های تیره، غالب است. تاثیر روانی رنگ ها بر شهروندان را بسیار مهم ارزیابی می شود: رنگ های تیره غالباً افراد را دچار افسردگی می کند. اما رنگ ها، نقش نمادین نیز دارند برای مثال رنگ سبز و فیروزه یی بناهای مذهبی را به یاد می آورند یا رنگ های تند و شاد خاطره فضاهای کودکی را زنده می کنند.

رنگ جنبه ای از هویت شهر است و شهرها بارنگ هویت خود را تعریف می کنند، رنگ آمیزی دیوارهای شهر بدون تعمق هنرمندانه وافی منظور نیست. ورود هنر به عرصه شهر نیازمند نگرش جامع به شهر است. در فضاهای شهری رنگ ها باید مکمل یکدیگر باشند و باعث آشفتگی بصری

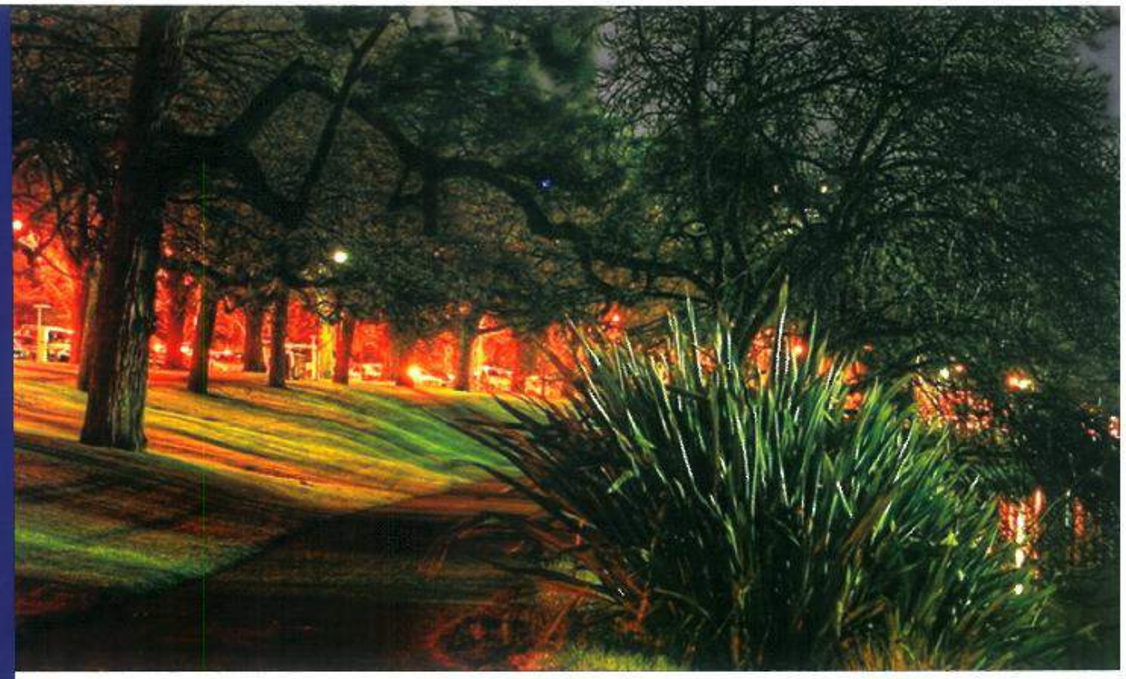

نشوند. رنگ ها نباید وسیله ی برای خودنمایی باشند. بی برنامگی در رنگ آمیزی شهر حتی در نورپردازی‌های رنگی شهر تهران هم جا خوش کرده است. برج آزادی که این روزها با سیستم‌های مدرنی نورپردازی شده است لحظه به لحظه رنگ عوض می کند. برخورد سلیقه ای با نورپردازی رنگی یک اثرملی که ضابطه ای را برنمی تابد نمونه ای از روش استفاده از رنگ و نور در شهر است.

رنگ در فضای شهری

شهر زیبا، شهری است که در آن بین سه عنصر انسان و طبیعت و کالبد شهر تعادلی ایجاد شود و فاقد نامگونی‌های شدید فضای اجتماعی در میان محله های مختلف باشد و دارای چشم انداز آزار دهنده نباشد. رنگ به عنوان یکی از مهم ترین عناصر بصری می تواند نمودی فعال و تاثیرگذار در منظر عمومی یک شهر داشته باشد. رنگ ها در فضاهای شهری این قابلیت را به افراد می دهند تا به آسانی به تفکیک فضاها بپردازند و بتوانند فضاهای مختلف را از یکدیگر تمیز دهند به عبارتی می توان گفت رنگها برای شهروندان حکم نشانه ها را دارند مثلا رنگ فیروزه ای در فرهنگ ایرانی نماد بناهای مقدس و اسلامی می باشد. قسمت عمده درک ما از محیط اطرافمان درکی بصری است. شب و روز، تاریکی و روشنایی دو عاملی هستند که انسان از ابتدا زندگی خود با آنها ارتباط داشته است. رنگی که در ذهن باعث تداعی استراحت، حالت انفعالی و شب می گردد. آبی تیره و رنگ زرد روشن معرف روز و آفتاب و فعالیت و امید است. از نظر روانی آبی تیره فعالیت را متوقف می کند و سکون و آرامش و بی حرکتی می آورد و زرد روشن به فعالیت میدان می دهد.

حفظ و تقویت خوانایی و هویت در شهر و در تک تک فضاهای آن همواره از مهم ترین اهدافی است که مستقل از نوع فضا یا محل شهر یا فضا، می باید مورد نظر طراح و مدیر شهری قرار گیرد. ابزارهای زیادی برای رسیدن به این هدف وجود دارند که توجه به هر یک از آن‌ها می تواند ما را به نتیجه ی مورد نظر برساند. رنگ یکی از مهم ترین عناصری است که می تواند به سادگی و با هزینه ای کم تر از ساخت و ساز برای تعریف فضاها، در ایجاد خوانایی و حس وحدت و خلق حس مکان به ما کمک کند. از عمده ترین این اهداف، دستیابی به هویت و چشم انداز و دورنمای تعیین شده ی شهر است. بررسی سابقه ی رنگی شهر، یا به عبارت دقیق تر پالت رنگی آن، به ما کمک می کند تا بتوانیم آن را حفظ کنیم و یا برای هر شهر پالت رنگی خاصی تعریف کنیم که عناصر تشکیل دهنده ی آن همان واژگان رنگی یا در واقع انواع رنگ هایی باشند که در ترکیب با هم چهره ی رنگی فضاهای شهری را تعریف می کنند.

حتی اکنون که شهرهای ما به شدت دچار آشفتگی و بی هویتی رنگی شده‌اند، با نام بردن شهرهای خاص، طیف های رنگی مشخص در ذهن همه ی ما زنده می شود. این همان توقع و انتظاری است که ما از هویت و تشخص آن شهر داریم و طراح می باید در جهت تقویت آن تلاش کند. در بسیاری موارد، پالت رنگی در یک شهر چنان طی سال ها مورد استفاده قرار گرفته که خود به نشانه و نمادی قوی تبدیل شده است. بسیاری از شهرها، روستاها و مناطق طی سال ها سنت‌های رنگی خاص خود را به دست آورده اند.

حتی محله ها و بخش های مختلف شهرها نیز می توانند حال و هوای رنگی متفاوتی داشته باشند. برای مثال، بخش های حومه ای شهر با بخش صنعتی یا بخش اداری و مرکزی یا بافت تاریخی، هر یک دارای کدهای رنگی متفاوتی است. این کد به فردی که در سطح شهر حرکت می کند، اعلام می کند که وارد حوزه های متفاوتی شده است.

استفاده از رنگ برای طراحان شهری تنها به موارد پیش گفته محدود نمی شود؛ ایجاد حس وحدت در عین وجود تنوع با کمک رنگ در کنار دیگر عوامل، نیاز هر فضا یا شهر است. شخص نیاز دارد تا ضمن قدم زدن یا حرکت در سطح شهر، تداوم پیوستگی را حس کند. زمانی که هر بخش بدون ارتباط با بخش دیگر باشد، شخص احساس گم شدگی، سردرگمی و کلافگی می کند. او حتی ممکن است از دلیل انزجار و سرخوردگی خود اطلاع نداشته باشد. او به صورت ناخودآگاه به حضور در فضایی شهری که به او حس آرامش و نظم و هماهنگی ندهد، تمایل ندارد. چهره ی خاکستری و یکنواخت بسیاری از شهرها نیز موجب افسردگی و دل مُردگی افراد در فضاها می شود.

فقدان تنوع و سر زندگی، ناخواسته مانع حضور افراد در فضاها و مشارکت آن ها در زندگی مدنی است. با توجه به این مطلب: ایجاد تنوع و خلق شادی و نشاط در فضاهای مناسب به صورتی حساب شده و اندیشیده با کمک رنگ، به راحتی ممکن است. بارزترین نمونه ی آن خیابان های تجاری و فضاهای بازی کودکان است که تنوع رنگی آن ها به منظور خلق فضاهایی

شادی، به امری بدیهی بدیل شده است. حتی مناسبت های خاص نیز با دامنه ی تنوع رنگی متفاوت از سایر اوقات سال هستند. مراسم شادی و جشن و سرور در ذهن همه مترادف با رنگ آمیزی متنوع ومتفاوت در روز و شب است. بی شک یکی از کاربردهای رنگ ، کنترل یا پیش بینی رفتارهای شهروندان است . برای مثال ، در یک بزرگراه با خیابان شریانی درجه ی یک به دلیل نیاز به بالا بودن سرعت و بزرگ مقیاس بودن فضا و جاده ها یش، از تکه های رنگی بزرگ و هدایت گر استفاده می شود. وجود تکه های ریز و متنوع با جزئیات زیاد که توجه رانندگان را به خود جلب کند، اشتباهی است که هدف از خلق این گونه فضاها را مخدوش می سازد. بر عکس، در یک پیاده راه که هدف در آن حضور هر چه بیش تر پیاده و مقیاس کوچک است، توجه به جزئیات ریز، رنگ آمیزی متنوع و قابلیت شناسایی بیش تر و برقراری ارتباط برای افراد آن محل مورد نظر است.

برای مثال، در اقلیم های سرد با آسمان خاکستری و تابش کم خورشید، استفاده از رنگ های تند و زنده می تواند عناصر را راحت تر قابل شناسایی سازد و فضا را شادتر کند. و از این طریق در روحیه ی افراد تأثیر مثبتی بگذارد و آن ها را تشویق به حضور در فضا کند. جهت یابی افراد نیز در شرایط نامساعد آب وهوایی، با رنگ تقویت می شود. این در حالی ست که در فضاهایی مانند یک میدان تشریفاتی، می توان با کم کردن تنوع رنگی، حس رسمی بودن و نظم و شکوه را القا کرد. در یک بازار یا پیاده راه نیز می توان با افزایش تنوع رنگی و استفاده از رنگ های شاد و تند به سرزندگی فضا افزود. رنگ ها برای افراد، ناخودآگاه حکم نشانه را نیز دارند و استفاده از رنگ های مشخص به صورت نوعی استاندارد درآمده است. علائم راهنمایی و رانندگی، مبلمان شهری، تابلوهای راهنما و عناصر و جزئیات شهری در بسیاری موارد دارای کدهای رنگی اند که تغییر در آن ها موجب اغتشاش پیام های بصری دریافت شده از محیط می شود.

نکته ی مهم این است که در حیطه ی رنگ، طراح شهری حکم نقاشی را دارد که روی بومی سه بُعدی کار می کند، که دارای مقیاسی عظیم و همواره نیز در حال تغییر و رشد است.این نقاش علاوه بر رنگ آمیزی محیط به نقش و کارکرد عناصر پدرستی می نگرد و تأثیر آن را بر روح و روان شهروندان مدنظر قرار می دهد.

روانشناسی رنگ ها

روانشناسان تاکید دارند که بسیاری از جنبه‌های روانی و حتی جسمی ما تحت تاثیر رنگ‌های مختلف هستند.

این متخصصان معتقدند که رنگ ها روی خلق‌وخوی انسان ها، رفتار ، شنها و حتی چگونگی فعالیت مغزی تاثیر می گذارند.

آنچه در ذیل می آید نقش رنگ های مختلف در زندگی انسانها است:

آبی: رنگ مورد علاقه بسیاری از مردم و محبوبترین رنگ در بین مردان است.

رنگ آبی، احساس آرامش را به ذهن می آورد و معمولاً نشانگر صلح، امنیت و نظم است. رنگ آبی، می‌تواند احساس غم، درون‌گرایی یا گوشه‌گیری را در بعضی افراد به وجود آورد.

رنگ آبی معمولاً برای دکور دفاتر مورد استفاده قرار می‌گیرد زیرا تحقیقات نشان داده است که افراد در اتاق‌های آبی کار آیی بیشتری دارند.

رنگ آبی با وجودی که از محبوبترین رنگ‌هاست امّا یکی از رنگ‌هایی است که کمترین اشتها را بر می‌انگیزد. در برخی از برنامه‌های کاهش وزن توصیه می‌شود که غذای خود را در بشقاب‌های آبی بکشید. رنگ آبی به ندرت به صورت طبیعی درخوراکی‌ها وجود دارد. همچنین رنگ آبی غذا معمولاً به عنوان نشانه فساد بودن و یا سمّی بودن آن در نظر گرفته می‌شود. رنگ آبی می‌تواند باعث کاهش ضربان قلب و حرارت بدن گردد.روانشناسان می گویند اگر قصد دارید وزنتان را کاهش دهید، برای آشپزخانه منزل خود رنگ آبی را انتخاب کنید. افرادی که دیوارهای آشپزخانه آنها به رنگ آبی است در مقایسه با اشخاصی که آشپزخانه‌های قرمز یا زردرنگ دارند، یک سوم کمتر کالری مصرف می‌کنند. رنگ آبی تاثیر چشمگیری در کاهش اشتها دارد.

– صورتی: مطالعات نشان داده است که رنگ صورتی واقعا تأثیر آرامش بخش روی مغز دارد. دکتر الکساندر شانوس، رییس انستیتو مطالعات زیست اجتماعی و پزشکی آمریکا در واشنگتن نخستین فردی بود که متوجه شد رنگ صورتی به کاهش اضطراب و عصبانیت کمک می‌کند. وی ادعا می‌کند در یک اتاق صورتی رنگ اگر فردی حتی برای عصبانیت یا پرخاش کردن تلاش هم کند،موفق نمی‌شود. در چنین فضایی عضله‌های قلب نمی‌توانند با شتاب فعالیت کنند و به ناچار آرام می‌مانند. رنگ صورتی، در واقع همان رنگ قرمز کم رنگ است و معمولاً نشانگر عشق است و محبوب ترین رنگ در میان خانم هاست.

رنگ صورتی اثر آرام‌بخشی دارد. در ورزشگاه‌ها معمولاً رختکن تیم حریف را به رنگ صورتی نقاشی می‌کنند تا بازیکنان آن‌ها کم انرژی و منفعل شوند.

– قرمز: این رنگ تأثیر به سزایی در افزایش هیجانات دارد و در عین حال در ذهن ناخودآگاه انسان با قدرت مرتبط است. رنگ قرمز، رنگ گرمی است که برانگیزنده هیجانات قوی است. رنگ قرمز، نشانگر عشق، حرارت و صمیمیت است و به وجود آورنده احساس شور و هیجان می باشد. رنگ قرمز، تحریک کننده احساس خشم و عصبانیت است.

– زرد: آزمایشات تایید می‌کند که رنگ زرد، تمرکز را بهبود می‌بخشد چون در بیدار شدن مغز و سیستم اعصاب نقش دارد. مطالعات نشان می‌دهد که نگاه کردن به رنگ زرد موجب افزایش ترشح ماده شیمیایی ایجاد کننده احساس خوب در مغز می‌شود. روانشناسان می‌گویند در واقع واکنش‌های ما نسبت به رنگها اغلب با تجارب ما از طبیعت مرتبط هستند. رنگ زرد، رنگی گرم وشاد است.

رنگ زرد به دلیل مقدار زیاد نوری که منعکس می‌کند، بیشتر از بقیه رنگ‌ها چشم را خسته می‌کند. استفاده از آن برای پس زمینه کاغذ یا نمایشگر کامپیوتر می‌تواند باعث چشم درد یا در حالت‌های خاص از دست دادن بینایی گردد.

رنگ زرد می‌تواند احساس رنجیدگی و خشم را به وجود آورد. با وجودی که رنگ زرد به عنوان یک رنگ شاد شناخته می‌شود اما بیشتر مردم در اتاق‌های زرد رنگ، هیجانشان را از دست می‌دهند و بچه‌ها نیز در اتاق‌های زرد رنگ بیشتر گریه می‌کنند. رنگ زرد باعث افزایش سوخت و ساز بدن انسان می‌گردد و چون رنگ زرد، از بقیه رنگ‌ها زودتر دیده می‌شود؛ بیشتر از بقیه برای جلب توجه مورد استفاده قرار می‌گیرد.

– سبز: رنگ سبز نیز تأثیر آرامش بخش دارد به همین دلیل دیوار استودیوهای ضبط تلویزیونی و تخته سیاه‌ها در مدارس، سبز رنگ هستند. برخی از مطالعات نیز نشان می‌دهد که رنگ سبز حتی به مشتریان احساس آرامش بیشتری می‌دهد. رنگ سبز، رنگ سردی است که نماد طبیعت است. رنگ سبز، نشانگر آرامش، خوشبختی، سلامتی و حسادت است. پژوهشگران دریافته‌اند که رنگ سبز می‌تواند باعث افزایش قابلیت خواندن گردد. برخی از دانش‌آموزان و دانشجویان با قراردادن یک برگه شفاف سبز رنگ بر روی صفحه کتاب، می‌توانند مطالب را با سرعت بیشتری از حدّ معمول بخوانند و درک کنند.از رنگ سبز در دکوراسیون به دلیل تر آرام بخشی آن استفاده می‌شود.رنگ سبز باعث کاهش استرس می‌شود. کسانی که در فضای کاری سبز رنگ کار می‌کنند، کمتر دچار دردهای دستگاه گوارش می‌شوند.

– **سفید:** هرچند رنگ سفید نماد سادگی است اما آزمایشات دانشگاه در آمریکا نشان داده است که کارمندان در اتاق‌هایی که دیوارهای سفید رنگ دارند، کارآیی کمتری دارند. احتمالاً به این دلیل که با تضادهایی بی روح در اطرافشان مواجه می‌شوند که آنها را آشفته می‌کنند. اما از سوی دیگر نحوه کاربرد این رنگ نیز تاثیرگذار است. برای مثال افرادی که لرزش دست دارند در اتاقی با دیوارهای سفید آرامش یافته و لرزش دستان آنها کمتر می‌شود. به علاوه رنگ سفید القا کننده صداقت و پاکی است و افرادی که سفید می‌پوشند حس فداکاری و نوعدوستی بیشتری را منتقل می‌کنند. به همین دلیل لباس پزشکان و پرستاران سفید است.رنگ سفید: نماد معصومیت و پاکی است. رنگ سفید می‌تواند در انسان احساس فضای بیشتر به وجود آورد. رنگ سفید معمولاً نشانگر سرما، پاکیزگی و آرامش است. اتاقی که کاملاً به رنگ سفید نقاشی شده باشد ممکن است جادار و بزرگ به نظر آید اما خالی و سرد است

– **سیاه:** روانشناسان می‌گویند از آنجا که رنگ سیاه حس قدرت را در ذهن تداعی می‌کند می‌تواند القا کننده حس پرخاشگری باشد. در یک مطالعه از سوی کارشناسان دانشگاه فلوریدا روی گروهی از ورزشکاران معلوم شد تیمی که لباس مشکی به تن داشتند بیشتر رفتارهای ناشایست از خود نشان می‌دادند و بیشتر جریمه می‌شدند.سیاه تمام نورها در طیف رنگ‌ها را جذب می‌کند.سیاه معمولاً به عنوان نماد ترس یا شیطان مورد استفاده قرار می‌گیرد امّا به عنوان نشانگر قدرت نیز شناخته می‌شود. رنگ سیاه در بسیاری از فرهنگ‌ها برای مراسم سوگواری مورد استفاده قرار می‌گیرد. این رنگ همچنین نشانگر غمگینی و رسمی بودن است. رنگ سیاه معمولاً به دلیل لاغر نشان دادن در نمایش‌های مد مورد استفاده قرار می‌گیرد.

نتیجه گیری

- پیشنهاد می‌شود در بکارگیری رنگها در انواع مبلمان و فضاهای شهری نهایت دقت اعمال شود و حتی با نظرسنجی از شهروندان ، رنگهای مورد علاقه آنها را در مبلمان و فضاهای شهری بکار ببرد. دیوارهای کناری ساختمانهای بلند و برج ها مکان مناسبی برای نقاشی دیواری شهری در جهت زیباتر شدن فضاهای شهری می باشند.
- به غیر از ساخت و سازهای شهری ، عواملی مانند رنگ در شهر باید مورد توجه مسئولین مربوطه قرار گیرد.
- پیشنهاد می شود رنگ مبلمان شهری علاوه بر تنوع بیشتر از رنگ های آبی ، سبز و زرد استفاده شود.
- حتی الامکان از استفاده از رنگ های تیره در فضا و مبلمان شهری پرهیز شود.
- پیشنهاد می شود در شهرهای دارای اقلیم های مختلف از رنگ های متناسب با آن اقلیم استفاده شود.

منابع و ماخذ:

الف) کتابها:

شکوئی ، حسین ؛ دیدگاه های نو در جغرافیای شهری ، تهران ؛ سمت ؛ ۱۳۷۳

رضازاده ، راضیه ؛ تاریخ شکل شهر ، تهران: علم و صنعت ؛ ۱۳۷۸

حبیبی، محسن ، از شار تا شهر ، تهران:دانشگاه تهران ؛ ۱۳۸۶

پاکزاد ، جهانشاه ، سیر اندیشه ها در شهرسازی ۱و۲ ، تهران: شرکت عمران شهرهای جدید ، ۱۳۷۸

خنیفی زاده ، نصرالله ، رنگ ها چه می گویند؟ ، تهران: شیوه نو ، ۱۳۸۳

نیکولوس ، اکدن ، رنگ شناسی مدرن ، ترجمه: مهشید ایلدرابادی ، تهران: شباهنگ ، ۱۳۹۰

حبیبی ، محسن ، شهرسازی: تخیلات و واقعیات ، تهران: دانشگاه تهران ، ۱۳۸۶

مشهدیزاده دهاقانی ، ناصر ، تحلیلی از ویژگیهای برنامه ریزی شهری در ایران ، تهران:دانشگاه علم و صنعت ، ۱۳۷۳

کامروا ، محمد علی ؛ مقدمه ای بر تاریخ شهرسازی معاصر ایران ، تهران:دانشگاه تهران ، ۱۳۸٤

ب) مقالات:

ابراهیم زاده ، حمیدرضا ، نگاهی به فقر رنگ در شهرها ، اینترنت ، ۱۳۹۱

زارع گاریزی ، ایمان ، رنگ آمیزی مبلمان شهری ، اینترنت ، ۱۳۸۵

تاروئی ، پهروز ، منظر شهری شفابخش ، نگرشی نوین در راستای بهبود سلامت روان شهروندان ، اینترنت ، ۱۳۸۸

فرج اللهی راد ، امیر ، بررسی مبلمان شهری چند منظوره و میزان تاثیر آن در بهبود کیفیت مناظر شهری ، ماهنامه بین المللی راه و ساختمان ، شماره ٦٤

حسینی ، مریم السادات ، ساماندهی مبلمان شهری ، فصلنامه سازمان نظام مهندسی ساختمان استان قزوین ، سال پنجم ، شماره ۱۵

مقاله

ارزش های معماری سنتی شهر سمنان در بهینه سازی مصرف انرژی

دامیرحسین سالار کارشناس عمران -کارشناس ارشد برنامه ریزی شهری و منطقه ای - عضو سازمان نظام مهندسی ساختمان استان سمنان

مقدمه

یکی از پایه های شکل گیری معماری سنتی شهر سمنان، اقلیم می باشد. بر این اساس معماری شهر سمنان هویت وساختار خود را یافته و بر کالبد آن معنا می بخشید. اما در جریان معماری به اصطلاح مدرن، گوهر ناب معماری ایرانی را که در قرنها ممارست به ایده آلهای زمان و مکان دست یافته بود پس زدیم و خود باخته معماری بدون محتوا گشته ایم. حال پس از تاراج معماری در اندیشه آنیم تا با عناوینی چون معماری پایدار، بهینه سازی و غیره که خود نیز تقلیدی بیش از دیگران نیست، هویت از دست رفته را به بناها و شهرهایمان باز گردانیم. ولی به قول حسن فتحی شایسته است قبل از ایجاد یا ارائه راه حل های مکانیکی ابتدا باید راه حل های سنتی در معماری محلی را ارزیابی کرد. آنگاه این روش ها را پذیرفت یا برای تطبیق با ملزمات مدرن و پیشرفته آنها را اصلاح کرد. این فرایند می بایست بر پیشرفت های جدید در علوم انسانی و فیزیک و نیز علوم همچون فن آوری مصالح، آیرودینامیک، هواشناسی و فیزیولوژی مبتنی باشد.

انسان همواره در طول تاریخ سعی می نماید به منظور ایجاد سرپناهی امن برای سکونت، آنرا با محیط پیرامون خود هماهنگ سازد تا بتواند شرایط مناسبی برای ادامه حیات خویش ایجاد کند و در حقیقت شرایط جغرافیایی، اقلیمی نیز در شکل گیری این فضای زیست، دخالت مستقیمی دارد.

در شهر سمنان به علت دارا بودن اقلیم گرم و خشک، معماری هماهنگ با اقلیم بوجود آمده در چنین فضاهای ساخته شده ای، بکارگیری مصالح بومی که کمترین تأثیر نامطلوب بر محیط دارند و همچنین کاهش میزان انرژی مصرفی با استفاده از مصالح محلی، موجب پایداری محیط زیست و افزایش دوام بناها گردیده اند. از این رو در این مبحث، سعی بر آن است تا بتوانیم معماری بومی شهر سمنان را با توجه به پایداری محیط و صرفه جویی در مصرف انرژی بررسی نموده و معایب معماری جدید را از نظر مواردی همچون به کارگیری مصالح ناهماهنگ با شرایط منطقه، طراحی نامناسب بناء عدم صرفه جویی در مصرف انرژی و تخریب محیط به صورت اجمالی مورد ارزیابی قرار دهیم.

چگونگی برخورد با طبیعت و معماری در آن، واکنشی است که هر انسانی در نقاط مختلف کره زمین داشته و خواهد داشت و معماری با ارزش باقی مانده از دوران گذشته نشان دهنده قدرت آمدن او به صورت کامل با ناقص بر عواملی همچون مسائل اقلیمی، آب و هوا و ... می باشد. از اینجاست که ما شاهد معماری بومی گوناگونی در مناطق مختلف کشور همخوان با اقلیم وفرهنگ هر بخش می باشیم که ویژگیهای خاص منطقه خود را نشان می دهند. به منظور بررسی معماری سنتی سمنان، به ویژه طراحی مسکن بومی، نکاتی را مدنظر قرار داده ایم که شامل موارد ذیل می باشند:

الف- خصوصیات اقلیمی منطقه سمنان چه تأثیری بر معماری آن گذاشته است؟

ب- نحوه بکارگیری مصالح بومی و انرژیهای قابل تجدید در معماری با توجه به شرایط اقلیمی به چه صورت می باشد؟

ج- آیا در ساخت و سازها حفظ محیط زیست و صرفه جویی در مصرف انرژی مورد توجه قرار می گیرد؟

در بررسی و مطالعه معماری اقلیم سمنان به معماری مسکن این شهر که در فلات مرکزی ایران قرار دارد، اشاره می نماییم که دارای معماری درون گرا هماهنگ با این نوع اقلیم می باشند. ویژگی های اقلیمی این منطقه: خشکی، کم آبی، گرمای شدید در تابستان، وزش باد در جهات مختلف و همچنین سرمای شدید در زمستان، می باشد.

ویژگی های معماری بومی سمنان

الف- ساختار فضایی بنا: شاخص اصلی معماری بومی سمنان، درون گرایی آن می باشد. این نوع معماری دارای حیاط مرکزی بوده و اتاقها معمولاً در چهار سمت آن واقع شده است و به منظور تهویه فضای داخلی، در گوشه‌ای از بنا بادگیر ساخته می‌شود فرم حیاطها معمولاً به صورت گودال باغچه (در برخی موارد مسطح) می‌باشند

ب- تاثیر جریان هوا و نور خورشید: در اقلیم گرم و خشکی همچون سمنان که دارای گرمای زیاد در تابستان و سرمای شدید در زمستان است، هماهنگی با طبیعت و شرایط محیطی ضرورت بیشتری پیدا می‌کند، به عنوان نمونه در این اقلیم بایستی فرم بنا آن فشرده باشد تا سطوح کمتری در مقابل نور خورشید قرار گیرند. همانگونه که توضیح داده شد به علت تابش شدید نور خورشید در تابستان و سرمای زیاد زمستان، جهت قرارگیری ساختمان در سمت جنوب تا جنوب شرقی میباشد تا بیشترین میزان انرژی را در فصل زمستان دریافت کند. همچنین به منظور استفاده از بادهای مناسب، معماران گذشته از بادگیر استفاده می کردند تا بدین شیوه، جریان هوای مطبوع را به داخل اتاقها انتقال دهند و هوای گرم و آلوده به بیرون فرستاده شود. در واقع

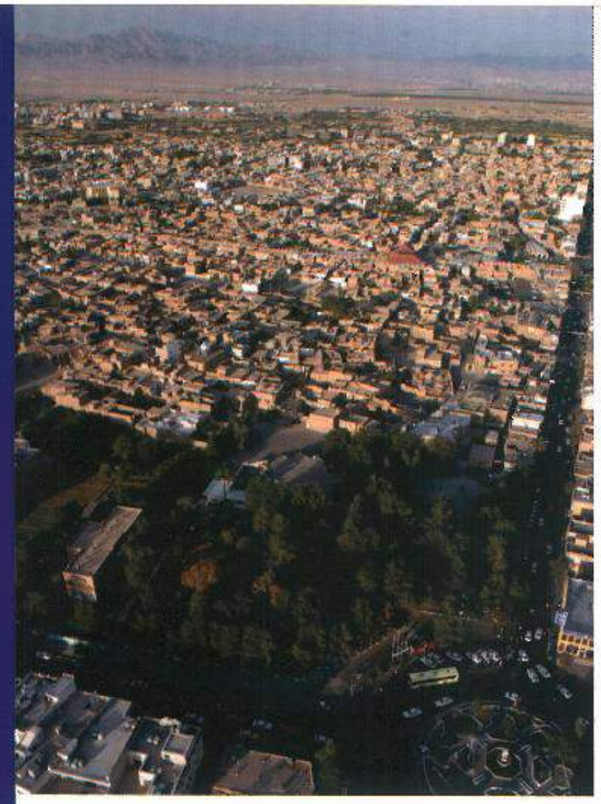

بادگیر کار مکش را انجام می داده است، اجرای بادگیر در شهرهای مختلف منطقه گرم و خشک با توجه به اوضاع جوی منطقه و جهت وزش باد متفاوت میباشد به عنوان مثال در یزد به علت وزش باد در جهت مختلف، بادگیری چهار طرفه ساخته می شود و معمولاً دارای ارتفاع زیادی می باشد. با توجه به مطالب یاد شده، معماری مسکن در سمنان به شکلی بوده تا از انرژی قابل تجدید همچون جریان هوا و نور خورشید به طرز کاملاً مناسب و بهینه ای استفاده شود که این امر موجب کاهش استفاده از انرژی های فسیلی شده و بدین طریق پایداری محیط را تضمین کرده است.

ج- مصالح ساختمانی: مصالح ساختمانی در هر شرایط آب و هوایی به نوعی عمل می کند. به طوری که در آب و هوای گرم و خشک مورد مطالعه نوع مصالح به کار رفته در میزان راحتی ساکنان در ساختمان تأثیر زیادی دارد. در این اقلیم مصالح ساختمانی به نحوی باید انتخاب شوند که در مقابل گرما مقاومت فراوانی داشته و از ظرفیت حرارتی بالایی برخوردار باشند. از جمله مصالحی که سازندگان بنا از آن استفاده می کنند گل و مشتقات آن است و چنانچه سنگ و یا چوب در بناها به کار برده شوند، آنرا با خاک و گل مخلوط می نمایند ، چرا که این نوع مصالح با آب و هوای خشک سمنان تطابق دارد. شایان ذکر است که گل مورد نیاز، از خاک همان محل پس از گودبرداری زمین به دست می آید که این امر موجب می شود تا با استفاده از مصالح محلی، مصرف انرژی کاهش یابد چرا که دیگر نیازی به صرف انرژی بیشتر به منظور حمل و نقل مصالح از نقاط دیگر به مکان مورد نظر نمی باشد. همچنین ساخت و ساز در هنگام تولید مصالح، استفاده و دورریزی آن تأثیر سویی بر محیط پیرامون نخواهد داشت. نکته حائز اهمیت دیگر در امر ساخت بنا، ضخامت مصالح به کار برده می شود، ضخامت دیوارها باید به گونه ای باشد که بتواند در مقابل تابش طولانی نور خورشید مقاومت کند، همچنین رنگ مصالح به کار برده شده در بنا بایستی روشن باشد تا بتواند مقدار زیادی از انرژی خورشید را منعکس نماید، رنگ روشن خاک بهترین رنگ مصالح انتخابی در منطقه گرم و خشک است.

ویژگی های معماری جدید سمنان

متأسفانه در کنار چنین معماری آگاهانه ای، شاهد ظهور معماری جدیدی هستیم که کاملاً با شرایط اقلیمی منطقه متناقض می باشد. خانه های ردیفی که از بتن، آهن و آجر ساخته شده اند، با حیاطهایی که به علت کوتاه بودن دیوارهایشان، از یک سو قادر به ایجاد سایه مناسب نمی باشند و نمی توانند از بنا، در مقابل وزش باد شدید و نور زیاد خورشید محافظت نمایند و شرایط نامساعدی برای ساکنین بوجود می آورند، از سوی دیگر به کارگیری دیوارها و سقف های با ضخامت کم که در مقابل موقعیت خاص این منطقه، هیچگونه مقاومتی ندارد و همچنین استفاده از قیر سیاه رنگ بر روی پشت بامها که به علت تیرگی رنگ موجب افزایش دما در فصل تابستان و به جهت انتقال حرارت از طریق بام موجب کاهش دما در فصل زمستان در داخل خانه می شود و در نهایت به کارگیری وسائل گرم کننده با مصرف انرژی فسیلی و دستگاه های خنک کننده ای که به علت دمای نامناسب فضاهای داخلی در فصول مختلف مورد استفاده قرار می گیرند، به طور کلی بایستی بیان نمود که معماری جدید با شیوه ساخت ناهمآهنگ با اقلیم از یک سو موجب عدم آسایش ساکنین و از سوی دیگر به استفاده نامناسب از مصالح و افزایش مصرف انرژی فسیلی معماری پایداری را که در گذشته وجود داشته، مد نظر قرار نداده است.

منابع:

۱- آسایش- مشیری حسین مید رحیم- روش شناسی تکنیک ها تحقیق علمی در علوم انسانی با تاکید بر جغرافیا- انتشارات قومس-۱۳۸۱

۲- فیروزبخت علی پایان نامه راهبردهای ساختار زیست محیطی شهری با رویکرد توسعه پایدار شهری -پاییز۹۰

۳- شهریی مصطفی - بازدید زمین شناسی منطقه سمنان -مجله رشد آموزش زمین شناسی دوره سیزدهم شماره ۲ - زمستان ۱۳۸۶

٤ حقیقت، عبدالرفیع (۱۳۸۵): «تاریخ قومس»، تهران، نشر کومش.

تحلیل

تحلیلی از گودبرداری ها در کشور

بنابه تعریف مهندسی ، به هرگونه حفاری و خاکبرداری در تراز پایین تر از سطح زمین یا تراز پایین تر از زیر پی ساختمان مجاور گودبرداری گفته می شود. این گود محل اختلاف دو نهاد تاثیرگذار یعنی شهرداری و سازمان نظام مهندسی نیز هست ، هر دو این سازمان ها نقطه نظراتی درخصوص اجرای یک ساختمان دارند که بعضا با نقطه نظرات طرف مقابل هم خوانی ندارد و حتی ممکن است در تقابل با دیگری باشد.

تنها نیمی از قوانین نظام مهندسی ساختمان اجرا می شود

مهندس ذوالفقار فرج زاده نایب رییس اول سازمان نظام مهندسی با ابراز تاسف از اینکه تنها ۵۰ درصد از قوانین نظام مهندسی ساختمان اجرا می شود ، گفت : در این مورد حتی قوانین مصوب مجلس شورای اسلامی نیز به اجرا در نمی آید.

وی ادامه داد براساس قانون از سال ۸۹ به بعد حضور مجری ذیصلاح در تمامی پروژه های ساختمانی یک طبقه و بالاتر اجباری شده است اما اجرای آن متاسفانه تاکنون تنها چند استان آن هم برای ساختمانهای ۱۰ طبقه و بالاتر را اجباری کرده اند و البته رعایت این قانون در پایتخت به فراموشی سپرده شده است.

وی افزود عجیب است که این همه درباره کیفیت ساخت و اهمیت استراتژیک ساخت و ساز در تهران ، داد سخن سر می دهند، اما اصولی ترین قوانین را برای ایمن کردن ساخت و ساز در نظر نمی گیرند ، باید از شهرداری پرسید چرا اجازه ساخت و ساز برای افراد فاقد صلاحیت صادر می شود و در این صورت لااقل صدور پایان کار باید متوقف شود چرا که طبق قانون ، صدور این مجوز منوط به گزارش مجری ذیصلاح است.

نایب رییس اول سازمان نظام مهندسی کل کشور در باره مسوولیتهای ناظر در مراحل گودبرداری اظهار داشت : این مسوولیت ها کاملا مشخص است و مهندس ناظر بایستی در چند مرحله ازابتدای ساخت تا پایان آن در محل پروژه حاضر شده و گزارش خود را تهیه کند.

وی ادامه داد: مجری ساختمان ، کسی که باید از ابتدا تا انتهای مراحل ساخت به صورت دائمی در کارگاه حاضر باشد و طبعا اگراین شخص ذیصلاح باشد بسیاری از نگرانی ها از بین می رود.

وی این موضوع را به راننده تاکسی تشبیه کرد که هیچگاه نیاز ندارد نفر کناری به او تذکر دهد ،اما در شرایط کنونی با وجود راننده ناشی پشت فرمان باید نفر کناری یا مهندس ناظر همواره مواظب اشتباهات وی باشد.

وی جمع تعرفه چهار مهندس ناظر در یک ساختمان شامل مهندس عمران ، معماری ، برق و مکانیک را یک ونیم تا دو درصد قیمت تمام شده ساختمان دانست و گفت : مسوولیت ساختمان در زمانی نامحدود برعهده این مهندسین باقی خواهد ماند در حالی که امروز یک سازنده بدون تجربه کافی و صرف داشتن سرمایه اجازه ساخت و ساز می گیرد و بنای مورد نظر خود را بدون حضور مجری ذیصلاح احداث می کند.

وی هیچگونه مسوولیتی ندارد و هیچ نشانی پس از ساخت از او یافت نمی شود و در نهایت ۳۰ تا ۴۰ درصد ارزش بنا سود می برد بدون اینکه بخواهد کوچکترین مسوولیتی بپذیرد. وی بغرنجی این موضوع را در کلان شهر تهران درحد کمال دانست و گفت : اگر شهرداری صرفا قانون را اجرا کند تمامی تهرانی ها شاهد افزایش محسوس کیفیت ساخت و ساز خواهند بود و بسیاری از مشکلاتی که امروز تهرانی ها با آن درگیر شده اند برطرف و نگرانی های آنها به واسطه احتمال وقوع بلایای طبیعی مرتفع می شد.

تعداد مجریان ذیصلاح کمتر از تعداد پروژه ها است

در مقابل احمد سلیمی (معاون کنترل ساختمان و ارتقای کیفیت ساخت و ساز و عمور مهندسین ناظر اداره کل معماری و ساختمان شهرداری تهران می گوید: هیچ دوره ای مانند دو سال اخیر بین شهرداری وسازمان نظام مهندسی هماهنگی وجود نداشته است.

وی ادامه می دهد:حضور مجری ذیصلاح در حال حاضر برای پروژه های بیش از سه هزار متر مربع الزامی است و اگر این مساله برای تمامی پروژه ها الزام آور نشده صرفا بخاطر عدم تطابق بین تعداد پروژه ها و مجریان ذیصلاح است چرا که هر مجری تنها یک پروژه را در طول سال می تواند هدایت کند.

سلیمی اظهار داشت در عین حال حضور چهار ناظر(عمران ، معماری ، برق و مکانیک) در پروژه های بالای هزار و پانصد متر مربع نیز الزامی شده است ،انتخاب ناظرین نیز کاملا برعهده سازمان نظام مهندسی گذاشته شده و شهرداری دخالتی در آن ندارد.

وی گفت : سیستم شهرداری مکانیزه بوده و ما قطعا از تصمیمات شخصی و سابقه ای در این حوزه مبرا هستیم، هر زمانی که سازمان نظام مهندسی بتواند برابر با پروژه ها مجری ذیصلاح معرفی کند ،ما نیز حضور مجری ذیصلاح را برای تمامی پروژه ها اجباری می کنیم. سلیمی یکی از بخشهای مغفول این مبحث را بحث بیمه ساخت و ساز دانست که از هند وی باید به صورت اجباری در آید. سلیمی (گفت : بندهای (الف) و (ب) ماده ۱۶۸ قانون برنامه پنجم توسعه که به منظور حسن اجرای ماده ۲ قانون نظام مهندسی و کنترل کیفیت ساختمان تهیه و تدوین شده ، صدور هرگونه پروانه ساختمان منوط به ارائه موافقت اصولی است و شرکت‌های بیمه نیز مکلف‌اند براساس بیمه نامه صادره در صورت ورود هرگونه خسارت به ساختمان احداثی در طی ۱۰ سال خسارت‌های وارده را ظرف ۳ ماه جبران کنند.

وی افزود : متاسفانه بعد از مکاتبات و جلسات زیادی که برگزار شده ، هنوز ساز و کار درستی از سوی وزارت راه و شهرسازی ارایه نشده تا بتوان این بخش از قانون را اجرایی کرد.

اما در این بین شما به عنوان یک شهروند وهمسایه یک پروژه ساختمانی بایستی همواره موضوع تخریب و گودبرداری پروژه مجاور را دنبال کنید و نسبت به کنش های اتفاق افتاده واکنشهای مناسبی رانشان دهید.

نخستین زنگ هشدار زمانی به صدا در می آید که ساختمان محل سکونت شما نیز مانند ساختمان در حال تخریب قدیمی ساز بوده و به لحاظ اسکلت بندی و نوع پی ضعیف یا دارای نقص باشد.

این زمان به خاطر داشته باشید ساختمان شما باید قبل ازتخریب و آغاز گودبرداری مورد بررسی مهندس محاسب و یا ناظر پروژه ساختمانی قرار بگیرد تا با توجه به وضعیت پی (گاهی ساختمان های قدیمی اصلا پی ندارند و این موضوع بر نحوه گودبرداری تاثیر بسزایی دارد) و عمق فرارگیری نسبت به کف پی مورد نظر ، نسبت به مقاوم سازی و حفاظت از آن اقدامات لازم را صورت دهند.

این را هم در نظر داشته باشید که ضعیف بودن ساختمان شما هیچ بهانه ای بدست پیمانکار یا مجری پروژه ساختمانی برای اهمال و کوتاهی نمی دهد و بایستی تحت هر شرایطی وضعیت ساختمان شما در یک حالت ایمن قرار بگیرد.

این سایل هنگامی که منطقه سکونت ما در گذشته محل قنوات بوده یا دارای خاک سست و آبرفتی است بیشتر اهمیت پیدا می کند.

در این مواقع علاوه بر تاکید بازدید مهندس محاسب یا ناظر باید توجه داشت در حین عملیات گودبرداری با دقت همه چیز را زیر نظر داشته باشید و نسبت به هرگونه صدای غیر عادی . ترک ، نشست ، نشت ناسیساتی واکنش نشان داده و مهندس ناظر پروژه که بایستی در زمان گودبرداری در محل حاضر باشد را مطلع و در عین حال از تعکاس موضوع شهرداری محل سکونت نیز غفلت نکنید.

این امر در زمان حاضر که ساختمان های بلند با توجه به نیازشان به پارکینگ نیاز به گودبرداری عمیق تری هستند ، تشدید می شود.

نکته سوم اینکه مراقبت وضعیت آب های زیر سطحی باشید چرا یکی این مورد از عوامل تخریب گودبرداری است وحتما باید اقدامات لازم برای زهکشی صورت گیرد . درعین حال تاکید داشته باشید که گودبرداری براساس زمان طراحی شده انجام شود و با اهمال پیمانکار بالاخص در فصول بارندگی مواجه نشود.

نکته چهارم اینکه در صورت آسیب هر کدام از تاسیسات محله موضوع را فورا به ارگان مربوطه اطلاع دهید.

در پایان این نکته را باید مدنظر داشته باشید که نه تنها در زمان گودبرداری، در زمان تخریب نیز باید مراقب علایم هشدار دهنده باشید و در صورت مشاهده هر گونه مشکل ابتدا از طریق مراجعه به مسوولان فنی ساختمان نظیر مهندس ناظر، مجری یا مالک، موضوع را به آنها اطلاع دهید و درغیر این صورت نیز می توانید از طریق سامانه ۱۳۷ یا با مراجعه حضوری به شهرداری منطقه شکایت خود را مطرح کنید.

رضا سرآبیار رییس بازرسی منطقه دو شهرداری تهران در خصوص نحوه رسیدگی به شکایات هموطنان در سامانه ۱۳۷ می گوید : درصورت اطلاع از تخریب غیر اصولی یک ساختمان ، تیم نظارتی شهرداری فورا وارد عمل شده و از ادامه پروژه جلوگیری می کند.

وی نحوه برخورد شهرداری در موضوع تخریب را متفاوت از بحث گودبرداری دانست و گفت : در موضوع گودبرداری زمانی که گود کنده شده باشد ، کار متوقف نمی شود اما دستورات لازم برای تسریع گودبرداری و ایمن کردن فوری کارگاه به مالک آن ابلاغ می شود.

وی اظهار داشت :در صورتی که گودبرداری خطرجانی داشته باشد با اطلاع رسانی شهرداری ، ستاد بحران نیز وارد موضوع شده و پروژه فورا تحت کنترل در خواهد آمد.

وی ادامه داد : چه در موارد جدی که ستاد بحران وارد موضوع می شود یا موارد کم اهمیت تر، درصورت اطلاع همشهریان با توجه به اهمیت موضوع گودبرداری بازرس شهرداری در محل پروژه حاضر شده و به موضوع رسیدگی می کند. در این میان اگر موضوع توسط مهندس ناظر به پیمانکار اطلاع داده شده باشد و پیمانکار کوتاهی کرده باشد، مسوولیت خسارات بر عهده پیمانکار بوده و اگر مهندس ناظر کوتاهی کرده باشد، برعهده مهندس ناظر است. وی در پایان گفت : نکته ای که در بحث گودبرداری نباید فراموش کرد این است که تا زمانی که ایمنی همسایگان فراهم نشده نمی توان مانع گودبرداری شد، چرا که گود رها شده به مراتب خطرات جدی تری به دنبال دارد اما زمانی که سقف طبقه اول زده و ایمنی همسایگان فراهم شد جلوی پروژه گرفته می شود تا به خلاف های مربوط به پروژه رسیدگی شود علاوه بر اینکه در تمامی این مراحل شهرداری گزارشات خود را به مراجع قضایی منتقل می کند.

اختتامیه مسابقات کشوری قرآن «شفاء» در مشهد برگزار شد

اختتامیه نخستین دوره مسابقات کشوری قرآن «شفاء» ویژه اعضای سازمان‌های نظام مهندسی ساختمان کشور با حضور حجت‌الاسلام حجت گنابادی‌نژاد، مدیرکل اوقاف و امور خیریه استان خراسان رضوی ۲۱ مرداد ماه در تالار بنیاد پژوهش‌های اسلامی آستان قدس رضوی با اجرای گروه تواشیح عروة‌الوثقی آغاز شد.

حجت‌الاسلام حجت گنابادی‌نژاد در این مراسم با اشاره به فرمایش مقام معظم رهبری در مورد وظایف ما نسبت به قرآن، اظهار کرد: گام اول ما نسبت به قرآن، انس با کتاب الهی است زیرا اگر انس با قرآن نداشته باشیم، هیچ یک از وظایف دیگر ما نسبت به کلام خداوند قابل تحقق نیست. مدیرکل اداره کل اوقاف و امور خیریه استان خراسان رضوی ادامه داد: اگر قرار است در محضر قرآن باشیم و انس به قرآن در جامعه ما در یک گستره ۶۰ الی ۷۰ میلیونی تحقق پیدا کند، حتما باید به موضوع حفظ به صورت ویژه بپردازیم. گنابادی‌نژاد یکی دیگر از عرصه‌های انس با قرآن را تلاوت زیبا بیان و اضافه کرد: گرچه تلاوت قرآن یک ابزار است که شاید همگان نتوانند به دلیل فن‌های تخصصی که این هنر متعالی و توفیق معرفتی دارد به آن دست یابند، اما جاذبه‌های تلاوت را هیچ وقت نمی‌توانیم در گستره موضوع انس با قرآن فراموش و انکار کنیم. مدیرکل اوقاف و امور خیریه استان خراسان رضوی افزود: اگر از معارف قرآن در سطح عالی‌ترین تفاسیر بهره ببریم؛ ماموریت و مسئولیت ما نسبت به قرآن تمام شده نیست، بلکه حفظ، تلاوت و آشنایی با مفاهیم گرانسنگ آن، هر دو مقدمه‌ای هستند که ما زندگی‌ما را بر پایه کلام الله مجید پیاده کنیم. در ادامه این مراسم تلاوت مجلسی حمید شاکرنژاد، قاری بین‌المللی کشورمان برنامه بعدی بود که با نوای دلنشین آیه ۹۵ سوره انعام آغاز شد و با نغمه‌های آهنگین و گوش نواز آیه ۱۰۰ سوره انعام تلاوت این قاری برجسته پایان یافت. در این مراسم محمدرضا اخوان عبدالهیان، رئیس سازمان نظام مهندسی ساختمان استان خراسان رضوی، جعفر دهنوی، رئیس ستاد بازسازی عتبات عالیات استان خراسان رضوی، محمد روحانی، رئیس سازمان بسیج جامعه مهندسین خراسان رضوی، محمدهادی جاوید، نایب رئیس سازمان مهندسی خراسان رضوی و معاون معماری و شهرسازی شهردار مشهد و محمدرضا دیمه کار، عضو شورای شهر مشهد نیز حضور داشتند.

تشکیل کمیته مشترک فی مابین نظام مهندسی و نظام کاردانی

در جلسه ۱۶۶ شورای مرکزی سازمان نظام مهندسی ساختمان کشور و پس از استماع سخنان مهندس مؤذن رئیس شورای مرکزی نظام کاردانی کشور و ارائه دیدگاه‌های اعضای شورای مرکزی سازمان نظام مهندسی ساختمان و رؤسای استان‌ها پیرامون نحوه بکارگیری کاردانان فنی در خدمات مهندسی تشکیل کمیته مشترک بررسی نحوه همکاری فی مابین سازمان نظام مهندسی ساختمان و نظام کاردانی مورد موافقت شورای مرکزی قرار گرفت . بر اساس مصوبه شورای مرکزی ۴ نفر از اعضای شورای مرکزی و نمایندگان سازمان نظام کاردانی در این کمیته عضو خواهند بود .

تقدیر از شهردار تبریز در جلسه ۱۶۶ شورای مرکزی

در جلسه ۱۶۶ شورای مرکزی سازمان نظام مهندسی ساختمان که عصر امروز در شهر تبریز برگزار شد از تلاش های شهردار تبریز در توسعه همکاری با سازمان نظام مهندسی ساختمان استان آذربایجان شرقی تقدیر شد. در این جلسه و پس از سخنرانی مهندس نوین شهردار تبریز مهندس علی فرج زاده‌ها که ریاست جلسه شورای مرکزی را بر عهده داشت لوح تقدیر مهندس سید مهدی هاشمی رئیس سازمان نظام مهندسی ساختمان را به ایشان اهدا کرد . مهندس نوین در این جلسه از توجه سازمان نظام مهندسی ساختمان به اجرای هر چه بیشتر قانون نظام مهندسی و کنترل ساختمان در کشور قدردانی کرد .

افزایش اعتماد و باور مردم به مهندسان

با راه اندازی خبر گزاری نظام مهندسی ساختمان

مهندس محسن قربانی خزانه دار شورای مرکزی سازمان نظام مهندسی ساختمان گفت: افزایش اعتماد و باور مردم به مهندسان با راه اندازی خبرگزاری نظام مهندسی ساختمان در کشور تقویت می شود و مردم عزیز در شهرهای کشور برای ایمنی ، رفاه و آسایش بیشتر خود همکاری بیشتری با مهندسان عضو سازمان نظام مهندسی ساختمان می نمایند . این مدرس دانشگاه افزود : بی شک بالا رفتن آگاهی مردم از عواقب اجرای قانون نظام مهندسی و کنترل ساختمان منتج به بهبود ساخت و ساز اصولی در کشور می شود و ما شاهد حذف مجریان غیر ذی صلاح در کشور خواهیم بود . مهندس قربانی توسعه اطلاع رسانی را در شورای مرکزی سازمان نظام مهندسی ساختمان را یک هدف راهبردی دانست و افزود : در حال حاضر هم بودجه سال ۱۳۹۲ شورای مرکزی بر اساس سند راهبردی تنظیم و تایید شده که در آن سهم بسزایی برای اطلاع رسانی دیده شده است .

پیشنهاد راه اندازی خبر گزاری نظام مهندسی ساختمان ارائه شد

مهندس علی فرج زاده‌ها نایب رئیس اول سازمان نظام مهندسی ساختمان کشور گفت : پیشنهاد راه اندازی خبرگزاری سازمان نظام مهندسی ساختمان کشور توسط روابط عمومی شورای مرکزی به هیئت رئیسه شورای مرکزی ارائه شده است . مهندس علی فرج زاده‌ها افزود : گسترش حوزه فعالیت سازمان نظام مهندسی ساختمان پس از ۱۸ سال فعالیت در کشور به گونه ای است که ابزار اطلاع رسانی مناسب می‌بایست در اختیار اهداف کوتاه مدت.

میان مدت و بلند مدت سازمان نظام مهندسی ساختمان کشور قرار گیرد. نایب رئیس اول سازمان نظام مهندسی ساختمان کشور گفت: رسیدن نظام مهندسی ساختمان به نیاز راه اندازی یک خبرگزاری فعال اثر گذار در کشور یک امر بدیهی است که در جلسات شورای مرکزی و روسای استان‌ها همیشه از هیئت رئیسه شورای مرکزی مطالبه می‌شد. مهندس علی فرج زاده‌ها گفت: راه اندازی خبرگزاری در سازمان نظام مهندسی ساختمان به اجرای کامل قانون نظام مهندسی و کنترل ساختمان مصوب سال ۱۳۷۴ می‌انجامد . نایب رئیس اول سازمان نظام مهندسی ساختمان کشور افزود: امیدواریم با راه اندازی این خبرگزاری فرهنگ مطالبه گری از اجرای قانون نظام مهندسی و کنترل ساختمان توسعه یابد و جریان سازی مناسبی از نیاز مردم به خدمات مهندسی در کشور اتفاق بیافتد . مهندس علی فرج زاده‌ها گفت: در صورت موافقت هیئت رئیسه برنامه کوتاه مدت و میان مدت و دراز مدت خبرگزاری نظام مهندسی ساختمان با در نظر گرفتن استاد بالادستی در شورای مرکزی نظیر سند راهبردی و سند چشم انداز توسط گروهی از خبرگان رسانه در روابط عمومی سازمان نظام مهندسی ساختمان تشکیل و ارائه خواهد شد.وی ابراز امیدواری کرد تا پایان آذرماه نسخه آزمایشی خبرگزاری نظام مهندسی ساختمان راه اندازی شده و در پنجم اسفندماه سال جاری و در گرامیداشت روز مهندسی افتتاح رسمی شود .

خبرگزاری نظام مهندسی می تواند عقب ماندگی ها را جبران نماید

دکتر هوشیار ایمانی عضو هیئت رئیسه شورای مرکزی گفت: طرح راه اندازی خبرگزاری نظام مهندسی ساختمان می تواند افکار عمومی را برای اجرای کامل قانون نظام مهندسی و کنترل ساختمان ترغیب جدی نماید. وی گفت : رسالت یک خبرگزاری این است که اخبار منظم، به وقت ، امیدوار کننده و بیدار کننده به و در دایره ای از تمامی سلیقه ها به مخاطبین خود منتقل نماید که این همان چیزی است که نظام مهندسی ساختمان برای ترویج سیاست ها و اهداف خود بدان نیازمند است .دکتر هوشیار ایمانی افزود : بنده امیدوارم که خبرگزاری نظام مهندسی ساختمان هر چه سریعتر راه اندازی شود و مردم عزیز کشور و مخاطبین این سازمان با برنامه ها و زحمات مهندسین عضو بیشتر آشنا شده و همکاری بیشتری با آن ها صورت پذیرد . عضو هیئت رئیسه شورای مرکزی سازمان نظام مهندسی ساختمان در پایان گفت: ضرورت دارد روابط عمومی سازمان نظام مهندسی ساختمان در تدوین اهداف خبرگزاری نظام مهندسی ساختمان با تکیه بر اسناد بالادستی این سازمان همچون قانون نظام مهندسی، سند چشم انداز و سند راهبردی برنامه یک ساله، سه ساله و پنج ساله خود را به هیئت رئیسه شورای مرکزی ارائه نماید .

راه اندازی خبرگزاری نظام مهندسی یک انتخاب نیست یک ضرورت است

نایب رییس دوم سازمان نظام مهندسی ساختمان کشور گفت:طرح راه اندازی خبرگزاری نظام مهندسی یک انتخاب نیست یک ضرورت است.

مهندس مهدی حق بین گفت : اینکه ما الان به فکر راه اندازی یک خبرگزاری عمومی و تخصصی در سازمان نظام مهندسی ساختمان افتاده ایم عتاسفانه دیر بوده اما همچنان می توان به مقاصد راه اندازی این خبرگزاری امیدوار بود. نایب رئیس دوم سازمان نظام مهندسی ساختمان افزود: خبرگزاری نظام مهندسی ساختمان کشور موجبات همگرایی سازمانی نظام مهندسی ساختمان در استان ها، افزایش امید و باور مردم از حساسیت فعالیت مهندسان در ساخت و ساز کشور و توجه هرچه بیشتر مسئولین کشور به رشد و ارتقا نظام مهندسی ساختمان می انجامد.

سند راهبری استانی در سازمان نظام مهندسی ساختمان قم تدوین شد

رئیس سازمان نظام مهندسی ساختمان استان قم از تدوین و انتشار سند راهبری این سازمان برای نخستین بار در بین سازمان‌های نظام مهندسی استان‌های کشور خبر داد. امین مقومی اظهار داشت: فقدان یک سند مدون با بازه زمانی بلند مدت که با توجه به نقاط قوت و ضعف داخلی، فرصت‌ها و تهدیدات پیش روی سازمان بتواند به صورت نظام یافته و یکپارچه تمام منابع و امکانات سازمان را برای تحقق همه جانبه اهداف ذکر شده در قانون راهبری کند؛ همواره اشکالاتی را در چگونگی دستیابی به اهداف مندرج در قانون به وجود آورده است. رئیس سازمان نظام مهندسی ساختمان استان قم ادامه داد: گاهی اوقات فقدان برنامه‌ای منسجم و راهبردی موجب شده مسیر حرکت سازمان در استان‌ها تغییر کند و با روی کار آمدن هیئت مدیره جدید اقداماتی و برنامه‌های هیئت مدیره قبلی ناتمام مانده و تلاش‌ها نتیجه بخش نباشد. وی با اشاره به تصویب سند راهبری سازمان نظام مهندسی ساختمان در شورای مرکزی اظهار داشت: این سند نه تنها مرجعی برای اجرای اقدامات آتی در سطح کشوری است بلکه الگوی سازمان نظام مهندسی ساختمان استان‌ها برای انجام برنامه‌های بلند مدت و کوتاه مدت نیز به شمار می‌رود. مقومی گفت: به دنبال تصویب سند راهبری سازمان نظام مهندسی ساختمان کشور سازمان نظام مهندسی قم نیز با الگوبرداری و بومی‌سازی آن به عنوان نخستین استان سند راهبری خود را تدوین و به تصویب هیئت مدیره رسانده است. وی اضافه کرد: در نقشه راهبردی سازمان نظام مهندسی ساختمان استان قم چهار محور خدمات مهندسی، آموزش، رفاهی و پشتیبانی در نظر گرفته شده که در هر محور یک هدف راهبردی و در ذیل آن‌ها اهداف عینی و برنامه‌های مربوطه آمده است. رئیس سازمان نظام مهندسی ساختمان استان قم ابراز کرد: امیدواریم سند راهبری سازمان نظام مهندسی ساختمان استان قم که با هدف ایجاد و استقرار یک نظام برنامه‌ریزی استاندارد متناسب با شرایط استان و همگام با سیستم‌های مدیریتی به روز دنیا تدوین شده بتواند با همراهی تمام اعضای سازمان نخستین گام را در راستای ایجاد تحول و بهبود عملکرد سازمانی بردارد. مقومی گفت: سند راهبری سازمان نظام مهندسی ساختمان قم، برای دریافت نظرات و پیشنهادات اعضا منتشر شده که بعد از اخذ پیشنهادات و اصلاحات احتمالی به طور رسمی رونمایی خواهد شد.

نظارت مهندسی بر همه ساخت‌وسازهای کشور

رئیس سازمان نظام مهندسی استان تهران اعلام کرد : پس از آسیب‌شناسی طرح نظارت بر ساخت و سازهای ساختمانی برای طرح زلزله‌شناسی ساختمان‌ها در تهران ، این طرح در سطح ملی هم بزودی اجرا می‌شود.

سعید غفرانی با بیان اینکه طرح‌های نظارت بر اسکلت سازه و جوش ساختمان‌ها نیز ادامه دارد ، گفت: تفاهم‌نامه‌ای میان سازمان نظام مهندسی تهران و پژوهشگاه بین‌المللی زلزله‌شناسی و سازمان زمین‌شناسی و اکتشافات معدن به منظور ارتقاء دانش تخصصی و افزایش مهارت نیروی انسانی و ارتقاء سطح کیفی ساخت‌وساز در صنعت ساختمان بسته شده است. وی با اشاره به ماده ۳۳ قانون گفت: این ادعا وجود دارد پس از اجرای قانون نظام مهندسی ، همه ابنیه در سطح شهر از سطح کیفیت لازم برخوردار شود. رئیس سازمان نظام مهندسی استان تهران تصریح کرد : امکان تحقق این هدف بدون همگرایی در بخش‌های مختلف ساختمان سازی امکان‌پذیر نیست و همکاری شهرداری تهران و همچنین شورای اسلامی شهر نیز موثر است. غفرانی گفت : درحال حاضر ساختمان‌ها بالای ۱۵۰۰ متر نیز نظارت می‌شود ویه زودی این نظارتها به ساختمان‌های با متراژ ۵۰۰ متر می‌رسد. غفرانی در باره بافت فرسوده شهر تهران هم گفت :در استان تهران در مناطقی هم‌چون جنوب شهر که در برخی موارد شمال شهر لکه‌هایی از بافت فرسوده دیده می‌شود که به دلیل زلزله‌خیز بودن تهران باید هرچه سریع‌تر بازسازی و باید . به جای بافت فرسوده بافتی نوساز و با استحکام پایدار و با همکاری مهندسان ذی‌صلاح ساخته شود نه این‌که دوباره به جای بافت فرسوده بافت دیگری را در همان سطح بسازند.

مقاله

سند چشم انداز روابط عمومی راهبردی سازمان نظام مهندسی ساختمان

سعید کیوانی دانشجوی کارشناسی ارشد علوم ارتباطات اجتماعی

چکیده

با توجه به اهمیت، نقش و تأثیرات روزافزون «روابط عمومی راهبردی» در سطح مختلف اقتصادی جامعه بر آنیم در این مقاله به جایگاه این مهم در یکی از فعالترین بخش های اقتصادی کشور — صنعت ساختمان بپردازیم. بدون شک حجم بالای گردش مالی و حضور بخش عظیمی از نیروی انسانی متخصص در این صنعت، اهمیت وجود روابط عمومی راهبردی را دو چندان می نماید. روابط عمومی در صنعت پویایی چون صنعت ساختمان بدلیل تخصصی بودن اکثر اقدامات حاصله در این بخش، نقش تأثیر گذاری خواهد داشت که در این نوشتار قصد داریم با بررسی، تجزیه و تحلیل زوایای مختلف این نوع روابط عمومی به هدف نهایی مقاله یعنی «سند چشم انداز روابط عمومی راهبردی سازمان نظام مهندسی ساختمان کشور» دست یابیم.

واژگان کلیدی: سند چشم انداز، روابط عمومی راهبردی، سازمان نظام مهندسی ساختمان

مقدمه

«ساخت و ساز» یکی از مسایل مهم و مورد توجه متولیان هر کشوری محسوب شده که به همین دلیل صنعت ساختمان به عنوان یکی از تأثیر گذارترین صنایع و بخش های خدماتی کشور معرفی شده است. جابجایی میلیاردها تومان گردش مالی در سال، ساخت ابنیه های مختلف مسکونی، تجاری و دولتی و تفریحی و گردشگری و ... باعث شده تا صدها هزار نفر عوامل اجرایی (از کارگران ساده ساختمانی گرفته تا مهندسان ناظر) را مشغول بکار نموده و زمینه اشتغال زایی آنان را فراهم آورد. بسیاری از صنایع تولیدی وابسته به ساخت و ساز چرخ تولید را به حرکت در می آورند و در تمام محافل سیاسی — اجتماعی و اقتصادی، ساختمان و ساخت و ساز یک پای تمام تصمیم گیری ها محسوب می گردد. حساسیت نسبت به ساختمان سازی مطلوب، کاهش قیمت آن و استفاده همه ایرانیان از حداقل یک واحد آپارتمانی کوچک (البته با مالکیت خودشان) از یک سوی و رعایت مقررات ملی ساختمان (عمال قوانینی مانند رعایت سیما و منظر شهری و ...) از دیگر زوایای با اهمیت این صنعت پویا می باشد. از منظر دیگری «همواره سهم عظیمی از سرمایه های ملی کشور» در قالب احداث واحدهای مسکونی، تجاری، اداری، آموزشی، بهداشتی، فرهنگی و ... صرف پروژه های ساختمانی و صنایع وابسته به آن می شود که برای بهره برداری مناسب از حجم زیاد ثروت ملی، رعایت اصول فنی و استاندارد کیفیت در طراحی و تولید، انتخاب مصالح ساختمانی مرغوب و استفاده از نیروی انسانی متخصص و آموزش دیده از اولین درجه اهمیت برخوردار است و ... (نشریه شمس، شماره ۸۹-۹۰ص ۹)

پیام مسئله

همانگونه که بیش از این گفته شد انسان همواره بدنبال کسب آسایش و آرامش در مکانی مناسب و ایمن است که ساختمان و بناهگاهی بی مخاطره، مامنی است که می تواند نیاز انسان را به مسکن برطرف نماید. بر اساس تعریف ارائه شده در لغت نامه دهخدا ساختمان دارای معنایی همچون «بنا» و «عمارت» است. بر پایه همین منبع: «ساختن» عبارت از بنا، بنا کردن، عمارت کردن، برآوردن، پی فکندن و در ادامه: ساخت و ساز: آمادگی، کار ساختگی. ساختن و بنا کردن ساختمان (فرهنگ متوسط دهخدا — ص ۱۶۲۲) با حداقل تحقیق اولیه، غارها نخستین خانه های بشری بوده اند که از بادها و باران ها و حوادث طبیعی ایمن می ماند اما گذر زمان و نیازهای متنوع و جدید انسانی، او را به سمت طراحی و ساخت، ابنیه های جدید رهنمون ساخت بگونه ای که برخی از آنان با خلق آثار ماندگار معماری، تاریخ و تمدن کشورشان را به رخ همسایگان و جهانیان کشیده و می کشند. ورزش پده های معماری و تولد ساختمان های زیبا در سال های اخیر با فناوری های نوین ساختمانی همراه شده اما با گذشته سال های متمادی از ساخت ساختمان های متعددی در شهرهای جهان این صنعت در معرفی جایگاه خود، هنوز دچار مشکل است. در این مقاله برآنیم به پاسخ این سوالات دست یابیم. «روابط عمومی راهبردی» چه نقشی در ارتقاء جایگاه فعلی صنعت ساختمان ایفا می نماید؟ همچنین قصد بر آنست «سند چشم انداز روابط عمومی راهبردی نظام مهندسی ساختمان کشور» تدوین شده و با تدوین این سند، نیازهای ارتباطی صنعت ساختمان با جمعه های متنوع و متعدد صنعت ساختمانی پاسخ داده شود.

اهداف تحقیق

۱. تبیین و جانمایی اهداف سازمان نظام مهندسی ساختمان در سطوح مختلف جامعه
۲. تشریح جایگاه «روابط عمومی راهبردی» در توسعه مقررات ملی ساختمان
۳. معرفی زوایای مختلف صنعت ساختمان و ایجاد پل ارتباطی با جامعه
۴. خروج از تنگناهای خبری و رسانه ای صنعت ساختمان
۵. دستیابی نظام مهندسی به جایگاه اول اقتصادی، علمی و فناوری در سطح منطقه آسیایی جنوب غربی با تأکید بر افزایش ارتباط با این کشورها و سایر کشورهای همسایه (قصنامه گزارش، شماره ۶۱ ص ۹ سید مرتضی سیف زاده)

تعریف روابط عمومی

دایره المعارف معروف «آمریکانا» روابط عمومی را بطور خلاصه اینگونه تعریف می کند: یک زمینه فعالیت مربوط به روابط عمومی سازمان های صنعتی، شرکت ها، مشاغل، دولت، اتحادیه ها و یا سایر سازمان هایی که هر یک با مردمی چون کارمندان، مشتریان، سرمایه داران، تهیه کنندگان، اعضای احزاب سیاسی و یا عامه مردم روبرو هستند. کارهای روابط عمومی مشتمل است بر تقدیم افکار عمومی، ارزیابی و تفسیر آن، برحسب منافع یک سازمان، شناساندن سازمان به مردم مربوط به خود و همچنین آن مردم به سازمان (شیدایی ۱۳۷۶ ص ٤ — منبع طراحی الگوی روابط عمومی کارآمد در سازمان های دولتی — فرهنگ مدیریت سال چهارم — شماره ۱۶ تابستان ۸۶)

دکتر «رکس هارلو» از اندیشمندان علم روابط عمومی در سال ۱۹۷۶ پس از بررسی ٤۷۲ تعریف از روابط عمومی به تعریف زیر دست یافت:

روابط عمومی وظیفه ای مدیریتی است که به استقرار و حفظ ارتباطات دو سویه و تفاهم و همکاری بین سازمان و مخاطبانش کمک می کند؛ در مدیریت مسایل و مشکلات درگیر شده نسبت به افکار عمومی حساس است؛ به روی مسئولیت مدیران در توجه به افکار و علایق عمومی تأکید داشته، آن ها را در حفظ جریان آگاهی ها یشان برای تغییر، یاری می رساند. (فاوکس، ۲۰۰۱ ص ۳ — همان منبع)

روابط عمومی راهبردی

ارتباطات استراتژیک: در واقع مفهومی است که برای توصیف طرح های ارتباطی

برنامه ریزی شده به کار برده می شود به عبارت روشن تر، ارتباطات استراتژیک ارتباطاتی هستند که تعهداً توسط یک سازمان تجاری یا غیرانتفاعی و یا بعضاً توسط گروه های کمتر ساخت یافته برقرار می شوند. این ارتباطات دارای هدف و برنامه هایی هستند که در آنها انتخاب های مختلف تحلیل شده و تصمیمات گرفته شده، توجیه شده اند. (برنامه ریزی استراتژیک روابط عمومی، ص ۱۷)

-استراتژی: قلب فرایند برنامه ریزی روابط عمومی است. کل ساختار ارتباطات استراتژیک ریشه در تحقیقات و مطالعاتی دارد و مسیر تکامل را به سمت توسعه تاکتیک های ارتباطی ادامه می دهد. استراتژی بر دو حوزه تمرکز دارد: اقدامات سازمان (کنشگرانه و واکنشگرانه) و محتوای پیام ها (نحوه بیان، محتوا و...) (برنامه ریزی استراتژیک در روابط عمومی، ص ۱۱۰ — رونالد دی اسمیت)

-اهداف استراتژیک: یک هدف استراتژیک بیانیه ای است که ریشه در چشم انداز مأموریت سازمان دارد به زبان ساده، یک هدف استراتژیک مستند و موضوع مورد توجه سازمان را معرفی و بیان می کند که سازمان چگونه قصد دارد تا با آن ها برخورد نماید. یک هدف استراتژیک در قالب واژه های کلی تبیین می شود و فاقد معیارها و شاخص های کمی است... اهداف استراتژیک تنها مسیر را نشان می دهد در حالی که اهداف عملیاتی به دقت مقصد مورد نظر را مکانیابی می کنند.

روابط عمومی در سازمان نظام مهندسی ساختمان

-سازمان نظام مهندسی ساختمان

این سازمان بر اساس قانون مصوب اسفند ماه ۱۳۷٤ مجلس شورای اسلامی کار خود برای دستیابی به اهداف مندرج در قانون مذکور آغاز نمود در ماده ۲ قانون موارد زیر در اهداف و خط مشی سازمان نظام مهندسی دیده می شود:

۱. تقویت و توسعه فرهنگ و ارزش های اسلامی در معماری و شهرسازی
۲. تأمین موجبات رشد و اعتلای مهندسی در کشور
۳. بالا بردن کیفیت خدمات مهندسی و نظارت بر حسن اجرای خدمات
٤. ارتقاء دانش فنی صاحبان حرفه ها در این بخش
۵. وضع مقررات ملی ساختمان به منظور اطمینان از ایمنی، بهداشت، بهره دهی مناسب، آسایش و صرفه اقتصادی و اجرا و کنترل آن در جهت حمایت از مردم

ماده ۱۵ — در مورد وظایف و اختیارات هیأت مدیره موارد زیر را تأکید دارد:

۱. برنامه ریزی به منظور رشد و اعتلای حرفه های مهندسی ساختمان
۲. همکاری با مراجع مسئول در امر کنترل خدمات مهندسی
۳. نظارت بر حسن انجام خدمات مهندسی و معماری
٤. کمک به ترویج اصول صحیح مهندسی و معماری
۵. کمک به ارتقای کیفیت طرح های ساختمانی، عمرانی و شهرسازی (قانون نظام مهندسی و کنترل ساختمان — اسفند ماه ۱۳۷٤ — مجلس شورای اسلامی)

بیانیه چشم انداز سازمان نظام مهندسی ساختمان

- سازمان نظام مهندسی ساختمان در افق چشم انداز به عنوان تخصصی ترین مرجع و مورد اعتمادترین نهاد مستقل در نزد افکار عمومی در امور مرتبط با ساخت و ساز، سازمانی است که در ساختمان سازی، سلامت و امنیت جسمی و روحی شهروندان را تأمین نموده و با مدیریت تمامی منابع و ظرفیت های موجود در این بخش و با تأکید بر بافت و فرهنگ اسلامی — ایرانی جامعه، در مقوله ساخت و ساز، تحولی شگرف در کشور ایجاد می نماید و از طریق صدور خدمات فنی و مهندسی و استفاده از ظرفیت های موجود داخلی و خارجی، تأثیرگذار در سطح منطقه و جهان اسلام خواهد بود (متن سند راهبردی سازمان نظام مهندسی ساختمان — نشریه شمس — بهمن و اسفند ماه ۹۱ شماره ۸۹ و ۹۰ ص ۳۶)

راهبردهای سازمان نظام مهندسی ساختمان

الف: راهبردهای هدف راهبردی «ارتقاء سلامت و امنیت جسمی و روحی شهروندان با محوریت ارتقاء ایمن سازی و مقاوم سازی در ساخت و سازها»

ب: راهبردهای هدف راهبردی «ارتقاء آگاهی شهروندان نسبت به مقررات ملی ساختمان وظایف سازمان و جلب اعتماد اذهان عمومی در امور مرتبط با ساخت و ساز»

۱. تأکید به ارتقاء سطح اطلاعات همگانی
۲. تأکید بر استقلال سازمان
۳. تأکید بر رعایت انصاف و عدالت در انجام امور محوله
٤. تقویت فعالیت های اطلاع رسانی سازمان

پ: راهبردهای هدف راهبردی «هدایت فرهنگی، حمایت اجتماعی و حقوقی اعضا و... (۱)

ح: راهبردهای هدف راهبردی «حضور بر جسته معنی دار در بازارهای ساخت و ساز کشورهای منطقه و مسلمان

۱- بسط و گسترش خدمات فنی و مهندسی
۲. ارتقاء سطح فعالیت روابط عمومی و امور بین الملل

اهداف عینی سازمان نظام مهندسی ساختمان

اهداف عینی ذیل هدف راهبردی ارتقاء آگاهی شهروندان نسبت به مقررات ملی ساختمان وظایف سازمان و جلب اعتماد اذهان عمومی در امور مرتبط با ساخت و ساز

۱. بهبود وضعیت اطلاع رسانی سازمان
۲. بهبود وضعیت پاسخگویی به مسایل، شکایات و پیشنهادات شهروندان

روابط عمومی سازمان نظام مهندسی ساختمان

این سازمان در حال حاضر دارای بیش از ۲۵۰ هزار مهندس عضو در هفت رشته مهندسی (معماری، شهرسازی، عمران، مکانیک، برق، نقشه برداری و ترافیک) است که وظیفه آن (همانگونه که پیش از این گفته شد بر اساس قانون نظام مهندسی و کنترل ساختمان (مصوب اسفند ماه ۱۳۷٤ مجلس شورای اسلامی)) نظارت بر حسن اجرای ابنیه و ساختمان ها و... است. این سازمان دارای تشکیلات و ساختاری متشکل از مجمع عمومی، شورای مرکزی و هیأت رئیسه شورای مرکزی است. مجمع عمومی سازمان از اعضای هیأت مدیره استان ها (منتخب اعضای سراسر کشور) و اعضای شورای مرکزی منتخب هیأت مدیره هستند تعداد اعضای شورای مرکزی ۳۲ نفر (۲۵ نفر اصلی و ۷ نفر علی البدل) می باشند که هیأت رئیسه آن (چهار نفر شامل رئیس سازمان، نایب رئیس اول و دوم و دبیر شورا) امور اجرایی را پیگیری می نمایند. روابط عمومی سازمان نظام مهندسی ساختمان کشور تا قبل از تیر ماه ۱۳۸۸ وجود نداشت و فعالیت حرفه ای خود عملاً با تشکیل واحد روابط عمومی در دوره پنجم هیأت مدیره آغاز نموده این واحد دارای تشکیلاتی است که در حال حاضر عمدتاً به تولید خبر و تقویت سایت شورای مرکزی و انتشار ماهنامه شمس (نشریه شورای مرکزی معطوف می شود. البته ذکر این موضوع ضروری بنظر می رسد که این روابط عمومی در آبانماه ۹۰ با حمایت از ابتکار سازمان نظام مهندسی ساختمان قزوین اقدام به تشکیل شورای هماهنگی روابط عمومی نظام مهندسی ساختمان کشور (٦ نفر منتخب به نمایندگی از نظام مهندسی های سراسر کشور) نمود که این شورا دستاوردهای متعددی برای شورای مرکزی بدست آورده است.

روابط عمومی و رسانه

نهادهای حرفه ای و تخصصی نیز امروزه بیش از هر زمان دیگر به ضرورت ارتباط و تعامل با مخاطب از طریق در اختیار داشتن ابزار رسانه ای پی برده اند. اینان می دانند برای اطمینان از عملکرد خود پیش از همه به درک مخاطب از عملکرد خویش نیاز دارند.

متأسفانه طی چند سال گذشته همان بلایی که بر سر دانشگاه و صنعت بواسطه نبود ارتباط منسجم به یکدیگر رخ داده، بر سر نهادهای رسانه ای و نیز نهادهای تخصصی نیز آمده است. نبود دانش تخصصی در میان روزنامه نگاران از یک سوی و عدم اطلاع از ضرورت وجود رسانه در میان نهادهای تخصصی از سوی دیگر به بروز چالش ها و آسیب های متعددی در این میان منجر شده است.

نظام مهندسی علاوه بر تأمین اهداف حرفه ای و صنفی خویش و نیز برای نیل به اهداف فرهنگی و ایجاد بسترسازی مناسب به منظور تأثیرگذاری مطلوب در جامعه به ابزاری نیاز دارد که بتواند ضمن حفظ ارتباط خود با اعضاء و دست اندرکاران این مجموعه، مطالبات عمومی را نیز به آنها یادآوری نماید. (رسانه مهندسی، مهندسی فرصت ها، محمدتقی خسروی — نشریه طاق ص ۱۶ و ۱۷)

رسانه های نظام مهندسی ساختمان

این مجموعه مهندسی در حال حاضر در تمام کشور (۳۱ استان) دارای

سازمان‌های استانی است. که هر سازمان دارای حداقل یک نشریه یا فصلنامه پژوهشی و خبری است. تمام استان‌های مذکور دارای سایت‌های اینترنتی بوده و تقریباً تمام سازمان‌های نظام مهندسی ساختمان استان‌ها دارای واحد روابط عمومی هستند.

افق چشم انداز روابط عمومی سازمان نظام مهندسی ساختمان

شورای هماهنگی روابط عمومی سازمان نظام مهندسی ساختمان در جلسات مکرر خود اقدام به تدوین افق چشم انداز روابط عمومی سازمان نمود که در زیر می آید:

روابط عمومی سازمان نظام مهندسی ساختمان در افق چشم انداز خود به عنوان آیینه تمام نمای سازمان، با بهره گیری از دانش نوین و بومی تلاش می نماید تا بر اساس کارآمدترین روش ها، در جهت اجرا و تنظیم ارزشهای مورد نظر سازمان و تحقق چشم انداز و سند راهبردی آن گام بردارد و با کارگیری ظرفیت‌های موجود از طریق شناخت، جذب و متاع فکر عمومی و مشاوره مستمر با تصمیم گیران فرهنگی، اجتماعی و تخصصی و تعامل دوسویه، شنیداری، مکتوب و مجازی در امور ساخت و ساز، زمینه ساز اجرای کامل قانون نظام مهندسی و کنترل ساختمان است.

سند چشم انداز روابط عمومی راهبردی سازمان نظام مهندسی ساختمان

*** نقشه راهبردی**

در نقشه راهبردی «روابط عمومی راهبردی» سازمان، سه محور جامعه و شهروندان، فرایندهای تخصصی وزیر ساخت‌های روابط عمومی که سازمان حول آن اهداف راهبردی خود را تعقیب می نماید در نظر گرفته شده است.

*** اهداف راهبردی در ذیل منظر جامعه و شهروندان**

الف: ارتقاء سلامت و امنیت جسمی و روحی شهروندان با محوریت اطلاع رسانی جامع و نشر و گسترش مقررات ملی ساختمان از طریق رسانه ها

ب: ارتقاء آگاهی شهروندان نسبت به مقررات ملی ساختمان، وظایف سازمان و جلب اعتماد ذهن عمومی در امور مرتبط با ساخت و ساز

ج: هدایت فرهنگی، رسانه ای، حمایت اجتماعی و حقوقی اعضاء

*** اهداف راهبردی در ذیل منظر فرایندهای تخصصی**

الف: تدوین جایگاه روابط عمومی راهبردی و ارائه نتایج آن به روابط عمومی های سازمان

ب: بهره مندی از تدوین جایگاه روابط عمومی در راستای ترویج فن آوری ها و شیوه های نوین ساخت و ساز

ج: افزایش ارتباطات بین الملل و آینده نگرانه با کشورهای منطقه

*** اهداف راهبردی در ذیل منظر زیر ساخت های سازمانی**

الف: توجه به مقوله آموزش مدیران و کارشناسان روابط عمومی

ب: لزوم تدوین شرح وظایف و تثبیت جایگاه مدیران و کارشناسان در چارت سازمانی

ج: ارتقاء و پایداری وضعیت روابط عمومی

*** راهبردهای روابط عمومی راهبردی سازمان نظام مهندسی ساختمان**

جامعه و شهروندان

الف: راهبردهای هدف راهبردی «ارتقاء سلامت و امنیت جسمی و روحی شهروندان با محوریت اطلاع رسانی جامع و نشر و گسترش مقررات ملی ساختمان»

* تأکید بر فرهنگ سازی و آگاه سازی شهروندان

* افزایش ارتباط با رسانه های گروهی و جمعی

* برگزاری همایش ها، سمینارها و گردهمایی های عمومی و تخصصی

ب: راهبردهای هدف راهبردی «ارتقاء و آگاهی شهروندان نسبت به مقررات ملی ساختمان»

* تأکید بر ارتقاء سطح اطلاعات همگانی

* تأکید بر استقلال سازمان در جامعه مخاطب

* تقویت فعالیت‌های اطلاع رسانی سازمان

ج: راهبردهای هدف راهبردی «هدایت فرهنگی، رسانه ای، حمایت اجتماعی و حقوقی اعضاء

* معرفی راهکارهای مطلوب هدایت و راهنمایی های فرهنگی در جهت ارتقاء جایگاه اعضا

* ارائه تعریف مناسب از نقش رسانه ها در بهبود جایگاه مهندسان در جامعه

* شناسایی راهکارهای ایجاد انگیزه اعضا در جهت تحقق اهداف سازمان

الف: راهبردهای هدف راهبردی «تدوین جایگاه روابط عمومی راهبردی»

* برخورداری از تجارب اساتید دانشگاهی و صاحب نظران و اعتلای هیأت علمی

* پیاده سازی دیدگاه های علمی در تدوین روابط عمومی راهبردی سازمان

* تدوین سند راهبردی بر اساس شرح وظایف سازمانی

ب: راهبردی هدف راهبردی «بهره مندی از تدوین جایگاه روابط عمومی راهبردی»

* نشر و گسترش مقررات ملی ساختمان در میان قشر مختلف جامعه

* بهره گیری از تمام عناصر روابط عمومی راهبردی در جهت افزایش ارتباط سازمان با جامعه

* افزایش ارتباط با کشورهای صاحب فناوری های نوین و معرفی و ارتباط با آنان در قالب روابط عمومی راهبردی و استراتژیک سازمانی

ج: راهبردهای هدف راهبردی «افزایش ارتباطات بین الملل»

* برگزاری نشست ها و جلسات با جامعه مهندسی کشورهای همسایه

* افزایش تعامل با روابط عمومی های سازمان ها و کانون مهندسی کشورها

* تقویت واحد بین الملل روابط عمومی در جهت افزایش صدور خدمات فنی و مهندسی به کشورهای منطقه و جهان اسلام

زیر ساخت های سازمانی

الف: راهبردهای هدف راهبردی «توجه به مقوله آموزش»

* ایجاد بستر سازی حضور کارگزاران روابط عمومی سازمان در همایش و کارگاه های تخصصی

* اعزام کارشناسان و مدیران به مراکز آموزش بین المللی

* برقراری آموزش غیرحضوری روابط عمومی

* آموزش مدیران و کارشناسان در جهت برخورد مناسب در مواقع بحران ها و مشکلات صنفی مهندسان

ب: راهبردهای هدف راهبردی «لزوم تدوین شرح وظایف سازمانی»

* تدوین شرح وظایف سازمانی و تأکید بر اجرای آن

* پیگیری مشکلات و موانع اجرای شرح وظایف و چارت سازمانی

* تدوین اعمال بین نامه تشویق و ایجاد انگیزه بر اساس شرح وظایف

ج: راهبردهای هدف راهبردی «ارتقاء و پایداری وضعیت روابط عمومی»

* برگزاری جشنواره های تخصصی برترین های روابط عمومی

* آسیب شناسی مستمر وضعیت روابط عمومی از طریق مشاوره با کارشناسان

منابع:

* برنامه ریزی استراتژیک روابط عمومی – رونالد وی اسمیت – مترجمان دکتر سید محمد اعرابی – فرشاد جلالی، انتشارات وزارت نفت، اداره کل روابط عمومی

* روابط عمومی، کاربردها و تکنیک ها – دنیس ال. وینگ کس، گلنت تی، کمرون، فیلیپ اچ. اولت، ورن کی. ایجی (ترجمه دکتر سید محمد اعرابی و داوود ایزدی) و انتشارات دفتر پژوهش های فرهنگی

* شمس – نشریه شورای مرکزی سازمان نظام مهندسی ساختمان کشور

* طاق – ماهنامه سازمان نظام مهندسی ساختمان خراسان رضوی

* گزارش – ماهنامه سازمان نظام مهندسی ساختمان فارس

* سند راهبردی سازمان نظام مهندسی ساختمان کشور

* پیش نویس افق چشم انداز روابط عمومی سازمان نظام مهندسی ساختمان

* طراحی الگوی روابط عمومی کارآمد در سازمان های دولتی – دکتر حسین ختیار، حسن اسلامی نشریه فرهنگ مدیریت (سال چهارم – شماره شانزدهم)

* سند چشم انداز صنعت جوش کشور – ماهنامه جوش

* ضرورت های تدوین سند چشم انداز – ماهنامه چشم انداز

* مقاله – رسالت سازمان نظام مهندسی ساختمان در ارتقاء کیفیت ساخت و ساز – (سید مرتضی سیف زاده – نشریه گزارش بهار ۸۷)

* رساله مهندسی، مهندسی فرصت ها – محمدتقی خسروی، نشریه طاق

* قطعنامه پانزدهمین اجلاس هیأت عمومی سازمان نظام مهندسی ساختمان – دبیرخانه اجلاس

پارسیان لوید
Parsiyan Lloyd
(Exclusive representative)

Parsiyan Lloyd

دستگاه خودکار قطع گازحساس به زلزله
SV Seismic Valve
با عملکرد مکانیکی

دارای استانداردهای:
- ASCE 25 - 97 آمریکا
- تنها دستگاه منطبق با استاندارد ملی ایران ۱۰۹۴۲

تایید و توصیه شده توسط :
- شرکت گاز و انجمن مهندسان تاسیسات مکانیکی ساختمان تهران

آزمایش و تایید شده توسط :
- موسسه UL و پژوهشگاه بین المللی زلزله شناسی و مهندسی زلزله

۵ سال گارانتی
- خدمات پس از فروش

C UL US LISTED
CERTIFICATION
ASCE 25-97
IRR 5080

دستگاه هشدار گاز و منواکسیدکربن
First Alert Gas+Carbon monoxide alarm

- Bright digital display screen
- Battery backup during power outages

UL:2034
UL:1484
5 YEAR LIMITED WARRANTY

- دارای دو سنسور پیشرفته طبق استاندارد
- صفحه نمایش LCD و Micro controller
- ساخت مکزیک با تکنولوژی و استاندارد آمریکا
- پنج سال گارانتی

تهران ، خیابان بخارست ، خیابان یکم، پلاک ۱، واحد ۱۰ تلفن : ۲۲۷۱ ۸۸۷۰ ـ ۸۸۷۲۶۶۷۳ ـ ۰۲۱ فکس : ۰۲۱ ـ ۸۸۷۲۶۵۴۱

شرکت صنعتی

شوفاژکار

Chauffagekar

Industrial Co.

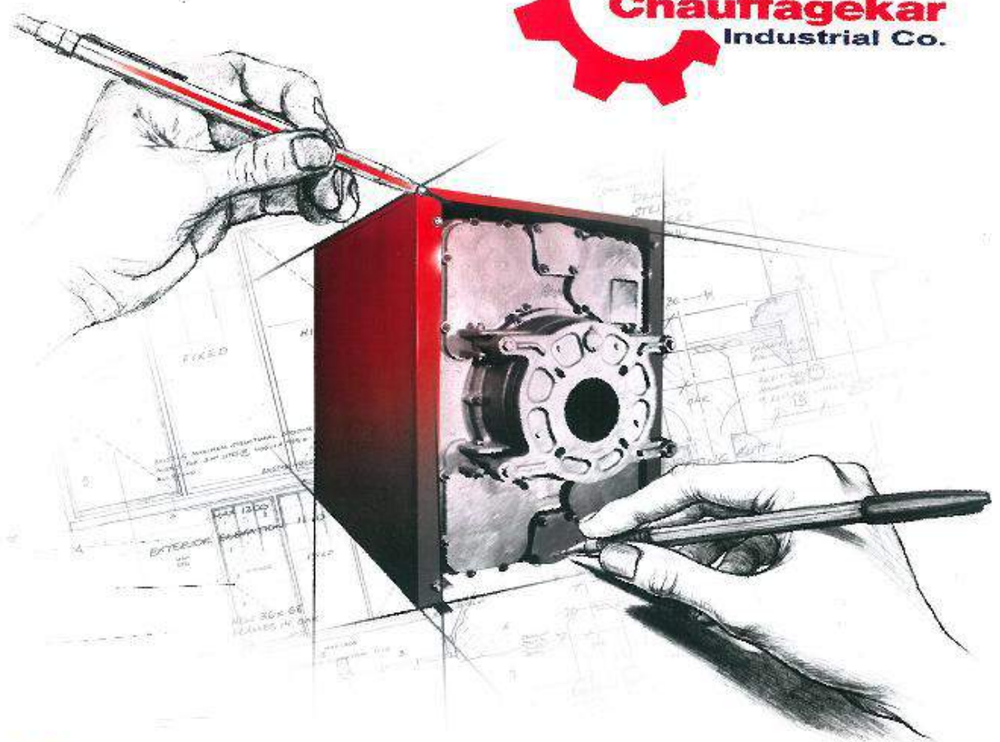

تاسیس ۱۳۵۰

شرکت صنعتی شوفاژکار اولین طراح، تولیـــد کننده و صادر کننده دیگ های چـدنی حـــرارت مرکـــزی به بیش از ۱۰ کشـــور دنیـــا

مفتخریـم که بیش از **۳ میـــلیـــون** واحد مسـکونی ، اداری ، تجـاری و آموزشـی و ...
در ایران و سایـر نقاط جهـان از محصولات گرمایشی شوفـاژکار استفاده می کنند.

- دیگ های چدنی حرارت مرکزی از ظرفیت ۳۲،۰۰۰ تا ۱،۳۰۰،۰۰۰ کیلوکالری بر ساعت
- پکیج های زمینی از ظرفیت ۲۷،۰۰۰ و ۳۶،۰۰۰ کیلوکالری بر ساعت
- آبگرمکن خورشیدی

شوفاژکار با اعتماد به کیفیت محصول خویش و بهره مندی از نیروهای متخصص، ۱۰ سال گارانتی و یک عمرکارایی را همراه با مشاوره های رایگان قبل و بعد از فروش تقدیم مشتریان خود می نماید.

- مشاوره های تخصصی در زمینه راه اندازی سیستم های حرارت مرکزی .
- ارائه مشاوره های رایگان به منظور بهینه سازی مصرف انرژی در موتورخانه های مرکزی .

۰۲۱-۴۸۷۳

WWW.CHAUFFAGEKAR.COM

Email : marketing@chauffagekar.com